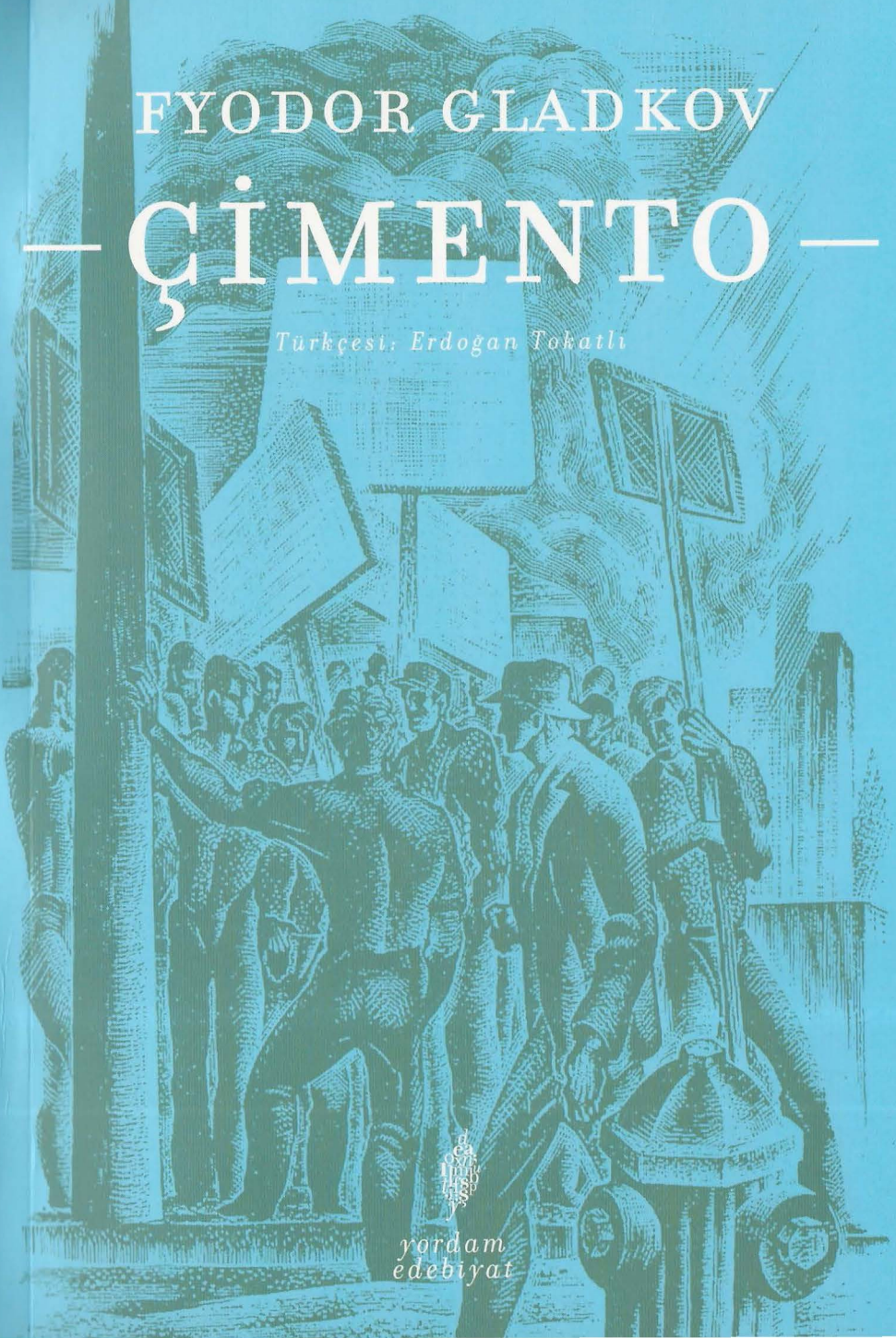

GLADKOV - ÇİMENTO

FYODOR GLADKOV

— ÇİMENTO —

Türkçesi: Erdoğan Tokatlı

YORDAM
EDEBİYAT

yordam
edebiyat

YORDAM
EDEBİYAT

Erdoğan Tokatlı (3 Haziran 1939, Denizli - 5 Haziran 2010, İstanbul)

Galatasaray Lisesinden mezun oldu. Dizi, sinema yazarlığı ve çevirmenlik yaptı. Sinemaya olan ilgisi yazar-yönetmen olan ağabeyi Atilla Tokatlı sayesinde oluştu. Liseden mezun olduktan sonra çeşitli dergi ve gazetelerde yazıları yayınlandı. Farklı dillerden birçok eseri Türkçeye kazandırdı.

Tokatlı'nın *Aydınlık* (Henri Barbusse) ve *Gözleri Açık Gidenler* (M. A. Asturias) adlı roman çevirileri de Yordam Kitap tarafından yayınlanmıştır.

Erdoğan Tokatlı'nın Fransızcadan yaptığı *Çimento* çevirisi ilk olarak 1968'de (Gün Yayınevi) yayınlandı.

Eserin orijinal adı:
Цемент - Tsement

FYODOR GLADKOV

ÇİMENTO

ROMAN

TÜRKÇESİ

ERDOĞAN TOKATLI

yordam
edebiyat

Yordam Edebiyat: 24 • Çimento • Fyodor Gladkov

ISBN 978-605-172-214-6 • Türkçesi: Erdoğan Tokatlı • Düzeltme: Didem Gerçek

Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • Sayfa Düzeni: Gönül Göner

Birinci Basım: Temmuz 2017

© Андрей Борисович Гладков - Andrey Borisoviç Gladkov; © Yordam Kitap, 2017

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)

Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul

Tel: 0212 528 19 10 • Faks: 0212 528 19 09

W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com

www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat

Baskı: Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 12028)

İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No:38-40-42-44

Başakşehir - İstanbul

Tel: 0212 5650122

ÇİMENTO

ROMAN

FYODOR GLADKOV

ÜZERİNE

Sovyet dönemi Rus edebiyatının ve toplumcu gerçekçi akımın önemli temsilcilerinden Fyodor Gladkov, 1883 yılında Saratov kasabasının Çernavka köyünde doğmuştur.

Yazar, otobiyografisinde hayatının ilk kesitlerini şöyle anlatır: “Dokuz yaşıma gelinceye kadar çocukluğum köyde geçti. Bu yaşımdan sonra yaşlı ve çok dindar bir adamdan okuma yazma öğrendim. Büyük annemden ve gezginci hikâyecilerden, kökü belli olmayan eski halk efsanelerini dinledim. Büyükannem ve annem hikâye anlatma ve ağlatma sanatında pek ustaydılar. Üzerimde büyük etkileri olmuştur. Volga ve Hazar Denizi kıyılarında, balıkçıların arasında yaşadım. Bir süre de Kafkasyalı çiftçilerin arasında...”

Ailesinden ve çevresinden dinlediği hikâyelerle, halk efsaneleriyle büyüyen Gladkov, aynı otobiyografide, Rus klasikleriyle ilk tanışıklığına ve genç yaşta atıldığı zorlu iş yaşamına dair ise şunları söylemektedir: “Okumaya, öğrenmeye büyük merakım vardı. Bütün klasikleri okudum. Lermontov, Dostoyevski, Tolstoy’u karamsar buldum; Puşkin ve Gogol’ün eserleri beni pek etkilemedi... Gimnazyuma girmek istedim, almadılar. Giriş sınavını kazanmıştım ama parasızdım. Bir eczanede çırak olarak çalışmaya başladım. Çabuk ayrıldım oradan. Bir matbaaya işçi olarak girdim, altı ay kadar çalıştım, sonra oradan da ayrıldım.

Annem ve babam işsizlik yüzünden geçim sıkıntısı çekiyorlardı. 17 yaşındaydım o zaman. Eğitimlik ve gazetecilikten kazandığım çok az para ile onlara yardım ediyordum. Ayrıca çok da açlık çekiyordum. Gıdasızlıktan ağır bir hastalığa yakalandım, iki ay hastanede yattım. Çıktığım zaman babamı kalpazanlıktan hapse tıkmışlardı. Sonra onu kürek cezasına mahkûm ederek Sibirya'ya gönderdiler.”

Tıpkı babası gibi o da yakında Sibirya'ya sürgün gerçeğiyle karşılaşacaktı ama öncesinde hayatına Rusya'nın dört bir yanında filizlenip güçlenmeye başlayan devrimci hareketler girdi. 21 yaşında devrimci mücadeleye katılan yazar, ilk önce SR'lar olarak da bilinen Sosyal Devrimci Parti'yle ilişki kurmuş, onlarla birlikte Irkutsk'ta propaganda faaliyetleri yürütmüştür. Ertesi yıl siyasi çalışmalarını Tiflis'e taşımış, burada öğretmenler örgütüne katılmıştır. Gladkov'un Bolşeviklerle tanışıp onların propaganda faaliyetlerine katılması ise 1906'da gerçekleşmiş, yazarın hayatında önemli bir rol oynayan 1905-1906 olaylarının sıcaklığında yaşanan bu tanışıklık da hemen Çarlık kovuşturmaları, yakalanma, mahkeme ve sürgünle devam etmiştir. Fyodor Gladkov, dört yıllık sürgün hayatının ardından, bir yandan devrimci hareketlerle ilişkisini daha düşük bir seviyede de olsa sürdürürken, bir yandan da Novorossisk ve Kuban gibi kentlerde öğretmenlik yaparak geçimini sağlamaya çalışmıştır.

Tüm bu hareketli dönemin ortasında, erken yaşlardan itibaren yazarlık denemeleri de yapan Gladkov, ilk eserlerini 1900-1908 yılları arasında kaleme almış, sonrasında 10 yıllık bir suskunluk dönemi yaşamıştır. Bolşevik devrimi öncesinde Kuban bölgesinde köy öğretmenliği yaparken, ihtilalin patlamasıyla birlikte yeniden aktif devrimci yaşama katılmıştır. İhtilalin hemen ardından 1918 baharında Novorossisk'teki okulu yeniden faaliyete geçirme göreviyle bu kente giden Gladkov, burada *Çimento* romanında da anlattığı çarlık yanlısı güçlerin (Beyazların) karşı-devrimci girişimleri ve kenti istilasıyla karşılaşmıştır. Kızıl Ordu'ya katılan, Beyazların kovulmasının ardından okulda müdürlük yapan ya-

zar, daha sonra *Krasnoye Çernomorye* adlı gazetenin editörlüğüne geçmiş, peşinden Moskova'ya taşınıp *Novi Mir* gazetesinin yönetimi görevini üstlenmiş ve yeniden yazarlığa odaklanmıştır. İşte bu dönemde kaleme aldığı *Çimento* romanıyla da, önce Rusya'da, sonra dünya çapında tanınan bir yazar olmuştur.

Fyodor Gladkov'un 1925'de yayımlanan bu toplumcu gerçekçi romanı, iç savaş sonrası zorlu yaşam ve çalışma koşullarıyla birlikte, kadınların mücadeledeki konumlarını, bürokratik engelleri, işçilerle entelektüeller arasındaki gerilimleri, parti içi tartışmaları, kovuşturmaları vb anlatması bakımından da büyük ilgi uyandırmıştır. Sovyetler döneminde basılan en başarılı 20 eser arasına giren *Çimento*, bütün Avrupa dillerine çevrilerek satış rekorları kırmış, sadece Fransa'da birinci baskısı elli bin satmıştır. Bugüne dek yüzlerce baskıya ulaşan eser, yalnızca Gladkov'un ve Sovyet dönemi Rus yazınının değil, toplumcu gerçekçi akımın da başyapıtlarından biri olarak kabul edilmektedir.

Gladkov, sonraki romanlarında aynı başarıyı tekrarlayamasa da özellikle 1932-38 arası kaleme aldığı *Energiya* (Enerji) ve 1949'da yayımlanan özyaşamsal yapıtı *Povest o detve* (Çocukluk Hikâyesi) ile ustalığını göstermiş, 1950 senesinde Stalin Ödülü'nün de sahibi olmuştur. İkinci Dünya Savaşı döneminde *İzvestiya* gazetesinde yazılar kaleme alan, savaş sonrasında Gorki Edebiyat Enstitüsü'nün başkanlığını üstlenen Gladkov, 1958'de Moskova'da hayata gözlerini yummuştur.

FABRİKA BOMBOŞTU

1. EVİN KAPISINDA

Damların ve fabrika bacalarının ötesinde denizi gördü. Üç yıldır hasret çektiği deniz giderken nasıl bıraktıysa yine öyle gümüşlü pırıltılarla dolu, günlük güneşlik, aydınlık bir denizdi. Mart güneşi henüz yeşertmemişti ortalığı, ama denizi dağlara doğru götüren toprak buram buram asma kokusuyla dolmuştu. Önündeki fabrika masmavi bacaları, kocaman birer demir ve beton yığını olan yapılarıyla güneşleniyor ve sanki yan taraftaki küçük işçi evlerine, bakır renkli tepelere göz kırptıyordu.

Üç yıl! Dünmüş gibi! Ve sanki değişen hiçbir şey yok. Güneşin altında buram buram terleyen bu tepeler çocukluğunun dünyasından birer parçaydı ve tanıdık bir yüzü andırıyordu. Uzakta, tepelerin her birinde yine o bildik kazı yerleri, eğreti bir tel hattın ucunda asılarak bir tepeden öbürüne gidip gelen yük vagonetleri, vinçler ve köprüler vardı. Aşağıda fabrika. Fabrika o hep alıştığı çehresiyle önündeydi yine. Kuleleri, yusuvarlak çatılarıyla ufak bir şehir gibiydi. Biraz daha yukarıda, küçük bahçeler içindeki işçi evleri çitlerle ve akasya ağaçlarıyla çepeçevre sarılmış ve dağın yamacına sığınmışlardı.

Fabrikayı işçi mahallelerinden ayıran beton duvarı aşarsa Gleb kendi evine, yuvasına iyice yaklaşacak. Biraz sonra karısı Daşa ve minicik kızı Niyurka onu görecek. Sevinçten şaşkına dönecek Daşa ve bir çılgılık atacak. Sonra koşup boynuna sarılacak Gleb'in.

Daşı bu dönüşü biç beklemiyor olmalı. Koskocaman üç yıl boyunca onsuz nasıl yaşadı kim bilir? Cumhuriyet toprakları üzerinde en kuytu köşe, en kuş uçmaz kervan geçmez yol bile kana boyandı üç yılda. Bütün evleri, içinde yaşayan insanlarıyla kırıp geçiren ölüm burada neler yapmamıştır ki! Bir fırtına ve yangın insafsızlığıyla Gleb'in yuvasını da sildi süpürdü belki?

Gleb dağın eteğinden aşağı doğru kıvrılan keçi yolunda yürüyor şimdi. Her taraftan asma kokuları geliyor burnuna. Çevresindeki çalılıklarda buruk bir yeşil, buruk bir kış kokusu. Henüz tomurcuklanan çiçeklerde bile buruk ve nezleli bir sarılık. Nereye baksa hep buğulanan, hep titreyen bir hava.

Gleb beton duvarı aştı. Önünde çer çöp dolu arsa boşlukları. Üstü başı kirli çocuklar oynuyor burada. Ve yılan gözlü arsız keçiler otların arasında dolanıyor.

Şimdi Gleb, kırmızı ibiklerini havaya dikerek onun gelişine bakan ve sanki 'Bu adam da kim?' dercesine bağrıışan horozları seyrediyor. Kalbinin her atışında, ayağının altındaki toprağı işleyen makinelerin tıkırtısını, fabrika bacasından fışkıran kara dumanın öfkesini, dizel motorların, yük vagonetlerinin gelip gidişini, eritme fırınlarında dön babam dönen silindirleri, çok yakınında yaşayan fabrikayı duyuyor.

Dağdan denize doğru sıra sıra dizilmiş havai hat sütunları var karşısında. Dev yapılı H harflerine ve zafer anıtlarına benziyorlar. Bunların her birine bir uçtan öbürüne çelik teller gerilmiş. Tellerin üzerinde yük vagonetleri asılı. Tellerin altında yine çelikten yapılmış ama yılların yıprattığı korunma ağları. Uzakta, hattın öbür ucunda elektrik santralının kulesi ve eskimiş kanatları.

Ne iyi! İşte yeniden makineler, yeniden çalışabilmek! Bu yeni iş, yıllar boyu sürmüş kanlı, ateşli bir direnmenin ürünüdür. Ve bu işin artık böyle olması, boyunduruksuz ve keyifli bir iş olması güzel!

Keçiler ısrarlı bakışlarla kızları süzüyor. Onların melemesi oynayan çocukların bağrıışmalarına karışıyor. Domuz ahırlarından amonyaklı kokular yükseliyor. Daracık sokaklarda tombul tavuklar oradan oraya kendilerini güçlkle taşıyor.

“Bak hele! Bu keçiler, domuzlar, horozlar da neyin nesi?” diyor Gleb. “Eskiden fabrika yönetimi kesinlikle yasaklamıştı bunları.”

Beton ve taş. Kömür ve çimento. Köpük ve kurum. Elektrik kuleleri. Dağdan bile yüksek bacalar. Bütün bunların yanında hayvan dolu ahırlar! Ne adamlar! Köyü fabrikanın yanına getirdiler. Ve şimdi köy fabrikayı çepeçevre sardı, soluk aldırıyor. Bir küf gibi.

Üç kadın. Kollarının altında paketler. Yukarıdan, yamaçtaki işçi evlerinden geliyorlar. En önde büyücü suratlı bir ihtiyar. Arkadakiler daha genç. Ama kılıkları bir dilencininkinden farksız. Bir tanesi tostoparlak ve kocaman göğüslü bir kadın. Yüzünün sürekli sırttan bir ifadesi var. Öbürü kıpkırmızı. Gözleri bile kanlı. Göz kapakları şiş ve ağlamaklı. Ya hasta ya da bir şeye çok üzül-müş olmalı.

Gleb kadınları tanıdı hemen; öndeki ihtiyar çilingir Loçak’ın karısı. En gerideki sırttan olan da Gromada’nınki. Ortadaki o ağlamaklı kadını hiç tanımıyor; kimdir, neyin nesidir, bilmiyor.

Kadınların hizasına gelince yoldan çekilip çalılığın içine girdi. Asker selamı verdi onlara:

“Merhaba yoldaşlar!”

Cevap bile vermediler önce. Boş gezenin boş kalfası serserilere nasıl bakılırsa öyle baktılar ona da. Çalılığa doğru çekildiler. Sadece o en geride yürüyen sırttan kadın ürkmüş bir tavuk gibi güldü:

“Hadi yoluna hemşerim. Senin gibisi çok buralarda. Köpek gibi başıboş hepsi. Her birine selam verip selam alırsak işimiz var...”

“Şu kaltaklara bak! Beni tanımadınız mı be?”

Loçak’ın yaşlı karısı onu tepeden tırnağa kötü kötü süzdü (Bütün büyücüler böyle bakar insana). Sonra kendi kendine söyleniyorcasına boğuk sesle homurdandı:

“Evet, bizim Gleb bu. Herkes unutmuştu onu. Herifçioğlu gökten zembille mi düştü nedir? Tersliğe bak sen!”

Sonra yeniden o eski kederli kayıtsızlığına döndü kadın. Yürüdü gitti.

Gromada'nın sırtıkan karısı bir kahkaha attı. Bir şey söylemedi ama, biraz uzaklaştıktan sonra beton duvarın yanından seslendi Gleb'e:

"Elini çabuk tut herif! Karını ara. Bulursan yeniden evlen!"

Gleb kadınlara şaşkınlıkla baktı. Bunlara üç yıl öncesinin candan komşuları demek için bin şahit gerekliydi. Hayat fabrikanın insanlarını bu kadar kötü mü yapmıştı yani!

İşte sokağın köşesindeki nöbetçi kulübesi. Bu, Gleb'in ve daha başka ailelerin oturduğu eski kışladan geriye kalan tahta yığını. Binanın ön cephesi yağmurun ve rüzgârın vurduğu şamarla canlılığını tüketmiş bir tahta çitle kaplı. Gleb tahta kapıyı açarken bütün çit sallandı. Yılgın bir titreme bu.

Bir saniye sonra Daşa ona koşacak. Bir çığlık atacak onu görünce. Üç yıllık hasretin, ateşin ve ölümün ötesinden gelen Gleb'i kim bilir nasıl karşılayacak? Belki de Gleb'i kaybolmuş sanıyor ya da 'beni artık unutmuştur' diye düşünüyor! Kim bilir belki de bekliyor! Belki de Gleb onu ve Niyurka'yı o ufacık eski kışla odasında bırakıp da karanlık ve düşman gecede kaybolup gittiği günden beri bekliyor!

Kalın gri çulhadan asker kaputunu yere, çitin yanına, betonun üzerine bıraktı Gleb. Sonra torbasını omzundan indirdi, kaputun üstüne koydu. Kızıl yıldızlı çulha kasketi de onun yanına. Kısa bir süre öylece hareketsiz bekledi. Omuz silkti sonra ve rahatlamak için olacak, kollarını sağa sola oynattı. Üniformasıyla terini silmek istedi. Yüzü terden sıırıslam olmuştu çünkü. Bakışlarını karşıdaki kapıya dikti.

Asker üniformasını henüz çıkarmıştı üstünden. Kollarını iki yana açarak geriniyordu. Kapı o anda gıcırdadı ve...

Karşısında duran kadın Daşa mı? Yoksa bir başkası mı?

Bir kadın. Başında kırmızı bir eşarp. Üstünde bir erkek ceketi. Kapı aralığında durmuş, kaşlarının en ciddi ifadesiyle ona bakıyor. Göz kapaklarında uçsuz bucaksız bir hayret, kendisine gülümseyen Gleb'e bakıyor. Ve sanki kaşları, alnı dağılıyormuş gibi garip bir hüzün yüzünde. Gözleri doluyor.

Karşısında duran kadın Daşa mı? Yoksa bir başkası mı?

Evet. Bu, onun, Daşa'nın yüzü. Bu çene, bu küçücük burun, bu öyle yan yan ama delici keskinlikteki bakış... Bunlar hep Daşa'ya özgü şeyler. Daşa! Fakat insanın ilk bir saat içinde anlatamayacağı şeyler, bir kadını kadın yapan şeyler nerde?

"Daşa!.. Küçüğüm benim! Yavrum, ufaklığım!"

Karısına doğru bir adım attı. Sanki betonda pabuçları kayıyor. Onu göğsüne bastırmak için açtı kollarını. Kabaran yüreğine tutsak oluyor artık. Yanakları kör olası bir tikle titreşip duruyor.

Ama Daşa, kapının eşiğinde, birinci basamakta titreyerek geriledi. O içindeki kadınca zayıflığa, erkeğin kollarına atılmak için kabaran yüreğine karşı direndi. Usulca mırıldandı:

"Sensin, Gleb! Demek sen geldin..."

Ve gözlerinin kapkara derinliğinde belirsiz bir korku alev gibi parıldadı. Gleb onu çoktan bastırmıştı böğrüne. Köylü ve erkek kollarının bütün gücüyle bastırmıştı. Kadının dudaklarında Gleb'in çenesinden taştan erkeksi bir kırıcılık vardı. Daşa koyuverdi kendini.

"Sağlığın yerinde ya sevdiğim? Bekledin mi beni? Yoksa seni dul bıraktığımı mı düşündün? Ah, güzelim benim!.."

Daşa kopamadı ondan. Titreyen çocuksu sesiyle mırıldandı:

"Gleb! Nasıl olur? Bir şey bilmiyordum, Gleb!"

Bu yakarma kısacık bir zaman parçası içinde yüreğinden kopup söz oluvermişti. Ama Daşa daha bunu söyler söylemez anladı ki toparlanmazsa Gleb'e hep yenilecek, hep o ezikliği yaşayacak.

Üç yıl öncesini hatırlıyor Daşa. Elinden, her şeye gülmekten başka iş gelmeyen hâlini hatırlıyor. O zaman pencere diplerindeki saksılarda açan çiçekler gibiydi o da.

Gleb için yaşıyor, severek ve isteyerek ona teslim olmaktan, onun için yaşamaktan büyük tat alıyordu.

Gleb onu birden kollarının arasında iyice sardı. Evliliklerinin ilk günlerinde de böyle yapar, önce böyle sarıverir, sonra Daşa'yı birden havalandırır, kollarında taşıyarak odaya götürürdü. Daşa istemedi. Erkeğin ellerini yumuşak, öfkesiz ama kesin bir tavırla tuttu. Gözlerini hafif alaycı bir içtenlikle süsleyerek baktı Gleb'e:

“Neyin var yoldaş Gleb? Şaşırmasına... Toparlan biraz!”

Merdiveni gerisin geri indi. Tutamadı kendini. Kahkahalarla gülmeye başladı:

“Amma telaşlısın... Savaşta edindiğin bir alışkanlık herhalde. Savaşta değiliz şimdi, barıştayız. Anahtar kapının üstünde. Ocağı tutuştur, su ısıt. Çayımız, şekerimiz yok... Ekmeğimiz de... Fabrikaya git, yiyecek için yazdır kendini.”

Merdivenin eşiğine kadar indi. Gizli bir gülümsemeyle Gleb'i süzdü. Kadında Gleb'in hiç bilmediği, ilk defa fark ettiği bir başkalık vardı. Gururu kırılmamıştı Gleb'in. Ama bu başka bir şeydi. Çok şiddetli bir darbe belki. O, bir insana doğru koşmuştu. Oysa şimdi kafası bir beton duvara çarpmışçasına zonkluyordu. Gleb utanıyor ve acı çekiyordu. Kolları hâlâ açıktı, yüzündeki gülümseme gittikçe daha titrek, daha ezik görünüyordu.

“Şeytan götürsün seni! Allahın cezası, ne zamandan beri ‘yoldaş’ oldum ben?”

Daşa merdiven başında o deminki alaycı gülümsemesiyle ona bakıyordu hâlâ. Acaba gerçekten Daşa mı bu kadın?

“Yemeği herkesle birlikte kasabadaki lokantada yiyorum. Ekmeğimi Parti veriyor: Fabrikaya git, Komiteye yazdır kendini. Ekmek karnesi al. İki gün yokum ben. Köylere, göreve gönderiyorlar. Yokluğumda yan gelir yatarsın, dinlenirsin.”

“Dur be kadın! Hiçbir şey anlamadım ki bu işten! Ben ne zamandan beri ‘yoldaşım’, söylesene! Eğer yanlış eve geldiysem onu da söyle, bileyim!”

“Partinin Kadın Kolu'ndayım, anlamadın mı?”

“Hadi, sen öyle... Ya Niyurka? O neyin nesi de burada yok?”

“Çocuk Bakımevi'nde o. Gidip dinlensene sen... Şimdi vaktim yok Gleb. Sonra konuşuruz bunları. Hadi, git uzan biraz!”

Ve yürüdü gitti Daşa. Aceleci adımlarla uzaklaştı. Bir kere olsun dönüp bakmadı. Başındaki kırmızı eşarp, o duvarın köşesini dönüp de gözden kaybolana kadar alaycı bir bayrak gibi sallandı durdu. Daşa sokağın ucunda döndü geriye. Elini dostça salladı.

Gleb merdiven başında durmuş, hiçbir şey anlamadan, ne yapacağını bilmeden öylece bakıyordu.

Evine dönmüştü Gleb. Üç yıldır görmediği karısını, Daşa'yı yeniden buluvermişti işte. O üç yıl savaşın ve ateşin koynunda yaşamıştı. Daşa da yaşamıştı bu üç yıl boyunca. Acaba o hangi yollardan geçmiş, nasıl yaşamıştı; Gleb bunu bilmiyordu. İşte ikisinin yolları yeniden birleşmişti. Evlenmeden önce birbirine çok benzeyen iki ayrı yaşam sürdürüyorlardı. Ve sonra bir gün her şeyi birleştirip hayatı ortak yaşamaya başladılar. Derken günün birinde tekrar koptular. Hayat öyle istemişti. Birbirlerinden habersiz başka olayların içinde yaşadılar. Acaba Daşa kendisinden çok mu öndeydi şimdi? İleriye mi geçmişti? Onu gerilerde bırakıp birlikte yaşamış bir aşkın yabancısı mı oluvermişti?

Üç yıl bu. Dile kolay. Bu kadar zaman ne yapar Daşa? Gleb'in olağanüstü olayların içinde kavrulduğu bu sürede erkeksiz bir kadının nasıl yaşar?

Issız bir gecede bırakıp gittiği yuvaya, evine yeniden döndü Gleb. İşte fabrika. Ve işte fabrikayla birlikte onun bütün çocukluğu. Tozun, madenin, köpük ve yağın ortasında yaşamış çocukluğu. Ama şimdi yuvası boş. Ayrıldıkları gece umutsuz bir çırpınıyla ona sarılan Daşa, dönüşünde karısı gibi karşılamadı onu. Kâbuslu rüyalarda görülen düşman bir hayalet gibiydi demin.

Gleb merdivene oturdu. Ve birdenbire yüreğindeki uçsuz bucaksız yorgunluğu fark etti. İstasyonla ev arasında yürüdüğü dört kilometrenin yorgunluğu değil bu. Üç yıl boyunca yaşanan, anlamadığı ama hep kanayan bir yara gibi sırtında taşıdığı yorgunluk onunki.

Ama bu ağır ve alışılmadık sessizlik neyin nesi? Neden gökyüzünde uçan kuşların, işçi evlerinde çığırışan tavukların sesini duyuyor da fabrikanın sesini duymuyor? Yoksa demin yanıldı mı? Fabrika sustu mu yoksa?

Fabrika binalarına benzemiyor bu binalar şimdi. Sessiz bu-zullar sanki. Ya bacalar? Neden duman tütmüyor bacalarda? Ne-

den küf mavisini andırıyor renkleri? Hele bir tanesi neden böyle paratonersiz? Fırtına mı sürükleyip götürdü acaba? Yoksa söküp atıldılar mı?

Eskiden tezek kokusu buralara kadar yayılmazdı. Oysa şimdi nereye baksa hayvan pisliği görüyor. Fabrika sitesinin her köşesini dağdan inen otlar kaplamış.

Şu kıyıdaki bina çilingir atölyesiydi. Atölyenin cephesini bir boydan bir boya kaplayan camlar eskiden güneşin rengârenk oyunlarını yansıtırdı bu saatte. Şimdi patlamış camların boş bıraktığı çerçevelerde karanlıklar var.

Körfezin öbür başında yaşayan şehir bile eskisinden farklı artık. Şehir bile değişmiş. Daha karanlık, daha kirli, toz toprak içinde şimdi. Sanki insanlar yaşamıyor orada. Sanki terk edilmiş.

“Yoldaş Gleb...” Daşa’nın aralık bıraktığı kapıdan boş oda görünüyor. Fabrika susmuş. Unutulmuş üstelik. Bir fabrika işçisi o. Savaşta bir alaya kumanda eden ve göğsünde Kızıl Bayrak Nişanı taşıyan biri olarak o, bu manzaraya katlanamaz...

Bir horoz usul usul geldi çitin yanına, ibiğini havalara dikti. Bu ilk defa gördüğü yabancıyı kötü gözlerle tepeden tırnağa süzdü. Yılan gözlü keçiler garip garip seyrediyorlar onu.

“Defolun burdan pis hayvanlar!.. Ateş ederim namussuzum, parçalarım hepinizi!”

2. KARANLIKLAR

Tam karşıda, sokağın öbür tarafındaki eski kışla binasından sarhoş bir erkek sesi ve bir kadının çığlıkları duyuluyor. Gleb, kırk yıllık arkadaşı fıçı ustası Savçuk’un kalın sesini, karısı Motya’nın ona diklenen histerik çığlıklarını tanıdı hemen. Eşyalarını öylece koyduğu yerde bırakıp onların oturduğu tarafa yöneldi.

Duvarları kurumlanmış kirli bir oda. Oraya buraya atılmış tabureler ve pılı pırtı. Soluk renkli bir semaver yere devrilmiş. Oda-
nın hemen her köşesine saçılmış unların çizdiği beyaz göller.

Gleb güneşin etkisiyle olacak, içeri girince önce bir şey görmedi karanlıkta. Gözlerini ovuşturdu. Sonra kadınla adamın birbirine kenetlenmiş vücutlarını fark etti. Boğuşuyorlardı.

Savçuk'un gömleği lime lime olmuş, parçalanmıştı. Etinden dışarı taşan kaburgaları görölüyordu. Motya'nın entarisi karnının hizasına toplanmıştı. İri göğüsleri her hareketinde sallanıp duruyordu.

Gleb Savçuk'u omuzlarından kaptığı gibi kaldırıp kenara çekti. Adamın kemikleri çıtırdadı.

"Azgın köylü! Kaçırılmışsın sen! Soluk al önce, kalk bakalım ayağa!"

Savçuk titreyen adaleleriyle onun kolları arasında debeleniyordu. Motya bacaklarının açık saçıklığını bile unutmuştu. Bir eliyle yere dayanmış, öbür elini bir şey söylemek istermiş gibi sallıyor ve bağırarak istediği halde bağırıyordu.

"Ayağa kalk Savçuk! Haydut seni.. İnsana dön biraz!"

Gleb yeniden göğüsledi onu. Kemiklerini çatırdata çatırdata ayaklarının üzerinde doğrulttu adamı.

"Başlarım şimdi senin inadına! Motya, kalk ayağa sen de! Toparlan. Üstün başın pire içindeydi de silkelendin say! Kılığına kıyafetine boş ver!"

Ve içten bir kahkaha koyuverdi Gleb.

Motya küçücük ve şaşkın bir genç kız çığlığı attı. Üstünü başını düzeltti hemen. Entarisinin içinde büzüldü, ufaldı. Olduğu yerde ağlamaya başladı sonra.

Savçuk daha toparlanıp da Gleb'i tanıyamamıştı. Bir yabancıya bakar gibi ters ve düşmanca baktı ona. Çevirdi yüzünü. Hıçkırık tutmuşçasına kesik, kopuk ve anlamsız bir sesle söylendi:

"Sen ters saatte geldin ahbap. Şeytan vursun başına! Haydi, ben kalkıp suratını dökmeden yaylan buradan! Yürü!"

Gleb tekrar aynı içtenlikle güldü:

"Savçuk, dostum! Hep böylesindir sen! Seni görmeye geldim, arkadaşım. Yahu kalk da doğru dürüst iki laf et be! Bu çöplükte

kaç yıl beraber sürttük seninle... Sana söylüyorum fıçıcı başı, hangi kuduz köpeği ısırдың bugün?”

Savçuk tekrar baktı Gleb'e. Çıplak ayağını yere vurdu birden. Elleri açtı. Tanımişti bu sefer. Gleb'i tanıyordu. Üstündeki lime lime gömleğin içinde bir korkuluk gibi duruşuna aldırmadan yaklaştı.

“Tuh be! Gleb misin sen? Çumalov ha? Nasıl da tanımadım! Arkadaşım, hangi şeytan getirdi seni öbür dünyadan? Bak hele bana, şu pis suratıma bak! Pisliğine aldırma zannın sarıl şu kardeşine!”

Böyle söyleyerek sarıldı Gleb'e.

“Motya, kalk be kızım ayağa! Toparlan bakalım, dokunmam artık sana. Düzeldim şimdi... Ne öfke, ne bir şey... Canım şimdi şu Gleb hergelesiyle oturup laf etmek istiyor, biraz da ağlamak! Kalk Motya, gel şöyle yanımıza. Dostum ve arkadaşım Gleb'e sarıl hele... Başka sefere kaldığımız yerden devam ederiz seninle.”

Savçuk'un bütün saçları sakalına ayak uydurmuştu. Dimdik duruyorlardı.

Motya hem ağlıyor hem de bir eliyle eteğini düzeltiyordu. Gleb, yeni ve dost bir kahkahadan sonra seslendi ona:

“Motya, sen aldırma bu hergeleye! Kuvvetli olan sensin. Bağışsız bir kadınsın sen, kendi hakkını korumayı da bilirsin. Vur ona! Devam edin bakalım!”

Gleb'in bu sözleri bir kırbaç etkisi yaptı Motya'da. Kayalıklar da seken bir kertenkele gibi fırladı Motya. Gleb'e atıldı. Gözlerini, çakmak çakmak yanan gözlerini hışımla çevirdi ona:

“Bas git be adam! Elini sürme bana! Senin gibilerden gına geldi artık! İnsana acı vermekten başka neyi biliyorsunuz ki!”

Kadınca saldırganlığı içinde saçları bir toz bulutu hâlinde havalanıyor ve sonra tekrar çıplak omuzlarına düşüyordu.

“Gitmiyorum Motya. Burada, sizin yanınızda misafir kalmak hoşuma gidiyor. Hadi, kızarmış et getir bana, çay getir! Şekeri unutma ama... Evin kadını değil misin?”

Gleb gülüyor, kendisine kızgınlıkla vuran Motya'yı kollarından yakalamaya çalışıyordu.

“Biliyor musun, Motya? Ne azgın şeydin genç kızlığında! Ben evlenmek istiyordum seninle ama bu Savçuk haydudu kaptı seni.”

“Arkadaş, kadın değil ki bu!” diye bağırdı Savçuk... “Kadın değil iki gözüm önüme aksın. Kurbağa bu! Benim arkadaşımın vur şunu, ateş et mitralyözünle. Görüyorsun ya, yokum artık ben! Hayatımı kaybettim. Bu fukara da kendininkini bohçasında mı saklıyor nedir? Benim evim, hiçbir şeyim yokken neden üstüme üstüme geliyor, ev ev diye başımın etini yiyor, zıvanadan çıkarıyor beni, sorsana!.. Hayat bitti, Gleb... Ben artık yokum arkadaşım! Fabrika yok, ben de yokum!”

Motya doğruldu. Ama bu Motya deminki Motya değildi. Başkaydı. Ezikti. Yenik ve hastaydı.

“Gör artık Savçuk! Tanrı'nın bağıışı için gör! Pilim bitti Savçuk. Tükendim ben. Birazcık un bulmak için evimi, eşyama herkese uzatan ben değil miyim? Sokak orospusundan ne farkım var şimdi? Utanıyorum. Ah! Öyle utanıyorum ki! Ufacık çocuklarım vardı benim... Zengindim... Çocuklarım nerede Gleb? Çocuklarım nereye gitti? Bir yuva istiyordum, çocuklarımı istiyordum. Kaybettim hepsini. Neden böyle oldum ben? Gözlerim ateş olup aksaydı keşke...”

Motya titriyordu. Yaşlı gözlerini yardım istercesine Gleb'e dikmiş, titriyordu. Eliyle entarisine öyle bir hırs içinde asılıyordu ki nerdeyse yırtacaktı.

Evet, bu Motya başkaydı. Bu Motya öfkeli ve tedirgindi. Gözlerinde ve hırstan kıvrım kıvrım olan ağzının kenarında Gleb'in çözemediği yeni bir gücün ifadesi vardı. Gleb kendi kafasının içinde çok geriye gitti: Motya'yı geveze bir tavuk gibi etrafını almış gürültücü çocuklarla didişen bir anne olarak tekrar hatırladı. O zamanki Motya'nın gözleri aydınlıktı, parlıyordu!

Savçuk bir tabure kaptı köşeden. Masanın yanına âdeta yığıldı, öfkeyle masaya indirdi yumruğunu:

“Şu allahın cezası yerde hâlime bak Gleb. Çöl burası! Mezar! Çalışmamak var ya Gleb, şu oturmak var ya, öldürüyor beni! Korkmuyorum Gleb. Ölümünden filan korkmuyorum. Körü körüne gidiyorum üstüne, vız geliyor ölüm! Karanlıktan korkuyorum Gleb. Burası da öyle karanlık ki... Tuh, kahretsin! Bak, Gleb: Şu fabrikanın fabrikalığı nerde kaldı? Çöplük oldu, o domuz keçilerin yuvası oldu be! Fabrika öldü be! Öldü. Fabrika yoksa ben neciyim Gleb?”

Motya gözlerini Gleb’e dikti, içindeki acının kapkara bakışıyla seyrediyordu onu. Gleb, kadının kocasını nasıl büyük ve acılı bir aşkla sevdiğini anladı.

“Kalk da giyin, vahşi adam!” dedi Motya... “Şu hâlimden utanmıyor musun? Suratın yamru yamru kovadan farksız.. Benimki kepaze ama senin suratın benimkinden de kötü...”

Motya’nın boğuk sesinde artık şefkatle içli dışlı olmuş yalancı bir öfkenin ifadesi vardı.

Gleb kahkahalarla güldü:

“Amma tuhaf insanlarsınız ikiniz de!” dedi.

“Motya, gel yanıma... Kadınımla benim, okşamak istiyorum seni. İçimden geliyor.”

Savçuk Motya’yı kollarının arasında havalandırdı. Küçük bir kız çocuğunu sürüklermiş gibi yanına çekti karısını.

Uzakta, tepenin gerisinde hareketsiz cam şişelere benzeyen sönmüş bacaları var fabrikanın. Daha gerideki tepelerde küflü bir sessizliğe terk edilmiş yük vagonetleri ve çelik teller.

“Fabrika bizim hayatımızdı Gleb. Hatırlasana, fıçı atölyesinde nasıl içerdik ve bahar gelince nasıl şarkı söylerdik kızlara... Arkadaşım be, ben de burada çıktım yumurtadan. Bu cehennemin dışında hayat tanımadım ki!..”

Fabrikanın gürültüsüne hasret Savçuk. Savçuk ağlıyor. Eski güzel günlere, fabrikayı mezar yapan bu hareketsizliğe öfkesinden ağlıyor. Makinelerin yasını tutuyor şimdi. Yüzünde bazen bir gülümseme belirliyor ve gözlerinin yaşıyla birleşiyor. Sonra o güleç yumuşaklık birden kayboluyor.

Motya'nın da kocasından farkı yok. Motya da ağlıyor. Erkeği-
ne ve kaybettiği çocuklarına ağlayan bir ana değil mi Motya?

"Vur, Savçuk! Döv beni, canımı çıkar! Evin dışında bir işe bile
yaramam ki ben! Döv beni!"

"Motya... Motya! Öbürlerinin yaptığını mı yapayım, Motya?
Fabrikadan makine parçalarını çalıp satayım mı? Fıçıları köylüle-
re mi vereyim? Yapayım mı? Öteberini satmak için köy köy dola-
şan enayi kız sen değil misin, Motya?"

Elleri birer yumruk oldu Savçuk'un. Dişlerini sıktı. Motya
onun yanında ve ayakta duruyor. Bir rüyada konuşuyor:

"Güzel bir yuvamız vardı Savçuk. Güzel çocuklarımız vardı,
ikimizin kanıydı onlar. Yeniden başlayalım Savçuk! Yuvamızı
yeniden kuralım! Dayanamıyorum artık... Başkalarının sokakta
bıraktığı çocukları mı alayım Savçuk?"

Motya orada, Gleb'e çok yakın. Duygulandı Gleb. Elini
Savçuk'un omzuna koydu:

"Savçuk, en eski arkadaşımın sen... Biz beraber işe gittik se-
ninle. Motya da arkadaşımızdı. Sen burada kaldın Savçuk. Her al-
lahın günü bağırp çağırmaq için mi burada kaldın Savçuk? Bunun
için mi gelmedin benimle? Bunun için mi ölümün, ateşin karşısına
gelmedin Savçuk? İşte döndüm... Bak bana, yuvam yok benim de.
Ben de fabrikayı ölü buldum... Motya cesur kızdır. Toparlanalım
Savçuk! Yenildik, paramparça olduk. Ama yenmesini öğrendik ar-
tık! Namussuzum ki öğrendik. Ver şu elini bana fıçı hergelesi!"

Savçuk başını iki yana sallayarak çılgın bakışlarla bakıyor ona.
Hiçbir şey anlamadı henüz. Gözlerinde kanlı bir sarhoşluk.

Motya Gleb'e yaslandı. Bir koluyla Gleb'in boynuna dolandı.
Bunu yapmaktan hiç sıkılmıyor.

"Savçuk korkusuz adamdır, Gleb. Böyle öfkeleniyor ya bak-
ma... Umutsuzluk değil aslında... Ah Gleb! Yeniden çocuklarım
olsa başka bir şey istemem..."

"Motya, Gleb'e yılışma. O senin kocan değil!"

Gleb Motya'nın elini okşuyor:

"Amma tuhaf insanlarsınız ikiniz de..." diyor.

İşçi evlerini fabrikaya bağlayan iki ayrı yol vardır: Fabrika binalarını izleyen şose yol bunlardan birincisidir. Bir de çalılıkların arasından aşağıya uzanan keçi yollarından gitmek var. O zaman taş yığınlarının ve eski şantiyelerin çevresinde kurulmuş çiçek parklarının arasından geçilir.

Buradan her şeyi, fabrikanın bütün yapılarını görebilir insan: Kuleler, arklar, yol kemerleri ve kimi bir kuş hafifliği ile havada asılı duran, kimi de ağırbaşlı birer dikdörtgeni andıran bütün fabrika yapıları buradan seyredilir. Bazı binalar birbirine yapışık gibidir. Bazıları da sanki tepelerden kopup gelen taş yığınlarına benzer. Tepelerin yamaçlarında da havai hattın sütunları arasında artık çalışmayan yük vagonetlerinin arasında ezik, kaybolmuş ve kimsesiz kulübecikler vardır. Tepelerin ötesinde gür ve yeşil bir orman başlayınca fabrika biter. Fabrikanın bittiği bir başka tarafta da deniz başlar. Kıyıya yan yana serpiştirilmiş gibi duran kara parçaları, o burun dediğimiz çıkıntılar bir zaman sonra ufuk çizgisinde kaybolurlar. Körfezin öbür yamacına kurulmuş olan şehirle fabrikanın önüne birer dalgakıran yapılmıştır. Her birinin ucunda fenerler bulunur. Deniz küçücük köpüklü dalgalarla hep fabrikanın önündeki rıhtıma çarpar.

Üç yıl önce de böyleydi bu. Ama o zaman fabrika yaşıyor, çevresindeki dağları da yaşıtıyordu. Binalardaki makinelerin tıkırtısı dağa yükselir, dağın üstündeki tepelerde gidip gelen vagonetlerin çıkardığı ses binaların içine girer ve dizel motorların gürültüsüne karışırdı. Fırınlardan ve bacalardan bir yanardağ ateşi yükselirdi.

Keçi yolundaydı Gleb. Aşağıdaki fabrikaya bakıyordu.

Yakınında bir yerlerde akıp giden bir derenin şırıltısını dinliyor ve fabrikanın üstünü örten toz kümelerini, öldürücü sessizliği gittikçe büyüyen bir şaşkınlıkla seyrediyordu.

Çocukluğundan beri bildiği, tanıdığı, makinelerinin gürültüsünde, fırınlarının ateşinde büyüdüğü fabrika bu mu acaba? Fabrikanın tir tir titrettiği yollar şimdi üzerinde yürüdüğü bu

yollar mı? Öylesine büyük şüpheler içinde ki Gleb, kendi kendine soruyor şimdi: Hani o bir zamanlar masmavi tulumuyla bu fabrikanın çilingir atölyesinde çalışan Gleb Çumalov kendisi mi? Eğer bu doğruysa, şimdi, şu üstünde yürüdüğü yolda durup da aşağıdaki fabrikayı seyreden yeni siluet, kendi kendine anlaşılmaz sorular yönelten bu yeni ve şaşkın yüreğin sahibi kim? Neyin nesi bu adam? Eskiden tıraş olmazdı Gleb. Bıyık da bırakırdı üstelik. Yüzüne yağın köpük ve demirden bulut mat ve yeni bir boya gibi dururdu yüzünde. Şimdi tıraşlıydı. Sakalsız bıyiksız, bembeyaz teniyle, rüzgârın çatlaklar açtığı yüzündeki garip ifadeyle bile başkaydı artık. Bu şimdi köpük ve yağ kokmayan, bu çalışmaktan sırtı kamburlaşmamış adam Gleb Çumalov mu? Bu kıyıl yıldızlı yeşil asker kasketini alnına indirmiş adam, bu göğsünde Kıyıl Yıldız Nişanı sallanan üniformalı adam Çumalov mu?

Akıllara durgunluk verecek kadar büyük ve değişik bir olay yaşamışlar demek. Şu karşıdaki koskocaman dağın birdenbire çökmesi kadar müthiş bir şey yaşamışlar.

Gleb binaların arasında yürüyor. Dağ, otlara ve küfe terk edilmiş fabrikaya, binalara bakıyor, duruyor, tekrar yürüyor ama her seferinde sıkılmış dişlerinin arasından zehirli bir ıslık gibi çıkarıyor içindeki acıyı:

“Ah, domuzlar! Eşşoğulları! Yüz kere duvara çaksak sizi yeri var! Şu güzelim fabrikayı mezbeleğe çevirdiniz ya... Bin defa eşşoğlusunuz siz!”

İyi anladığı tek bir şey var şimdi: Burası bir mezardan farksız. Bir yalnızlık ve umutsuzluk yuvası sadece. Ve kendisi bu mezarlığın ortasında, ordusundan koparılmış, acılı ve çaresiz bir askerdir. Bu mezar yeri onu da korkutuyor. O da bu korkuyu, bu yalnızlık duygusunu nasıl silkip atacağını bilemiyor.

Üzerindeki kömür karası şimdi otlarla örtülmüş bir kulenin yanına geldi. Eskiden bu kesimde antrasit piramitleri yükselirdi. Kule bir kayalığın yanından uçuruma açılıyor. Kuleden bakınca bir kenarda yarım daireler çizen demir raylar görülüyor. Korkuluk duvarının gerisinde masmavi bir baca. Seksen metrelik bir yüksek-

lişi var ki bu görünüşüyle şaha kalkmış bir ata benziyor. Bu bacanın arkasında bir dağ iriliğindeki elektro-mekanik atölyeleri.

Bütün bu yapılardan sönmüş bir yanardağ kokusu ve sessizliği yükseliyor. Kuzeybatı rüzgârları pencerelerdeki camları silip süpürmüş. Dağ yamaçlarından büyük bir hışımla inen seller beton yapıların demirlerini aşındırmış. Demirlerin üzerine çok eskiden gelip yerleşen toz yığınları birer boya gibi yapışıp kalmış orada.

Fabrikanın bekçisi Klepka geçti yanından. Çulhadan bir elbise geçirmiş üstüne. Dizlerine kadar inen bir çuval sanki. Klepka'nın çorapsız ve çıplak ayaklarında çimento rengi eski bir yarım çarık var. O kadar yaşlı ki, ondaki ihtiyarlığın derecesini kestirebilmek imkânsız. Kısa bir süre durup Gleb'e baktı. Geçmişteki günlerin bir artığı Klepka. Vahşi bir kalıntı.

"Nereye gidiyorsun? Nereye gittiğini söylesene, dokuz canlı ihtiyar!"

Klepka'nın buruşuk yüzü şaşkın ve tedirgin bir ifadeyle geri-
liyor.

"Yabancıların burada dolaşması kesin şekilde yasaktır!"

"Salak sen de! Anahtarlar kimde?"

"Kapılarda kilit yok ki anahtar iş görsün... Rüzgâr gibi bir taraftan gir, öbür taraftan çık. Keçiler var içeride, fareler var. Her şeyi kemiriyorlar... İnsan yok artık burada..."

"İhtiyar bir faresin sen de... Hepiniz çıktınız deliklerinizden! Şeytan götürsün topunuzu!"

Klepka vahşi gözlerle baktı ona. Başındaki saç yığını neden bu kadar çimento çuvallarına benziyor?

"Şeytan boynuzu musun nesen?" dedi Gleb'e... "İçeride dışarıda insan yok ki uğraşasın! Beni mi buldun yani?"

Çarıklarını sürüyerek uzaklaştı Klepka.

Kalın beton direklerin üzerine kurulmuş yüksek bir yol kemeri kuleyi fabrikanın ana yapılarına bağlıyor. Bu beton duvarları oymuşlardı eskiden. Makineli tüfekleri yerleştirmek için oymuşlardı. Beyazlar fabrikayı savunma karargâhı olarak kullanmış-

lardı. Sonra buraları ahır yaptılar, iç savaşın yaşandığı günlerde bu oyuklar mezardan farksızdı. Üst üste insan ölüleri yığılmıştı içlerinde.

“Bir bakalım hele fabrikanın karnında ne var şimdi!”

Kapı yok. Bütün kapıları sökmüşler. Her köşede kül rengi örümcek ağları filizlenmiş. Bu büyük işkembenin derinliklerinden küf ve toz kokuları geliyor insanın burnuna.

Zavallı bir terk edilmişlik, kimsesizlik kokan bu yerlerde sadece güneşin dışarıdan sızan ölgün ışıkları var. Merdivenler, koridorlar, levyeler ve borular içeriye dolan pislikle kucak kucağa yaşıyorlar. Çimento yığnında insana sarhoşluk veren bir asit kokusu. Kapakları söküldüğü için ağzı açık kalan dev kazanlardan yayılıyor bu. Rüzgâr uluyarak giriyor kazanların içine, içerideki toz yığınlarını kırbaçlıyor, ısıklık çalarak dönüyor içeride.

Gıcırtilı bir merdiveni indi Gleb. Gürültülü adımlarla tozlu pencerelerin yanına yürüdü. Döner fırınların kocaman gövdeleri arasında ufacık ezik ve serseri bir gölgeye benzediğini düşündü. Ateş eskiden bu fırınları garip ve öfkeli bir kırmızıya boyardı. Sayısız insan bu alev yığnının ortasında aciz karıncalar gibi koşuşurdu. Şimdi suskun duran bu dev borular o zaman büyük bir gürültüyle yaşırdı.

“Ah, eşşoğulları! Hıyar herifler! Nasıl da kuşa çevirdiniz bu müthiş kuvveti! Nasıl da becerdiniz bu ahmaklığı!”

Karanlık ve uzun tünelleri geçip makinelerin bulunduğu kesime çıktı Gleb. Güneşin ışığı burada daha aydınlık hatlar çiziyordu. Fayans kaplı duvarlar. Yan yana duran dizel motorlar altın ve gümüş renklerle şekillenen siyah mermerli putlara benziyor. Hepsi de ağır sessizlikleri içinde pırıl pırıl. Hepsi ayakta, çalışmaya hazır, bekliyorlar. Öyle güvenli bir duruşları var ki, dokunsanız hemen çalışacaklarmış, hemen o anda madenleri işleyeceklermiş duygusu yerleşiyor insana. Çarklar ve kayışlar ileri atılmaya, çalışmaya hazır. Gleb, yıllar boyu içinde yaşadığı yağlı ve kükürtlü dünyayı yeniden bulduğunu anlıyor. Dizel motorlar her şeye hazır. Yakıt bekliyorlar sadece. Gleb makineleri teker teker okşadı

eliyle ve anladı ki yere, toprağa sımsıkı yapışık bu canavarlar yaşamak istiyor.

Bu kesimde her şey eskisi kadar temiz ve bakımlı. Bütün makineler sanki ona göz kırıyor ve böylece burada kendilerine şefkatle bakan, yaralarını saran bir adamın varlığını hatırlatmak istiyorlar. Her şey öylesine temiz ve düzenli ki... Pencerelelerin camlarında bile tek bir pislik görünmüyor. Belli ki burada bir insan yaşıyor, belli ki bu insanla birlikte makineler de yaşıyor ve kendi dünyalarını yeniden kuracak bir düzenin gelmesini bekliyorlar.

O adam dizel motorlarının arasından çıktı. Mavi bir tulum giyinmişti ve kasketliydi. Ellerini siliyordu üstüğüyle ve gözleri, bembeyaz dişleri pırıl pırıldı. Kasketini yassı burnunun üstüne doğru eğmişti. Kızıla çalan bıyıkları vardı. Bakışları sağlam, sert ve keskindi.

“Ooo... Bu gelen sensin ha, yoldaşım? Selam sana general, selam sana büyük kumandan! Şuramda, yüreğimin bir köşesinde bir ses, ‘Yahu bu herif sağdır, bir yerlere girmiştir, günün birinde çıkar gelir’ diyordu bana... Geleceğini biliyordum, eskiden olduğu gibi yine beraber iyi işler yapacağımızı biliyordum... Hoş geldin arkadaşım! Keyif verdin bana! Sür hele yüzünü makinelerimize, gönlün hoş olsun!”

Bu adam Brinza’dır. Bütün çocukluğunun arkadaşısıdır. Bu adam makinist Brinza.

Babası da makinistti. Brinza burada doğdu. Makinelerin içinde büyüdü. Çocukluğu beraber yaşadılar... İkisi de ufacık birer çocukken girdiler fabrikaya.

“Hele bir bakayım sana... Değişik neyin var göreyim hele! Kasketi var, kızıl yıldızı var yeni olan. Burun eski burun. Ellerin ayakların yerinde. Enayi değildir onlar ha! Akıllı adamın eli ayağı onlar...”

Keyifli bir çılgılık koptu Gleb’in yüreğinden. Kollarını açtı Brinza’ya...

“Brinza!.. Sen ha!.. Buradasın demek! Öbür hayvanlar gibi basıp gitmedin öyle mi? Yoksa makineleri parça parça edip hurda

çalmaya mı geldin öbürleri gibi? Seni burada gören bu şeytan kılkıllı makineleri hemen çalıştıracaksın da koca fabrikayı canlandıracaksın sanıyor...”

Brinza onu elinden yakaladı. Dizel makinelerinin arasında bir boşluğa sürükledi.

“Bak arkadaşım, bak hele şu şeytanlara! Güzel kızlardan bile temiz hepsi de... Hani şöyle ‘Başla Brinza’ deseler, bi söyleseler... Bak o zaman nasıl çalışıyor bunlar... Makine dediğin, senin ordu var ya, öyledir işte! Disiplin ister, bakım ister, üstünde canlı insan eli olsun ister. Ben neden beraberim bunlarla? Ben de makineyim de ondan. Kavganızı, dövüşünüzü, politikanızı, her şeyinizi şeytan götürsün! Akıtacak kan bırakmayın isterseniz... Beni rahat bırakın ama! Umurumda mı sizin hikâyeleriniz? Ben bi kendimi bilirim, bi de şu makineleri...”

“Brinza! Kudretli eller senin ellerin, güzel eller! Fabrikayı keçiler doldurmuş. Şeytan götürsün hepsini! Dangalaklara, bir işe yaramayan parazitlere boş ver hele! Kendini kapatmışsın buraya, bizi gördüğün yok. Neden dövüşüyoruz bilmiyorsun bile! Top at-salar uyanmazsın...”

Birden durdu Brinza. Gözlerini kocaman kocaman açarak baktı ona.

“Dur hele arkadaşım! Propagandaya mı geldin yoksa? Mitingde miyiz yahu! Bunlar bana işlemez, haberin olsun... Siyasi toplantıda değilsin birader, makinelerin huzurundasın... Mademki makinelerin huzurundasın tıraşı bırak bakalım... Eskiden fabrika ve iş vardı memlekette. Şimdi bir sürü serseri türedi. Bazen buraya da geliyor herifler, başlıyorlar tıraşa... Hemen kapı dışarı ediyorum. Gitsinler Komitede kafa şişirsinler yahu! Dırdır etmekten halsiz düştüler zaten... Ama burada geçmez bunlar. Burada sadece makinelerin, ellerin, kolların hükmü var arkadaşım!”

Gleb eliyle makineleri okşuyor. Brinza’ya bakıyor şimdi:

“Burayı öyle güzel yapmışsın ki arkadaşım, insanın canı gitmek istemiyor. Ama fabrikanın şu pis hâli var ya, baktıkça kusa-çağım geliyor. İnsanlarını da sevmiyorum buranın. Yahu arkadaş,

söyler misin senin işin ne burada? Eloğlu basıp gitmişken, fabrika bir mezbelelik olmuşken ne diye uğraşır göz nuru dökersin bu makinelere? Bas git sen de! Henüz gebermemişken çekip gitsene yahu!”

Brinza titredi birden. Tepeden tırnağa titredi. Yüzü irili ufaklı tiklerle doldu. Sanki yüreği ortadan ikiye ayrılmış, sanki damarlarında dolaşan kan bir delik bulup dışarıya fışkırmıştı. Yumruğunu hınçla vurdu dizel motorlardan birine. Boğuluyor gibiydi:

“Fabrika yeniden yaşamalı Gleb! Tekrar çalışmalı! Fabrika ölmez Gleb! Yaşamak istiyor çünkü... Biz yaşatmazsak onu, o öldürecek bizi... Makine dediğin nasıl yaşar bilir misin? Bilmezsın! Ben biliyorum ama...”

Brinza o görmeyeli çok değişmiş. Eskiden böyle sinirli ve bu kadar yorgun değildi. Makineler susunca onun da hayatı durmuş anlaşılan. Dizel motorlar soluksuz kalınca, insanlar iç savaş, devrime koşarken, insanlar açlığa ve bütün büyük acılara göz kırpmadan yürürken, o, Brinza makinelerin yanında, onların sessizliğinde kalmayı, orada beklemeyi seçmişti. Makineler nasıl yaşıyorsa Brinza da öyle yaşamaya başlamıştı.

“Fabrika yaşamalı. Eğer makineler varsa, çalıştırmalı onları! Durdukları yerde bile çalışır onlar. Bi bilsen bunu sen! Onlara hayat verecek ilk kıvılcımı yaratmak için her şeyi, bütün imkânsızlıkları bile denemek şart! Düşün hele... Hiç unutma!”

Güzel ve garip bir sevinç kapladı Gleb’in içini. Brinza’nın elini tutup dostça sıktı:

“Doğru söylüyorsun arkadaşım! Fabrika dediğin çalışmalı. İşte elimi uzatıyorum sana... Fabrika çalışacak! Ucunda ölüm de olsa çalışacak! Senin şu dizel motorların daha biraz beklesinler! Bütün gücümüzle uğraşacağız onlar için ve de kendimiz için!..”

Gleb fabrikanın müdürlük binasına girdi. Zemin katta, kötü aydınlatılmış dar bir koridorda bir işçi kalabalığı var. Burası mahzen gibi bir yer. Ortalık nemli nemli çimento kokuyor. Bu kokuya tütün kokusu da ekleniyor gittikçe. Dumandan nerdeyse göz gözü görmeyecek. Oradaki bütün insanlar da bulundukları yer kadar kirli. Akşam karanlığındaki gölgeler nasıl silik ve olağansa buradaki bütün insanların çehreleri de öylesine renksiz ve silik. Bir uğultu kaplamış ortalığı. Gülüşmeler, küfürler, mırıltılar birbirine karışıyor. Her şeyden söz ediliyor burada: Gıdasızlıktan, yemekhaneden, petrolden, kır evlerinden, keçilerden, eşşoğulları yüzünden bakımsız ve çaresiz kalan işçilerden konuşuluyor.

Komite odasının kapısı önünde de birikmiş kalabalık bir işçi grubu var. Orada da aynı tütün kokusu, aynı duman, aynı rutubet.

Önce kimse tanımadı Gleb'i. Kasketindeki kıvılcık yıldız, göğsündeki nişana düşmanca bir bakış önce. Sonra unutkanlık. Sonra sırt çevirme. Onu görenlerin yaptığı buydu. Kendi önemlerine inanan bir yığın çalılımlı komiser görmenin, eli çantallı ve fiyakalı tavırlı insanları kanıksamanın getirdiği bir düşmanlık olmalı.

İri yarı bir adam. Başına beyaz bir takke geçirmiş. Ceketinin üstüne de bir kadın korsesi. Kapının önünde dans ediyor. Kalabalık arasında onu oradan oraya itip duruyorlar. Sağa sola dirsek vurarak kendine yer açıyor. Soytarıca tavırlar alarak titrek bir kadın sesine benzetmeye çalıştığı sesiyle konuşuyor:

“Sayın partililer ve sayın donsuzlar! İzin verirseniz yüksek huzurunuzda kendimi tanıtayım. Bağışlayın beni... Ama oramı buramı mıncıklamayın, rica ederim. Yurttaşlar, ben namuslu bir işçi kıyım... Mıncıklamayın ama! Gıdıklanıyorum, canım...”

Ve arkadan bir alaycı şarkı tutturuyor. Oradaki kalabalığın hayranlık dolu kahkahaları, atılan sözler onun sesini bastırıyor ve şarkısı bu gürültü içinde kaybolup gidiyor.

Kısa ve cılız bir adam kapıda. Mat yüzlü. Gözleri alev alev ya-
nıyor sanki. Ve titrek. Gleb tanıdı onu: Gromada. Gleb, bu ada-

mın nasıl olup da üç yılda bu derece düşkün hâle geldiğini bir türlü anlayamadı.

“Yeter, arkadaşlar! Yaptığınızdan yüzünüz kızarmıyor mu sizin? Kendi kendinizi böyle alaya almanız doğru mu yani?.. Biz henüz kendimizi şuurlu olarak ölçmek...”

Demin dans eden adam, Mitka sözünü kesti onun.

“Komitedeki arkadaşlarım! Özür dileyin, özür dileyin ve bu özrü bir iğneyle önünüze bağlayın bakalım! Utancımdan ölüyorum ben. Tükendim, heyecandan allak bullak oldum şimdi... Şu üstümdeki soytarılıkları bir kenara koyup nümayişe koşuyorum!”

Ve deminki soytarılıklarına devam ederek kapıya yürüdü. Odanın içindekiler onun peşine takılıp çıktılar.

Gleb odaya girdi, işçilerin arkasında bir yere, duvarın kenarına ilişti. Yaşlı çilingir Loçak masada Gromada'nın yanına oturmuştu. Hiç değişmemişti. Yine kapkara ve yine kamburdu. Yağlı bir kasket vardı başında. Gözleri kan çanağına dönmüştü. Taştan oyulmuş bir put kadar hareketsizdi. Yanındaki Gromada ise aksine çok hareketli görünüyordu. Kollarını sağa sola sallayarak gürültülü bir sesle konuşuyordu.

İri yapılı, tostoparлак bir kadın bar bar bağıırıyordu odada:

“Sizin gibileri, işe yaramaz takımını tepemize çıkardılar! Biz zavallılar acımızdan, sıkıntıdan ölsek de umurunuzda olmuyor! Şu hâlinize bakın! Evimin efendisi olacak herif bahçede keçisinin orasını burasını kaşırken ben burada size nefes tüketiyorum, haydut sürüsü!”

İşçiler kakhahalarla gülüyor, arada kadının sırtına keyifli şap-laklar vuruyorlardı.

“Bu az oldu Avdotya teyze! Daha, daha söyle! Biraz daha bağı-rırsan kıcın şişecek, haberin ola!”

“Susun be sersem! Siz, şu komiteciler, siz necisiniz be? Siz misiniz en cesurları, en beceriklileri siz misiniz? İşçiye önderlik edecek hal mi var sizde?”

Ayağının birini hışımlla ileri uzattı. O zaman ayağındaki bot fırlayıp masanın üzerine düştü. Açılan eteğinden porsumuş, mor

damarları dışarıya fırlamış bacağı göründü bir an. Bu, oradaki kalabalığın tekrar kahkahalarla gülmesine yol açtı. Gülüşmeleri alkışlar izledi.

“Yaşa Avdotya teyze! Bu numaran çok güzeldi! Perdeyi daha kaldırırsan oyun daha iyi olacak... Kaldırırsana...”

Loçak deminki put hareketsizliği içinde bekliyor. Ama Gromada birden ayağa fırladı.

“Yoldaş! Dikkat et, bir işçi kadınısın sen!.. Komite görevini tam olarak yapıyor. Ama senin anlamaman gerekir ki...”

“Hadi Avdotya teyze... Hepimiz adına yapıştır cevabı!”

“Bırakın şu ihtiyar maskarayı yahu! Bu kadarı da fazla artık! Yoldaş Lenin’in resmi ta şuracıkta, tepemizdeyken bu azgın ihtiyar kalkmış orasını burasını herkese gösteriyor.”

“Kesin be, karı yürekliler! Komiteciler, siz bana şu pabuçların hesabını bir verin bakalım! Bir defacık Kazak mahallesine gittim, üç defa da domuzlara su getirmeye... Bu verdiğiniz meretler ayağımdaydı. Şu hâle bakın! Hiç vermeseydiniz daha iyiydi... Alın da bi yerinize sokun bunları...”

Öbür ayağındaki botu da fırlattı. Bu seferki Loçak’ın göğsüne isabet etti.

Loçak istifini bozmadı. Pabucu aldı. Sakin bir tavırla önüne, masanın üzerine koydu.

“Kadın, kadın! Madem beğenmiyorsun bizi, medet umma öyleyse... Git, papaza musallat ol! O senin dırdırını çeker...”

Gromada dayanamadı. İleri fırladı. Kan beynine hücum etmişti:

“Yoldaş Loçak... Bu kadarına göz yumamam ben! Bu kadın en şuursuz şekilde hareket ediyor. Yaptığı çok ayıp, utanmalı... Komite serseri tayfası değil. Tahriklerden vazgeçmeli... ya da öğretmeliyiz ki...”

“Sabırlı ol Gromada. Böylesi daha iyi... Hele şu papaz işini bir yoluna koyalım önce... Söyle bakalım kadın azmanı, ne yaptın da bu pabuçlara hak kazandın?”

“Sapiyla göz çıkarmaya kalkma, kambur ihtiyar! Çalıştım çalışmadım, sana ne bundan? Benim de hakkım elbet.”

“Gevezeliği bırak. Dırdır edeceğine kafanı çalıştır. Soruyorum sana: Hangi işe yaradın da komposto ve süt istiyorsun, kalkmış bir de ‘şekeri de olsun’ diyorsun... Hadi, ver pabucun öbür tekini de! Hata etmişiz, hakkın olmadığı halde vermişiz sana bunları... Domuzlarınla bizi uğraştırma, kendin uğraş... Önce doğru konuş, doğru konuşursan cevap veririz. Buna niyetin yoksa papaza git.”

Avdotya teyze koca gövdesinin olanca ağırlığı ile işçilerin üzerine sarkarak kendine yol açtı.

“Yavaş be kadın! Koruyun kendinizi arkadaşlar... Dikkat edin!”

Loçak deminki kayıtsızlığı içinde masanın üstünde duran botu aldı, kadına doğru uzattı.

“Al bunu kadın... Al pabucunu... Götür evine de kocan tamir etsin... Daha giyersin. Fabrika çalışınca seni işe koşarız... dağı oymak için işe yararsın. Dinamit yerine geçersin...”

Avdotya pabucu alıp yere oturdu. Söylene söylene ayağına giymeye başladı:

“Dinleyin hele odun kafalıları! Sovyetlerin gücü yete yete bir papaza mı yetiyor?... Köylünün buğdayını aldınız. Niçin? Burjuvaya karşı savaş. Burjuvadan fabrikaları aldınız... Şu bizim fabrikayı da aldınız. Neden iş yok öyleyse? Ne dediniz? İşçiler örgüt kursunlar da zaman kaybedilmesin. Şimdi ne diyorsunuz? Fabrika çalışınca her şey başka türlü olacaktı! Mış da mış... Gidin evlerinizde oturun be!”

Masanın yanına kadar ilerlemişti Gleb. Kasketini çıkarırken gülüyordu:

“Selam hepinize yoldaşlar! Ben hazır işe geldiğimi sanıyordum. Halbuki mezbeleye çevirmişsiniz fabrikayı. O güzelim yeri nasıl becerdiniz de bu hâle koydunuz?.. Hepinizi kurşuna dizmek gerek yoldaşlar!”

Gromada öyle bir sevinçle ayağa kalktı ki altındaki iskemle neredeyse havalanacaktı.

“Gleb! Sevgili arkadaşımız Gleb! Loçak, görmüyor musun yahu? Gleb Çumalov... Yaşıyorsun. Ne iyi! Loçak, bak şu koca Gleb’e...”

Oturduğu yerde hareketsizdi Loçak. Demin Avdotya’ya ve öbür işçilere nasıl kayıtsız bakıyorsa, şimdi de öyle kayıtsızdı Gleb’i seyrederken.

“Her şey açığa çıkıyor galiba. Bu iyi. Bir çilingirdin sen. Savaş gittin. Burada herkes papazdan medet umdu. Fabrika ne hâle geldi, görmüşsün. Çilingir atölyesi koktu, çürüdü Gleb. Lanetli bir yer oldu.”

Yapısına göre akıl almayacak derecede uzun ve kocaman elini masanın altından çıkarıp Gleb’e doğru uzattı. Tokalaştılar.

Öbür atölyelerin işçileri de geldi yanlarına. Bir hayalete bakar gibi süzüyorlardı onu. Her gelen tokalaşıyordu onunla.

Gürültü kesildi. Kargaşalık sanki soytarı Mitka’nın ve Avdotya teyzenin peşine takılıp gitmişti.

“İşte, Çumalov yoldaş! Önce gör, sonra söyle söyleyeceğini. Fabrikayı kendi kontrolümüze aldık, doğrudur. Ama ne duruma geldiğini de biliyorsun. Patronları kovduk. Heriflerle birlikte her şey gitti. Bizimkiler dersen kimi kazan kapağını yürütüyor, kimi de bakırları... Fabrikaya sahip çıktık, başımıza gelmeyen kalmadı.”

Herkes kendi durumundan yakınıyor ve herkes en çok kendisini hak kazanmış sayıyordu.

Gleb odaya doluşan işçilere bakarken kasketiyle keyifli keyifli oynuyordu.

“Fıçıçı burada... Demirci de, elektrikçiler de, çilingirler de burada... Bütün yoldaşlar burada...”

Gromada kalabalığın arasında kendine yol açarak ilerledi. Elinde taşıdığı iskemleyi masanın yanına koydu.

“Yer açın arkadaşlar! Çumalov yoldaşa, ordunun askerine yer açın! Böyle bir adam fabrikamızın işçisi olduğu için göğsümüz kabarmalı... Eğer Çumalov yoldaş ordu saflarına katılmak cesaretini göstermeseydi, burada pek çok kimse Partiye üye olmamak

için direnecekti, işte Çumalov yoldaşın bizim gözümüzde değerli oluşu bu sebeptedir.”

Toplanan işçilerden her biri ayrı bir şey söylüyordu:

“Yaşıyorsun ha?.. Biraz gez toz bakalım önce! Tütün buluruz sana, sen keyfine bak... Fabrika boku yedi arkadaşım... Çoktan gömdük fabrikayı.”

Gromada onların kafasında şekillenen yenik ve yılgın havaya karşı direniyordu:

“Hayır arkadaşlar... Hepimiz işçi sınıfı olarak üretimi çoğaltma savaşındayız. Demagoji yaparsak ayıptır! Utanmamız gerek o zaman. Cephede savaş kazandık, bütün büyük işleri kolayladık... Eğer çalışmayı beceremezsek çok ayıp!”

Gleb susuyor ve çevresindekileri dikkatle seyrediyordu. Dev yapılı bir insana yaraşan ismi ve ettiği iri sözlerle tam bir çelişme içindeki Gromada'ya, masanın altında kaybolmuş gibi oturan Loçak'a bakıyordu. Daha uzatılan iskemleye oturur oturmaz, yorgunluğun ve yapısındaki sessizliğin ötesinde bir şeyi, o ana kadarki Gleb'i aşan yeni bir hayatı yaşamak zorunda kalacağını anladı. Her şey basitti. Açıktı. Ama buna rağmen Gleb çözemediği bir acının içini kapladığını seziyor, bunu duyuyordu.

İşte yanından geçen Daşa... karısı Daşa... Yanından onu görmeden, belki de tanımadan geçen Daşa... Bomboş bulduğu evi. Tozlu örümceklerin arasında kimsesiz duran fabrika. Ordu, onun ordusu...

“Yoldaşlar, acınacak durumdasınız... Nasıl bu duruma düştünüz aklım almıyor doğrusu. Biz cephede çarpışıyorduk, ateşin içindeydik, kan döküyor ve ölüme koşuyorduk... Ama siz arkadaşlar, bunu bize yapmaya hakkınız yoktu. Fabrikayı böyle öldürmeye hakkınız yoktu. Aklınızı ne yaptınız yoldaşlar? Neden böyle oldunuz?”

Bir şey söylemek istedi Gromada, ama beceremedi. Söylemek istediği iri sözleri toparlayamadı. Diğer işçiler de cevap vermediler ona. Göğüs geçirdiler sadece. Yalnız biri, en gerilerde duran biri kahkahalarla güldü ona:

“Açıkgozlü davranıp fabrikada kalsaydık şimdi hepimiz gebermiştik açlıktan. Fabrikada şeytan mı var dersin sen buna?”

Yüzü sertleşti Gleb’in. Yumruğunu vurdu masaya:

“Açlıktan ölmeliydiniz ya!.. Fabrikayı yaşatmalıydınız ama... Fabrika yaşamalıydı!”

“Aynı tıraşı başkalarından da dinledik... Boşa zahmet etme yoldaş! Kötü günlerimizde herkes unutmadı mı bizi? Yalan mı? Unutulmadık mı?”

Güçlkle duyulan sesiyle Loçak girdi konuşmaya:

“Fabrikaya dönüşün iyi oldu Gleb. Çalışacaksın. Bu da iyi. Papazdan medet umacaksın ama...”

Gromada umut okunan kanlı gözlerini Gleb’e dikmişti. Kasketini çıkardı Gleb, masaya, Gromada’nın önüne koydu.

“Ben yuvama, evime döndüm derken karım önümden geçti. Beni tanımadı bile. Evin içi tamtakır. Ekmek yok, bi’sey yok. Loçak yoldaş, bana bir patates getirirsen... Karnım acıktı da...”

Lafını bitirmesini bile beklemeden gülmeye başladı işçiler.

“Sen durmadan konuşuyorsun, oysa karnın zil çalıyor açlıktan. Önce karnını doyurmakla başlasan işe! Bak, sazın sözün bitince sen de geldin bizim türküyü çalyorsun.”

“Yoldaş Çumalov bizdendir arkadaşlar... Hepimiz için savaşmıştır...”

“Biz ne diyoruz yani? Önce karnımızı doyuralım diyoruz... Kalkın da evlerimize gidelim...”

Gleb ayağa kalktı. Sert bir hareketle kasketini aldı, başına geçirdi.

“Durun arkadaşlar!..”

Bütün gücüyle bağırarak söylemişti bunu. Askerde nasıl bağırırsa öyle bağırmıştı şimdi de. Bütün işçiler susup bekledi.

“Arkadaşlar, hepimizin karnı aç. Doğrudur. Orada, cepheye çarpıştım ben. Burada da mücadele ederim, direnirim. Fabrika için mücadele edeceğiz hepimiz, ölsem de, aklımı da kaçırısam fabrika çalışacak. Elbirliği ile çalıştıracğız. Diri diri yanmayı da

göze alacağım. Fabrikanın bacalarından duman tütecek sonunda. Başımın üstüne yemin ederim size.”

İşçiler, üst üste yığılmış hallerinden biraz olsun sıyrıldılar.

“Papaza güveneceğiz Gleb. Benim ne düşündüğüm ortada. Doğruya doğru. Konuş yoldaş. Kamburum sana yardım eder.”

Yüzü harareten al al olmuştu Gromada’nın. Gülüyordu. Pencerenin önünden iki büklüm olmuş uzun boylu ve yaşlı bir adam geçti. Mühendis Kleist’ti bu geçen. Bu adam eskiden olduğu gibi tekrar Gleb’in yoluna çıkıyor.

KIRMIZI EŞARP

1. GLEB'İN EVİ BOMBOŞ

Gleb evde oturup pineklemeyi sevmiyordu. Bakımsız ve terk edilmiş bir yerdi ev. Pencereleri o kadar tozlu, o kadar kirliydi ki, sinekler bile tenezzül edip yanaşmıyordu cama. Kir pas içindeki döşemeler, dört bir yana atılmış tozlu eşyalar onda anlatılmaz bir kasvet, bir boğulma duygusu yaratıyordu. Duvarlar sanki üstüne üstüne geliyor, Gleb boğulacak gibi oluyordu. İki adım sağa yürüse duvarla burun buruna geliyor, dönüp iki adım sola gitse yine duvara tosluyordu. Hele akşam olup da hava kararınca Gleb'te bu boğulma duygusu daha yoğunlaşıyordu. Duvarlar devrilecekmiş gibi duruyor, odanın içindeki hava kasvetli bir bulut olup yayılıyordu. En kötüsü de içerideki dayanılmaz küf kokusu ve odada cirit atan farelerdi. Daşa yoktu. Daşa bir türlü gelmek bilmiyordu.

Gleb fabrikada dolaşıyordu bütün gün. Kocaman vahşi otların bürüdüğü yapıların arasında vakit öldürüyordu. Yürüyor, oradan oraya gidiyor, çok şeyler hayal ediyor, düşünüyor.

Gece bastırınca eve dönüyor ve her dönüşünde Daşa'yı bulamıyordu. Üç yıl önceki fabrika dönüşlerinde olduğu gibi onu kapı önünde bekleyen bir Daşa yoktu artık. O zamanlar o küçük odanın okşayıcı bir sıcaklığı vardı. Pencere camı tül bir perdeyle süslüydü. Camın gerisinde duran saksılarda küçük çiçekler birer alev gibi titreşir, onun gelişini beklerlerdi. Döşeme boyalı-

di. Elektrik lambasından yayılan ışık yerde parlak yansımalarla büyüdü. Yatak bembeyaz temizliğini, masa örtüsü güleç yüzünü severek gösterirdi ona. Semaver keyifli cızırtılarla fokurdar, çamaşırlar güleç bir beyazlık içinde yaşarlardı. O zamanlar başka bir Daşa yaşardı burada. Gleb, bu çamaşırların güleç yüzünde, semaverin fokurtusunda, cam kenarındaki çiçeklerin ürpertisinde, bu küçücük odanın her köşesinde, her şeyde Daşa'sının becerikli ellerini görürdü. O zamanlar canlı bir bebekle haşır neşirdi Daşa; minicik kızları Niyurka'yla oynayırdı.

Artık geride kalmış günler bunlar... Çok eskiden hayal edilmiş birer düş sayıyor hepsini.

Bütün bunların yaşanmış olduğunu bilmek acıyla dolduruyor onun içini. Ve şimdi aynı evden, aynı dört duvar arasından, bu şimdi küflenmeye terk edilmiş yuvadan nasıl olup da böylesine boğucu bir kasvet yayıldığına şaşıyor Gleb.

Bu farelerin cirit attığı mezbelede artık rahat yok ona. Bu, böceklerin hücumuna uğramış, bu kokan dört duvar arası eski güzel günlerin ölümünü haber veriyor.

Daşa gece yarısından sonra geldi. Galiba artık fabrikanın ıssız yollarında dolaşmaktan korkmuyor.

Lambadan dumanlı ve ölgün bir aydınlık yayılıyor odaya. Yatağa uzanmış Gleb. Yarı kapalı gözlerinin aralığından Daşa'yı seyrediyor.

Hayır, bu eski Daşa değil! Onun Daşa'sı değil. Eski Daşa ölmüş besbelli. Bu, başka bir kadın. Çehresi bile başka. Başına sardığı kırmızı eşarp ateşten bir külçe havası veriyor ona.

Daşa masanın yanında. Soyunuyor. Saçları kısacık kesilmiş. Hiç bakmıyor Gleb'e. Esmer bir ekmeği kemiriyor ağzında. Yüzünde yorgun, bıkmış ve gergin bir ifade. Gleb'in bu odadaki varlığı onu sıkıyor mu acaba? Belki de Gleb'i uykusundan etmek istemiyor! Kim bilir belki de kocasının döndüğünü, o yokken yaşadığı hayatı değiştirmesi gerektiğini anlamak istemiyor! Daşa o kadar yabancı ki şimdi, o kadar uzak ki Gleb'ten.

Kafasının içinde düğümlenen soruları çözmek istedi Gleb:

“Daşa, anlat bana şu işi... Savaştaydım ben. Durmadan dövüş-tüm üstelik. Başımı dinleyecek tek dakikam olmadı, şöyle uyuyacak tek saat bile ayıramadım kendime. Hep evime dönersem... diyordum. Döndüm işte. Seni bulamadım ama! Serseri bir köpek gibiyim kaç gündür... Uykusuz, bekliyorum. Dile kolay Daşa. Üç yıl var ki sana hasretim.”

Bu sözler değiştirmede Daşa'yı. Demin odaya girdiğinde nasılsa yine öyle. Gleb'e hiç bakmıyor konuşurken.

“Evet, üç yıl oldu.”

“Evet, üç yıl oldu. Ve sen dönüşümden hiç memnun görünmüyorsun. N'oldu sana Daşa? Ayrıldığımız geceyi hatırlıyor musun? Yaralıydım, dayak yemiştım. Toparlanacak vaktim bile yoktu. Samanlıkta nasıl bakmıştın bana, nasıl sarmıştın yaralarımı, unuttun mu? Ben giderken ağlıyordun. Şimdi neden bu kadar katısin?”

“Doğru. Katıyım şimdi. Evin kadını değilim artık. Başka bir insan oldum.”

“Ben de bunu söylüyorum zaten!”

“Eski günleri, evimizi unuttum. Pişman değilim ama. O zaman küçük bir budalaydım Gleb.”

“Peki ya evimiz? Nerde kuruyorsun evimizi? Bu fare yuvasında mı?”

Daşa dik dik baktı ona. Başındaki kırmızı eşarabı çözdü. Ellerini yumruk gibi şişirerek yaslandı masaya. Masanın örtüsü bile yok. Yağlı, kirli ve kapkara bir tahta yığını.

“Pencerelerde küçük çiçekler istiyorsun Gleb. Süslü bir yatak istiyorsun. Hayır Gleb. Yakıt sıkıntısı çekiyoruz. O yüzden de soğuk bir mezbeleden yaşıyorum. Şehirde herkes gibi dağıtım merkezinde doyuruyorum karnımı. Bağımsız bir Sovyet vatandaşıyım, görüyorsun.”

Nişanlılık günlerinde yaptığı gibi yapıyor, bakışlarını kaçırıyor Gleb'ten. Baş eğmeyen, güçlü ve kendi durumunun bilincinde bir kadın.

Yatağın kenarına çöktü Gleb. Ölümle ve ateşle yan yana yürüy-en gözlerinde endişe belirdi. Başka bir kadın olmuş Daşa! Gleb ona başka türlü davranması gerektiğini seziyor.

“Ya Niyurka’yı n’apıyorsun? Eline çiçekler tutuşturup domuzlara mı bağışlıyorsun onu? Aferin sana...”

“Çok budalasın Gleb!”

Uzaklaştı ondan. Yine unuttu Gleb’i.

Camların gerisinde, karanlıkların içinde uğuldayan bir rüzgâr duyuluyor. Terk edilmiş bir çocuğun sesine benziyor bu uğultu. Yamru yumru döşeme tahtasının altında aç fareler oradan oraya koşuşuyor. Toprağı kemiriyorlar belki de...

“Madem öyle... Madem Niyurka çocuk bakımevinde sürünüyor, yarın gidip alacağım kızımı. Eve getireceğim.”

“Yap Gleb! Sözüm yok buna. Babası değil misin? Getirirsin. Ama benim ona ayıracak vaktim yok. Gırtlığıma kadar doluyum, öyle çok işim var ki. Evde sen bakarsın çocuğa, sen ilgilenirsin onunla.”

“Ne yani? Sevip okşamak yok mu kızı?”

“Gleb, yatağı paylaşalım seninle. Başka yer yok.”

“Madem öyle... Sonuna kadar konuşalım her şeyi... Dinle bakalım şimdi...”

“Saçmalama Gleb... Konuşulacak bir şey yok ortada... Sus artık.”

Gleb yataktan kalktı. Kapıya yürüdü. O deminki boğulma duygusu yeniden yerleşti içine. Duvarlar üstüne geliyordu tekrar. Çizmelerinin altında tahtalar gıcırdıyordu.

Daşa’ya baktı. Kadının becerikli elleri yatağı düzeltiyor. Ona hiç bakmadan hazırladı yatağı. Gleb, işte o ara kadının alaycı bir gülümseme ile kendisine baktığını düşündü.

Acaba Daşa eskiden olduğu gibi şimdi de kadınca bir istek, bir sevgi duyuyor mu ona? Bu duyguyu da mı yitirdi yoksa?

Bu, bilmesi, aydınlatması gereken bir soru kafasının içinde. Acaba Daşa’nın yaptığı düşmanca bir tedbirlilik mi? Ya da kadın-

ca bir oyun mu? Onun erkekliğini mi istiyor şimdi koyununa? Yoksa aralarındaki son bağı da koparacak mı birazdan?

Kadınlığını bu evden alıp götürmüştü Daşa. Etinin ılık ve kadınca sıcaklığıyla kimi ısıttı üç yıl boyunca? Sağlığı yerinde ve hayat dolu bir kadın, hele geceli gündüzlü erkeklerle yan yana, iç içe yaşıyorsa kısır bir çiçek gibi kalamaz. Daşa, Gleb'e duyduğu aşk dolu ve kadınca bağlılığı her karşılaştığı erkekte tüketmiş gibi görünüyor. Eğer böyle olmamışsa ondaki bu yabancılaşma, bu soğukluk neyin nesi? Sadece bunu düşünmek bile ruhunda fırtınalar estirdi ve gözlerinde hayvanca bir öfke belirdi Gleb'in.

"Evet, bağımsız Sovyet vatandaşı... Böyle işte. Ağlaşarak ayrıldık... Sonra tekrar karşılaştık... Söyleyecek sözümüz yok birbirimize. Üç yıl hep 'Karım Daşa orada beni bekliyor' diye düşündüm. Anlıyorum, burası allahın belasası bir yer olmuş... Sanki ben gerçekte evli değilmişim de enayice hayaller kurmuşum. Başka başka kocaların vardı senin, ben yoktum... Yalan mı?.."

Daşa şaşkınlıkla döndü ona. Soğuk soğuk baktı:

"Ya sen Gleb? Benden başka kadınlar tanımadın mı, söylesene! Hastalıklı dönüp dönmediğin bile belli değil. Yalan mı, söylesene?.."

Deminki gülümseme yeniden belirmişti dudaklarında. Yanaqları al al olmuştu. Hele şu son sözleri söylerken yüzünde beliren sıkıntı... Gleb bu sözlerdeki açıklığa ve kesinliğe çarpıp sendeledi. Üç yıllık yaşantısının içindeki bazı şeyleri, sakladığı ve Daşa'nın bilmesini istemediği şeyleri bir anda bulup çıkarmıştı Daşa. O üç yılda Daşa'nın ne yaptığını bilmiyordu ama Daşa onun yaptıklarını kolaylıkla kestiriyordu işte... Asker Gleb, kadındaki bu keskinlik, bu zekâ üstünlüğü karşısında sendeliyor, dengesini kaybediyordu.

Toparlandı Gleb. Yüreği çarpıyordu yine de. Buna rağmen kısa bir kahkaha koyuverdi.

"Tamam..." dedi. "Dediğin doğru. Fırsatlar geçti elime... Ama cephedeki asker, kollarında ölümü taşıyan adamdır. Oysa evin kadını başka şey. Onun görevi başka. Kaderi bile başka..."

Daşa soyunmuştu. Fakat ne yatağa girmiş ne de saklanmaya lüzum görmüştü. Orada, duvara dayanmış, ayakta duruyordu. İç gömleğinin altında göğüslerinin ve karnının yusyuvarlak hatları belli oluyordu. Acılı, dik bakışlarını çevirdi Gleb'e. Önemsiz bir şey anlatıyormuş gibi konuştu:

“Öyle ya... Kadının görevi başka... Ne güzel kader bu! Bir tutsak gibi, önemsiz bir eşya gibi dursun. İsteddiği hiçbir şeyi yapmasın. Komünist alfabeden haberin yok senin yoldaş Gleb!”

Gleb vücudunda dolaşan kanın bir anda beynine hücum ettiğini fark etti. İçindeki şüpheler boş ve yanlış şeyler değildi demek... Demek doğruydı. Demek karısı Daşa...

Bir adam vardı mutlak. Bu adam paylaşmıştı Daşa'nın gecelerini. Onun yokluğunda Daşa bu adamın kollarında sarhoş olmuştu...

Ağır adımlarla yaklaştı kadına. Hayvanca bir bakışla, gözü kara bir bakışla süzdü Daşa'yı.

“Anlaşıldı, sözde kalmamış bu söylediklerin... Olmuş. Hepsi gerçek!”

Yüreğinden taşan yakıcı bir ürperti bütün adalelerinde dolaştı. Karısı Daşa...

Dışarıda, pencerenin gerisindeki karanlıklarda boğucu, yıldızlı bir sessizlik vardı. Fabrikanın öbür tarafında kaynayan bir deniz. Ve Gleb'in kulaklarında nereden geldiği belli olmayan bir uğultu.

“Söyle, kiminle beraberdin yokluğumda? Şu ellerle kimin boyuna dolanıyordun!..”

“Senin cephede tanıdığın, yattığın kadınları soruyor muyum ben? Benim zayıflıklarımın sana ne? Uzak dur benden! Kendine gel Gleb...”

“Daşa, dikkat et! Hepsini öğreneceğim. Benden sakladığın her şeyi öğreneceğim! Bunu kafana koy...”

Duvarдан uzaklaştı Daşa. Gözlerinde bir parıltı:

“Öyle bakma bana Gleb... Ben de senin kadar beceririm öyle bakmayı. Olduğun yerde dur, kuvvet gösterisine kalkma!”

İki düşman onlar. Kadının gözleri alev alev yanıyor. Gleb dişleri birbirine kenetlenmiş, kör olası bir tik gelip ağzının kenarına yerleşmiş, titriyor.

Bu, şimdi ona kötü kötü bakan, inatçı ve baş eğmez kadın Daşa mı? Daşa'daki bu azgın inadı nasıl oldu da bugüne kadar fark etmedi Gleb?

Bu gücü nereden, kimden alıyor Daşa?

Savaşın, sırtta taşınan yüklerin ya da kadınlara özgü zorlukların ve günlük sıkıntıların oluşturduğu bir direnme duygusu, bir güç değil ondaki. Bu kadın, bu duyguyu fırtınalı savaş yılları içinde uyanarak edindi. Birlikte göğüs germe, dayanışma duygusunun içinde oluşturdu. Kadınca bir bağımsızlığın tadını aldıktan sonra güçlendi. Onun bu şimdi gösterdiği direnç Kızıl Ordu komiseri Gleb'in kafasını allak bullak ediyor, dengesini bozuyor.

Birden onu kollarının cenderesine aldı Gleb. Kemiklerini kırarak neredeyse. Sordu:

“Ölmek mi, yaşamak mı, söyle?”

“İndir ellerini Gleb! Bir şey yapamazsın bana... İnsana benzemiyorsun şu an, farkında mısın?”

Kocasının kolları arasında bütün adaleleri gerildi. Kaskatıydı. Umutsuz bir debelenme içinde, atılmaya, kurtulmaya hazırdı.

“Söyle... yokluğumda nasıl aldattın beni?.. Anlat!”

“Bırak beni, vahşi sen de!.. Dövüşeceğim yoksa...”

Gleb kendini kaybetmişti bir kere. Daşa'yı yatağa sürükledi. Devirdi yere. Gömleği yırtılmıştı kadının. Gleb, bir örümcek gibi olanca gücüyle sıkıyordu kadını. Daşa debeleniyor, kurtulmaya çalışıyor ama bağırıyor, imdat istemiyordu. Gleb'i üstünden atmayı başardı sonunda. Yere, döşemenin üzerine yuvarlandı Gleb. Kapıya fırladı Daşa. Bir kedi çevikliğiyle kapıya geldi. Gömleğini düzeltirken hırsıyla söylendi:

“Artık dokunma bana, Gleb! Sonu kötü bitecek yoksa! Kendimi korumayı öğrendim ben... Bu numaraların sökmez bana... Belki cephede dövüştün ama kafan çalışmıyor.”

Gleb şaşkın. İçinde su toplamış bütün yaralar patladı artık. Müthiş bir sızı duyuyor şimdi.

Hayır, bu kadını dövmemeli. Cephede dövüşmeli insan, evde değil. Ama Daşa'nın içinde yaşayan düşman, bu güçlü düşman kim? Bu, bir türlü yakalayamadığı düşman neyin nesi?

Gleb doğruldu. Sırtını yatağa yaslayarak toparlandı. Soluyordu. Daşa'nın yüzü belli belirsiz bir tebessümle kımıldadı. Köşeye doğru gitti...

"Söndür ışığı da yat, uyu Gleb. Soluk al biraz... Aşırı yorgunluk var sende... Bu yüzden saçmalıyorsun..."

"Aşkımız n'oldu Daşa? Zorluklar, iş güç seni bu kadar kaskatı mı yaptı? Kadınlığını unutmuşsun sen..."

"Yat, uyu Gleb. Sakin ol biraz. Çok yoruldum bugün. Yarın yine görevliyim. Yine köylere gideceğim. Köylü kadınları örgütlemeye... Ortalık serseri ve eşkıya dolu. Hayatımız garanti altında değil Gleb... Böyle bir zamanda budalaca şeylerle yorma kafanı..."

Önce masanın yanına geldi Daşa. Sonra da ışığı söndürdü. Sonra gitti, köşesine kıvrılıp yattı. Önce gömleğinin hışırtısı. Sonra derin bir sessizlik... Soluğu bile duyulmuyor.

Karanlıkta Gleb. Oturduğu yerde bekliyor. İçinde deminki sızı sürüp gidiyor. Daşa hem çok uzak ona... hem çok yakın.

Seslenmesini bekliyor. Ona gelmesini, başını ellerinin arasına alıp o kadınca okşayışlarla içindeki sızıyı dindirmesini bekliyor.

Gelmedi Daşa. Yabancı biri sanki. Gleb terk edilmişliği ile baş başa ve yalnız.

Kalktı Gleb. Usulca Daşa'nın yanına geldi. Elini onun omzuna koydu.

"Daşa, yine eskisi gibi olsan... Düşün, ateşin ve kan deryasının içinden geliyorum ben... Ne zaman var ki bir kadın eli değmedi üzerime..."

Daşa adamın ellerini tuttu. Hem de sımsıkı. Göğsüne bastırdı kocasının ellerini.

"Koca bir budalasın sen... Şimdi olmaz Gleb. Bu saatte olmaz. Seni okşayacak gücüm yok şimdi. Vakti gelecek ama... Nasıl olsa

gelecek. Şaşkınsın Gleb. Biliyorum seviyorsun beni. Ama benimle nasıl konuşulacağını öğrenmedin daha. Hadi, yat ve uyu...”

Pencereye, dışarıdaki gece mavisine baktı Gleb. Yukarıda yıldızlar bir yanıp bir sönüyor. Dağdan doğru bir uğultu geliyor kulaklarına.

Doğruldu birden. Ve sonra yatağın üzerine bıraktı kendini.

“Hepsini öğreneceğim... Öğrenmezsem Gleb demesinler bana... Dikkat et! Hiç altta kalmadım bugüne kadar, unutma!”

Daşa sustu. Soğuk, hem yabancı hem çok yakın Gleb’e.

2. ÇOCUK BAKİMEVİ

O sabah Gleb uykusunun arasında bahar kokan bir rüzgârın genzine dolduğunu hissetti. Gözlerini açtı. Güneş pencereden ona bakıyordu. Daşa ayaktaydı. Çoktan giyinmiş, masanın yanında kırmızı eşarbyı başını sarıyordu.

Gleb’e bakıyor ve gözlerinin içi gülüyordu.

“Bizim burada çok uyunmuyor artık. Bak, güneş yükseldi. Ben kalkalı çok oldu. Oturdum, mobilya ve çamaşır konusundaki raporumu hazırladım. Alınacak eşyaların listesini çıkardım. Partiyi sıkıştırmalıyız. Onlar da burjuvaları sıkıştırırsınlar! Farkında mısın Gleb? Sen Niyurka’yı görmedin daha? Çocuk bakımevine beraber gideriz istersen... Çok yakın üstelik...”

“Tamam, bu söze can kurban işte... Yanıma gel, küçük Daşa...”

Yeniden gülümsedi Daşa. Yaklaştı. Soran gözlerle baktı Gleb’e.

“Geldim işte...” dedi. “Sonra?”

“Elini ver bana. Oldu işte! Hepsi bu. Hem eski Daşa’sın şimdi, hem yepyeni küçücük bir Daşa. Belki ben de eski çilingir ustası değilim artık. Ben de başka bir insan oldum say, yeni yeşeren bir buğday gibi... Nasıl olsa göreceğiz ne kadar değiştiğimizi. Bak, güneş bile eski güneş değil... Ne dersin?”

“Doğru Gleb. Buğday da güneş de başka şimdi. Hadi, acele et biraz. Bekliyorum seni...”

Çocuk bakımevine giden yol boyunca Daşa hep önde yürüdü. Çalılıkların arasında bazen kayboluyor bazen de başında bir bayrak gibi sallanan kırmızı eşarbını rüzgârda uçurarak yeniden ortaya çıkıyordu. Gleb onun isteyerek uzakta durduğunu hissetti. Acaba bunu bir kapris olsun diye mi yapıyor, yoksa çekindiği biri mi var?

Daşa, Gleb'in henüz çözemediği bir sır taşıyor. Kolayca ele vermiyor kendini.

Çocuk bakımevine Krupskaya adını vermişler. Ve Krupskaya'yı dağda bir geçidin yamacına koymuşlar. En ağaçlık, en çiçekli, en yeşil yere hem de. Sayısız bacalarıyla kıpkırmızı bir dam yerleştirmişler üstüne. Kocaman taşlardan duvarlarını örmüşler. Kapılar kadar geniş pencereler yapmışlar. Gürültü, hep çocuk gürültüsü ve çığırmalar yayılıyor dışarıya. İki katlı bir yapı. Her katta geniş geniş balkonlar yapmışlar. Kocaman merdivenler koymuşlar. Büyük avluda güneşten nar gibi kızararak oynayan çocukların minicik başları görünüyor uzaktan. Henüz kemikleşmemiş, tap-taze ve diri yüzleri var. Erkek çocuğu mu bunlar, kız çocuğu mu? Ayırmak güç. Hepsi de aynı uzun gri önlükleri giymiş. Yetiştirici kadınlarda da aynı gri elbiseler. Onlar da çocuklarla birlikte güneşleniyor.

Sağda, bu yapıların biraz gerisinde deniz var. Kendi mavisini gökteki o güzel ve koyu mavi ile evlendirmiş sanki. Güneşle sarmaş dolaş olmuş, durmadan öpüşüyor ve gümüş renkli kıvılcımlar saçıyor etrafa. Kayalıklardan denize doğru koşan bir yük arabası var orada. Kapkara bir hamamböceğine benziyor. Şehir ve dağlar aydınlık ve berrak hatlarla birbirinden ayrılıyor. Ve nereye baksa insan, gökteki yıldızlar gibi bir görünüp bir kaybolan arıların, sineklerin vızıltısı...

Öylesine keyifli ki Gleb, bıraksalar kanatlanıp uçverecek. Gönlü öylesine dolu ve coşkun. Bu dağlar, bu deniz, fabrika, şehir, bu çok uzaklarda birbiriyle öpüşen çizgiler, Rusya... "bu biziz" diyor içinde bir ses. "Büyük bir işin, devlere özgü koskocaman bir işin başlangıcındayız ve ellerimiz titriyor." Kanımız kaynıyor,

yüreklerimiz heyecandan çatlayacak sanki... “Bu biziz. Bu Rusya, işçilerin Rusyası: İnsanlığın yüzyıllar boyunca düşlediği büyük gerçek biziz. Ve başlıyoruz. Bu, ilk büyük aşamadan önceki ilk soluk alışımız bizim. Büyük gerçeği yaşayacağız. Sonuna kadar yaşayacağız.”

Merdivenin başında Daşa soluk soluğa Gleb'i bekliyor.

“Burada hava ne güzel Gleb! Denizin üstündeyiz sanki... Niyurka ikinci katta...”

Daşa yeniden öne atılıyor. Evinde bile burada olduğu kadar rahat değil.

Balkondan bakınca, aşağıda çalılıkların arasında bahar güneşiyle kucak kucağa oynaşan çocuklar gördü Gleb. Fabrikada gördüğü keçiler gibi onlar da... Başiboş, alabildiğine hür hepsi. Kimi birbiriyle haşır neşir, itişiyorlar. Kimi ağlıyor, kimi toprağı kazmış ve çamurdan bir ev kurmuş, evin çevresinde toplanmışlar. Maskara gözlerle seyrediyorlar kurdukları dünyayı.

Dişlerini gıcırdattı Gleb. Balkon korkuluğuna vurdu öfkeyle:

“Daşa, bu küçükçük maskaraların hepsi açlıktan ölecek sonunda. Ahmaklığınız yüzünden ölecekler. Kurşuna dizmeli hepinizi!..”

Daşa önce şaşkınlıkla baktı kocasına. Güldü:

“Daha önce öleceklerdi biz çalışmasaydık... Bakımevleri açıldığında çocuklara yedirip içirecek bir şey yoktu. Burada çalışan personel, çocukları parçalardı bıraksak. Herkes aç çünkü. Ama iyi insanlar var aramızda, bilinçli insanlar var... Onları yetiştirdik.”

“Ya Niyurka'mız? O da bu çocuklar gibi mi? Böyle açlık mı çekiyor? Böyle gıdasız mı?”

Daşa Gleb'in öfkesini sakın ama kararlı bir bakışla göğüsledi:

“Neden Niyurka öbür çocuklardan farklı olsun? Niyurka da onlar gibi aç ve bakımsız kaldı bir zaman. Kadınlar olmasaydı zaten, çocuklar bitlenmekten ve hastalıktan kırılıp gidecekti. Ya da açlıktan ölecekti hepsi...”

“Çektiğin nutuklarla mı kurtardın Niyurka'yı? Yoksa o garibin garibi davranışlarınla mı?”

“Evet Gleb yoldaş! O beğenmediğin şeylerle kurtardım... Başka şeylerle değil!..”

Tepeden aşağıya inerken balkonlarda oynayan çocukları görmüşlerdi, ama şimdi balkonda ne oynayan çocuklar vardı, ne de bakıcı kadınlar. Herkes gelen ziyaretçileri haber vermeye koştur anlaşılan.

Girdikleri oda ağır bir güneş, uykulu bir güneş kokuyordu. Altı üstlü ranzalarda kar gibi beyaz örtüler, beyaz yastıklar. Gri önlüklü çocuklar. Solgun yüzlü çocuklar. Gözlerinin altında mor halkalar taşıyan çocuklar. Bakıcı kadınlar oradan oraya koşuşup duruyor. Duvarlarda minicik ellerle çizilmiş resimler asılı.

Bakıcı kadınlar Daşa'yı selamlıyor geçerken:

“Günaydın Daşa yoldaş... Müdiremiz birazdan gelecek...”

O kaç gündür Gleb'i acılar içinde kıvrandıran kadın değil Daşa... Alabildiğine rahat ve huzurlu burada. Sesleniyor kızına:

“Niyurka!.. Buradayım!”

Oradaki çocukların en minik olanı Niyurka. Ufacık önlüğünün içinde çılgınlık atarak, kahkahalarla gülerek koşuyor onlara. Çocukların arasından görünmez bir hızla gelip geçiyor. Bütün çocuklar Daşa'nın çevresindeler şimdi. Yanaklarında ufak ama rahat gülücükler hepsinin. Bağırıyorlar:

“Daşa teyze gelmiş!.. Daşa teyze!”

Ve işte Niyurka! Bu küçücük maskara nasıl da değişmiş... Gleb'e çok uzakmış gibi duruyor küçük şeytan. Ama Gleb onda kendisine çok yakın, anlatılmaz bir şeyin varlığını hissediyor.

Kız, kanatlarını bir kuş hafifliğiyle çırparak annesinin kollarına attı kendini... Sevinçle zıplıyor, gülüyor, oynuyor...

“Anne! Anneciğim!” diye bağırıyor.

Daşa da gülüyor, kollarıyla sardı kızını. O da sevinçli.

“Niyuroçka'm benim! Yavrum!”

İşte bu şimdiki Daşa Gleb'in bildiği, sevdiği Daşa. Fabrika dönüşü evin kapısında Niyurka'yı elinden tutup onu bekleyen Daşa. Gözlerindeki nemli pırıltı, okşayışları o eski Daşa'ya özgü şeyler. Sesi aynı ahenkli ve titreyen ses.

“İşte, baba geldi Niyuroçka! Babanı hatırladın mı?”

Göz kapaklarına, kirpiklerine kadar ürperdi küçük maskara. Şaşkın bir merakla baktı Gleb’e.

Kahkahalarla güldü Gleb. Elini uzattı ona. Boğazında sıcak bir şeyin düğümlendiğini hissetti.

“Sarıl babana Niyuroçka! Ne kadar büyümüşsün sen! Annen kadar olmuşsun.”

Ufaklık yaklaşmadı Gleb’e. Geri çekildi, annesinin eteğini tuttu bir eliyle.

“Baban o, Niyuroçka.”

“Baba değil o, Kızıl Ordu askeri.”

“Ben babanım senin ve Kızıl Ordu askeriyim.”

“Benim babama benzemiyor bu... Amcasın sen!”

Daşa’nın gözlerinde güleç bir ıslaklık. Gleb, o demin boğazında düğümlenen sıcaklığın yanına bir gülmek isteğinin de gelip yerleştiğini fark etti.

“Tamam, Niyuroçka!” dedi. “Öyle olsun. Şimdilik baban olmayayım. Sen benim kıızımsın ama... Arkadaş olalım seninle: Bir dahaki gelişimde sana şeker getireceğim... Dağı taşı kazıp o şekeri bulacağım ve sana getireceğim. Oldu mu?.. Söyle bakalım şimdi, annen benden değerli mi? Bak, sen hep burdasın ama annen hep dışarıda... Öyle değil mi?”

“Benim annem hep burada. Gündüz olunca da burada, gündüz olmayınca da... Babam yok burada... Babam burjuvalarla dövüşüyor...”

“Bak buna aferin derim işte! Gel, öpeyim seni...”

Çocuklar el ele verip halka olmuşlar, koşarak dönmeye başlamışlardı. Gleb’e kuru ve anlamsız gözlerle bakıyorlar, sabırsızlıkla Daşa’yı, Daşa’nın sesini bekliyorlar. Bütün kızların saçları kısa kesilmişti. Oğlan çocukları gibi, onlar da her defasında çiçek dolu ellerini Daşa’ya uzatıyor, onu da aralarına almak istiyorlar.”

“Daşa teyze! Daşa teyze!” diye bağırıyorlar üstelik.

Uzaklardaki bir odadan yayılan bir piyano sesi geliyor Gleb'in kulağına. Ve küçücük nefeslerde birbirini tutmayan seslerle söylenen bir türkü: Enternasyonal.

Geleceğin çocukları, haydi kalkın ayağa!
Durmadan koşun bizi yaşatan bağımsızlığa!

Daşa gülerek bütün çocukların başını okşuyor sırayla. Hepsi de almaya alıştıkları bir mükafat gibi bekliyor onun okşayışını.

"Söyleyin bakalım çocuklar! Ne yediniz, ne içtiniz bugün? Karnı aç olan var mı? Karnı tok olan? Karnı ağrıyan? Söyleyin, hadi!"

Hepsi bir ağızdan bağrışarak cevap veriyorlar ona. Kimisi başını kaşıyarak düşünüyor, kimisi bir şey düşünmeden kaşınıyor. Hele bir tanesi... Kapkara bir böceğe benziyor. Burnundan sümükleri akıyor keratanın. Önlüğünü yukarıya kadar çekmiş, sürekli kaşınıyor. Gleb yaklaştı ona. Gömleğini kaldırdı yukarıya. Sivilce içinde vücudu. Korktu ufaklık. Fırlayıp kaçtı geriye. Yatakların arkasında bir köşeye saklandı. Şimdi başındaki kapkara saç yığını ve kocaman gözlerinden başka bir şey görünmüyor. Gözleri fıldır fıldır.

"Ta, ta, ta, ta!.. İşte bir kahraman! Bu maskara azgın bir dövüşçü... Bakın, çoktan hazırladı siperini!"

Gleb, Daşa ve bütün çocuklar güldüler. Kapılar kadar geniş pencerelerden sarkan güneş bile gülüyor.

Niyurka'yı elinden tuttu Daşa. Gleb'e hiç bakmadı. Yürüdü önden. Gleb'in içi burkuldu o zaman. Daşa ve Niyurka birbirlerine çok yakındılar. Tek bir insan onlar. Gleb ikisine de çok yabancı, ikisi de ona çok uzak. Daşa burada anneliği kendisine evdekinden daha çok yakıştırıyor. Gleb burada evdeki gibi yalnız. Bunu biliyor şimdi.

Burada da hayatı yeniden kazanması gerektiğini anlıyor.

Birlikte bütün katları dolaştılar. Yemekhaneye de girdiler. Orada yıkanacak bulaşık ve çocuklar var. Mutfak yemek kokuları içinde. Orada da çocuklar. Çocukların oyun odası duvarları yine

ocuk resimleri karalanmış bir yer. Çocuklar küçük bir kızın çevresinde toplanmış, hep birlikte ama birbirini bir türlü tutmayan seslerle Enternasyonal'i söylüyorlar:

Geleceğin çocukları, haydi kalkın ayağa!
Koşun yepyeni bir dünyayı kurmaya!

Orada iki eski komşusunu gördü Gleb: Lomaka ve Lizbet. Bu iki kadında hiç alışmadığı, hiç görmediği yeni ve başka bir hava, garip bir değişiklik vardı. İki kadın da evlerinde olduğundan daha rahat görünüyordu. Lomaka mutfakta çalışıyordu. Yüzü kıpkırmızıydı. Sanki evinde, kendi mutfağında çalışıyormuş gibi gayretli ve hamarattı. Daha görür görmez kucakladı Daşa'yı:

"İşte, reisimiz geldi..." dedi. "ğretim Komitesi'ndekilere söyle, çalışsınlar diye oraya koyduk onları, smklerini çeksinler diye değil! Gıda Komitesi'ni de hizaya getirmeli! Bu çocukları böceklerle mi, fare derisiyle mi besleyeceğiz yani?.. Sevgili kocan döndü ha?.. Salıver çayıra, otlasın. Ona ne ihtiyacın var? Benimki dönmedi. Daha iyi böyle. Herif ararsan, istediğin kadar. Seç seç al... Hadi Gleb, yle kötü kötü bakma bana. Korkutamazsın beni. Yıldızlı kasketinden de korkacak değilim. Gıda Komitesi'ne kendim giderim artık. nce ğretimdekilere uğrarım, sonra da brlerine..."

Daşa keyifli bir şaplak vurdu onun sırtına. Gülüyordu:

"Bizim rdek ötmeye başladı yine! Boşuna Lomaka dememişler sana!"

"Yalan mı ama? Bu herif milletin suratını dağıtmalı... İş yaptıkları yok ki! Bütün gün birbirlerini seyrediyorlar. Donlarına kadar soyamak lazım hepsini!"

Gleb birden kahaahalarla gülmek isteği duydu.

"Ne kadınsın yahu!" dedi. "Ne dırdır edip duruyorsun, yorulmadın mı daha?"

Lizbet kilerdeydi. Kilerci kadınla beraberdi, iri yapılı kadınlardı ikisi de. Temiz giyinmişlerdi. Bu görünüşleriyle iyilik meleklerini andırıyorlar ama kilerci kadın hafif bıyıklı gibi. Bıyığı

olduğuna göre Ermeni'dir. Lizbet sarışın. Yüzündeki hatlar solmuş, avurtları belli belirsiz çökmüş. Açlıktan herhalde. Baş başa vermiş ikisi, çeşit çeşit yiyecekleri ölçüyor, tartıya vuruyor ve sonra deftere yazıyorlar.

Lizbet'in Daşa'yı karşılayışında biraz çalımli, hafif yukarıdan bakan bir hava var. Gösterdiği dostluğu gözlerindeki pırıltı ele veriyor sadece.

"Çamaşırlar yıkandı ama hepsi döküldü Daşa. Hepsi lime lime oldu. Çocukların üstünü değiştirecek çamaşır kalmadı. Üstsüz başsız çocuklarımızı alıp nümayişe çıkacağız yarın... Kimi adam etmeli şaşırdık! Çocukları dağa götürecektik odun toplayalım diye, ama işçiler kurumuş ağaçları toplamışlar hep. Neyle yemek pişireceğiz? Soran eden yok. Gidip herifleri hizaya getirmeli!"

Daşa Lomaka'nın ve Lizbet'in söylediklerini bir bir not ediyor. Alnı onların her yeni şikâyetinde sıkıntıdan kırış kırış oluyor.

"Lizbet yoldaş, bütün evleri kontrol etmekle görevlisin sen. Sonra Kadın Komitesi'ne dönersin... Araştırıp soruşturmak şart. İnsanları uyandırmak, harekete getirmek gerek!"

Lizbet'in bakışları bir an, kısa bir an Gleb'e takıldı. Ama sonra bir ikinci defa tutup bakmadı Gleb'e. Öylesine başından aşkındı işleri.

Bakımevinde başka kadınlar da gördüler. Kiminin başı beyaz eşarpla sarılı, kiminin başı açıktı. Hepsi de Daşa'ya gülümsüyordu.

Bakışları Gleb'e ürkek ve kaçamak ifadelerle takılıyordu hepsinin. Bu adam kimdi? Kim bilir, belki de o sık sık gelen can sıkıcı Parti müfettişlerinden biridir!

Gleb kızının, küçük Niyurka'nın elini tutmak istiyor fakat her defasında Niyurka elini kaçırıyordu ondan.

"Ver elini bana Niyurka!.. Annene güzel güzel uzatıyorsun elini de neden bana uzatmıyorsun?"

Ama Niyurka vermedi elini. Gleb ansızın sarıldı ona. Niyurka'nın küçücük gövdesini sarıverdi kollarıyla. O zaman direnmedi Niyuročka. İlk defa düşünceli gözlerle, arayan bakışlarla baktı onun yüzüne.

“Bu sizin Niyuroçka’nız nasıl uslu, nasıl cici kız, bir bilseniz!”

Bunları söyleyen Çocuk Bakımevi’nin müdiresiydi. Küçücük bir kadın. Kaygan bir yürüyüşü var.

Daşa kadının yanında. Kaşları belli belirsiz çatılmış. Duvara bakıyor. Kendi kendine söylenir gibi konuştu bu sefer:

“Evet, Niyuroçka tatlı ve cici çocuktur... Ama burada bütün çocuklar tatlı... Hiçbirinin Niyuroçka’dan farkı yok...”

“Tabii, haklısınız yoldaş. İşçi çocukları için elimizden ne gelirse yapıyoruz... Bütün dikkatimizi ve çabamızı işçi çocuklarının mutluluğu için kullanmalıyız... Sovyet hükümeti bu konularda öylesine dikkatli ve titizdir ki...”

Birden öfkелendi Gleb. Bu kadın gevezenin biri. Buraya ne biçim sosyal parazitlerin yerleşip saltanat kurduğunu öğrenmeli.

Müdire hep şikâyetçiydi. Dağdan taştan şikâyetçi. Sürekli konuşuyor üstelik.

Daşa hep cevap veriyor kadına. Gleb’in alışmadığı bir sesle, sert ve katı sözlerle cevap veriyor.

“Şikâyet etmeyin yoldaş! Yapabileceğiniz kadarını yapın ama şikâyet etmeyin! Şikâyet bizi kurtarmaz...”

“Haklısınız yoldaş Çumalova, haklısınız! Zaten burada sizinle beraber çalışmak öyle zevkli ki! Neşe içinde oluyor insan.”

Şimdi daha çok öfkелendi Gleb.

Daşa her yere giriyor, her şeyi gözden geçiriyor, her yapılmış ve yapılmamış işin hesabını soruyordu. Sonunda, bakımevi personelinin kaldığı bölüme, personel odalarına da girdi.

“Ooo!.. Demek iskemleler, koltuklar, divanlar hep burada! Çiçek saksılarınız da var demek... Mermerleriniz, tablolarınız... Her şeyiniz burada! Size daha önce söylemiştim, çocukların eşyasını kullanmayın demiştim! Şu gördüğüm manzara çok ayıp! Divanların üstünde otursalar, oynasalar, halıların üstünde yürüseler kötülük gelmez ki çocuklara... Onlar resimlere bakmaya da bayılır üstelik. Bu şekilde davranamazsınız!”

“Haklısınız yoldaş Çumalova! Yalnız eğitimcilerin çalıştırma sistemi, pedagoji yönünden sakıncalı bulmuştuk da... Sonra

tembelliğe alıştıdır çocuklarımızı diye düşünmüştük... Anlıyorsunuz değil mi?”

Kadının gözlerinde tutmaya çalıştığı bir öfke. Daşa'nın yanakları al al şimdi. Kadına hiç bakmadan konuşuyor:

“Sizin eğitim sistemleriniz vız gelir bana! Bizim çocuklarımız domuz ahırlarından farksız yerlerde yaşıyordu. Bütün tabloları, ışığı, en güzel eşyaları onlara vermelisiniz! Verebildiğimiz her şeyi onlara vermeliyiz. Dinlenme odasını süslemek, oturulur hâle getirmek gerek. Çocuklar oynamalı, iyi gıda almalı, tabiatı sevmeli... Biz hiçbir şey almamalıyız, onlara vermeliyiz her şeyi. Kemerleri sıkıp kendimizi sıkıntılara sokmalı ama varımızı yoğunu çocuklara vermeliyiz. Personel bu işe sinirlenirse personele o aşağıdaki pis ve bakımsız deliklere tıkın! Tıkın ki anlasınlar hanyayı konyayı... Müdire yoldaş, benim gözümü boyamaya kalkışmayın sakın! O sizin yere batası pedagojinizi anlamam, ama bilin ki burada benim çok iyi anladığım maskaralıklar dönüyor!”

Bu küçücük kadın, müdire, gözlerindeki öfkeyi hayranlık dolu bir tebessümün gerisine saklamaya çalışıyor:

“Bundan hiç kimsenin şüphesi olamaz yoldaş Çumalova. Sezgi yönünden olsun, titizlik yönünden olsun sizin bir eşinizi bulmak mümkün mü? Sizin yönetiminizde her şey iyi gidecek... Eminim, çok iyi olacak...”

Daşa yürüdü. Oradan uzaklaştılar. Daşa Niyurka'yı okşuyor. Öbür çocuklar onun çevresinde. Cıvı cıvı hepsi. Kuşlara benziyorlar. Niyurka Gleb'e baktı. Uzun, düşünceli bir bakış bu.

“Eve gelmek ister misin Niyuroçka? Oynarsın yine... Eskisi gibi. Babandan, annenden uzak olmazsın, ha?”

“Hangi eve? Benim yatağım orada işte! Sabah süt içtik biz. Birazdan şarkı söyleyip gezeceğiz.”

Ve Niyurka'cık ilk defa çekinerek de olsa kollarını Gleb'in boynuna doladı. Ufacık gözlerinde –annesinin gözleri– henüz giderilmemiş bir merakın soruları yaşıyor.

Çocuk Bakımevi'nden çıktılar. Daşa şose yola kadar sessizdi. Sönmeye yüz tutmuş bir sevginin pırıltıları dolaşıyor yüzünde.

Şose yola çıktıkları zaman kendi kendine anlatıyormuş gibi anlattı:

“Kadın Kolu’nda yapılacak iş çok. En zor olanı çocukları yetiştirmek değil ki!.. Asıl güç olan bizim şu kalın kafalı kadınlarımızı yetiştirmek. Görmeyeceğimizi, görünce de vurup can yakmaya-çağımızı bilseler her şeyi çalacaklar. Kırıntı bile bırakmayacaklar... Hepsi de bizden gibi görünür oysa! Çevremiz hep düşman. Düşman çok!.. Şu müdire tipinde şeytanlar da cabası.”

KOMİTE

1. AĞZILAF YAPAN YÜK YOLDAŞ

Çalışma Merkezi: Rıhtıma yakın bir yerde, tuğladan yapılmış iki katlı bir yapı. Bu yapının önünden başlayarak bir beton duvarın yanından dört bir kola dağılan demiryolu rayları. Rıhtıma, iskelenin ucuna kadar uzanıyor. İstasyon binasına kadar ulaşan koca yük depoları. Eski çağ kulelerini andıran buğday silosu yapıları dağın yamacına doğru sırt vermişler.

Duvar boyunca, kaldırımlar üzerinde gürültücü yük arabaları, insan nereye baksa birer taş yığını gibi duran büyük yapılar ve iskeleler. Uzakta, bahar müjdecisi sis bulutunun arkasında balıkçı tekneleri birer çalkantılı lekeden farksız.

Rıhtım boş... Deniz aç. Şimdi burada yaşamayan gemiler hangi sularda, hangi ülkelerde tutsaktır acaba?

Çalışma Merkezi binasının çok yakınında, piramit biçiminde yükselen ve merdivene kadar uzanan bir bahçe, bugün artık bakımsız, bugün sadece kestane ağaçlarıyla yaşayan bir bahçe var. Kestane ağaçları bile şekilsiz duruyor. Bahçeyi çevreleyen çitin tahtaları dökülmüş. Koparıp ısınmak için kullandılar herhalde.

Çiçeklerin yerine koyu renkli mantarlar büyümüş bahçede, dört bir yana kök salmışlar. Yukarıda, boyu çatıyı aşan yüksek bir direkte kırmızı bir bayrak asılı. Üzerinde beyaz harflerle R.S.F.S.R. yazısı.

Binanın içinde birbiriyle kesişen iki koridor: Birincisi dümdüz ileriye uzanıyor. Bu koridorun ucunda toplantı salonu var. Ardına kadar açık duran kapısından salonda asılı kırmızı bayraklar görülüyor. Diğer koridor sağda ve solda iki yana doğru açılıyor. Parti yönetimi ile görevli Komite sağ tarafta. Solda da Sendikalar Birliği var.

Duvarlar kirli. Çamurlu ve lekeli. Ağır bir tütün kokusu sinmiş ortalığa. Koltukaltlarında her renk ve çeşitte dosyalar olan insanlar. Bazılarının üstleri başları perişan. Ayakları bile çıplak. Uzakta, koridorlarda yankılanan çizme sesleri. Gürültülü sesler.

Gleb sağdaki koridora yürüdü.

Komitenin çalıştığı bölmenin camlı kapısı önünde iki adam bekliyor. Birinin başında saç kalmamış, gaga bir burun, ağzında sürekli gülümseyen bir ifade. Yassı burunlu öbürü. Uzun bir çenesi, kamburu andıran iki katlı bir alın yapısı var.

“Utanç verici, arkadaş! Çok ayıp! Büyük bir hata bu!”

Bu konuşan yassı burunlu adam. Öfkeyle bağırıyor âdeta:

“Bürokrasi sizi bir veba gibi kemirmeye başladı, ölen yoldaşlarımızı yeni gömdük daha... Kanları bile kurumadı mezarlarında. Ne görüyorum şimdi? Herkes yazıhanelere saltanat kurup oturmuş; generaller gibi üniformalar giyip çalım satmaya başlamış... Neyle uğraşıyorlar? Formalite işlerle, paketlerin üstüne adres, kapıların üstüne ‘girmek yasaktır’ diye yazmakla. Yakında birbirlerine zat-ı şahaneleri filan demeye de başlarlar... Yoldaşlarımız vardı bizim yahu! Nerede bu adamlar şimdi? İşçi sınıfı yeniden fırsatçıların boyunduruğuna mı düştü nedir?..”

“Yanıyorsun Yuk yoldaş... Hiç de böyle değil. Görüşün mantık açısından yanlış... Önemli olan da bu değil üstelik. Yoldaş Yuk, çok düşmanımız var şimdi. Kesin ve amansız davranmak zorundayız. Yoksa Cumhuriyetin geleceğini ölümün kucağına atmış oluruz. Asıl düşünmemiz gereken konu budur. Seni anlıyorum yoldaş Yuk. Seni anlıyorum ama bugün Sovyetler ülkeyi iyi yöneten bir mekanizma kurmak zorundadır. Ucunda bürokrasi bile olsa bu gerekli. Yeter ki bürokrasi bize düşmanca tavır almasın...”

“Tamam... İşte seni de sokmuşlar girdabın içine! Ya işçi sınıfı n’olacak arkadaşım? Sergey, bütün bunlar bizi çıkmaza götürür. Anlatamıyorum ki yahu! Kimseye anlatamıyorum ki...”

“Yuk yoldaş, bugün artık önemli olan tek şey var: Kitlelerle birlikte çalışmak. Çalışmak tek parola olmalı. Cumhuriyetin bütün yönetici mekanizması en yüksek sorumluluk mevkilerine kadar kitlenin kontrolü altına girmeli. Lenin yoldaşın ev kadınları için söyledikleri değişmez biçimde yerleşmeli bizim törelerimize. Önemli olan bu! Sen yanıyorsun. Açık kapıları tekrar açmak denir böylesine.”

“Sergey, iyi bir komünistsin ama gözlerini bağlamışlar senin. Körü körüne gidiyorsun... İşçi sınıfının daha yürekli olmaya ihtiyacı var. Düşmanlarımız, diyorsun. Şeytan götürsün onları! Çoğunun defterini dürdük, gerekirse bundan sonra da yaparız aynı şeyi. Ama ya işçilerin, Parti militanlarının durumuna ne demeli? Dünkü arkadaşlarımız önemli mevkilere, kilit noktalara gelir gelmez değişiveriyor. Sergey, kötü olan bu işte. Asıl düşmanımız bu sevgili yoldaş...”

Gleb bu öfkeli seste eski arkadaşı Yuk’u, gemi tezgâhlarının tornacı ustası Yuk’un sesini tanıdı. Yuk değişmemiş. Üç yıl önce nasıl bıraktıysa onu yine öyle buluyor. Gürültücü, inatçı ve hep suçlayan tornacı Yuk tekrar karşısında işte.

Yaklaştı ona Gleb. Omzunu kuvvetle sıktı.

“Günaydın arkadaş. Bağırıyorsun, bu sefer kimin kusurunu döküyorsun ortaya? Her işte bir kusur aramaktan ne zaman vazgeçeceksin bakalım! Şimdi önemli olan işleri düzeltmek. Önce düzene sokacaksın her şeyi. Burada bağırıp çağırmakla vakit öldürüyorsun yassı burun!

Yuk şaşırıldı. Kocaman gözleri faltaşı gibi açıldı:

“Gleb! Büyük arkadaşım! Eski dostum, savaştı! Anacığım, şükürler olsun sana!”

Sarılp öptü Gleb’i. Yüzündeki ter Gleb’e de bulaştı.

“Gerçek Gleb’sin değil mi sen? Başkası filan değilsin ya?.. Yürü arkadaş, bunların hepsini şimdi hizaya getiririz ikimiz. Beyinle-

rini bir güzel yıkarız şimdi. Sergey, baksana... Bu adam en eski dostum benim! En güç ve en kanlı günlerde bile öyle kaldı..."

"Boşa davul çalmamak gerek Yuk. Şikâyetle vakit öldürürsek güçlükleri yenemeyiz!"

"Duyuyor musun, Sergey? İşte bu adam hizaya getirecek içeridekileri. Bize adamın böylesi gerek. Dara düşersek otuz altı dağ tersine çevireceğiz!"

Gleb ve Sergey tokalaştılar. Birbirine yabancı parmaklar onlarınki. Gleb öbürünün parmaklarında genç kızlara özgü bir yumuşaklık ve ürkeklik hissetti.

Bir entelektüel bu... kıvrıran takımından... yufka yüreklinin biri...

Baktı adama. Hem de dikkatle baktı. Kıvrıcık, kıızıla çalan saçları var. Açık kahve renkli güleç gözler. Aynı güleç ifade ağzının kenarında da beliriyor. Biraz alaycı bir gülümseme bu. Fazladan hem okşayan hem soran bir bakış.

"Ben sizi tanıyorum yoldaş Çumalov. Geçenlerde Partiye üye olmak için gelmiştiniz, o zaman görmüştüm sizi. Komitede sizi konuştuk. Tam üstüne geldiniz..."

"Görüyorsun ya Gleb, nasıl da biliyorlar düşmanlarını... Askerce davran onlara... Yoksa hayatını çekilmez hâle sokarlar. Bana da aynı oyunu oynamak istediler ama ben bunların hepsinden daha kurnazım. Ne olduklarını göstereceğim hepsine!"

"Yuk, söylesene neden böyle öfkелisin sen?"

"Bunların hiçbirine güvenmiyorum. Ağızlarından işçi sınıfı lafı düşmüyor ama hepsi kendi işkembesini doldurmaya bakıyor aslında. Avantacılar, numaracılar!"

"Peki Yuk. Gözümüzü dört açarız biz de. Yolu göster de gideyim."

"Parti sekreterinin yanına gideceksiniz yoldaş Çumalov. Kendisi toplantıda ama telefonla sizi yanına almamızı söyledi. Buyurun... Adı Yitki'dir sekreterin."

"Sergey senin işin bu. Sen götürmelisin Gleb'i. Ben peşinizden gelip içeride ona nasıl kazık atamadığınızı zevkle seyredeceğim."

“Ben hazırım Yuk. Birazdan propaganda mitingi, arkasından da Halk Eğitimi Bölümünde bir konferansım var.”

“Sergey, okumuş adamsın sen. Bir papazdan daha değerli değilsin ama. Neden biliyor musun? Ömrün buradakilere baş sallamakla geçiyor da ondan!”

İçeri önce Gleb girdi. Sergey arkasındaydı. Belki odanın darlığından belki de oradaki kadın kalabalığının etkisiyle Gleb odayı tek başına kapladığını, bir daha geri dönemeyeceğini düşündü. Sanki kasketi tavana değiyordu.

Partinin Kadın Kolu başkanı yoldaş Miyekova tam karşısındaydı. Pencerenin önündeki masada oturuyordu. Üzerinde mavi bir bluz, elinde bir kurşunkalem vardı. Başına sardığı kırmızı eşarptan taşan saçlarını güneş aydınlatıyordu. Üst dudağı bir delikanlının ki kadar tüylü, kaşları tozlu ve pırıltılıydı. Uzun kirpiklerinin arasından Gleb’i süzdü.

Daşa masanın yanındaydı. Ayakta duruyor ve boğazından çıkardığı boğuk bir sesle konuşuyordu. Gleb’e çok kısa bir an göz ucuyla baktı. Ama hemen kendi işine döndü. Bir daha da bakmadı artık. Oda kadın doluydu. Hepsinin de başında kırmızı eşarplar. Hepsi dinliyordu.

Miyekova konuşulanı dinlemiyormuş da üşümüş bir kedi gibi güneş ışıklarının sıcaklığına sığınmış gibi görünüyordu.

Yuk gülmeye başladı. Gleb’i kolundan yakalamıştı.

“Burası tehlikeli yerdir... Kadın cephesi... Burada tırmalarlar adamı, çimdiklerler... Gözünü dört aç!”

Sergey’de sıkıntılı bir gülümseme. Gleb kasketini çıkardı. Odadaki kadınlar hep bir ağızdan bağırışarak Yuk’a çullandılar.

“Bak arkadaş, burada şeytanların toplantısı var. Kadın milleti karar almış. Hiçbiri çocuk yapmayacak artık...”

Daşa ellerini göğsünde kavuşturmuştu. Hiç konuşmuyor, odaya giren erkeklerin çıkıp gitmesini bekliyordu. Kısa bir an Gleb’le tekrar göz göze geldiler. Gleb kadının bakışında ciddi bir gerginlik gördü sadece.

Miyekova eliyle masaya vurdu üst üste:

“Yeter artık! Delegeler, oturun yerlerinize! Susun! Erkekler, siz de geçin gidin yolunuza... Bizi daha fazla meşgul etmeyin! Daşa, sen devam et konuşmana...”

Daşa henüz konuşmaya başlamıştı ki Miyekova onun sözünü kesti:

“Yoldaş Çumalov! Dönüşünüzde bana da uğrayın... Sizinle konuşacaklarım var.”

“Olur.”

Güneş kadının kalın kaşlarında altın renkli pırıltılar çiziyordu. Gözleri büyük ve yuvarlaktı. Anlaşılmaz bir acılık taşıyan çocuk gözleriydi bunlar.

“İş konuşmayacağım sizinle... Sadece tanışmak istiyorum.”

“Olur.”

Daşa şehirdeki çöplükler konusunda konuşuyordu.

2. SOMUT BİR ÖNERİ

Parti sekreteri Yitki'nin oda kapısını açtıkları zaman burunlarına sıcak bir tütün kokusu doldu.

Güneş bu odaya da giriyordu ama bu sefer Miyekova'nın odasına girdiği gibi değil de, kalın huzmelerle pencereden doluyordu. Sigara dumanı daireler çizerek havaya yükseliyor, incecik toz yığınlarına karışıyordu.

Burası da daracık bir yer. Masanın çevresinde toplanmış adamlar güneşli bir toz ve duman bulutuna sarınmışlar.

Hepsi de meşin ceketlerini açmış. Sekreter Yitki var burada. Onun yanında Çeka Teşkilatı'nın başkanı Çibis. İkisi de tıraşlı. Çibis'in tozlu bir yüzü, bembeyaz kaşları ve insanın içine zehir gibi işleyen bakışları var. Yitki'nin karşısına oturmuş. Yüzünde uyuklayan bir ifade. Yitki'nin yüzü daha değişik. Yanakları sayısız çizgilerle lime ilme olmuş. Burnu bir Asyalı burnu. Gözlerini kaldırıp baktığı zaman burun deliklerinin geniş geniş açılıp kapandığını görüyor insan.

Sendikalar birliğinin başkanı Lukava genç bir adam. Kemikli bir yapısı, kapkara bir görünüşü var. Saçları siyah, teni esmer, sırtında kara bir gömlek. Gözleri alev alev yanıyor. Pencere boşluğuna dizlerini kırıp oturmuş. Çenesini dizlerine yaslamış, sessiz, konuşulanları dinliyor.

Gleb kasketine götürdü elini, selam verdi. Yitki fark etmemiş göründü onun selamını. O kadar çok geleni var ki! Şaşırmış gözlerle baktı Gleb'e, burun delikleri geniş geniş açılıp kapandı.

"Evet, odun kesiciler var, bıçkıcılar ve yığınak yapma meselesi var önümüzde..."

Farkında bile olmadan masayı yumruklayarak konuşuyor.

"Bütün iş kesilen odunu şehre taşımak. Orman dağın öbür yamacında... Taşıma işinde başarısız olduk. Kış bastırmadan bu odunu şehre taşımanın yolunu bulmalıyız. Şeytanı boynuzlarından tutmalıyız şimdi, en kestirme yolu bulmalıyız. Bütün güçleri bu işe koşturmamız gerek. Ormancılık Merkezi işe yaramayan avantacılarla doldu. Yakında isyan eder oranın işçileri. Daha şimdiden açlık baş gösterdi orada. Odunu buraya indiremezsek çocuk ölüsünden sokaklarda yürüyemeyiz. Haftaya İktisadi Planlama Teşkilatı'nın toplantısı var, orada meselemizi iyi savunmak için şimdiden hazırlık yapmalıyız. Lukava sen ne düşünüyorsun? Her zaman ateş gibi çıkışlar yaparsın ama bugün sigara izmariti gibi susuyorsun..."

Pencerenin yanındaki genç adam duymadı bile. Baş ı ateşliydi, cayır cayır yanıyordu.

Çibis hiçbirine bakmıyor. Düşünüyor mu, uyukluyor mu, belli değil!

Yitki yeniden öfkeyle vurdu masaya:

"Şeytan götürsün bizi! Budala ve beceriksiz olduğumuz için hepimizi yere mıhlamalı! Kafamız çalışmıyor, çare filan bulamıyoruz arkadaşlar..."

Lukava kemikli elleriyle dizini iyice göğsüne doğru çekti. Kesik ve çocuksu kahkahalarla gülmeye başladı.

“Aklını mı kaybediyorsun Yitki? Çaremiz yok diyorsun. Çare bulamıyorsan duvara vuracaksın kafanı... O zaman çare gelir aklına. O zaman da gelmezse seni sahiden kurşuna dizmek gerekiyor demektir. Bu işi de Çibis kolayca halleder. Çaresizlik yoktur, yoldaş... Ama çözülmesi gereken meseleler vardır bizim için. Senin demin çözemediğini ben çözdüm bile.”

“Kesin bir teklif getir bize!”

Yitki’nin burun delikleri inip inip kalkıyor. Bu görünüşüyle yüzünde hayranlık dolu güleç bir ifade düğümleniyor.

“Fabrikanın battal duran mekanik gücünden yararlanmalıyız...”

Sergey elini kaldırıp söz istedi:

“Lukava’nın yaptığı teklif üzerine söz istiyorum ben de.”

Yitki’nin yüzü yeni bir gülümseme ile tekrar kıvrış kıvrış oldu. Gleb onun bu gülümseyişinde gizlice ve biraz da acıyarak dalga geçen bir ifadenin pırıltısını sezinliyor.

“Sergey’in kesin bir teklifi var bu konuda... Söyle Sergey...”

“Yoldaş Lukava’nın teklifi konusunda dikkatinizi yoldaş Çumalov’da toplamak gerektiğini söyleyecektim. Bu konuda en kesin sonucu yoldaş Çumalov kendi fikrini söylediğinde alabiliriz. Şimdi benim gitmem gerekir...”

Yitki sözünü kesti onun:

“Sergey hep böyledir, hep duygulu konuşur. Kafasındaki eksikliği böyle gidermeye kalkar. Şimdi propaganda mitingine gitmek zorundayım. Sonra da Halk Eğitimi Bölümünde konferansım var... Sonra...”

Çibis gülüyor. Gülerек dalga geçiyor daha doğrusu. Zehirli bakışlarını Sergey’e çevirip tembel bir sesle konuşuyor:

“Git işine entelektüel! Sanki dua ediyorsun... Geceleri lanetli kâbuslar mı görüyorsun nedir? Zaten bütün entelektüeller Partinin içinde birer eşektir. Hep işleri vardır ve hep suçludurlar. Onları silah namlusuyla dürtüp durmaktan bıktık artık!..”

Sergey kıpkırmızı kesildi. Gözlerinin derininde çok uzaktaki göz yaşları seziliyor.

“Siz de bir entelektüel değil misiniz Çibis yoldaş?..”

“Evet. Ben de bir entelektüelim.”

Yitki'nin yüzünde o deminki hem alay eden hem okşayan gülümseme.

“Şöyle yaklaş biraz Çumalov yoldaş... Ayakta kalacaksın, başka iskemlemiz yok.”

Gleb masaya yaklaştı. Hazır ol durumunu aldı.

“Usta işçi olarak ordudan ayrıldım. Partinin emrindeyim.”

Yitki bakışlarını ondan ayırmadan elini uzattı Gleb'e. Tokalaştılar.

“Yoldaş Çumalov, fabrikadaki hücrenin sekreterliği görevini veriyoruz sana. Hücre düzensiz ve dağınık. Fabrikaya avantacılar ve keçiler yerleşmiş durumda. Fabrika malzemesi yağma ediliyor, çalınıyor. Bütün bunlardan haberin var zaten. Bize güçlü, etkili bir hücre kurmanı istiyoruz.”

Askerce selam verdi Gleb:

“Partinin verdiği görevi kabul ediyorum Yitki yoldaş.”

Lukava'nın çenesi dizlerinde hâlâ. Ağzındaki sigarayı çiğneyip duruyor. Kısık ve ateşli gözleriyle Gleb'i süzüyor. Gleb'in sözü bitince Lukava soğuk bir sesle Yitki'ye söylendi:

“Bunu eğitim koluna gönder... Böyle ufacık hikâyeler için toplantıyı soğutmayalım...”

Bunları söylerken Gleb'e bakıyor yine. Gleb dikildi birden ve bakışlarını Lukava'ya çevirdi. Hiçbir şey söylemedi. Sadece böğrüne sert bir darbe yemişçesine sızı duydu. Lukava'nın bakışları onda hep diklenme, karşı koyma isteği uyandırıyor.

Çibis gür kirpiklerinin aralığından Gleb'e baktı.

“Usta bir işçisiniz, üstelik orduda komiserdiniz. Fabrikanın yıllarca battal kalacağını bile bile neden orduyu bırakıp geldiniz buraya?”

Gleb Çibis'e döndü önce, ama hepsini birden cevapladı:

“Siz fabrika battal diyorsunuz. Ben fabrika leş kokuyor, pislik yuvası oldu diyorum. Nasıl güçlü bir fabrikaydı o! Ne büyük ve ne güzel bir makineydi! Eşi yoktu dünyada. İşçilerin gırtlığına basıp

keçileri kovalamak istiyorsunuz siz. Peki, ya üretim nerde? Üretimi ne yapacaksınız? Aslında her şeyi bir anda başlatmak, fabrikayı çalıştırmak gerek! Bu yapılmazsa işçiler işçi olmaktan vazgeçip domuz çobanı olacak...”

Tekrar Lukava ile göz göze geldi. Adamın gözlerinde meydan okuyan bir ifade vardı. Dudaklarındaki gülümseme düşmanca ve alaycıydı. O da Lukava’ya meydan okurcasına sert baktı. Böğründe deminki sızı vardı.

“İnsanlar göğüslerinde Kızıl Ordu nişanı taşıyalar da önce gerçekleri olduğu gibi görebilmeyi öğrenmeliler!” dedi Lukava.

Çibis oturduğu iskemlenin arkasına yaslanmıştı. Tartışmayı izleyip izlemediğini anlamak güçtü.

Yitki, yumruğunu masaya indirmek için hazırlanmıştı. Soluyordu.

“Sana söz vermedim Lukava. Rahat dur. Odun konusundaki tartışmaya devam ediyoruz.”

Lukava’nın alaycı gülümseyişi, tahrik dolu sözleri, bakışları Gleb’in öfkesini başına sıçratmıştı. Gleb titriyordu.

“Yakacak odunumuz yok yoldaş Çumalov. Açlıktan ölüyoruz hepimiz. Hele bakımevlerindeki çocukların durumu... İşçiler örgütlü değil. Durum böyleyken yerin dibine batsın fabrika! Boşa konuşmamalısın. Sen asıl ormanda kesilen odunu şehre nasıl taşıyoruz onu söyle! Fabrikanın malzemesini taşıma işinde nasıl kullanabiliriz? Lukava’nın teklifi üstünde konuş asıl.”

“Önce odun işi mi? Peki, önce odundan başlayalım. Bir ayda odun şehre inecek. Bütün sorumluluğu alıyorum.”

“İri lafları bir kenara koy şimdi. Pratikte ne yapmalıyız, onu söyle!”

“Pratik cevap vereceğim.”

Kısa bir süre sustu Gleb. Pencereden dışarı baktı.

“Şöyle yapabiliriz: Dağın öbür yamacından tepeye kadar havai hat vagonetlerini kullanırız. Tepeden fabrikaya kadar da demiryolunu ve vagonetleri... Oradan şehre vagonlarla taşıyoruz odunu.

Bütün sendikalarda gönüllü pazar çalışması düzenlenirse bu iş olur. Düşündüğümü söyledim. Hepsi bu kadar.”

Yuk terden sırılsıklam. Ama keyfinden soluyor. Bütün benliği ile inanıyor Gleb’e. Dişlerini göstererek gülüyor.

“Asıl siz boş konuşuyorsunuz... İşte gördünüz, o nasıl bütün kafasını veriyor bu işe... Hepimizi hizaya getirecek sonunda! Dayan arkadaşım. Yanındayım ben.”

Kimse dinlemiyor Yuk’u. Ufacık günlük işlerin arasında kaybolduğu için kimse fark etmiyordu onu. Göz önünde olduğu zaman bile.

Yitki’nin yüzü kırıış kırıış. Önündeki kâğıda doğrular ve eğriler çiziyor, sonra bunları eş aralıklı başka çizgilerle bölüyor. Birdenbire yaşlanmış gibi sakın ve çökük duruyor.

“Sanıyorum ki senin anlatmak istediğin şey buydu Lukava...”

Lukava oturduğu pencere aralığından yere sıçradı, Gleb’in yanına kadar geldi. Sonra tekrar pencereye döndü.

“Aşağı yukarı Çumalov yoldaş gibi düşünüyordum ben de. Ama o meseleyi benden daha iyi topladı. Bu teklifi hiç tartışmadan kabul edelim. İktisadi Planlama toplantısına yoldaş Çumalov’u da çağıralım. Yazman olarak gelsin.”

Yitki elindeki kalemi masaya fırlattı. Kalem yuvarlandı ve Gleb’in yanına düştü. Yitki kalktı. Elleri cebindeydi.

“Seninki aşırı iyimserlik yoldaş Çumalov. Fabrika konusunda gevezelik ederek vakit kaybetme. Fabrika taş bir mezar artık. Bugün önemli olan yakıt, fabrika değil. Orası boş bir çöplük şimdi. Bizim için orası geçmişte kalan ve ancak gelecekte düşüneceğimiz bir mesele. Bugün odunu nasıl taşıyacağız, onun çaresi bulunacak.”

“Size göre aşırı iyimserlik ya da hayal olan nedir, bilmiyorum. Ama ilk sözünüz fabrika olmazsa, işçiler söyleyecek bunu. Onlar her gün gidip orada ağlarken, çaresizlik içinde kıvranırken fabrika geçmişe ait bir şey olamaz! Çok uzak bir geleceğin meselesi de değildir. Orada bir fabrika var. İşçileri, onların ellerindeki hüneri bekleyen bir fabrika. İyi düşünün yoldaşlar. Hiç gittiniz mi fabrikaya? Dizel motorları ve işçileri gördünüz mü? Kocaman bir

şehir fabrika. Ve makineler başlamak için sadece bir işaret bekliyorlar. İşçiler neden soyuyor fabrikayı, neden yağma ediyorlar? Neden yağmur ve rüzgâr betonu ve demiri kemiriyor orada? Neden durmadan çöküyor ve mahvoluyor her şey? İşçiler neden sersem sersem ortalıkta dolaşıyor? Kuluçkaya yatmış tavuk değildir işçi. Onu yumurtaların üstüne oturtup, civciv çıkartmaya zorlayamazsınız. Ne söyleyeceksiniz işçiye? Fabrika artık fabrikalıktan çıktı mı diyeceksiniz? Yüzünüze tükürürler o zaman. Küfür ederler. Böyle konuşana başka ne yapılır? O zaman işçi fabrikada ne var ne yoksa hepsini söküp evine taşımakta haklıdır. Fabrikada her şey ölüme terk edilmişse, göz göre göre çürüyorsa o ne yapsın? Ağzınıza ne gelirse söylüyorsunuz ama işçi için ne yaptınız? Bilinçli davranmasına yardımcı oldunuz mu? İşte, meseleyi bu açıdan düşünmek zorundayız yoldaşlar.”

Gleb'i konuşturan, fabrikanın sessizliğe terk edilmiş her köşesinde ve işçilerin yüreğinde dolaşan sızıydı. Damarlarındaki kan müthiş bir öfkeyle kabarıyordu. Yitki titredi. Gözleri kocaman kocaman açılmıştı.

“Yoldaş Çumalov, fabrikayı putlaştırıyorsun sen!” dedi. “Açlık ve eşkıyalık topraklarımızda kol geziyor, ülkenin dört bir yanı hainler ve düşmanlar tarafından sabote ediliyor. Böyle bir anda fabrikaya ihtiyacımız olamaz. Bu durumda ne çimentonuz ne de otuz altı atölyenizden çıkacak iş gerekli bize. Açlıktan ölenlerin mezarlarını çimentodan mı yapalım yani? Tatar orduları durmadan üzerimize saldırırken üretim ne iş görecekt?...”

“Yitki yoldaş, söylediğiniz gerçeği biliyorum ben de. Ama perişan ve açlıktan kıvranan insanlara iş gördüremeyiz, bu insanlarla yeni bir dünya kuramayız. Ancak yaratıcı bir güç getirirsek, üretimi sağlarsak başarırız bunu. Böyle yapmazsak bir zaman sonra devrim düşmanlarının gelip bizi boğazlamalarını bekleyeceğiz...”

Çibis kalktı, kapıya yürüdü. Bir maske katılığındaki yüzüne bakıp da ne düşündüğünü kestirmek imkânsızdı. Eşikte durdu. Düz ve soğuk bir sesle kesik kesik konuştu:

“Yanlışı yapıyoruz her şeyi. Fabrika konusunda gevezelik yaparsak kışla hayatının güzelliğini de, savaş tekniğini de konuşabiliriz. Burada bir yığın iri ve güzel laf konuşuluyor. Ama yoldaşlar, benim bunlara ayıracak vaktim yok!”

Bir daha geriye bile bakmadan çıktı.

Yitki kapıya bakıyor. Yüzünde aydınlık, zekâ dolu bir gülümseme:

“Artık tartışmayalım Çumalov yoldaş. Şimdi önemli olan fabrikayı yeniden çalıştırmak değil, kitleleri örgütlemek. Oldu mu?”

Yitki gülerek elini sıkıyor Gleb’in:

“Çumalov, şu Yuk azgınlığını da bir çekip çevir bakalım. Gittikçe aç kalmış fareler gibi daha saldırgan olmaya başladı...”

Gleb Yuk’un koluna girdi, kapıya doğru götürdü. Yuk onu sımsıkı tutuyordu.

“Gleb üzülme sen! Bütün dağları harekete getireceğiz, göreceksin!...” dedi.

Yitki seslendi arkalarından:

“Çumalov yoldaş! Sovyet teşkilatları bakanı Badin’i bul, adamakıllı konuş onunla... Durumu iyice öğrenmeni istiyorum... Bir de Lukava ile sürekli temas kurmalısın... Onunla çok iyi arkadaş olman gerek.”

Kapının önünde Lukava dirseğinden dostça tuttu Gleb’i. Bakışlarında ve sesinde ateşli bir ifade vardı:

“Daşa sizden bahsetti bana. Demin anlattığınız taşıma planını birlikte konuşur, hazırlarız. O bizim çalışmamızın temeli olacak. Gevezeliği boş verip yararlı işler yapmalıyız. Gelecek kafalarımızın içinde. Geleceği yaratmalıyız.”

İki adam bakıştılar. Gleb böğründeki sızıyı tekrar duydu. Lukava’nın bakışlarında onu yaralayan ama bir türlü nedenini çözemediği bir şey vardı.

Daşa... Lukava... Daşa’da anlayamadığı katılığın, soğukluğun nedeni Lukava olmasın!..

3. SARI PERÇEMLİ KADIN

Gleb, Miyekova'nın odasına girdi. Farkında olmadan olanca ağırlığıyla yüklendi masaya. Garip bir ses, bir gıcırtı çıktı. Miyekova dudaklarına kadar gelen gülümsemeyi tutarak şaşkınlıkla baktı ona.

“Gücünüzü boşa kullanmayın yoldaş Çumalov. Top değil, masadır bu. Barıştayız şimdi.”

“Özür dilerim. Kollarım kaya gibi sert şeylere alışkın. Haklısınız bir kümes burası.”

“Bu yeni dünyaya alışmalısınız. Yakında görevinizin başına geçeceksiniz. Siz de bir yönetici olarak çalışacaksınız artık. Barut kokusunu ve savaşların romantik havasını unutacaksınız. Yumuşayacaksınız yoldaşım, teninizin o güzel rengi de uçup gidecek. Sanıyorum, fabrika hücresinin sekreterliğine getirdiler sizi. Oradaki azgın sürüsünün hakkından nasıl geleceksiniz bakalım? Hele kadınlarınız... Hepsi domuz, keçi ve pislik kokuyor. Her ev küçük birer dükkân sanki, birer çalınmış eşya deposu. Daha altı ay devam etseler fabrika filan kalmayacak ortada. Ona da fabrika demek için bin şahit gerekli ya!..”

“Bak hele?.. Biz ki fabrikayı çalıştırmak istiyoruz... Dizel motorları, dinamoları harekete geçirelim diyoruz... Dağdan odunları indirmek için havai hattı yeniden işletmeye hazırlanıyoruz...”

“Topunuz aynı masalları söylüyorsunuz... Siz böyle konuşurken insanın ‘ne yiğit kişiler’ diyesi geliyor. Oysa hepiniz kapılandığınız yere biraz daha iyi yerleşebilme derdindesiniz. Sovyet burjuvası olmaya özeniyorsunuz. Günlük hayat sıkıcıdır burada. Ordu daha iyi elbette. Ben de gitmek istedim savaşa. Bırakmadılar. Biliyor musunuz, günlük hayatın bu sıkıcı havasından kim kendini kurtarıyor aramızda? Karınız... Sadece o ufacık işlerden büyük şeyler çıkarmayı biliyor.”

Daşa duvarın dibinde. Ayakta duruyor. Dudaklarında hınzır bir gülümseme. Sabırsızlandığı belli oluyor.

“Bu konuşmanın gerekçesi nedir yoldaşlar?” diyor. “Neye yarıyor bu? Hadi, Kızıl Ordu askeri, çık git işine! Canımızı sıkıyorsun burada.”

Miyekova gülüyor:

“Görüyorsunuz ya, nasıl ciddi... Çok pratik kadın Daşa...”

“Doğru. Daşa evliliğimizi sürekli biçimde sabote ederken de böyle hünerli.”

“Kadınlık görevlerini yapmıyor mu? Bu olmadı işte... Devrimin şımarttığı bir kadın demek...”

Daşa da güldü, ama Gleb onun gülüşünde eski Daşa’yı bulamadı.

Oradaki bütün kadınlar gülüyor. Hepsi birden zavallı Yuk’un üstüne çullanıp kapı dışarı ediyorlar. Koridorda bağıryorlar arkasından, sesleri duyuluyor:

“Sakalsız keçiler siz de! Hükmünüz kalmadı artık! Tüylerinizi yoldular ya, karılara benzediniz...”

“Şimdi biz de beceriyoruz erkekliği sizin kadar... Eski güzel günlerinizi aramayın!”

Miyekova yine Gleb’e çevirdi bakışlarını.

“Daha pek giremediniz bizim havamıza. Aklınız savaşta. Ordudasınız daha. Sizi gören yarın cepheye gidiyorsunuz sanacak. Orada yaptıklarınızı anlatsanıza bana... Kızıl Bayrak Nişanını ne zaman aldınız? Bir bilseniz, nasıl severim cephedeki hayatı! Ben de çarpıştım siperlerde... Maniç zamanındaydı.”

Miyekova gülümsüyor. Gleb’e bakıyor ama gülümsediği Gleb değil; sadece onun yüzünde o anlattığı günleri tekrar yaşıyor, o günlerin dostlarına, tanıdıklarına gülümsüyor Gleb’e bakarken.

“Çok güzel günlerdi, ömrüm boyunca unutamayacağım şeyler... Kahramanlık mıydı acaba? Yok, başka bir şeydi... Devrimin ateşiydi içimizdeki...”

“Hepsi güzel bunların yoldaş Miyekova... Ama burada asıl şimdi kaybetmememiz gereken şeyler var... İşçi sınıfının dişiyile söküp kazandığı şeyler... Evet, durumumuz kötü. Açlık, karışıklık, devrim düşmanları. Bunların hepsi çullanıyor üzerimize.

Sanki bir dağ çöküyor, birer kurbağa gibi eziyor insanları. Ne yapmalıyız? Gücümüzü toplamalı, doğrulmalı ve dağı yerine koymalıyız, imkânsız belki! Ama gerekli. Kahramanlık dediğimiz şey bu zaten, imkânsız olanı yaratmak.”

“Evet yoldaş Çumalov. Bunu konuşmak isterim sizinle. Kahramanlık tabii. Birlikte direnmek. Hep beraber yaratmak. O zaman yaratırız imkânsızı!”

Yeniden gülüyor Miyekova. Göz bebekleri daha bir canlanıyor, daha güzel bir ışıltıyla parlıyor.

“Evet, hep beraber doğrulmak ve kalkmak ayağa... Bu işte! En doğrusunu siz söylediniz. Bütün varlığıyla atılmak ileriye... Yoldaş Çumalov, bunu konuşmak isterim sizinle... Sovyet evlerinde oturuyorum ben.”

Daşa’nın yüzünde alaycı bir ifade vardı; soran gözlerle baktı ikisine. Gleb’e yaklaştı birden. Onu omuzlarından tutup ters çevirdi. Kapıya sürükledi iteleyerek.

“Hadi asker... Çık artık buradan...”

Gleb döndü ve belinden sardı onu. Öylece taşıdı dışarıya. Kadınlar bastılar kahkahayı. Miyekova da güldü. Bu, herkesin önünde, yapmacıksız gösterilen sevgi Daşa’yı şaşkına çevirmişti. Kollarını doladı Gleb’in boynuna. Gleb çok kısa bir an eski Daşa’sının geri geldiğini, o güzel ve kadınca sevgisiyle kendisine sarıldığını gördü.

“Biliyor musunuz, yoldaş Çumalov, biliyor musunuz sizin Daşa’nız kimdir? Başından geçenleri anlatmadı mı size? Burada öyle şeyler oldu ki siz yokken... Böylesini siz bile yaşamadınız belki!..”

Daşa titreyerek Gleb’in kollarından kurtuldu.

“Hayır yoldaş Miyekova!.. Durduk yerde benden bahsetme, istemiyorum! Şaka yapma böyle... Beni rahat bırak, n’olur!”

“Öyle mi? Olup bitenden bahsedilmesini istemediğini bilmiyordum ki?..”

Neden irkildi Daşa? Neden susturdu Miyekova’yı? Herkesin bildiği şeyleri, onsuz geçen üç yıl boyunca yaptıklarını neden anlatmadı?

Lukava bir kapının eşiğinde bekliyor. Alev alev yanan bakışlarla Gleb'i seyrediyor.

Gleb yürüyüp geçmek istedi onun önünden. Ama Lukava ceketinden tuttu Gleb'i.

“Yoldaş Çumalov, hücre üyelerini olağanüstü toplantıya çağırın. Ben de yazman olarak gelirim. Yarın da bana gelin, Sendikalar Birliği'ne. Kapanalım, adamakıllı konuşalım. Büyük işler gerçekleştirmenin ilk şartı her şeyi inceden inceye hesaplamaktır... Odun taşıma işini söylemiyorum sadece, fabrikayı da söylüyorum. Ben düşündüm. Fabrikaya yeniden hayat vermek için akla gelen bütün imkânları kullanmalıyız. Unutmayın ama, zor bir iş olacak bu. Belki de bütün gücümüzü tüketecek bir iş. Biraz da gelecek için mücadele etmiş olacağız. Korkusuz ve güçlü bir mücadele vermeliyiz. Geleceği bugüne yaklaştırmamanın başka yolu yok. Artık çalışmaya başlıyoruz.”

Dostça ve kuvvetle sıktı Gleb'in elini. Kadın Kolu'nun kapısına doğru yürüdü sonra.

Koridorda Miyekova yetiştirdi Gleb'e.

“Bir dakika Çumalov yoldaş. Yitki'nin yanında neye karar verildiğini söylemediniz bana. Her şeyi bilmek istiyorum. Şu girdiğimiz delikte küflenmeye başladık biz. Günlük hayatın sıkıntısı hepimizi birer köstebek gibi körleştirdi. Devrim başka şey ister oysa. Sovyet teşkilatını ve Partinin çarklarını dürtürseniz iyi ısırmalısınız. Sizinle beraberim ben. Ne yaparsanız yapın, sizinle beraberim. Siz uyuşukluğa esir olmazsınız, ordudaydınız çünkü. Son bir şey daha söylemek istiyorum; şimdilik kendi hâline bırakın Daşa'yı. Aptalca konuşuyorum belki ama, Daşa kendisi gelecek size, göreceksiniz. Ne yapacaksınız şimdi?”

“Her şeyi... Fabrikaya yeniden hayat vermek dahil her şeyi... Dişlerimizi söküp kemiklerimizi kırmazlarsa her şeyi...”

“Peki. Gidin artık. Soracağım başka bir şey yok.”

Gözlerinden taze ışıltılar saçarak güldü Miyekova. Sonra aceleci adımlarla uzaklaştı.

Sokakta Yuk karşıladı Gleb'i:

“Konuş bakalım şimdi, kozlarımız neler?” dedi. “Hepsinin y-
zne vuracağım dzenbazlıklarını... Her yere koşacağım, her yere
yetişeceğim. Bilir onlar beni. Her gn kk sktryorum hepsine.
Tek bir dakika bile rahat yz gstermiyorum hiçbirine, inan ki!..
Sen geldin ya, bak şimdi dağları tepeleri birbirine geşireceğiz...
Hem de nasıl! Gr bak şu dangalak brokrat milletine neler ya-
pacağız...”

İŞÇİ KULÜBÜ: INTERNASYONAL

1. HÜCRE

İşçi Kulübü eski fabrika müdüriyeti binasında idi. Bu yapı Alman mimarisi tarzında kurulmuş taş bir yapıydı. Üç ayrı renge boyanmıştı; sarıya, maviye ve yeşile. Görünüşüyle bir Protestan kilisesinin havasını andırıyordu. Taş bir blok gibi durmasına rağmen hayli işlenmiş, zengin bir mimari tarzında kurulmuştu. Taştan oyulmuş balkonları kadar çevresindeki küçük ek yapıları da gösteriliyordu. Oyun sahaları bu mimari zenginliği tamamlıyordu. Birbiriyle kesişen karanlık koridorlar meşe ağacından yapılmış merdivenlerle katları birbirine bağlıyor ve her biri sayılamayacak kadar çok odalara açılıyordu. Bütün odalar güzel kumaşlarla döşenmiş, panolar ve usta ressamların tablolarıyla süslenmişti. Geniş aynalar ve özenle yapılmış mobilyalar dekoru tamamlıyordu.

Eskiden içinde meyve ve çiçek yetiştirilen demir parmaklıklarla çevrili bahçe artık bakımsızdı. Her köşesinde otlar diz boyu büyümüş ve başıboş keçilerin uğrak yeri olmuştu. Bahçeden bakılınca dört bir yanda, ilerideki tepelerin arasında fabrikanın dev bacaları görünüyordu. Daha ileride de şimdi boş ve hareketsiz duran havai hat vagonetleri vardı.

Eskiden burada, bu koca yapının içinde, işçilerin ancak çok uzaktan görebildiği, sesini hiç duymadıkları garip bir ihtiyar yaşırdı. Bu adam fabrikanın baş müdürüydü. Bu kadar yaşlı bir

adamin tek başına bu otuz odalı saray içinde korkmadan yaşaması, işçi evlerinin pisliği, yaşanmazlığı, yoksulluğu karşısında hiç ürperti duymadan, kâbus görmeden yaşayabilmesi işçilerin garibine giderdi. Derken günün birinde savaş gelip çatıverdi... Arkasından Devrim'i getirdi... Devrim peşinden iç savaşı sürükledi ülkeye... Bu çok önemli ve çok yaşlı müdür o zaman işçilerin kahkahaları arasında kaçıp gitmişti. Mühendisler, teknisyenler ve kimyagerler de onunla birlikte çekip gittiler. Orada sadece Kleist kaldı. Fabrikayı ilk kuran mühendislerden biriydi Kleist. Müdürlük sarayının tam karşısında kendi yaptığı bir binadaki çalışma odasına kapanmıştı.

İlkbahar geldi çattı... Bulutlar, deniz, dağlar ve hava taptaze bir bahar güneşinin ışıklarıyla aydınlandı. İşçiler çilingir atölyesinde toplanmışlardı. Tütün kokularının, kahkahaların ve gürültülerin arasında Gromada şu teklifi yaptı:

“O kan içen namussuz müdürün sarayını İşçi Kulübü yapalım, adını da Enternasyonal koyalım.”

Binanın zemin katı İşçi Kulübü'ne ayrıldı. Kulübün yanı sıra Parti Hücre Teşkilatı ve Gençlik Kolları da buraya yerleşti. Kitaplığın bulunduğu kat oyun salonu olarak ayrıldı.

Eskiden sessizliğin cirit attığı bu geniş geniş odalar, salonlar, bu işçilerin içeriye hiç sokulmadığı yerler, güneş camlarda kıpkırmızı ışıltılarla dünyamıza veda ederken, müzik sesiyle, işçilerin gürültüsüyle yaşamaya başladı artık. Pıllıyı pırtıyı toplayıp kaçan mühendislerin bıraktığı kitaplar müdürün kitaplık odasına getirildi. Bunlar ciltli, altın yaldızlı renklerle süslenmiş olsa da işçilere yabancı kitaplardı. Almanya'da basılmış Almanca kitaplardı.

İşçi Kulübü'nün başkanlığına seçilen Gromada işçi arkadaşlarına kitaplık konusunda şunları söyledi:

“Arkadaşlar, burjuvalardan alıp millileştirdiğimiz güzel kitaplar var burada. Ama hepsi de Almanya'da basılmış... İşçi bilincinin öngördüğü şekilde bu kitapları okumak, bilgiler edinmek görevimizdir. Çünkü biz uluslararası işçi kitlesinin bir parçasıyız. Bütün yabancı dilleri öğrenmek zorundayız. Ben diyorum ki, ki-

taplık herkese, hatta okuma yazma bilmeyenlere bile açıktır. Hepinizi, buraya, bilgi ve kültür yarışına çağırıyorum.”

İşçi Kulübü böylece doğdu. Bu kocaman yapı, bunak bir baş müdürün sarayı olmaktan çıkıp Hücre Teşkilatı'nın yeri oldu.

İşçiler yine eski kulübeciklerinde yaşıyordu. Mühendislerin oturduğu evler boş kalmıştı.

İşçiler çilingir atölyesinde ıvır zıvır eşyalar yapıyor, akşam olunca gidip dağ yamaçlarına saldıkları keçilerini getiriyor ve kadınlarını Kazak mahallelerine ya da komşu köylere gönderiyor, satılan ıvır zıvır karşılığında aldıkları yiyeceği ya kendileri tüketiyor ya da pahalıya satıyorlardı.

Hücre Teşkilatı pazartesi günleri toplanırdı. Çoğunlukla şu konular tartışılırdı toplantılarda: 1) Gıda Merkezi'nden tereyağı ve fasulye hırsızlığını önlemenin çareleri. 2) Lokantanın artan yemeklerinin neden domuzlara verildiği. 3) Parti üyelerinin dinle ilişkileri nedir? 4) Fabrika malzemesinin çalınıp köylerde satılması nasıl önlenir?..

Gleb teşkilatın olağanüstü toplantısını açtı.

Toplantının yapıldığı salon hayli genişti. Tahtadan basit mobilyalarla döşenmişti, iskemleler yetmediği için tören salonundan uzun tahta sıralar getirilmişti.

Gleb kürsüden oradakilerin yüzlerine bakıyor ve bütün bu yüzlerin bu derece birbirine benzeyişini şaşkınlıkla seyrediyordu. Aslında farklıydı hepsi, ama hepsinde birbirine benzeyen bir ortak şey vardı ki, Gleb bunu bulmaya çalışıyordu. Her bakışında gözünü, her arayışında beynini rahatsız eden şeyi buldu sonunda. Bütün insanlardaki ortak şeyi buldu: Bu, çektikleri açlıktı. Gıdasızlıktı.

Gelenlerin çoğu üç yıldır görmemişti Gleb'i. Fakat selam ve rişlerinde bir umursamazlık, bir tembellik vardı. Sanki Gleb hep onlarla beraber kalmış, hiç kaybolmamıştı ortalıktan. İşçilerin büyük çoğunluğu ilk defa o meşhur akşamda tanımışlardı Gleb'i. Müthiş bir dayak yediği akşam. Subaylar çıkartmıştı Gleb'i onların arasından ve kıyasıyla dövmüşlerdi.

Aralarında onu görünce sevinen, ama ne söyleyeceğini bilemeden öylesine konuşanlar vardı:

“Nasıl, iyi misin yahu?.. Ne zaman geldin?”

Sonra gidip yerlerine oturuyorlar, dudaklarında tutamadıkları bir gülümsemeyle öylece bakıyorlardı Gleb’e.

O koskoca adını çöp gibi ince ve çelimsiz gövdesiyle sürükleyerek geldi Gromada. Gleb’i görünce çatlak sesini kahkahalarla örtterek yanaştı:

“Bu sefer iyi olacak bu iş Çumalov yoldaş... İyi yürüyecek... Sakın ha, kulak asma bu heriflerin sözüne! Utanmadan keçilere de soygunculara da yenildik hepimiz. Böyle olduklarını vur suratlarına ve ele al işi...”

İşçilerin bulunduğu yana çevirdi başını. Gittikçe coştığı belli oluyordu:

“Sizi işe yaramaz herifler sizi!.. İşte be! Adam kalktı, cepheden, ta ölümün koynundan çıktı geldi. Ben konuşmuyorum bugün. Ağzımı bile açmıyorum. Şimdiden söylüyorum hepinize; işte bu adam aklımı başıma getirdi benim... Partiye girmemin sebebi o.”

Oradakiler gülerek dinliyorlardı Gromada’yı. Onu böyle konuşurken hiç görmemişlerdi. Çumalov bile bir çocuk gibi gülüyordu onun sözlerine. Sigara dumanı arasında eğleniyorlardı Gromada’yla.

“Anlat Gromada! Baştan anlat... Güzel anlat ama... Sıra bizde arkadaş!”

Loçak dipte bir köşeye büzülmüştü. Kapkaraydı. Kamburu daha belirginleşmişti. Öbür işçilerin çimento rengi kılıklarıyla tam bir tezat oluşturunuyordu. Ağzını açmıyor, susuyordu. Ama sanki birdenbire konuşacakmış ve söze başlayınca herkesi ezip susturuvरेcekmiş gibi bir duruşu vardı.

Kadınlar yerlerinde duramıyordu. Eski püskü entarilerin içinde oldukları yerde bile sallanıyor, dişlerini karıştırıyor, vır vır ediyorlardı. Onlardan biraz daha kenarda duruyordu Daşa. Başında yine kırmızı eşarp.

Lukava bekleniyordu. Odun ve yakacak sıkıntısı, işçilerdeki çöküntü gibi konularda konuşacaktı.

Herkesin Lukava'nın gelişini beklediği kapıdan Savçuk girdi içeri. Gözleri kan çanağına dönmüş, ayakları çıplaktı.

Boş ve yararsız bir güçle dolu adaleleri görünüyordu. Sırtını duvara çarptı önce. Kapının kenarına gürültüyle diz çöküp oturdu. Yılgın gözleri sarhoştı.

Daşa uzanıp kapı ağırlığındaki pencereyi açtı.

“Ne adamlarsınız! Tütün kokusundan duramıyor insan yanınızda... İş gücü olmayanların tek marifeti tütün içmek zaten!”

Pencere açılır açılmaz dışarının gürültüsü salona doldu.

Bir zamanlar işçiler fabrikayı unutmuşlardı. Makinelerin gürültüsünü, buharı, dizel motorların kokusunu unutmuşlar ve başka bir toz yığınına bulanmışlardı. O günlerde atölyelerin çocukları sırtlarında torbaları, dağ bayır demeden yürü babam yürürlerdi. Sonunda yakın ve uzak Kazak köylerine varır, ilkel çağlarda olduğu gibi, torbalarında götürdükleri öteberiyi köylüden aldıkları yiyeceklerle değişirlerdi.

Eskiden horozların ötüşüyle değil, fabrikanın düdüğüyle uyanmaya alışmış bu insanlar kümes ve ahır kokusunu, hayvanların ılık ve tezekli dünyasını tanıdılar. Artık makinelerle değil domuzlarla, tavuklar ve keçilerle yaşamayı öğrendiler.

Fabrikada elektrik yoktu. Eski kışlaların içindeki odacıklarına sığınarak düdük seslerini örten tozun ve hayvan seslerinin yalnızlığında yaşamışlardı.

Ama şimdi şu hücre toplantısına tezek kokulu, kirli üst başlarıyla gelenler, bugün gözlerini ovuşturup uzun bir uykudan uyanıyorlardı. Sıra sıra oturmuşlardı. Yan yana ve grup gruptular. Açık pencereden kulaklarına kadar ulaşan sesler, keçilerin melemesi, bağrıışmalar geçmişte yaşadıkları ve unutmak istedikleri bir hayatı getiriyordu içeriye. Şimdi Gleb bile geçmişin ötesinden gelmiş biriydi onlar için. Sanki tulumlarını çekmişler, makinelerin, yağın, kükürdün kokusuyla yeni bir hayatı tekrar başlatmışlardı.

İşte yeniden fabrika, üretim... havai hat üstünde git-gel yapan vagonetler... atölyeler...

Sergey salona girdiğinde Daşa henüz çekilmişti pencereden. Sergey, ortası çıplak başını şaşkın şaşkın sallayarak Gleb'e yürüdü. Ancak Gleb'in duyabileceği bir sesle anlattı.

Gleb kalktı. Kasketini kürsüye atarak salondakilere seslendi:

"Yoldaşlar, İvangin yoldaş Lukava'nın yerine gönderildi toplantımıza. Lukava şu anda gemi boşaltma işçilerinin yanında bulunuyor. O sersemler yemek meselesi yüzünden anlaşmazlık çıkarmışlar. Toplantıyı açıyorum. Susun artık! Size önemli bir açıklama daha yapacağım. Tam olarak duyamadık ama radyo söyledi. Yabancılar, Müttefikler bizimle yeniden ticari ilişkiler kurmayı kabul etmişler. Gemilerini göndermeye başlıyorlar. Buna üzülmeyiz elbette! Kutlu olsun. Erkekler de bir işe yarıyor demek ki... Hanımlara hatırlatırım ..."

Kendi sözüne yine kendisi güldü.

Gromada kollarını heyecanla sallıyordu. Gözleri keyiften âdeta sarhoş olmuştu.

"Yoldaşlar, alabildiğine güzel ve büyük bir fabrikanın işçileri-yiz biz. Ama keçilerin ve domuzların elinde tutsak yaptık kendimizi. Arkadaşlar, çıkın deliklerinizden! Elimizdeki fazlalıkların çocuk bakımevine verilmesini teklif ediyorum..."

Gürültüler. Duman ve koku bulutu arasında kaynaşmalar oldu.

"Domuzlarımız... Başkasının malını almak kolaydır. Kazak mahallelerinden, köylerden getirilenler ne olacak? Sen kim oluyorsun? Hepimizi susturamazsın!.. Önce kendi karına bak. Köylere gide gele eskitiyor pabuçlarını."

"Fazlalıkları alın!.. İstemeyen bağırsın, ne çıkar! Karar ver Çumalov. Hücre karar versin!"

"Saçmalamayın arkadaşlar... Yiyecek bir şeyimiz yok... Durduk yerde kavga mı edelim? Arkadaşlar!.."

Gleb cıngırağı çaldı. Sonra bağırdı:

"Susun!"

“Susun arkadaşlar! Kimsenin keçilerle, domuzlarla alıp veremediği yok. Canınız isterse uğraşın keçilerle. Sırası gelince onların da hesabını göreceğiz... İşçi usulü hem de... Burjuvaların hesabını nasıl gördük, öyle işte!”

Bu sözleriyle tekrar güldürdü herkesi. Ortaklık duruldu. Sesler kesilir gibi oldu.

“Arkadaşlar, kendinize bir başkan seçmenizi teklif ediyorum.”

O daha bunu söyler söylemez bütün kadınlar, başta Lomaka ve Lizbet, bütün kadınlar ellerini havaya kaldırarak büyük bir gürültüyle tek bir ismi tekrarladılar.

“Daşa!.. Daşa Çumalova!.. Daşa!”

İlk şaşkınlık geçince erkekler de bağırmaya başladı. Ama kadınların gürültüsünü bir türlü bastıramadılar.”

“Gromada!.. Çumalov!.. Savçuk!”

Savçuk’un aday gösterilmesi büyük kahkahalarla karşılandı.

Gromada, kollarını iki yana açarak kürsüye doğru ilerledi. Kadınları işaret ederek bağırdı:

“Arkadaşlar, kadınlar umurumda bile değil! Erkeklerle eşitmiş onlar! O da tamam! Önce tecrübe kazanmalılar ama... Hele genç kadınlarımız... Başkanlık kürsüsünde bir sakallıya ihtiyacımız var.”

“Çumalov’un sakalı mı var yani? Ya senin köylü sakalın? Kim yaladı o sakalı?..”

Kadınları susturmak mümkün olmadı. Gittikçe daha öfkeleliyor ve daha çok bağıryorlardı.

“Daşa Çumalova!.. Daşa! Gromada, Daşa’yı susturmaya senin gücün yetmez! Savçuk’un sakalından süpürge yapılır olsa... Onun azgınlığını Motya’ya sorun!”

“Savçuk!.. Çumalov!.. Loçak!”

Gleb yeniden çingırak çaldı.

“Oyunuza sunuyorum arkadaşlar. Daşa Çumalova ilk aday. Benim karım olmasına rağmen başkanlık yerinde itirazım yok bir kadına... Oy verenler...”

O Daşa adını söylerken kadınlar kıyameti kopardılar:

“Daşa’yı istiyoruz! Kadınların değeri yok mu, haydutlar!”

Daşa’nın adaylığını ilk destekleyen Gleb’ti. Elini kaldırdı. Onu bütün kadınlar ve Sergey izledi. Erkekler de buna katıldılar. Kendilerine rağmen birbirlerinin peşi sıra el kaldırdılar.

Savçuk elini kaldırmadı. Köşesinden bağırdı ortalığa:

“Kadınlar evlerine gitsin! Kadınlar dışarıya! Benim burada tahammülüm yok onlara!”

Gleb gürültüyü bastırmak için çingirak çaldı tekrar.

“Gromada’nın adaylığını oya koyuyorum... Bu kadar oy az... Loçak’ı oya koyuyorum... Yeterli değil! Yoldaş Çumalova, gel başkanlık yerine geç!”

Bütün kadınlar kanat çırpın keyifli tavuklar gibi alkış tutmaya başladılar.

“Yaşayın kızlar! Susturduk herifleri!”

“Daşa, göster şu sakallı keçilere!”

Daşa kararlı adımlarla kürsüye, Gleb’in yanına geldi.

“Önce susmanızı istiyorum... Bilinçli işçiler olduğunuzu gösterin. Yoldaş Çumalov, gündemi ver bana... Söz sırası yoldaş İvagin’de. Sana bütün söyleyeceklerin için on beş dakika veriyorum İvagin.”

Çok şaşırdı Sergey. Çaresiz bir tavırla güldü:

“Fazla insafsızsın yoldaş Çumalova.”

“Yoldaş İvagin, şikâyetle, sızlanmayla vakit kaybetme! Söyleyeceklerin varsa durma. Sözün yoksa öbür işleri konuşalım.”

“Daha şimdiden sıkmaya başladı bu! Söyledim size yahu, kadın milletinden başkan olur mu be!”

“Atın şu karıları dışarı! Eve gitsinler! Entarilerinden bir bir yakalayıp pencereden atacağım hepsini!”

“Yoldaş Savçuk, susar mısın? Yoksa kargaşa çıkarmaya devam ettiğin için salondan atacağım seni. Komünist misiniz, değil misiniz arkadaşlar?”

Daşa haklı. Her şey kısa sürmeli. İşçilere okunan raporda ne söylenebilir? Sergey’in kafasının içi sözlerle dolu. Şimdi ihtiyaç

duyduğu şeyi Daşa ondan daha iyi biliyor. Ağzından kitap kalıbı gibi dökülen sözler bile yabancı bu kalabalığa.

“Yoldaşlar... müthiş bir iktisadi karışıklık... İşçi sınıfının mücadelesinde en önemli dönüm noktaları... Savaş cephelerinin ortadan kaldırılması... Bütün gücümüz iktisadi alana çevrilmeli... Partimizin onuncu kongresi yeni bir iktisadi politikaya karar verdi... İşçi sınıfı tek bilinçli kuvvettir... Cumhuriyet endüstrisi yeniden doğacak... Tavizler ve dünya piyasası... (Ne budala bu entelektüeller!) Bu işçi ülkesini korumalısınız... Bütün güçlerinizi birleştirin, sarsılmaz bir inatla yürüyün... Etrafımızda daralttıkları iktisadi ablukayı yıktık. İşçi sınıfı ve Parti... (Bitir artık İvagin yoldaş) Yakacak sıkıntısı çekmemek... Fabrikanın mekanik gücünü kullanın... Bu konuda yoldaş Çumalov size daha geniş bilgi verecek...”

“Yoldaşlar, yazman raporunu dinlediniz. Şimdi gündeme geçiyoruz. Gromada, rahat dur!”

“Yazman yoldaşın okuduğu rapor hakkında... O böyle söylüyor ama babası işe ve işçiye yabancı bir unsur olarak yaşamaya devam ediyor. Yoldaş Lukava daha açık seçik söylüyor her şeyi. Kabul ediyoruz, sevimli bir yoldaş kendisi. Fakat konuşunca hiçbir şey anlaşılmıyor. İşçilerin kafasına bu anlaşılmaz sözlerle öyle kazıklar çakıldı ki artık dayanamıyoruz... Parti ne düşünüyor söyleyin bize?”

“Yoldaş, gündeme aykırı çıkışlar yapıyorsun... Şimdi söz yoldaş Çumalov’un... Onu dinleyin.”

Hepsi sustu. Ağır bir sessizlik. Ne söyleyecek Gleb Çumalov? Hepsinin aklı, eli kolu, hepsinin bütün gücü, bütün inancı onda. Yarınlar biraz da onun sözüne, onun düşüncesine bağlı.

“Arkadaşlar, laf ebeliği yetsin artık! Domuzlarla, fabrika malzemesini aşırarak kaybettığımız vakit yeter. Bu hatayı ağır şekilde ödedik. Koskoca fabrika fabrikalıktan çıktı. Hayvan ahırından beter oldu. Ne işe yaradı arkadaşlar? İnsanın elinden iki şey gelir: Şeytanı ya kuyruğundan çekersin, ya gözünün üstüne vurursun yumruğunu. Bu bize bağlı: Ne dereceye kadar aptalız veya değiliz,

buna bağılı. Bizim ellerimiz keçilerle domuzlarla vakit kaybedecek eller değil. Bizim ellerimiz başka. Biliyoruz ki insanın elleri neyse ruhu da, aklı da odur... Ettiğimiz budalalıklar bitsin! Demin yoldaş İvagin'in söylediği gibi yeni iktisadi politikayı izlemek zorundayız. Ne demektir bu? Yumruğu şeytanın gözüne patlatacaksın demektir. Büyük ve yaratıcı bir hamle yapacaksınız demektir. Çimentoyu iyi verersen tutar. Çimento, biziz. Çimento işçi sınıfıdır. Cumhuriyet'e büyük ve yıkılmaz bir ülke yaratacağız. Bunu hiç unutmamalıyız. Budalalıklar bitsin artık! Gerçekten işe koyulmanın vaktidir."

Bağrıışmalardan teşkilatın ne söylemek istediği anlaşılmıyordu. Kan gelmişti insanların yüzüne. Gromada olduğu yerde sıcıyor, durmadan kollarını sallıyor, Savçuk öfkeyle bağırıyordu.

Gleb elleriyle susmalarını işaret ediyor ama kimseyi susturamıyordu. Yanakları titriyordu heyecandan. Daşa çingirak çalıyor ve gözlerinden yaş gelinceye kadar bağırıyordu:

"Yoldaşlar, henüz bir sürüden farkınız yok! Disiplinli olun. Savçuk, söz vermedim sana..."

"Evet, arkadaşlar... Neyimiz eksik fabrikada biliyor musunuz? Yakıtımız eksik. Odunumuz eksik. Yakında kış bastırarak ve hazırlıksız yakalayacak hepimizi. Gidelim, dağın tepesine yeni bir havai hat kuralım. Odunu şehre taşıyalım. Sonra İktisadi Planlama'nın yakasına yapışıp hesap soralım... Efendiler, benzin verin bize, petrol verin diyelim. Ne yaptınız da yedek stokları tükettiniz diyelim. Aklı başında olanlar hak verecek bize. Oyun yapmaya kalkarlarsa Çeka'ya, Devrim Mahkemesine gidelim. Ama önce havai hattı kuralım. Sendikalar Birliği gönüllü pazar çalışmaları düzenlesin. Mühendislerimizi Planlama'da görevlendirelim, işlerin başına geçirelim. O belanın belası keçiler de yerin dibine batsın!"

Savçuk kalabalıkta kendine yol açarak kürsünün yanına kadar gelmişti. Yumruğunu indirdi kürsüye:

"Sıkı durun, domuz kasapları! Sersemler!"

"Kendine gel Savçuk."

“Kadın, ne diye kapatıyorsun ağzımı? Burası domuz kasabından, fabrika malzemesini iç eden avantacıdan geçilmiyor. Neden susacakmışım?”

“Son defa söylüyorum, yoldaş Savçuk...”

“Sus be kadın!.. Gleb, arkadaşım, sustur şu karını! Vur kıcına bir şaplak. Benimki olsa çoktan vurmıştım kıcına. Siz, işe yaramayan keçi çobanları! Ellerinizi, beyninizi nerede unuttunuz? Sen, Gleb, seni ihbar eden Kleist namussuzuna nasıl güvenirsin? Anlamam ben... Kleist buraya getirilmeli!..”

“Doğru. Mühendis Kleist... Yakalayın onu, verin Çeka’ya... Onlar halletsinler moruğu! Deliğine girmiş fare gibi aramızda... Hırsızdan farksız, sinsi sinsi dolaşiyor. Kleist hergelesi değil miydi senin canına kasteden?..”

Mühendis Kleist... Bu adam bir zamanlar Gleb’in hayatını elinde tutmuştu. Gleb’i polise vermişti sonra. Onu öldüreceklerini bile vermişti polise. Gleb’in hayatı Kleist’in hayatından daha mı değersiz? İşte yeniden karşı karşıya geliyorlar onunla.

Daşa ve Loçak göz göze geldiler. Loçak elini kaldırdı.

“Söz yoldaş Loçak’ta.”

Bütün bakışlar Loçak’ın bulunduğu köşeye çevrildi.

“Papaza güvenip gevezelik etmek derler buna. Madem öyle ben de derdimi söylüyorum. Evet, kurnazlık tasladık biz. Gözümüzü açmadık, kazandığımız zaferden sarhoş olduk... Canımıza okundu... Cezamızı gördük yani. Adamları yerine koyalım arkadaşlar. Mühendis Kleist bir soytarı değil... Çumalov’u ele verdi Kleist! Sonra, ya sonra ne yaptı? Daşa’ya ne yaptı? Ölümden nasıl kurtuldu Daşa? Kim kurtardı...”

Daşa birden atılıp kamburuna bir şaplak indirdi Loçak’ın.

“Yoldaş Loçak, gündem dışına çıkıyorsun... Ya sus ya konumuza dön! Başka sözün yoksa git otur yerine!”

Loçak ona çaresiz gözlerle baktı önce. Kenara çekildi ve yerine döndü.

İşte tekrar Daşa... Ve tekrar o çözemediği, karışık şeyler.

Kabaran öfkesini yenmeye çalıştı Gleb. Kafasının içinde kendiyle mücadele ediyordu.

“Yoldaşlar, mühendis Kleist’le benim aramdaki bir mesele bu, ben hallederim! Konu dışına çıkıyoruz!”

Daşa küçük bir kâğıtta yazılı olanları okumaya çalıştı. Bitirince kalabalığın üzerinde gezdirdi bakışlarını.

“Arkadaşlar, Parti Komitesi’nin isteğini kesin karara bağlamalıyız bugün. Emir üzerine bir kısım teşkilat üyesinin tarım komünlerine gönderilmesini istiyor Parti.”

Onun bu sözleri bir bomba gibi patladı salonda.

“Hayır! Emirle bir yere gitmeyiz! Yeter artık! Eşkıya sürülerine yem mi olalım? Böyle emir vereceklerine mezbahaya gönderinler daha iyi. Kasaplık hayvan değiliz biz!”

“Arkadaşlar, siz komünistsiniz, avantacı sürüsü değilsiniz! Bakın ben bir kadını. Ama bir an bile kendi hayatım için korkuya kapılmış değilim, iyi biliyorsunuz bunu.”

“Canın çok istiyorsa sen git!”

“Şu belanın belası karıları da al, beraber götür!”

“İşte bu kadın başımızı belaya sokar bizim. Kadınları atın dışarıya!”

Savçuk’un sesiydi bu. Fakat gürültüde boğuldu gitti.

“Gromada’yı gönderin!.. Komitede pinekleyip duruyor...”

“Loçak da gitsin arkadaşlar! Komitedekiler gitsin!”

Salonun ortasına geldi Gleb. Yürüyüşü sakın, ağır ama yüzünün hatları gergindi.

“Beni yazın arkadaşlar... Beni ve karımı yazın. Hepinize avantacı dedi az önce... Haklıdır! Saklandığınız fare deliklerinden betterini gördüm ben. Üç yıl boyunca her gün ölümle yüz yüze yaşadım. Görüyorum ki o pis sakallı keçiler sizi ahırlara bağlamış.”

“Çumalov, o kadar büyütme bakalım. Ölmeden geri geldin ya işte! Şu yaşadığımız devirde hangimiz kan görmedi ki?..”

“Doğru. Neden öldürmediler beni? Hepinizden fazla seviyorum hayatı oysa, paraya tapan bir cimriden farkım yok. Ona eş bir düşman olarak çıktım ölümün karşısına. Bu yüzden kardeşçe ya-

şadık onunla. Eğer kan gördünüzse, bilmeniz gerekir ölümün nasıl azılı dişleri olduğunu. Merak eden varsa işte burada, görsün!”

Ceketini ve kirli gömleğini kopardı âdeti, hışımla açtı. Fırlatıp attı onları. Gaz lambasının ölgün ışığı altında belinden boynuna kadar bir lastik kadar hareketli ve oynak duran adalelerinin orasında burasında kapkara delikler, kapkara lekeler görüldü.

“Dokunmak, elle tutmak isteyen var mı aranızda? Tut bakalım...”

Parmağını boynunda, göğsünde ve böğründe gezdiriyor. Parmağının etine dokunduğu her yerde sayısız yara lekesinin soluklaştığı görülüyor.

“İyice soyunayım mı? Donumu da çıkarayım isterseniz, utanç duymuyorum bundan! Belimden aşağıda da aynı cinsten madalyalarım var şimdi, istiyorsunuz ki siz yan gelip yatarken sizin adınıza başkaları gidip çalışsın... Madem öyle yazın beni... Böyle bir enayiliğe varım ben!..”

Kimse yaklaşmadı ona. Nemli gözler gördü, karşısındaki insanların birbirleri üstüne yığılırcasına toplandıklarını gördü. Olandukları yerde bir çivi misali çakılıp kalmış bir yığın adamın, terli ve tedirgin adamların suskunluğunu gördü.

“Arkadaşlar, susmanız çok ayıp! Nasıl bu derece sorumsuz ve yenik olabiliriz arkadaşlar?”

Gromada boğulacak gibi. Sıkıntıdan hop oturuyor hop kalkıyor. İçinde kopan fırtına onu bir an bile olsun rahat bırakmıyor... Konuşmayı bile unuttu.

Oradaki sakallı işçilerden biri kalktı ayağa. Göğsüne vurdu yumruğuyla. Gözleri sanki yuvalarından fırlayacakmış gibi kocaman kocaman açıldı.

“Yaz beni! Yaz! Ben geliyorum. Korkak değilim ama! Üç keçim var. Domuzlarım da var... Ben de dağ köylerine aşırılmış öteberi taşıdım. Ne söyleyeyim, deliklerimizde kokmuşuz biz, haberimiz yok...”

Onun arkasında havaya kalkmış eller gittikçe çoğaldı. Daşa ölgün bakışlarla Gleb'i seyrediyor. Elini kaldırdı.

“Bizim hücremiz öbür hücrelerden kötü mü yani? Öyle mi arkadaşlar? Bilinçli işçileriz biz...”

Her şey tekrar eski sessizliğine dönünce Daşa hiç beklenmeyen bir teklifle şaşırttı kadınları.

“Arkadaşlar,” dedi. “Kaçıp giden mühendislerin evleri boş duruyor hâlâ. Oralarda yuvalar açılmasını teklif ediyorum. Mutfak meselesi yerin dibine batsın... Bağımsız işçi kadın...”

“Devam et! Kadın milleti bu, tavuk gibi ısırır, horoz gibi öter. Baş edemezsin ki!..”

“İtirazı olan? Yok. Kabul edildi. Enternasyonal’i söyleyeceğiz...”

2. AUGUST BEBEL VE MOTYA SAVÇUK

İşçi Kulübü’nden Gleb’in evine on dakikada yürünür. Daşa ve Gleb yan yana yürüyorlar. Fabrikanın ötesinde koyu bir menekşeyi andıran gece karanlıklara gömülüyor ve ürkütücü bir kimse-sizliğe açılıyor...

Mendireğin ucundaki fenerden başlayan bir ışık huzmesi hızla dönerek fabrikayı aydınlatıyor. Sonra geldiği gibi uzaklaşıyor, ilk çıktığı yere dönüyor. Denizin üstünde ve uzaklarda, çok uzaklarda yanıp sönen yıldızlar.

Daşa ve Gleb aslında konuşmak istedikleri halde sessizce yürüyorlar.

Şehrin arkasındaki dağlarda bir yanan bir sönen esrarengiz ışıklar görülüyor.

Gleb’in eline dokundu Daşa:

“Görüyor musun şu ışıkları? Beyazların işaretleri onlar. Daha bir zaman bela olacaklar başımıza. Acı verecekler bize, kanımızı emecekler!”

Sadece bu kadar konuştu Daşa. Bu sözlerinde başka bir kişilik yaşıyor. Eskiden ondaki erkekçe sevgiyi arayan, ona sığınan Daşa değil bu sözlerin sahibi. Konuştu Daşa ama söyledikleri

Gleb'in duymak istediği şeyler değil. Onun yokluğunda Daşa neyi nasıl yaşadı? Bu kadını böylesine değiştiren güç neyin nesi? Eski Daşa'yı silip süpüren ya da yenisine böyle kahredici bir güç veren şey ne? Bu, ikisinin arasına giren anlaşılmaz ve aşılmaz kuvvet ne?

Daşa büyük ve kararlı adımlarla yürüyor. Karanlıkta görünmüyor yürüdükleri yol. Gleb bir kedi gibi seçiyor gidilecek yönü.

"Anlatsana Daşa, Bu mühendis Kleist'le olan hikâye nedir?"

Bir süre sustu Daşa. Bakışlarıyla Gleb'in yüzünü aradı karanlıkta.

"Biliyor musun? Yokluğumda başına neler geldiğini hiç anlatmadın bana. Herkes biliyor olanları, bir ben bilmiyorum. Kocam ben Daşa. Unutmasana..."

Gleb birdenbire Daşa'nın yüzünde yanan alaycı gülümsemeyi görmedi.

"Beyazlar tutuklamıştı beni... Motya mühendis Kleist'e gitti. Beni kurtarmasını, bana kefil olmasını sağladı... Yeşiller meselesinden tutuklanmıştım."

"Yeşiller meselesi mi? Ölebiliirdin ama... Nasıl oldu da o haydut sürüsünün elinden yakayı sıyırdın... Anlatsana, nasıl oldu?"

"Uzun hikâye. Bir gün başından sonuna kadar anlatırım sana. Şimdi yapacak başka işlerimiz var Gleb. Anlatacak gücüm yok şimdi."

Birden uzaklaştı Gleb'in yanından. Sıklaştırdı adımlarını. Gleb onun bu aceleci tavrında belirli bir tedirginlik sezdi. Çocuk bakımevine giderken de aynı şeyi yapmıştı Daşa.

"Daşa, yiyip bitiren bir şey var seni. Başını mı döndürdüler yoksa? Sizin, kadınların başını döndürmek pek güç değildir de..."

"Gleb, biliyorum, aşağılık adam değilsin sen. Ama söylediğini de kulağın duymuyor. Bir dahaki sefere dilini tut!"

Küf kokan küçük odalarında bir gazete paketinin içinden küçük kitaplar çıkardı Daşa. Kitaplardan birini seçti. Lambayı yaklaştırdı kendisine. Başını ellerinin arasına aldı.

"Söyle bakalım, hangi bilimle haşır neşirsin şimdi de?"

Bakışlarını kitaptan ayırmadan cevap verdi Daşa:

“August Bebel’in kitabı, *Kadın ve Sosyalizm*.”

“Çok iyi. Ya öbür kitaplar nedir?”

“Al, oku istersen... Bizim çok ihtiyacımız var öğrenmeye...”

Dikkatle okuyor Daşa, mırıldanıyor, arada yutkunuyor, zor kelimelerde takılınca tekrar alıyor, okunması kolay yerlerde hızlanıyor. Bazen aklının okuduğu şeye takılıp kaldığı hissediliyor, o anda Daşa kaşlarını çatarak düşünüyor, kafasında düğümlenen soruyu çözünce yeniden okumaya koyuluyor.

Sinekler açık pencereden içeriye dalıyor, bitmek bilmeyen vızıltılarla gelip lambanın çevresinde dönüyor, bazen kızgın cama değerek tutuşuyor, o zaman cızırtılarla yanıyor ve masaya düşüyorlar. Ürkütücü kuş sesleri geliyor dağdan. Savçuk’un penceresinde zayıf, kör bir ışık. Gleb’i çağıran bir davet gibi.

Dışarı çıkıyor Gleb.

Savçuk’lar yatmak üzere. Masalarının üstünde yenmiş bir yemeğin artıkları bekliyor. Onları kaldırmak ve bulaşığı yıkamak kalmıştı sadece. Motya masanın önünde iş görüyor. Geceliği var üstünde. Savçuk, çıplak ayaklarının üstünde iri gövdesini zorlukla ayakta tutuyor. Kapıyı o açmıştı Gleb’e. Sonra gelip yatağın yanında duruyor.

“Gecenin bu ilerlemiş vaktinde hangi şeytan dürttü seni de geldin? Gün ışığında köpek gibi uluyorsun, gece karanlığında pireden betersin...”

Bu da Savçuk’un dostça şaşkınlığı işte. Motya utanmıştı. Yarı çıplak duran göğüslerini örtmeye çalışıyordu. İri ve etli bir gövdesi vardı Motya’nın.

“Sen bizdensin Gleb. Yakınımızsın. Saklanmıyorum senden. Başımıza iş açmazsın nasıl olsa...”

“Oranı buranı gizleme boşuna... Giyinik de olsan kadınsın, bunu bilmek için soyunuk hâlini görmek şart değil ki... Savçuk’un elinden alamam seni. Benden kuvvetli, baksana! Şimdi boş ver bunları, aranız nasıl onu söyle...”

“Savçuk’la mı? İyi bir şeytandır o... Herifi ayağımın altına aldım artık görmüyor musun?”

“Pis pis konuşmasana karı! Daha dün dayak yedin, unuttun mu?”

Gözleri parıldayarak atıldı Motya. Bir kedi gibi çevikti.

“Asıl sen pis pis konuşma herif! Suratına o yumruğu kimden yediğini unuttun mu?”

Gleb gülüyor hallerine. Amma tuhaf insanlar!

“Bana bak Savçuk! Artık Motya’ya el kaldırmak yok! Bundan sonra işe hazırla yumruklarını.”

Keyifli bir çığlık attı Motya. Göğüslerinin çıplaklığına aldırmadan koştu Gleb’in yanına.

“Doğru Gleb... Çalışmalıyız artık. Ah, bir iş olsa Gleb! Bir çalışsak! İçimiz öyle rahat, öyle huzurlu olacak ki... Çalışıyorduk eskiden, çocuklarımız da vardı... İşimiz gücümüz kalmadı sonra. Çocuklarımız öldü Gleb...”

Şimdi dopdolu Motya’nın gözleri. Ağlayacak nerdeyse.

“Bak, iyi dinle Gleb. Geldin buraya, uykumuzdan uyandırdın bizi... Yeniden umut doluyuz şimdi... Ama şu eller yapacak iş bulamazsa çekeceğin var, unutma! Fıçı atölyesine gideceğim yarın... İşe hazırlayacağım orayı... Tuhaf ama güçlü bir kadın senin Daşa... Hepimize hâkim oldu toplantıda...”

Yeni bir parıltı Motya’nın gözlerinde. Gleb’e öylesine ısrarla, adamın içine işleyen bir keskinlikle bakıyor ki... Sadece kadınlar bilir böyle bakmayı.

“Daşa’da benim çözemediğim bir şey var... Nasıl oldu da Niyurka’yı bir köpek gibi bıraktı yabancılara anlayamıyorum! Evsiz barksız, çocuksuz bir kadın yabanın tekidir bana sorarsan... Etrafına topladığı çetesi var ya, beni de çağırdı onların arasına. O kadar enayi değilim ben. Evimi barkımı bırakacağıma ölürüm daha iyi!”

Gülmeye başladı Savçuk; keyiften dizlerini dövüyor.

“Ne kadın şu seninki! Hepimizin canına okudu toplantıda!..”

Bu sözleri bekliyor Gleb. Geldiğinden beri konuşma buraya çevrilsin diye bekliyor. Acaba Motya anladı mı onun niyetini? Acaba eve dönüşünden bu yana Daşa ile birlikte geçirdiği günlerin hayatını ne ölçüde değiştirdiğini fark etti mi Motya (Başkasının içinde kopan fırtınaları kolayca çözüvermek kadınlara vergi bir şeydir). Bazen, gözbebeklerinde beliren bir parıltı kadar kısa ve kaçamak ifadelerle anlatıyor bunu Motya. Gleb son sözleri duymamış gibi davrandı. Savçuk'a döndü:

“Doğru. Yokluğumda çok değişmiş Daşa. Akıllı bir kadın olmuş. Nasıl böyle değişti, bilemiyorum! Üstelik çok gururlu şimdi.”

Bu sefer hınzır bir parıltı Motya'nın bakışlarında. Sır vermeye kararlı bir ifade:

“Masal okuma bize Gleb. Numara yapma sakın! Sayısız acıların ortasında bir başına bıraktın Daşa'yı. Ölüme bıraktın. Kolay kolay geri alamazsın şimdi. Kurnazlık taslama, budala değilim ben. Bugünkü Daşa senin eserin değil. Kendisi bir şey anlatmadıysa sana ben neden anlatayım? Sen bir insanın içini anlayamazsın, ellerin o kadar uzun değil Gleb...”

Gleb içindeki sıkıntıyı, şaşkınlığı gülerek bastırmaya çalışıyor.

“İyi koku alıyorsun Motya. Doğru söze ne denir! Döndüğüm zaman o tanıdığım, bildiğim Daşa'yı bulamadım karşımda. Yokluğumda onu bu kadar değiştiren şey nedir daha öğrenemedim? Görüyorum, değişen bir şey var onda, bir başkalık var... Kim bilir, belki de çok aldattı beni, çok günah işledi! Öyle olsa bile neden çekiniyor söylemekten? O kadar vahşi bir adam değilim ki ben...”

Motya Gleb'e çevirdi bakışlarını. Gleb, kadının gözlerinde şekillenen ifadeden numarayı anladığını gördü.

“Utanmıyorsun Gleb! Ağzımdan laf almak için türlü numaralar çeviriyorsun. Hadi, git evine. Boşa çene çalma burada. Ama merak ettiğim bir şey var benim de... Neden Daşa bakımevine bıraktı Niyurka'yı? Benim yanımda kalıyordu çocuk. Kocasız, çocuksuz bir kadın nasıl yaşayabilir?.. Bazen öyle budala oluyor-

sunuz ki siz, bunu bile anlamaktan aciz kalıyorsunuz... Öyle ya, erkek milleti...”

Gleb’i karanlık ve dar koridora, kapıya sürükledi Motya. Utangaç bir kız çocuğu gibi kıkırdayarak elini tuttu adamın.

“Bizden birisin Gleb. Nasıl seviniyorum bilemezsin. Bak, ne iyi bir ana olacağım ben, göreceksin!”

Kapının eşiğinde birdenbire acıdı Gleb’e.

“Ne acı Gleb! Kötü bir kaderimiz var biliyor musun?.. Daşa ile birlikte olamazsın artık... Bu ders olmalı hepinize, kadınlarınızı başıboş bırakmamayı öğrenirsiniz belki...”

Daşa bıraktığı gibi, başı ellerinin arasında okuyordu. Yüzünde yine o çok ciddi ifade var. Yine dudaklarının mırıltısı duyuluyor odada. Gleb’i fark edince soran bakışlarla süzdü onu.

“Ne öğrendin Savçuk’larda?..”

İyice yaklaştı Gleb. Acıdan buruş buruş yüzü. Sarıldı Daşa’ya. Hiç konuşmadı. Savaşın fırtınalarını aşır gelen adam o değildi sanki... Ölesiye sevmekten ve bu sevginin karşılığını alamamaktan yorgun düşmüş bir adamdı sadece.

“Daşa, hadi anlat bana, sevdiğim... Eski Daşa ol... Çok yabancıysın bana, acı çekiyorum Daşa... Zehirli bir hançer taşıyorsun sanki...”

Hiçbir şey söylemedi Daşa. Sustu. Ama Gleb, onun kadınca bir zayıflıkla titrediğini hissetti. Daşa’nın yüzünü yüzüne, omzunu omzuna yasladığını, birdenbire değişip o bildiği eski küçük Daşa oluverdiğini anladı. Karısının o süt ve ter lezzeti taşıyan kokusunu yeniden duydu. Daşa ona sarılmış, kendi kendisiyle mücadele ediyor, kadınlığına hâkim olmaya, yenilmemeye çalışıyordu.

“Ben yokken... bir şey olduysa eğer... önemli değil...”

Daşa içini çekerek uzaklaştı ondan. Sonra gözlerini Gleb’in gözlerine dikti. Gözlerinin donuk, acılı ifadesiyle fısıldadı:

“Oldu, Gleb... Oldu. Çok oldu hem...”

Sanki birdenbire koskocaman bir el ikisinin arasına girdi. Sanki göğsünde irinli bir yara birdenbire patladı. Hayvanca bir kuvvet yüzünde ve yumruklarında bir öfke yumağı gibi büyüdü.

“Doğru demek! Bir kısıraktan farksızdın yokluğumda! Aşağılık köpek!..”

Gözleri yuvalarından fırlamış, öfkeden titremeye başlamıştı. Yumruklarını sıktı. Daşa’nın üstüne yürüdü. Birden olduğu yerde dikildi Daşa. Atılmaya hazır gerginliği içinde ondan daha sağlam ve daha yukarıda duruyordu. Kadınca bir sesle değil, içindeki öfkeyi, acıyı kusan bir sesle haykırdı Gleb’e:

“Rahat dur Gleb! Rahat dur! Yeter artık!”

Sustu Daşa. Toparladı kendini. Gleb, onun sesiyle sarsılmış, bir adım ötesinde durmuş, bocalamış ve daha fazla ilerleyememişti. Boğuk ve kuru bir sesle konuştu Daşa:

“Bak, yine denedim seni... Adam gibi davranmayı öğrenemedin daha. Beni anlayamazsın sen... Denemek için öyle söyledim. Biliyorum, Motya’nın ağzından laf kapmaya gittin demin. İçinde ne var ne yok biliyorum. Komünistsin ama hep sana baş egecek, esirin olacak kadın istiyorsun yanında... Belki cephede iyi bir askersin ama kötü bir komünistsin!”

Döndü Daşa. Yatacak yer hazırlamaya koyuldu kendine.

SİĞİNTİ

1. GİZLİ ODA

Kanatları meşe ağacından yapılmış pencere hiç açılmaz. Dışarıdaki taş ocaklarından yayılan toz bulutu deliklerden sızarak odaya yayılır. Sabah vakti, dağlar mor dalgalarla çevrilip de güneş ışıklarını aralıklardan odaya gönderince, camlarda türlü ışık oyunları başlar, o zaman Kleist uzun süre pencerenin önünde durur, odayı kaplayan ağır sessizliğin içinde dışarıyı seyreder.

Gün ışığı görmeyen harap bir koridorun sonundaki bu oda gece olunca kapkara bir sessizliğe bürünür. Mühendis Kleist'in çalıştığı, içinde yaşadığı bu oda biraz dışarıdaki dört bir yanı otlarla, yaban çiçekleriyle örtülü taş ocaklarına benzer.

Artık fabrika harap. Sökülmüş kapıların yerinde kara lekeler yaşıyor. Camları kırılmış pencereler birer soru işaretini andırıyor. Taş ocakları serseri taşlarla kaplı ve havai hat suskun. Burada hayat ilkel bir sessizliğe, karmakarışık bir hareketsizliğe mahkûm edilmiş. Eğer karşılığında hiçbir enerji istemiyorsa ve eğer gün geçtikçe insana garip bir iç huzuru, özlenen bir uyuşukluk veriyorsa, neden bu ölü fabrikanın teknisyeni olarak kalmamalı?..

Yapılacak iş pencereleri açmamak, cam kenarlarında örümceklerin akıl almaz bir ustalıkla ördüğü dünyayı seyrederek vakit öldürmekse, Kleist bunu neden yapmasın?.. Yapıyor ve örümceklerin havaya çizdikleri yaratıcı mimariyi, ağ örüşlerindeki inceliği içine sindire sindire seyrediyor.

Pencerenin önünde uzun süre ayakta kalıyor. Bıkmadan usanmadan örümceklerin dünyasını seyrediyor.

Onun çalışma odasına kimse girmez. Fabrika ürkütücü bir mezardan farksızsa, çimento nemli depolarda çoktan taş olmuş ve kaskatı kesilmişse, havai hat durmuş, kablolar kopmuş, vagonetler yüzüstü bırakılmışsa, teknisyene kimin ihtiyacı olur? Teknisyene kimsenin ihtiyacı yok. Kalifiye işçiler bile fabrika binalarını onu bunu aşırmaq için dolaşıyorlar. Hepsi başıboş.

Aşağıdan, eskiden kimsenin oturmadığı mahzenlere, alçak tavanlı odalara yerleşen İşçi Komitesi'nden gürültüler geliyor kulağına ve Kleist sanki orada bir eşkıya çetesi barınıyormuş gibi yüzünü tiksintiyle buruşturuyor. Toz topraktan eski netliğini kaybetmiş camların aralığından bakınca, dışarıda, beton yığınlarının arasında başıboş dolaşan işçileri görüyor. Onların açlık ve acıyla örtülü yüzlerinde anlayamadığı, sırrını bir türlü çözemediği garip bir inat ve bu inadın oluşturduğu kırış kırış çizgiler görüyor. Bütün bu insanlar onun oradaki varlığını bile umursamadan bir süre önce başladıkları o anlaşılmaz ve korkunç oyuna devam ediyorlar.

Basit bir matematik problemini koymak ve çözmekteki ustalığına güveniyor Kleist. Bundan ötürü de onlara duyduğu alaycı küçümseme duygusuna içindeki tedirginliği, nefreti de koyarak bakıyor işçilere. Bu açlıktan ve işsizlikten kadidi çıkmış adamların devrimle birlikte müthiş bir çöküntüyü ve çaresizliği yaratıklarını düşünüyor. Kendi geleceğini onların yıktığını, dünyayı, kurulmuş bir dengeyi bir baştan bir başa onların ateşe verdiğini düşünerek titriyor. Burada, bu odada kendisini, kendisiyle birlikte geçmişin bir parçasını unutmalarını bir türlü aklı almıyor.

Pencerenin altındaki beton yığını ve merdiven güneşte kavruluyor. Bir an sonra alev alacaklar sanki. Kleist dayanılmaz bir özlemle orada suların fışkırmasını, kızgın betonların üstünde buhar olup uçmasını bekliyor. Oysa orada dolaşan işçilerin ayak sesleri geliyor sadece. Bir karınca ordusu kadar kalabalık onlar. O

kapıdan o kapıya, bir İşçi Komitesi'nden öbürüne gelip gidiyorlar durmadan.

Fabrikanın hiç durmadan çalıştığı günlerde bile olmayan bir şey, İşçi Komitesi, neden şimdi, burada fabrikanın ve her şeyin ölüme terk edildiği bir zamanda olsun? Başiboş dolaşan bu işçilerin, eskiden olanca gücüyle yaşayan ve dönen bu koca çarkın kalıntıları arasında ne işleri olabilir şimdi? Yarın bugünden farksız yaşanacaksa bu adamların derdi, sıkıntısı ve telaşı ne?

Odacısı Yakov her gün hep aynı saatte gelir yanına. Elinde bir tepsiyle gelir. Sessiz, ciddi adımlarla girer içeriye. Uzun bıyıkları-
nın iki yana taşan sivri uçlarında ve saçlarında mavimsi bir cam berraklığı parıldar. Masaya bir fincan çay bırakır. Onun yanına da kâğıda sardığı küçücük sakarin tabletlerini koyar ve iki adım geri çekilir. Sonra yere eğilip dikkatli hareketlerle etrafa dağılmış ekmek kırıntılarını toplar. Onları masanın altında duran çöp sepetine atar. Duvarların beyazı net ve kirsizdir. Koyu meşe ağaçtan yapılmış pencere pervazları duvarlara ayrı bir beyazlık verir.

“Saat bir oldu mu Yakov?”

“Tastamam bir oldu Herman Hermanoviç.”

“Peki. Gidebilirsin. İçeri kimseyi bırakma ama!”

“Olur.”

“Pencerelerin tozunu al sonra. Hiç açmadan ama...”

“Olur.”

Mühendis Kleist pencerenin önündedir. Yakov'a sırtını döner. Alnına düşen bembeyaz perçem ona öfkeli bir görünüş verir. Boy-
nundaki adaleler kıvrır kıvrır hareketli görünür ve sırtındaki yıpranmış ceket uzadıkça uzar.

Ötede, çok uzaktaki koridorlardan birinden insan sesi, korigör serpiştirilmiş boş odalardan hesap makinelerinin şingirtısı geliyor kulağına. İktisadi Planlama'nın gönderdiği insanlar var orada. Kim onlar? Ne yapıyorlar? Kleist bunları bilmiyor, bilmek de istemiyor zaten. Yaşlı odacı Yakov'un beklediği bir çalışma odası yetiyor ona. Orada geçmişi bugünle beraber ve yan yana yaşıyor Kleist.

Şimdiki zaman, yolları rüzgâr hızıyla geçen otomobillerle, yük arabalarıyla, telaşlı insanlarla, ağızları küfür dolu işçilerin gürültüsüyle yaşanıyor. (Eskiden küfürlü konuşamazdı işçiler.)

Kleist kayalarla, bodur yeşilliklerle örtülü dağa bakıyor. Tepede bir şato. Güneş içinde aydınlık bir taş yığını, kulelerle süslü, bir püriten kilisesini andıran görünüşüyle gösterişli, ciddi ve hâkim.

“Yakov, şimdi ne konuşuyorlar aşağıda? Ne söylüyorlar?”

“İşçi Kulübü ve Hücre Teşkilatı’nı Herman Hermanoviç.”

“Anlaşılmaz bir dille konuşuyorlar artık. Bu konuştukları dil devrim kadar hunhar, canavarca bir şey... Sakın bırakma içeri kimseyi... Pencereleleri de açma, olur mu? Gidebilirsin şimdi...”

Kleist eskiden başmüdürün oturduğu binaya bakıyor. O mimarinin güzelliğini seyrediyor. Binayı yapan kendisi. Sol tarafta, dağın tepesinden sonra taş yığınlarının ve yeşilliklerin arasında yükselen fabrika bacaları var. Hepsi de birer demir-beton anıtı gibi heybetli (Pencereden bakınca dağdan daha yüksek görünüyorlar). Bacaların altında fabrika binaları. Kleist kurdu hepsini. Kendi yarattığı şeyi kendi eliyle yok etmeden nasıl gidebilir, nasıl kaçabilir öbür mühendisler gibi? Kendi elleriyle yarattığı şeyler çeldi onun yolunu. Kleist şimdi bu fabrikaya, bu kendi zekâsıyla kurduğu binalara mahkûm.

Cilalı döşemesine rağmen bu şimdi içinde yaşadığı oda bile eski basitliğini sürdürüyor. Bir laboratuvar basitliği bu. Duvarda asılı duran projeler, kocaman meşeden masasında projeler ve içeriyi dolduran gotik mobilyanın ağırlığı... Zaman durmuş burada. Ve öylesine doldurmuş ki odayı, insan elini nereye uzatsa geçmiş avuçlayabiliyor.

2. DÜŞMANLAR

Kleist’in matematik bir doğruya dayanarak kurduğu yapılarda bir yanlış mı var? Yoksa hayat insan aklına baş eğmez mi oldu artık? Sebep ne olursa olsun Kleist’in kendi hayatı çevresinde çizdiği daire birden yırtıldı.

Bundan bir saat önce Yakov'un gelişinde Kleist'in hayat g r -
ř  çok keskin çizgilerle belliydi: Onun gözünde hayat bir kapalı
daire ve bu kapalı daireye teğet geçen çizgiden kurulu bir dengey-
di sadece.  inin huzurlu olduğu anlarda çalışma masasının başı-
na çöker, eski yapı projelerinin üstünde duran İngiliz bloknotuna
hep aynı figürü  izerdi: Daire ve teğet  izgisi. Bu, onun için bütün
ihtimallerde gerçek olan tek şeydi.

Oysa her şey havaya uçmuştu şimdi. Tek gerçek olarak g r-
düğü şey birdenbire çok anlamsız ve saçma olup çıkmıştı. Teğet
 izgisi hiç umulmadık bir anda taşlaşmış ve yırtmıştı daireyi. B -
t n bu değişik, akıl almaz olayların gürültüsüzce gerçekleşmesi
Kleist'in i  dünyasında öldürücü bir korku yaratmıştı.

Tuvalate çıkmıştı demin. Orada her zamankine kıyasla daha
uzun bir süre oyalanmıştı. Kötü beslendiği için yaşlı, yorgun ba-
ęırsakları sık sık bozuluyordu. Dönüşünde odasının kapısını açık
gördü. Ne kendisi ne Yakov hoş görmez bunu.

Yakov'un gidişinden az sonra aşağıdaki işçilerin beton yığın-
ları üstünde toplandığını g rm ştı. Taş ocaklarına bakıyordu iş-
 iler. Ama taş ocaklarının hizasında onun penceresi vardı.  nce
işçilerin kendi penceresine baktığını sanmış, elektrik akımına
 arpılmış gibi titremişti. Küçük bir korkuydu bu, kaçıp giden ve
az sonra unutulana bir korku. Boğazında bir yanma hissetti kapıyı
açık görünce. Korku, içinde bir kâbus gibi büyüdü.

Yine de her zamanki ağır ve sakin tavrıyla girdi odasına.

Kapı eşiğinde durdu.  lkin odasında olup biteni anlamadı bile.
Ama sonra fark etti ki kendi dünyası allak bullak edilmiştir. Pen-
cere açılmış. Bir toz bulutu. Pencerenin  er evesinden bakır renk-
li tepeler daha açık seçik görünüyor. Çok uzakta, taş ocaklarının
en üst kısmında iki pencerele bir ev aynı nitelikte karşısında. Oda-
nın içinde örümceklerin ipek işlemeli ağları etrafa yükselen tütün
dumanıyla birlikte havalanıyor.

Kasketli bir adam. Tıraşlı. Üniforma ceketine sarınmış açık
pencerenin önünde piposunu t tt r yor.  enesinin hatları sert
ve keskin. Yanakları oyuk ve adaleli.

“Şu barındığınız deliği ahırdan beter hâle koymuşsunuz, teknisyen yoldaş.”

Kasketiyle örümcek ağlarına vuruyor adam. Ve örümcekler dehşet içinde kaçıyorlar.

“Zaten en kuytu köşeye gizlenmişsiniz teknisyen yoldaş. Öbür insanlardan fazla kopmuşsunuz... Sadece bununla kalmamışsınız üstelik...”

Kleist sendeleyerek yürüdü masasına. Eskiden bu karşısında duran adam hırpalanmış, işkence çekmiş kanlı yüzünü ona çevirerek uzun uzun bakmıştı. Bu adam şimdi birdenbire karşısına çıkmıştı ve korkutucu bir rahatlık içinde ona bakıyordu tekrar.

“Evet... Hiç açmam kapıyı...”

“İyi ediyorsunuz teknisyen yoldaş... Cereyanlı yerlerde durulmaz sizin yaşınızda... Şu Bolşevikler her şeyin altını üstüne getirdi... Yerin dibine batsalar ya!.. Tanrı’nın cezası herifler!”

“Fakat ziyaretinizi Yakov neden haber vermedi bana?”

“Sizin Yakov’u fıçı atölyesine gönderiyoruz artık. Odun kesecek orada... Uşaklık etmek yok bizim kitabımızda. Beni hatırlayacaksınız teknisyen yoldaş. Ne dersiniz?”

“Evet, hatırlıyorum... Bundan çıkan sonuç ne acaba?”

“İşte, söylediğiniz gibi. İşçi diktatörlüğü kuruyoruz biz ve şimdi de iktisadi çöküşe çare arıyoruz... İşçiler, fabrika ve taşıt araçları yakıtsız kaldı, havai hat işlemiyor, fabrika çöplükten beter ve bütün teknisyenler fare gibi kaçıp saklandılar. Şu örümceklerin sebebi nedir? Sizin odanızda ve fabrikanın her köşesinde şu örümceklerin işi ne? İşte meseleyi böyle düşünmek zorundayız teknisyen yoldaş...”

“Bu meseleyi kendi kendime sorduğumu ve cevapladığımı kabul edin. Benden istediğiniz şey nedir?”

“Evet... Bu delikte oturduğunuzu anlayınca, ‘Böyle olmaz, bu kötü alışkanlığı silip atmak gerek’ diye düşündüm teknisyen yoldaş...”

“Hiç boşa çene çalmam ben. Söylemek istediğinizi anlamıyorum, anlamak da istemiyorum. İncelik gösterin de rahat bırakın beni.”

Gleb, dudaklarında garip ve alaycı bir gülümseme, masaya yürüdü. Piposunu çıkardı. Kleist’in yüzüne dik dik baktı.

Gözlerinde parıldayan şey örümceklerin yansıması belki. Ona yoldaşlık eden hayaletler var belki de! Kleist’in yüzü yoğun bir gri bulutun içinde kayboldu.

“Teknisyen yoldaş, o beni suçlayıp ölüme terk ettiğiniz güzel geceyi hatırlayacaksınız, umarım, iyi bir dersti... Yalnız, insan böyle derslerden paçasını sıyrınca çok tecrübeler ediniyor. Görüyorsunuz, eski güzel günleri konuşmaya geldim sizinle... Eski dostlarla tekrar karşılaşmak hoşuma gidiyor teknisyen yoldaş...”

Pipoyu tekrar ağzına yerleştirdi Gleb. Rahat bir kahkaha koyuverdi:

“Şimdi bırakın da size bir soru sorayım teknisyen yoldaş. Küçük ve ilgi çekici bir soru. Bir bahar günü dört budala kişi vardı. Dördünü de yakaladı Beyazlar, bu odaya getirdiler hepsini. Hepsinin de ağzı burnu çarpılmıştı dayaktan. O çarpık suratlı herifleri neden getirdiler buraya ve o dört canlı cenaze nasıl oldu da diri bir adam olarak döndü, karşınıza geldi? Gerçek ve çözülmesi zor bir soru, öyle değil mi?..”

Keyifle gülmeye devam etti Gleb:

“Şaka olsun diye söylüyorum bütün bunları... Görüşmeyeli hayli zaman oldu teknisyen yoldaş.”

Pencereye geldi yeniden. Dışarıya sarktı. Bağırды aşağıya:

“Hey, arkadaşlar! Sabredin biraz... Geliyorum. Teknisyen yoldaşa hoş bir soru sordum da... Kurnaz bir soru!”

Kalın ve sert sesi uzaktan geliyormuş gibi. Bağırırken gövdesi titriyor. Ona cevap veren bütün işçilerin sesi birbirine karışıyor. Gleb masaya yaklaştı tekrar. Alaycı bakışlarını Kleist’e çevirdi. Cevap istiyormuş gibi kısa bir süre öylece bekledi. Sonra döndü birden. Sert asker adımlarıyla odadan çıktı.

Kleist uzun süre oturduğu yerde kaldı. Bu hiç beklemediği karşılaşma tüketmişti onu. Pencereden dağlar görünüyor. Açık kapı koridorun karanlıklarına açılıyor. Mühendis bunaltıcı kâbuslar yaşıyor. Yakov, o her zamanki ağır ve ciddi adımlarıyla kapıda belirdi. Saygılı bir tavırla odanın ortasına kadar ilerledi. Çok şaşkıındı. Korkudan kıvrım kıvrım olmuş yüzü buruşuk bir kâğıt parçasını andırıyordu. Kleist alev alev yanan gözlerini ona çevirdi, alçak ama gergin bir sesle sordu:

“Yakov, sen misin? Nasıl oldu bu, anlatır mısın?”

“Suç benim değil, Herman Hermanoviç... Bu adamlar ne ‘girilmez’ sözüne aldırıyor, ne de kapıdaki kilide... Onların kanunu kaba kuvvet, Herman Hermanoviç...”

Burada, odanın içinde Yakov’un varlığı Kleist’i rahatlatıyor. Onun kendisine ayrılmaz bir bağlılığı olduğunu biliyor Kleist ve rahatlıyor.

“Fabrika Komitesi değil mi Yakov?”

“Çumalov bu, çilingir ustası... yeni döndü cepheden. Hepsinin başı şimdi. Herkesi o yönetiyor Herman Hermanoviç. Bu adamlara karşı durmak imkânsız efendim. Bir omuz vurup kenara atıyorlar insanı.”

“Sen de karşı duramadın onlara, öyle değil mi Yakov?”

“Evet, Herman Hermanoviç... Sizin zamanınızdaki rejimi beğenmemeleri çok kötü...”

Kleist, Yakov’un son söylediklerini duymamış gibi davrandı. Sakin bir tavırla cebinden çıkardığı sigarayı yaktı.

“Hatırlıyor musun Yakov? Dört kişiydiler o gece... Ne müthiş ve vahşet dolu bir şeydi. Hatırlıyor musun, aynı gece kurşuna dizildiler dördünü de!.. İyi biliyorum, hepsi öldü o gece.”

“Kurşunladılar, Herman Hermanoviç... Hepsi ölünceye kadar kurşunladılar...”

“Evet, Yakov... Bu öyle korkunç bir şey ki insan unutamaz. Şunu söylemeliyim ama: O gece doğru bildiğim şeyi yaptım. Çumalov’u subaylara teslim ederken, hiçbir etkiye kapılmadan davrandım.

Çok sonra, yine bilinçli şekilde bu işçinin karısını kurtarmaya çalıştım, imkânsız olan şeyi yarattım.”

Başı garip, ısrarlı bir titremeye oynayıp duruyor, elindeki sigara bir parmağından öbürüne gidip geliyor. Sinirlerinin her an eridiğini hissediyor.

“Yanımda kal Yakov. Hiç iyi hissetmiyorum kendimi.”

“Eve gitseniz, Herman Hermanoviç. Başınızı dinleseniz...”

“Nereye gideyim Yakov? Sınır dışına mı? Ne gereği var? Kim bilir belki de son saatlerimizi yaşıyoruz ikimiz de!”

“Nasıl düşünürsünüz bunu Herman Hermanoviç? Çok bağıır bizim işçilerimiz, küfürlü konuşurlar. Ama kötülük yoktur içlerinde... Adam filan öldüremez onlar. Endişelenmeyin sakın.”

Yakov da sallıyor başını bunları söylerken. O da sinirli aslında.

Yakov sözünü bitirir bitirmez atılıyor Kleist. Yüzünün rengi iyice uçuk.

“Hatırlıyor musun Yakov, bu adamı ölüme gönderen bendim. Bak, bu sefer ölüm bana geri geliyor. Götür beni buradan Yakov.”

Kleist kalktı yerinden. Gözlerinde amansız bir korku. Kam-burlaşmış gövdesini sürükleyerek kapıya yürüdü. Yakov, onun şapkasını, bastonunu aldı. Koridorun karanlıklarında küçük adımlarla yürüdü mühendisin peşinden.

3. CEZA

Kleist, etrafı bodur çalılıklarla çevrili dar bir keçi yolunu izleyerek dağın yamacına doğru tırmandı. Gecenin alacakaranlığı olanca kasvetiyle dört bir yanda hüküm sürüyordu şimdi. Daha aşağıda şose yolunun başladığı yerde fabrikaya ait beton yığınları var. Bahçe duvarları az ileride betonlarla kesişiyor. Henüz yeşermemiş yapraksız ağaçların çevresi dumanlı mor bir bulutla örtülü. Onların gerisinde alabildiğine uzun selviler.

Fabrikanın kocaman binaları hemen orada, dağın eteğinde. Ve deniz damların ve bacaların arkasından bazen koyu bazen gü-

müslü pırıltılarla göz kırpmıyor. Yıldızlı, açık ve bulutsuz bir gök. Körfezin öbür başına düşen şehir buradan hiç görünmüyor. Ama irili ufaklı ışık damlacıkları dağın toprağa gönderdiği koyu gölgeler üzerinde birer haberci gibi yanıp sönüyor.

Kleist'e şimdi her şey yabancı, her şey uzak. Kendisine yakın bulduğu şeyler yine kendi kafasından çıkan fabrika binaları. Şu an sanki yeryüzünde bu binalardan, onların yaratıcısı Kleist'ten başka şey yok yaşayan. Fabrikanın kırık kapılardan ve pencerelerden dünyayı saran karanlığa açıldığı şu gece vakti Kleist rayların yanı sıra dolaşıyor. Bu ölü, bu cansız fabrikayı kaplayan sessizliği kendi içinde, ruhunun derinliklerinde duyuyor.

Ve bu gece, fabrikaya baktıkça, ilk defa geçmişin öldüğünü, yeniden dirilemeyeceğini anlıyor. Onun formülü doğru çıkıyor: Olaylar daha önceden çizilmiş bir yolu izleyerek büyüyor, önceden tahmin ettiği sonuca doğru yürüyor.

İşçi Gleb Çumalov'la bugünkü beklenmedik karşılaşma ona yolun sonuna geldiğini, artık daha fazla yaşamayacağını haber veriyor.

Aslında, mümkün olsa, kendi ölümüne fabrikayı da sürüklemek isterdi Kleist. Tepki kuralına uygun da düşerdi bu. Şimdi ona burada, yolda yürürken rastlasalar, Kleist hazır. Kleist şimdi ölüme, şimdi her şeye hazır. Zor olan öncesiydi. O aşamayı kendi içinde çoktan yaşadı Kleist. Artık geriye en önemsiz iş kalıyor: Beynine bir kurşun sıkıvermek. Şu anda istediği tek şey, sadece bir an daha şu kendi eliyle kurduğu, yanında hayatını şekillendirdiği bina yığınını seyredebilmek.

Gleb Çumalov adındaki işçi hangi yeni, hangi değişik dünyayı getirip koydu önüne? Sonuna kadar akıtılan kanını yeniden yaratarak tekrar nasıl geldi karşısına? Öfke, kuvvet dolu gözlerle tekrar geldi. Bugün karşılaştıklarında nasıl garip, nasıl Kleist'in hiç tanımadığı anlamlar taşıyordu yüzü. Çumalov'un kasketi de aynı gizli anlamlarla dolu. Yüzü ve kasketi birbirini tamamlıyor aslında. Kleist'in ürktüğü, anlayamadığı yeni dünyanın habercisi ikisi de.

İnsana korku veren bir yüzü var Çumalov'un. Başındaki kasketin görünüşü de öyle.

Bu kasketi Kleist'in alabildiğine korktuğu şimdiki zamanı yaşıyor, Çumalov'un yüzünde kasketin taşıdığı anlamlardan farklı hiçbir şey yok.

Sonuna geldi artık Kleist. Kaçamaz. Geriye dönemez. O artık ölüme hazır. Evinde ölmek istemiyor ama. Burada öldürseler, bu kendi eliyle kurduğu binaların arasında öldürseler mutlu gidecek. Kendini bu taş yığını yapılardan ayırmıyor, onlarla bir tutuyor.

Gök gittikçe koyulaşıyor, çok uzaktaki dağların tepesinde silişlişliş kararıyor. Büyük binanın damları gerideki tepelerle birleşiyor karanlıkta. Berrak bir sessizlik gittikçe yayılıyor ortalığa. Yakınında bir yerde, yorgun insan elleri bir demir blokuna vur babam vuruyor. Kuşların ürkütücü sesi geliyor uzaklardan.

• • •

Gleb, çelik putrellerin kesiştiği bir noktada, sahanlıkta. Ayakta duruyor. Vagonetler eskiden buraya makine dairesine gidecek kömürü taşırdı. Bir asansör gelen kömürü buradan alır kuyunun ağzına indirirdi. Sonra makaralar üstünde çekilen raylar onu makine bölümüne götürürdü. Şimdi sahanlık boş ve cansız. Ortasındaki kocaman delik aşağıya, karanlığa doğru büyüyor...

Gleb korkuluğa asılı çelik kabloları öyle kuvvetle sıkıyor ki parmakları sızlıyor bu yüzden. Birer demir ve çimento yığını gibi duran binaların yuvarlak hatlarını, gökyüzüne doğru şahlanan bacaları, suskun ve hareketsiz vagonetleri seyrediyor. Ağzındaki pipoya öyle eziyet veriyor ki biraz daha bastırса dişleri kırılabilir.

Sürekli bir gök gürültüsü fabrika. Çalışan makinelerin öfkeli ayakları altındaki toprak titriyor. Kıpırmızı olmuş pencerelerden hava fışkırıyor dışarıya. Döner fırınların gürüldeyişi dağdaki kayalarda patlayan dinamitin sesine karışıyor. Uzak ülkelerden gelen yük dolu gemiler körfezde dizilmiş sıra bekliyor. Sonra bir bir rıhtıma yanaşıp ambarlarını çimentoyla dolduruyorlar. Rıh-

tımdaki yük iskelesi ile fabrika arasında vagonetler koşturuyor sürekli. Binlerce işçi –binlerce şeytan– bu ateşin içinde. Dağı yıkıyor, çakıl ve taş yığını hâline getiriyor, insanlığın günlerini yağ, toz ve kükürt kokusuyla zenginleştiriyor, insanlığın gecelerini umutlu ateşlerle süslüyorlar.

Geçmişteki şey bu. Yaşanmış olan şey. Şimdi Gleb'in önünde uçsuz bucaksız bir mezar var. Ve bitmek bilmeyen, hiç bozulmayan bir sessizlik. Küf her şeyi kaplamış burada. Dağın sürüklediği sellere karşı fabrikanın beton ve demir yapıları bile çaresiz, boynu bükük duruyorlar.

Biraz ötede, aşağıda mühendis Kleist yürüyor. Bazen durup dikkatle çevresindeki yapıları seyrediyor. Düşünüyor. Tekrar yürüyor sonra. Tekrar duruyor, bakıyor. Düşünüyor.

Bulunduğu sahanlıkta, boşluklara atılmak için bekleyen Gleb dik bakışlarla Kleist'i izliyor.

Şu aşağıdaki adamı hayatının hangi anında olursa olsun sonsuz bir keyifle boğabilir Gleb. Ve o zaman kısa ömrünün en mutlu anlarından birini yaşar. İntikam duygusuyla Gleb'i beyaz subay sürüsünün ortasına fırlatıp atan adam değil midir aşağıdaki! İşkencenin ve ölümün kucağına tekmeleyen o değil midir? O günü Gleb hiç unutmayacak! Hiç!..

Binaların önüne, şose yola çıkarmışlardı işçileri. Sayıları azdı. Bir kısmı kaçıp saklanmıştı çünkü. Bir kısmı cepheye, Kızıl Ordu saflarına gitmişti. Gleb yalnız değildi. Üç arkadaşı vardı yanında. Sokak çatışmasında vurulurken gecikmişler, kaçamamışlardı. Subayın biri kâğıttan okuduğu isimleri iki adım öne çıkarıyordu. Elinde kırbacı vardı, önce kendisi vuruyor, sonra arkada bekleyen subayların önüne fırlatıyordu onları. Subaylar kırbaçla ve sık sık tabancalarının kabzasıyla vuruyorlardı. Gleb dayak yiyen işçilerin seslerini hayal meyal hatırlıyor şimdi. Bütün işçiler kaçışıyordu. Gleb'i ve öbür üç kişiyi, yüzleri gözleri kan içinde, mühendis Kleist'in odasına götürmüşlerdi. Kleist dudakları titreyerek bakmıştı onlara. Subaylar durmadan soruyorlardı. Çok heyecanlıydı aslında. Sakin görünmeye çalışıyor, susuyordu. Sessizce Gleb'e

bakıyor ve Gleb adamın yüzünde gittikçe rahatlayan bir nefret duygusunun çöreklendiğini görüyordu. Sonunda, boğuk ve düz sesiyle konuştu Kleist:

“Evet... Bu adam... Bunlar da... Evet, bunlar...”

“Başka sözünüz yok mu bay Kleist?”

“Gerisi sizi ilgilendirir baylar.”

Boş bir depoya sürüklediler onları. Gecenin çok geç saatlerine kadar durmadan dövdüler. Gleb kendine gelir gibi olduğu anlarda, indirilen darbelerin yağmur şiddetiyle üzerine geldiğini gördü. Bazıları uzak, hafifti. Acıtmıyordu pek. Ama bazıları... Gövdesi yırtılıyordu sanki. Onların sızısına katlanmak çok zordu. Aslında bütün bu dayaklar anlamsız, hiçbir fayda sağlamayan şeylerdi. Herkesin dört bir yanına tekmeler savurduğu bir fıçının içine kapatılmış gibiydi Gleb.

Koyu bir karanlıkta kendine geldi. Toprağın üzerinde doğrulmaya çalıştı. O zaman arkadaşlarının kanlı vücutlarını fark etti... Üçünün de vücutları soğuktu. Kaskatı ve yumuşaktılar. Gleb, duvar dibinde sürünürken kocaman bir delikle karşılaştı. Ve dışarıya çıktı oradan. Karanlıkta sürünerek evine kadar geldi. Üç yıl boyunca onu bir daha kimse görmedi.

Hiç, yüz yıllar geçse hiç unutmayacak bunu.

Bütün bunları gündüz Kleist'in odasında yeniden yaşamıştı. Aşağıda dolaşan mühendisi gördükçe tekrar hatırlıyor.

“İyi geceler teknisyen yoldaş... Müthiş bir mezarlık bu bizimki, ha, ne dersiniz?.. Cumhuriyet toprakları üzerinde mezarlık çok şimdi... Ama bu bizimki gibisi yoktur!”

Sanki dondu Kleist. Durdu ilkin. Kaskatı. Toparlandı sonra. Gleb'e bakmadı. Makine dairesinin kırık camlı pencerelerine çevirdi bakışlarını.

Nereye gitse karşısında bu Çumalov. Onu kovalamıyor ama her yerde yoluna çıkıyor Kleist'in. Bir hayalet gibi. Kendi dünyasında kurduğu ve alabildiğine inandığı her şey dağıldı artık. Bu adamın kasketinden kaçamıyor bir türlü. Ne zamandan beri ona hükmetmeye başladı bu işçi? Geçmişte bu adam da öbür işçiler

gibi mavi tulum giyer, aralarında görünmez olurdu onların. Sesi yoktu. Yüzü bile yoktu o zaman. O da öbürleri gibi verilen görevi yapıyordu sadece. Üretim makinesinin büyük çarkları arasında ufacak, basit bir unsurdu. Neden eskiden güçlü ve hâkim olan Kleist bugün bu adamın barbar kuvveti önünde baş eğiyor? Böyle bir değişimin başlangıç noktası ne? Kleist bu adamı ele verip de ölüme gönderdiği gün mü başladı bu değişim? Yoksa, bugün Çumalov ölümün ötesinden karşısına çıktığı anda mı?

Her şey sert, vurucu bir darbe kadar basit oysa. Gün boyu süren o amansız bekleyiş bitiyor işte. Dar ve dibi görünmeyen bir uçurum gibi kendi sonu başlıyor artık.

“Çıksanıza yukarıya, teknisyen yoldaş. Yukarıdan bakınca daha derin görünüyor bu mezar... Dolaşıyordunuz değil mi? Ben de dolaşıyorum her gün... Neye yarar? Hadi, gelin yanıma...”

Olayların derininde saklı mantık insanı kendi sonuna böyle getiriyor demek. Demek tesadüf yok, demek tesadüf dedikleri şey bir aldatmaca. Mühendisin yüreğinde acılı bir kâbus yaşıyor şimdi. Yürüdü. Korkulu adımlarla tırmandı yukarıya (çevresindeki her şey dönüyor). Kadere doğru yürüyüşünde bile her zamanki ağırlık, suskunluk.

“Dikkat edin, teknisyen yoldaş... Burada uçurumlara açılan kocaman bir delik var. Bir düşseniz, parça parça olursunuz... Yoksa bu delikleri de siz mi yapmıştınız? Öyle ya, fabrika sizin elinizden çıktı.”

Kleist soğuk ve ciddi bir sesle cevap verdi:

“Akıllıca kurduk biz bu binaları... Sağlam kurduk. Yüzyıllar boyu iş görsünler diye... Ama siz her şeyi harabeye çevirdiniz...”

“Yanıldınız, teknisyen yoldaş... Binaları kurdunuz. Ama yanıldınız. Her şeyi kendiniz için yaptınız çünkü... Kim bilir kaç defa şunlara bakıp ‘kale gibi sağlam’ dediniz? Yıkıldı, görüyorsunuz... Matematiğiniz bile sökmedi. Hani yüzyıllar boyu iş görsün diye yapmıştınız?”

Gleb’in piposu ağzında. Karanlıkta, döküm atölyesinden çıkmış bir heykel gibi duruyor. Bu haliyle çok basit, çok sakın görün-

düğü için, ağzından çıkan her sözde belki çok ilkel ama en temel gerçekler döküldüğü için, Kleist bu adama karşı koyamayacağını, biraz sonra yaşamasının ya da ölümünün Çumalov'un ellerine bağlı kalacağını anlıyor. Titreyerek korkuluğa dayanıyor.

“Bakın, teknisyen yoldaş... Şu fabrikanın kudretine, güzelliğine iyi bakın... Bu mezara hayatı yeniden getirsek, ışıkları tekrar yaksak, bütün kabloları yeniden hayat versek... Yaratmak ne güzel ve mucize dolu bir şey!”

Gleb, iki avucuyla korkuluk demirine sımsıkı sarılarak aşağıdaki binalara baktı.

Ceketinin altında kemikleri çatırdıyor, ya da dişleri birbirine vuruyor olmalı... Mühendis Kleist onun öfkeyle konuştuğunu duydu.

“Belanın belası mezar!.. Canın cehenneme!..”

Ne arıyor burada mühendis? Korkudan titreyen şapkası, içine dönüklüğü, bir mahkûm maskesi gibi korkudan buruşmuş suratıyla ne arıyor burada?

Onu da fabrikayla birleştiren bir şey olmalı... Geçmiş ne yapacağız? Geçmiş acılarımızla dolu... İşkenceler... Ölmüş arkadaşlarımızın yüzleri... Unutacak mıyız? Bu adamı bir omuzda uçuruma göndermek! Elektrik motorlarına doğru uzanan iki çelik kablo var aşağıda, iştahla yalanan yılanları andırıyorlar. Sanki yukarıdan düşecek bir kurbanı bekliyorlar.

Mühendise baktı Gleb. Ama içinde hiçbir intikam duygusu kalmamış. Bunu anladı.

“İşte böyle, teknisyen yoldaş... Binaları kurarken iyi çalıştınız. Öldüğünüz gün mezarınız burada olacak. Görüyor musunuz şu deliği? Öldüğünüz zaman cesedinizi bir vagonete koyup indireceğiz oraya. Ve sizi en yüksek bacanın dibine gömeceğiz...”

Kleist birden irkildi. Korkuyla geriledi. Boğuk bir ses çıktı ağzından. Dişleri kenetlendi birbirine.

“Allah başışı için Çumalov... çabuk öldür beni!..”

Gleb iyice yaklaştı ona. Elini uzatsa tutacak. Dikkatle, gergin ve donuk bakışlarını çevirerek baktı Kleist'e.

“Budalalık yeter teknisyen yoldaş! Çalışan kafalara, iş gören kollara ihtiyacımız var bizim. Her şeyi yeniden harekete geçirmeliyiz! Kömür, petrol, yakacak ve yiyecek gerek işçilere. Dağdaki odunu kesip getirmek gerek. Atlarla taşımayacağız odunu. Fabrikanın makineleri görecektir bu işi. İnsanlar çalışmalı, makineler çalışmalı... Pazarları gönüllü çalışmalılar. Binlerce ele, binlerce kola ve kafaya ihtiyacımız var.”

Omuzlarından yakaladı Kleist'i. Keyifle sarstı. Kleist şimdi onun ellerinde bir kukla. Şapkası düştü yere. Karanlıklara doğru uçtu gitti.

“Miskinlik bitti, teknisyen yoldaş... Biz el koyduk size... Gücümüzü ispatladık. Beyninizi ve ellerinizin altın değerinde. Sizin gibi bir mimar... Cumhuriyet ülkesinin en büyük mimarlarından birisiniz, bunu unutmayın!..”

Kleist, yaşamak için verdiği bu zor mücadelenin sonunda anladığı ki, avuçlarında ölümü getirdiğini sandığı bu adam, Çumalov onu sınırsız hayata bağlamıştır. O anki şaşkınlığı içinde, bu beklenmedik ve olağanüstü değişimin anlamını kavrayamadı. Kafasının birden boşaldığını hissetti. Hiçbir şey düşünemez oldu. Yüreği çarpıyordu.

Gleb korkuluk demirine vurdu eliyle. Gıcırtilar duyuldu.

“Teknisyen yoldaş, zorlayın kafanızı... Çalışın artık... Bu binalardan çok daha değişik şeyler yapacağız. Yeni bir dünya kuracağız, teknisyen yoldaş...”

Kleist küçük adımlarla geri çekiliyor. Sonra yavaş yavaş rahatladı. Koyuverdi kendini.

Gleb yürüdü. Uzaklaşırken çizimleri sahanlığın üzerinde maddenin yankılarla büyüyen sesler çıkarıyordu.

YÖNETİCİLER

1. ZİNCİRİN İLK HALKASI

Meşin ceketli, sakallı bir odacı var. Bölge Sovyet Şûrası Başkanının odası önünde bekliyor. Başında emperyalistlerle savaş günlerinden kalma gri bir şapka. Kalın kaşlarının altından bir kurt bakışıyla süzdü Gleb'i. Kılılı parmaklarıyla kapının tokmağını tutmuştu. Her gün sabahın onundan akşamın beşine kadar başkanın kapısı önünde beklerdi. Başkan dışarıya bile gitse o yerinden kıpırdamazdı. Oraya gelip giden kalın çantalı adamlar, elleri evrak dolu gelenler hep onun önünden geçer, o da hepsini kalın kaşlarının altından kurt bakışıyla süzer dururdu. Herkes kapının önünde sırasını beklerdi. Ya da Şûra sekreterine başvururlardı.

Kapının önü şimdi de sıra bekleyenlerle dolu. Çoğunun elinde evrak çantası, dosyalar. Oralarda bir yerde, kapalı kapılar ardında durmadan çalışan Remington daktiloların tıkırtısı duyuluyor. Bir de Gleb'in iyi tanıdığı bir ses yükseldikçe yükseliyor:

“Rezalet bu arkadaşlar! Bürokrasi ve kırtasiyecilik boğazımıza dayandı! Boğulacağız neredeyse! Hepinizi atmalı buradan... hepinizi duvara mıhlamalı!”

Kapıya yaklaştı Gleb. Odacı ile bakıştılar bir süre. Biri kasketinin, öbürü kalın kaşlarının altından birbirlerine diktiler gözlerini.

“Çek elini kapının tokmağından!”

Orada sıra bekleyenler heyecanlandı. Ne yani! Bu yeni gelen neden farklı olsun? Herkesten önce mi girmek istiyor? Onlar nasıl bekliyorsa yeni gelen de uymalı bu kurala...

İçeriden hiç ses gelmiyor. Kapı sımsıkı kapalı. Üstünde bir yazı: "HABERSİZ GİRİLMEZ"

Daha aşağıda bir başka yazı: "BAŞKAN SADECE İŞ İÇİN GÖRÜŞÜR"

İyice aşağıda bir başka yazı: "ACELE DURUMLARDA ŞÛRA SEKRETERİNE BAŞVURUNUZ"

"Belanın belası bir makine bu. İyi çalışması için ezmeli önce, adamakıllı çiğnemeli..."

Sekreterlik bölümüne girdi Gleb. İçeride boğucu bir hava. Uzun bir kuyruk, insanlar bekliyor. Sıranın başında bir kız memur. Daktiloda yazıyor durmadan. Kırık dökük masaların başında oturan başka memurlar kâğıtlara yaz babam yazıyorlar. Onlar bu boğucu, bu gürültülü dünyaya çoktan alışmışlar. Aldırmıyorlar bile. Beyaz tenli sapsarı bir kız, elinde küçük bir cep aynası, saçlarını düzeltiyor aynasına bakarak.

Neden sekreter Peplo –çocuk yüzünü kır saçların çevrelediği adam– önündeki sıkıntılı dünyaya hep otuz iki dişini göstererek bakar ve neden durmadan sırttır? Gözleri hep pırıl pırıl adamın. Ağzının kenarında her zaman beyaz salyalar kümelenir.

Sekreter Peplo herkesi tanır. İçeride konuşulanları can kulağıyla dinler. Telaşsız bir sigara içişi vardır. Bütün işler birbirine benzer ona sorarsanız. Kanatlanıp uçacak değiller ya?

Sekreterlik bölümünü çın çın öttüren bir gürültülü ses. İçerideki garip uğultuyu bastıran bir ses.

"Bitlerinizi dökmeli sizin!.. İşçiye ne faydanız var böyle? Çok bağırmalı, çok vurmalı masalara kurduğunuz bürokrasiyi yıkmak için... Ben göstereceğim size... İşçi sınıfını hor görmek neymiş, hepinize göstereceğim!"

Bütün söyledikleri cevapsız kalıyor. Sekreter Peplo yine sırttan sırttan gülüyor. Buna da alışmış olmalı buradakiler. Kur-

dukaları makine durmadan çalışıyor. Yurttaşların öfkesinden bu makineye yağ çıkartıyor olmalılar...

Yuk'un yüzü terli. Gözleri dolu. Masaların arasında çılgın bir öfkeyle oradan oraya gidiyor.

Gleb elinden yakaladı onu. Başına bir şaplak vurup kasketini indirdi.

"Biraz keyifli ol Yuk!.. Böyle ulumanın, ortalıkta sürtmenin ne faydası var?"

Yuk kırmızılaşmış gözlerle baktı. Yüzü aydınlandı önce.

"Gleb, eski arkadaşım!.. Bir bilsen, şu manzaraya baktıkça, işçi sınıfına reva gördüklerini fark ettikçe nasıl kabarıyor öfkem! Ama bak, yaşadığım sürece rahat vermeyeceğim onlara... Burada yapacak işim yok aslında... Kışkışlamak için geliyorum onları... İktisadi Planlama'ya gittim demin... Rezalet! Gıda Komitesi, rezalet! Burası, rezalet! Görüyorsun, veriştirdikçe veriştiriyorum hepsine!.."

"Yuk, budalasın sen! İş görmek gerek, ağızındaki dil bir silah değil, işe yaramaz..."

"Ben mi susacağım? Asla! Topunun maskesini alacağım yüzle-rinden, duvara mıhlıyacağım..."

"Sana iş bulmalıyız Yuk... Böyle giderse bütün enerjini gevezelikle tüketeceksin! Söylemedi deme, sana göre iş bulacağım..."

"Hayır Gleb! Bunlar tanımıyor beni! Önce kim olduğumu gös-tereceğim..."

Yumruklarını havaya doğru sıkarak uzaklaştı Gleb'in yanın-dan. Gleb sırada bekleyen kalabalığın arasında yol açtı kendine. Sekreter Peplo'ya yaklaştı. Adamın arkasında beklemekten usan-mış, öfkeli insanlar ve mırıltılar.

"Sekreter yoldaş, başkana bildirmenizi rica ederim. Ben..."

Peplo yine sırtarak baktı ona:

"Şu kuyruğa girip bekleyin... Sıranız gelince..."

"Çok acele bir iş için geliyorum sekreter yoldaş. Hemen haber verebilir misiniz?.."

Peplo şaşkınlıkla sordu:

“Acele bir iş mi? Nedir? Hangi konuda?”

Sesler yükseldi kalabalıktan:

“Ben de... Benim de işim acele... Uyduruyor yahu!”

Sekreter gülerek baktı Gleb’e. Sonra başkalarıyla ilgilenmeye başladı. Gleb dikildi o an. Şimdi onun da gözleri Yuk’un gözlerinden farksız. Büyük adımlarla kapıya yöneldi. Koridorda deminki odacıya toslayarak başkanın odasına daldı. Güneş içinde bir oda. Gözleri kamaştı o an. Pencereelerde büyük kırmızı perdeler. Duvarlarda uzak ve solgun bir beyazlık.

“N’oluyor yoldaş? Neden habersiz geliyorsunuz? Görüyorsunuz, işim var burada...”

Gözlerini güneş aldığı için konuşan adamı göremedi Gleb. Ama bu adamın önemli bir adam olduğunu anladı. Güneşli toz bulutunu geçerek ilerledi. Ve birden her şeyin basit ve alıştığı sadelikte olduğunu fark etti. Çalışma masası tersyüz edilmiş bir konsolu andırıyordu. Bronz tenli bir adam göğsüyle masaya yaslanmıştı. Çerkes paltosu giyinmiş bir başka adam, belinde tabancası ve hançeri, ayakta duruyordu. Bir eliyle de iskemlenin kenarına tutunmuştu. Parmakları arasında tuttuğu bir dosyayı olanca gücüyle sıkıyordu. Adamın yüzü gözlerinin kırıışığında, ağzının kenarındaki çizgilerde sinirli bir titreyişle dalgalanıyordu. Kafkas burunluydu. Yusuvarlak gözleri vardı.

Asker selamı verdi Gleb. Sonra başkanın karşısına oturdu. İki si de kısa bir an, sessizce ama tepeden tırnağa süzdüler birbirlerini. Başkanın gözlerinin üzerinde kalın birer çizgi hâlinde uzayıp giden kaşları var. Karşısındaki Kafkaslıya bakmıyor. Gleb’in oradaki varlığını unutmuş gibi. Oturduğu yerden açık seçik, anlaşılır bir sesle ve tane tane söylüyor kelimeleri:

“Yaz bir kenara Borçi: Eğer bir ay sonra buğday fazlasını toparlayamazsan ve eylülde verilen tohumlukları vaktinde ektiremezsen kurşuna dizdiririm seni. Boşa konuşmam, bilirsin. Bölgenin başkasın, her şeyden sorumlu tutarım seni... Kulak arkası etme sakın!”

Cevap vermek istedi Borçi. Ama beceremedi. Titriyordu.

“Yoldaş Badin, ben de komünistim... protesto ederim...”

Hepsi bu. Sesi kesildi sonra. Sustu. Başkan ağır, soğuk ama öfkesiz tavrıyla devam etti:

“Komünist olduğun için kurşuna dizdiririm seni... Görevi yerine getirmezsen susacak mıyız yani? Kurkul bölgesinde yönetici olarak dalga geçtiğinizi, kalın enseli köylü ağaların etkisiyle gevşediğinizi biliyorum.”

“Biraz da beni dinle yoldaş Badin... Açılmış kredileri gelecek yıla isteyelim. Durumu biliyorsun. Sonbahardan bu yana dördüncü defadır ki, çiftçiler açlıktan ölecek sonunda... Böyle tedbirlerle biz itiyoruz onları Beyazların kucağına... Göreceksin, hepimizi boğazlayacaklar... Et gibi doğrayacaklar...”

“İyi ya... Et gibi doğrasınlar sizi. Ama verilen görevi zamanında yapın!”

“Yoldaş Badin... Gündeme alınsın bu... Size ispat edeceğim...”
Badin doğruldu. Üzerindeki meşin ceket parlıyor.

“Borç!..”

Kalktı ayağa. Başını Kazak’tan yana çevirdi.

“Bölgenin Şûra Başkanı Borç!..”

Gülüyordu. Borç bir adım gerileyerek doğruldu. Gözlerinde, alev alev yanan gözlerinde nemli, patlamaya hazır bir doluluk vardı. Sesi titriyordu.

“Yoldaş Badin, istediğiniz olacak... Elimden ne gelirse yapacağım... Ama bölgeyi mezbahaya çevireceğiz böyle giderse...”

“Ağlama şimdi! Milis şefi Saltanov’u yardımcı vereceğiz yanına...”

Badin tekrar oturdu yerine. Sanki hemen oracıkta Borç’yi unuttuymuş gibiydi. Borç ona son defa baktı. Yenik adımlarla çıktı odadan. Badin, başını ellerinin arasına aldı.

“Ne söyleyecekseniz kısa ve özlü anlatın.”

“Başkan yoldaş, bir işçi için sizi görmek Pekop’a gitmekten daha zor.”

“Sizin derdiniz ne? Kısaca toparlayın.”

İki adam yeniden ve bu defa düşmanca baktılar birbirlerine, ikisi de birbirinin kuvvetini ölçmek istiyordu. Başkanın soğuk

bir taş hareketsizliği içinde bekleyişi rahatsız ediyordu Gleb'i. Bu yüzden her sözüyle ağır darbeler vurmak, yönetici mekanizmasının işleyişini hırpalamak istiyordu.

“Gelecek sefere kapınızın önündeki nöbetçiyi önce ayaklarından sallandırıp sonra pencereden atacağım. Böyle eski general usulleri bize sökmez.”

Badin çok sakindi. Sadece gözlerinde otorite dolu bir hiddet okunuyordu. Gleb'e değil de kendi kendine anlatır gibi mırıldandı: “Şantaj ve tehdit suçuyla tutuklatacağım sizi... Yoldaş, kimsiniz siz?”

Ayağa kalktı. Ellerini masaya yasladı. Masada gıcırtilı ses. Badin sözünü daha bitirmemişti ki Gleb altındaki sandalyeyi yana çekerek doğruldu. Badin'e eğildi. Başkanı iki eliyle omuzlarından tuttu ve bağırdı:

“Başkan yoldaş, bir fabrika işçisi var karşınızda. Lütfen oturun! Bir işçiyi odanızdan kovamazsınız!”

Badin'in yanağına sinirli bir tik gelip yerleşti. Güldü sonra. Oturdu. Cebinden bir paket çıkardı. Bir sigara aldı, paketi Gleb'e uzattı.

“Dinliyorum sizi. Kesin konuşun benimle. Ne istiyorsanız hemen söyleyin, isminiz ne?”

Gleb de oturdu. Uzatılan paketten sigara almamıştı. Kendi piposunu çıkardı cebinden.

“Hücre Teşkilatı dağda kesilen odunların şehre indirilmesi için şu kararı verdi: Havai hat vagonetlerinden yararlanmak. Fabrika teknisyeni gerekli planları çizecek. Üst üste iki ya da üç pazar bütün sendikalar gönüllü çalışma düzenlerse yeterli miktarda odunu tren hattına kadar indirebiliriz. Şimdiden başlarsak sonbahara kadar indireceğimiz odun miktarını hesaplamanızı istiyoruz. Zorunlu odun kesme işi fiyaskodur. Köylülerin hepsi kaçıyor. Sonra da dağa çıkıp eşkıya kesiliyorlar. Kıyıdaki yük motorları da bu işe yaramaz. Hepsi dökülüyor. Adım Çumalov. Fabrikada çilingir ustasıyım. Cephede bir alaya kumanda ettim.”

Badin elini uzattı ona. Güldü. Bembeyaz dişleri göründü:

“Bu mesele önemli,” dedi... “Düşünmeliyiz bunu. Daşa Çumalova sizin karınız değil mi?”

Gleb piposunu hazırlamakla meşguldü. Göz ucuyla başkasını süzdü. Sonra onun uzattığı eli fark etti. Kendisi de uzanıp Badin’in elini sıktı.

“Başkan yoldaş, benim kafamda başka iş var şimdi. Fabrikanın tekrar işletmeye açılmasına ne dersiniz? Söz konusu olursa tabii.”

Badin Gleb’e hareketsiz, gözlerini hiç kırpmadan bakıyordu. Koltuğuna yaslanmıştı. Belli belirsiz bir titreme göz kapaklarında yanıp sönüyordu.

... Gleb Çumalov, Daşa’nın üç yıldır kayıp kocası bu adam demek! Daşa, öbür kadınlardan nasıl da farklı. Bir keresinde ona elini uzatmıştı Badin. Onun bakışlarına ve ellerine hayır diyecek kadın çıkmamıştı o güne kadar. Ama Daşa’da hiç beklemediği halde çelik iradeli bir yaratığa toslamıştı. Ve bu kadın, her gün, bıkmak usanmak bilmeden çalıştığı, her gün sayısız kadın yetiştirdiği, eğittiği için yeni toplumda erkeklerin bile çıkamadığı yerlere tırmanmıştı. Bu yüzden Badin ona öbür kadınlara yaklaştığı gibi yaklaşmaya cesaret edememişti. Her gün kendi kendine Daşa’ya yaklaşmanın, ondaki direnci söküp atmanın çaresini düşünür, araştırırdı.

Ve işte umulmadık bir anda kendisi ile bu kadın arasında bir erkek belirmişti.

“Fabrika işini şimdilik kenara koyalım yoldaş Çumalov... Havai hat teklifine gelince... onu İktisadi Planlama’nın toplantısında tartışırız.”

Gleb piposunu indirdi. Bir süre durdu. Şaşkındı. Sonra pipoyu tekrar yerleştirdi ağzına. Başkana baktı. Bu gözlerin derininde ne var? Birdenbire fark etti: Bulanık ve kapkara bir yumak gibiydi bu gözler.

“Nasıl? Fabrikayı kenara koymak mı? Utanç verici bir şey olur bizim için. Bırakın işçi evlerini, kendi yollarını bile aydınlatmıyor fabrika. Her şey çöküyor orada. Kapılar, pencereler sökülüyor. Kapılar yerinde kalsa bile kilitlerin yerinde teller, sicimler sallanıyor şimdi. Ve siz fabrika soyulmasın istiyorsunuz. Makineler

sökölüp aşırılmasın istiyorsunuz... Fakat kim bu çöküşün sorumlusu? Fabrika adına petrol gönderiliyor. Nerede bu petrol? İşçiler kendilerine gönderilen petrolü kimin ne yaptığını bilmek istiyor. Nerede eski günlerin zenginliği? Mağazalar boş şimdi. Hazırlayın fabrikayı. Serserilerden, başıboş gezenlerden yakınıyorsunuz, parazitleri siz destekliyorsunuz oysa... Yeni parazitler yaratıyorsunuz. Şu İktisadi Planlama'nız var ya, onu duvara mıhlamalı!.. Bütün yardımcılarınızı ve yanınızda çalışan bütün teknisyenleri de beraber! Sovyet düşmanlığı ile suçlamalı hepsini! İşte, Başkan yoldaş, böyle koymak zorundayız meseleyi."

"Yoldaş Çumalov, meseleyi nasıl koymak gerektiğini sizin kadar biliyoruz biz de... Ama hareket noktamız bugünkü gerçek durum olmalı. Genel ölçülerde önemli konular hakkında Devlet Planlama'nın bilgisi ve onayı olmadan bir şey yapamayız."

"Bir mesele genel ölçülerde önemli midir değil midir bunu ayırabilirim Başkan yoldaş. Peki, siz, siz ki İktisadi Planlama'da söz geçeren, yetkisi olan birisiniz, neden siz bu açıdan düşünmediniz meseleyi?"

"Vakti gelince o da yapılacak Çumalov yoldaş. Şimdi her şey yeni iktisadi politikanın temel ilkelerine bağlı şekilde yürütülmeli... Sabırsızlıkla beklediğiniz an uzağımızda değil... Yakındır."

"Başkan yoldaş, madem söylüyorsunuz bunu, İktisadi Planlama'ya telefon edip sorar mısınız?"

"Yararı yoksa neden şimdi telefon edelim?"

"Telefon edin Başkanım. Ciddi konuşalım onlarla... Sizin önünüzde görmek istiyorum, İktisadi Planlama ne yumurtlayacak bu konuda?"

"Havai hat işini söyleyelim Planlama'ya..."

Badin telefonu çevirdi. O deminki bulanık ve kapkara yumak yeniden pırıldadı gözlerinde. Dudaklarına soğuk ve alaycı bir gülümseme yayıldı. Fakat Gleb bakmıyordu ona. Piposundan geniş nefesler çekiyor, bir yandan da parmağıyla piposundaki tütünü düzeltiyordu.

... İki kuvvet mücadele ediyor şimdi; biri o, Badin, Sovyet Bölge Şûrası başkanı, öbürü Çumalov. Onların birbiriyle vuruşmasından bir kıvılcım doğuyor. Bu karşısına gelip oturan adamın gözlerinde ne var? Badin düşünüyor: İlkel bir adamın iç dünyası mı yansıyor onun gözlerinde? Yoksa bir kahramanın ya da kıskaç bir erkeğin dünyası mı?

“Her yönetici, yoldaş Çumalov, önüne çıkan güçlükleri aşabildiği ölçüde değerlidir. Kural şu: Bizim işimizde bütün yoktur, bir büyük bütünün kesitleri vardır sadece. Güzel masallar yoktur yani. Lokma lokma kazanılan ekmek parçaları vardır. Eşkiyalar bizi nasıl tehdit ediyor biliyor musunuz? Dolaylı olarak. Onlarla mücadele etmek için iktisadi kalkınmada yararlanabileceğimiz bazı elemanları âtil bırakıyoruz. Yeni mücadele metotları düşünmenin ve uygulamanın tam sırasıdır şimdi. Fabrikayı yeniden çalıştırma teklifiniz saçma: İktisadi durumu göz önüne almıyorsunuz. Siz asıl şu odunu şehre indirme işini becerirseniz büyük başarı sayarım.”

Gleb çekti piposunu. Karşısındaki adama baktı. Yahu bu adam en basit şeyleri nasıl oluyor da anlamıyor?

“Başkan yoldaş, başınıza pireler üşüşmüş, onları kovmak için demirci örsü kullanmaya kalkıyorsunuz. Yanlışın köklerine inmek gerek. Kızıl Ordu binlerce kilometre yürüdü, Müttefik ordularına karşı savaştı. Oysa siz hazırda kurulmuş partileriniz ve teşkilatınızla ne yapıyorsunuz? Serseriliği koruyorsunuz. Üretimi yükseltmek, hızlandırmak için ne yaptınız? Hiç! Asıl vakit kaybetmeden tartışılması gereken konu bu.”

“Sizin kadar ben de biliyorum bunu Çumalov. Bütün Sovyet ve sendika kongrelerinde bunu konuşuyoruz biz. Üretim güçleri diyoruz, Cumhuriyet ekonomisini kaldırmak diyoruz, elektrik şebekesi diyoruz... Söyleyin bana, elinizdeki gerçek imkânlar neler?”

“İmkânlar var.”

“Gösterin öyleyse!”

“Var. İşçi şimdi ne yapıyor biliyor musunuz? Ya köylü? Köylünün toprağını çiğnediğimiz yeter. Artık toprağı ekip biçme vakti-

dir. Fabrikanın bacaları tütmediği sürece köylü ve işçi eşkıyalıkla ömür tüketecek...”

Güldü Badin. Gözlerindeki merak ifadesi kaybolmuştu.

“Bu da yeni bir mesele değil Çumalov. Partinin Onuncu Kongresi bu meseleyi tartışacak zaten.”

“Yeni olması şart mı? Mesele mi değil mi, ona bakın!”

Nasıl da inatçı, çocuksu ve miyop bir adam bu işçi! Ülkeyi büyük zorluklar içinde çekip çevirmeye çalışan mekanizmanın birinci sınıf bozguncularından bir demagog belki! Geleceği düşünerek kafasında türlü hayaller kuran ve şimdi önünde bir yıkıntı hâlinde duran ülkeyi fark edemeyen gözü dönmüş bir romantik!..

İktisadi Planlama'nın başkanı girdi içeri. Tepeden tırnağa sarı meşinden giysiler içinde. Bir harem ağası tüysüzlüğünde yüzü. Kadınsı bir burun. Kolunun altında kalın, şişkin bir evrak çantası. Kimseyi selamlamadan geldi, Gleb'in karşısındaki iskemleye oturdu. Hareketsiz bekledi. Bu haliyle hayatı büyük ustalıkla taklit eden bir mankene benziyor.

“Dinle Şıram: Eğer çimento fabrikasını yeniden işletmek durumu söz konusu olursa, İktisadi Planlama ne yapabilir?”

Şıram, başkanın sözlerini işitmemiş göründü. Yüzünde kıpırdayan tek bir kas bile yok. Âdeta dudaklarını oynatmadan konuşuyor. Badin'in sorusuna cevap vermedi. Resmî bir rapor okuyormuş gibi madeni bir sesle başladı:

“İktisadi Planlama büyük bir görev aldı: Devlete ait malların envanterini çıkardı. En önemli, en büyük makinelerden at nalına varıncaya kadar her şeyin listesini yaptı. Bunları korumak da görevidir. Stoklardan tek bir çivi bile aşırılmasına, makinelere dokunulmasına engel olduk. Devlet kurumları sayısız teklifler getirdiği halde acele etmiyor, bekliyoruz.”

“Hepsi çok iyi bunların. Fakat şu senin Planlama Teşkilatı ne zaman vazgeçecek depoculuktan ve ne zaman korkusuz ve akıllı bir patron gibi çalışacak? Ne zaman iş kotaracak? Teşkilatın bu yolda çalışmaya başlamalı artık.”

Gergin yüzünde çocuk tüysüzlüğüyle Planlama'nın başkanı tepkili bakıyor başkana:

"Planlama sadece Endüstri Bürosu'ndan emir ve görev alır."

Başkan sert sert baktı ona. Masaya eğildi:

"Planlama'yı kurtarmak için Endüstri Bürosunun arkasına kaçırıyorsun. Ama teşkilatında neler olup bittiğini bilmiyorsun. Yazılı raporlarından anlıyorum bunu. Sen sürekli liste yapıyor sonra da bu listeleri kontrol ederek vakit öldürüyorsun. Ayır ayrı çalışma grupları var elinin altında. İki yüz adam çalışıyor seninle, ama yaratıcı iş çıkmıyor teşkilatından. Söyle şimdi: Planlama'nın atölyeler, fabrikalar ve kurulacak işler konusundaki tasarısı nedir?"

"Planlama öncelikle devlet malının korunmasını, boşa harcanmamasını düşünüyor. Başarı şansı taşımayan işlerin baştan ayıklanmasını öngörüyor.

"Bölge Ormancılık ve Odun Servisi nasıl çalışıyor?"

"Beni ilgilendirmez bu. Daha doğrusu fazla ilgilendirmez. Bu servis kendi başına buyruk gibi bir şey. Ben sadece kontrol ediyorum, o kadar."

"Bu servisin çalışması hakkında ne biliyorsun?"

"Ormanlarda odun kesimi planlanan tarzda devam ediyor."

"Peki, bu odun nasıl getirilecek şehre?"

"Planlama'yı ilgilendirmez bu. Bölge Yakıt Servisi'nin işidir."

"Dinle öyleyse Şıram. Şehre, kenar semtlere ve taşıt araçlarına yakıt bulmak zorundayız. Kış bastırmadan hem de. Şimdi vakit geçirmeden fabrikadaki elektrik şebekesini çalıştırmak gerek. Ayrıca dağın tepesine havai hat döşenecek. Planlama bu işi geciktirmemeli. Öncelikle de fabrikanın mekanik imkânlarını yararlı duruma getirmeli."

"Benim yetkilerime girmiyor. Endüstri Bürosu bu yolda bir emir verirse harekete geçilir."

"Endüstri Bürosu'yla ilgisi yok. Hem onsuz da yaparız biz bu işi."

Odaya girdiğinden beri ilk defa olarak Şıram'ın yüzüne acılı bir ürperti gelip yerleşti. Gözleri yine hareketsiz ve katı.

“Fabrika için gönderilen mazot miktarı nedir?”

“Mazot sıkıntısı çekiyoruz. Elimdeki raporlara göre gelen mazotun yüzde otuzu telef oluyor. Fabrikanın mazotuna el koyup bunu marangoz atölyelerine takviye olarak veriyoruz. Endüstri Bürosu haberli. Fabrikadaki elektrik şebekesi ve bir de dağın tepesine kurulacak havai hat yıllık planda yok. Projeleri önce incelenmek üzere Devlet Yapı Servisi’ne, Endüstri Servisi’ne göndermek gerekir. Orada onaylanırsa yapılacak yatırımın miktarı tespit edilir. Ben söz konusu projelere karşıyım. Bunların uğruna devlet parasının ve malının gereksiz yere çarçur edileceğini biliyorum.”

“Sen bunlara karşı çıkmayacaksın! Seni susturmasını biliriz! Projeleri Planlama’nın gelecek toplantısına hazırlayıp getireceksin. Bak, bir soru sana: Devlet malının gündüz gözüyle yağma edildiğini biliyor musun?”

Kıpkırmızı kesildi Şıram, gözleri buğulandı.

“Bilmiyorum. Envanter kontrolünde her şeyin yerinde olduğu anlaşıldı.”

Badin az önce Borçî’nin suratına nasıl hınçla güldüyse bu sefer de Şıram’ın yüzüne aynı soğuk gülümsemeyle baktı.

“Planlama devlet malını korumakla görevli olduğuna göre haklı çıkar mısın? Ne dersin?”

Şıram korkulu gözlerle baktı başkana. Onun ne söylemek istediğini kavrayamadığı belliydi. Gleb piposunun küllerini masadaki tablaya boşalttı. Zincirin, o büyük ve yaratıcı zincirin ilk halkası atılmıştı. Gleb kalktı. Badin’e uzattı elini. Ve başkanın göz bebeklerinde gizli bir kıvanç, yüzünde belirmeyen gizli bir sevinç okudu.

“Başkan yoldaş, uğrunda gerekirse kemiklerimizi bırakacağız ama bu iş yapılacak, göreceksiniz.”

“Hemen harekete geçin Çumalov. Fabrikanın yeniden çalışması konusunu da istediğiniz gibi öncelikle inceleyeceğiz.”

Gleb Şıram’ı selamladı.

“O sizin başınızdaki Endüstri Bürosu’nu şeytan götürsün! Kıncına bir tekme gönderdik gitti. Halı dövmesini de biliyoruz biz.

Planlama'yı ve tabii sizi de çamaşır yıkamaya yollayacağız. Kır-tasiyecilik ve pislik bataklıkta yeşerir. Biz bataklık kurutmasını da biliriz.”

Planlama başkanı gittikçe büyüyen bir şaşkınlıkla baktı Gleb'e. Kan tepesine çıkmıştı. Sonra yavaş yavaş sakinleşti. Yüzü eski ifadesiz görünüşünü aldı yeniden.

“Tehdit etmeyin, yoldaş... Rica ederim. Özel projeleri kabul edemeyiz. Bize gönderilen projeleri ilerisi için saklıyor ve bekletiyoruz. İncelemiyoruz bile. Başarısı şüpheli bütün işlerin düşmanıyız. Maceraya inanmıyoruz. Bütün yoldaşlarımızı da macera hevesinden vazgeçirmek isteriz. Çünkü böyle heveslerin sonunda daima karışıklık yarattığını biliriz.”

Kahkahalarla güldü Gleb. Piposu dişlerinin arasında göz ucuyla Badin'e baktı. Başkanın gözlerinde hinoğlu hin bir parıltı, dışarıdan belli olmayan saklı bir alay keyfi.

“Planlama başkanı yoldaşım, bizim çizmelerimiz tozlu yolların kokusuyla dolu. Ellerimiz tüfek kullanmayı bildiği kadar çekiç kullanmayı da bilir. Bir komünist olarak bu gerçeği fark etmeliydiniz. Komünistsiniz ama bir işçi politikanız yok. Sizin daha ne barut kokusundan haberiniz var, ne işçinin alın terinden. Teşkilatınız vız gelir bana... Yanınızda Sovyet ekmeğini hak etmeden yiyen bir sürü miskin besliyor, bir de koruyorsunuz onları. Sizin bürolarınızda her şey saatinde ve tıklarında yürür. Her şeyi iyi maskelersiniz. Ama biz de koku almasını biliyoruz. Üstelik keskin dişlerimiz var. Vakti gelince ısırmayı da biliriz.”

Şıram'ın gözleri buğulandı tekrar. Oturduğu yerden fırladı ayağa...

“Yoldaş Badin, isterim ki...”

Gleb cevap beklemeden yürüdü. Odayı dolduran ışıklılı huzmelerin arasından geçip kapıya ulaştı.

Çibis'in yanına girecek şimdi. Bu saatte ona Çibis'ten daha gerçekli bir başka insan olamaz.

Çibis ve Gleb kocaman, ağır bir masanın etrafındaydılar. Oturuyorlardı. Pencere açıktı. Çibis hem gülüyor, hem gülmüyordu. Her zamanki gibi yani. Maskesi yüzündeydi. Ama yine de ilk karşılaşmadaki Çibis'e kıyasla daha açık, daha keyifli ve daha gülekti. Ve yine her zamanki gibi kurnaz, içine dönük. Kaynağı bilinmeyen bir sevinç gözlerinin kenarındaki küçücük çizgilerde şekilleniyordu.

“Anlat yoldaş Çumalov, sözün aceleyse hemen anlat. Değilse daha sonraya bırakalım. Biraz boş vaktim var, keyfini çıkaralım hiç olmazsa. Ne istersen anlat. Fabrika meselesi yoruyor mu seni?”

“Sadece düşünüyorum şimdilik. Gerçekleştirmeye geledim daha. Önüme gelene nutuk çekiyorum.”

Çibis dinlemiyordu onu. Güneşin sıcacık ışınları yüzüne değdikçe gözlerini yumuyordu.

“Denizi seyrediyorum ben. Buradan bakınca sabun köpüklerine benziyor. Hep değişen renklerle top top oluyor. Yumak gibi. Baksana; ne gerçek, ne rüya. İnsana suya girmek sonra da plaja serilip dinlenmek isteği veriyor. Böyle birdenbire dördüncü boyutu yaşamak, arkasından, kimsecikler görmeden denize taşlar atmak. Orman da böyle istekler uyandırır insanda. Fakat, denize bak sen. Nasıl titriyor, nasıl her seferinde gidip gelen sularla birlikte baharın açan çiçeklerini hatırlatıyor. Ben buradayım ve deniz orada, ötemde. Hep böyle olacak bu. Düşünebiliyor musun, hep böyle, gördüğün gibi. Biraz ruhbilimle ilgili. Ruhbilim için ne düşünürsün sen?”

“Şeytan götürsün! Bir saat çalışma. Git, suya gir. Engel olan mı var?”

Hayır. Çibis gülmüyordu. Bir çeşit toz bulutu kaplamıştı yüzünü. Kaşları çatıldı. O zaman toz bulutu dağıldı yüzünden. Sanki birdenbire çocuksu bir bakışla gözlerini Gleb'e çevirmiş gibi. Bu bir aldatmaca mı? Yoksa Çibis kendinden mi geçti? Göz bebeklerinde bir damla gözyaşı, çocuksu bir gözyaşı ışıldadı. Bu

parlaklığın gerisinde ufacık bir nokta. Hiç yerinde durmayan, oradan oraya koşan, bir görünüp bir kaybolan kara bir noktacı. Ve Gleb bu gördüğü kara noktacığın neden ona böyle acı verdiğini, yüreğini burktuğunu anlamıyor bile. Sadece bu adamın içindeki şeytanın o kara noktacıta yuvalandığını sezinliyor. O noktayı kimselere göstermemek için gözlerini kirpiklerinin gerisinde saklıyor Çibis.

Gleb kaşlarını kaldırıp Çibis'in konuşmasını bekledi. Sabırsız.

Küçük ve çocuksu gözyaşları. Onların gerisinde o küçücük azgın şeytan. Bu gözler gece yaşıyor olmalı. Bu gözler duvarların ardındaki şeyleri de görüyor olmalı. Bu adam sahiden kendisinin olan sözleri hep geriye atarak, beyninin kuş uçmaz kervan geçmez bir köşesinde unutmaya çalışıyor olmalı. Konuşurken kendi iç dünyasına yabancı sözler kullanıyor çünkü. Anlaşılmaz sözler. Dudaklarında bir gülümseme hâlinde eriyip giden sözler.

“Yoldaş Çibis, sen ne diyorsun bilmiyorum ama bana sorarsan şu İktisadi Planlama'daki soytarıları kurşuna dizmeli.”

“Doğru. Ormancılık ve Odun Servisi'ndekileri de... Dış Ticaret'tekileri de...”

“Söylesene bana, Sovyet Şûrası'nı toptan mıhlayamaz mıyız duvara? Ne dersin?”

“İktisadi Planlama'yı kapatmamak gerek. Doğru. Bu havai hat ve fabrika hikâyelerininle duvara toslayacaksın sonunda. Burnun yamyassı olacak. Çok kuvvetli vurmak gerek bunlara, ses getirmek gerek.”

“Planlama'nın başkanı için ne düşünüyorsun yoldaş Çibis? Biraz önce başkanın odasında rastladım ona ve hakkında ne düşündüğümü söyledim. Biraz da aşırıya gittim. Endüstri Bürosu'nu da karıştırdım işin içine...”

Çibis uzun uzun denize, dağlara, masmavi gökyüzünde beyaz köpükler hâlinde uçuşan bulutlara baktı. Yüzünde tekrar o çocuksu gülümseme.

“Kurşuna dizilen insanlar gördün mü Çumalov?”

“Evet, savaşta. İlk önceleri allak bullak oluyordum. Hâlâ akıldadır, şaşkınlıktan koskocaman açılan gözleri vardı hepsinin. Ezilmiş köpekler gibi uluyorlardı...”

“Doğru. Gözler öyle dehşete uğramıştır ve koskocamandır. Bir de sessizce ölenler var. Henüz hayattayken ölenler. Planlama’yı ve Odun Servisi’ni kışkışlamayı kime teklif edeceksin? Unutma en iyi memurlar budalalardır. Görmeyi ve almayı bilirler...”

Gleb’in üstündeki ceket genişledi birden. Gülmekten boğulacak nerdeyse. Kalktı ayağa. Tekrar oturdu sonra. Yumruğunu masaya Çibis’in yanına uzattı.

“Çibis yapmacıklı adamsın, numaracısın...”

Çibis tekrar baktı ona, kirpiklerinin arasından buğulu bir bakış. Tekrar eski kapalı ve soğuk Çibis oluverdi.

“Şıram inanmış bir komünisttir. İnatçı odunculara benzer. Teşkilatı için gözünü kırpmadan ölüme gider. Ama içi boşaltılmış bir komünisttir. Artık serçelerin bile ürkmediğİ bir korkuluktan farksız hâle gelmiştir. Dik kafalı ve bütün hatalardan arınmış bir korkuluktur. Korkuluk, bilir misin, ideal demektir! Ama üstüne giydirilen eski esvapların içinde öyle budalalıklar gizlidir ki! Gerçek budalalar daha değerlidir. Hiç olmazsa suyu bulandırırılar. Gereklilik diye bir şeyden haberin var mı Çumalov? Onu sezinlemek başka, tanımak, bilmek başkadır. Gereklilik denen şeyi kendine fetiş yapma. Yaparsan tek başına kalırsın yeryüzünde. O zaman da koca evren olanca ağırlığıyla çöker omuzlarına. Yeryüzünün tadını kaçırın şey karanlıktır, bilir misin? Gecedir. Gereklilik en yakın, en inandığın tasaysa kafanda, rahat uyursun geceleri. Uyku kunda karşına dikilen hayaletlerden korkmazsın.

Gleb içinde uyanan belirsiz tedirginliğı yatıştırmaya çalıştı. Çibis’e bakıyor ve her defasında Çibis’in kafasının gittikçe büyüdüğünü sanıyor. Beynin zorlamasıyla kafatasının genişleyip açıldığı duygusuna kapılıyor.

“Yuk için ne dersin yoldaş Çibis? Düşündüğümüz işin adamı mıdır?”

“Doğru. Tamam. Birbirimiziiyice anlamışız demek ki. Onu gönder yarın bana. Planlama’da ve Odun Servisi’nde görevlendirim Yuk’u... Şimdi git! Kendine sürekli giriş-çıkış kartı al...”

Çibis elini uzatmadı ona. Sırtını döndü. Zile bastı. Gleb ona döndü. Yine yabancı bir yüz. Ona çok önemli bir şey söylemek istiyordu:

“Yoldaş Çibis, Lenin’i gördün mü hiç?”

“Görsem de görmesem de fark etmez.”

Gleb güldü. İnanmamış bir tavırla kasketini giydi.

“Dalga geçiyorsun yoldaş Çibis... Benimle dalga geçiyorsun. Lenin’i gördün sen...”

BABA EVİ

1. KİTAPLIK FARESİ

Modası geçmiş üç eski sütun üzerinde duran binanın saçağında büyük taştan harflerle bir yazı: HALKEVİ... Binanın derinliğinde, antreye açılan eski sütunları geçince meşe ağacından yapılmış ve artık iyice yıpranmış kocaman bir kapı, kapıya iliştilmiş dört köşe bir kâğıt. Babasının el yazısı bu. Bu yazıda gülümseyen hem yaşlı hem çok genç bir şey var. Birden bir çocukluk anısı düğümleniyor yüreğinde. Kederle tekrarlanan bir melodi gibi. Bahçelerde çiçek açmış badem ağaçları. Pencerenin yanında soluk yüzlü ve sessiz bir anne. Onun üstünde bir hırkayı prova eden, sonra sarılıp öpen bir anne... Ne kadar uzak şimdi bunlar! Rüyalardaki karmakarışık görüntüleri andırıyorlar. Yıllar var ki görmedi babasını. Evi hiç dönmemek üzere terk ettiği günden beri görmedi.

Kütüphaneci kız, Veročka onun eski öğrencisi. Hep şaşırır, hep telaşlı Veročka. Şehirde gelip buldu Sergey'i. (Sadece Veročka bilir ona rastlamayı). Hiç konuşamaz Sergey'le. Ama gözlerindeki ifadeyle tepeden tırnağa titreyişiyle hep Sergey'in konuşmasını ister gibidir. İşte onu görünce her zamanki gibi ancak mırıldandı:

“Siz misiniz?.. Sergey İvanoviç... Ben de sizi arıyordum.”

Elinde tuttuğu dört köşe kâğıt bir kuş gibi titriyor parmaklarının arasında.

“Babam mı gönderdi sizi Veročka?”

“İvan Arseniç gönderdi... Evet... Bilseydiniz eğer!..”

Gülüyor Veročka. Tatlı bir şaşkınlıkla yusuvarlak olan gözlerini bir saniye bile Sergey’den ayırmıyor.

“Yine kitaplıkta mısınız Veročka? Babamın gevezeliklerinden bıkmadınız mı daha? Onun o bitip tükenmeyen derin ve anlamsız konuşmalarından bıkmadınız mı?”

Cevap vermedi Sergey’e kız. Pırıl pırıl bir şaşkınlıkla baktı ve gülümsedi.

Babasının çocuksu yazısını çözmeye çalıştı Sergey: “Oğlum, insan, bilincin yaşamın şartlarıyla sınırlandığını düşününce ölümsüz düşüncenin insan varlığı üzerindeki ezici zaferini daha iyi kavlıyor. Fakat insan, varlık dediğimiz şeyin, yani hayatın, bilinçten daha önemli ve daha değerli olduğunu sezinlerse bilir ki gururu ne kadar büyük olursa olsun insanoğlu aciz ve eli kolu bağlı bir yaratıktır.

Bunu bir gün benim kitap dolu tapınağıma girmek cesaretini gösterirsen anlayacaksın. Saçma sapan ve aslında gereksiz işler yüzünden görmek istiyorum seni. Bu işler önemsiz oldukları ölçüde tedirginlik veren şeylerdir. Gelirsen beni kitaplığım-da, yani tapınağımda kitaplarımın arasında bulacaksın. Marcus Aurelius’u okurken nasıl güldüğümü de göreceksin. Kitaplık faresi ve tesadüfen baban.”

Sergey tatlı tatlı gülüyor mektubu okurken.

Hemen isimlendiremediği rahatsız bir önseziyle kitaplığa ilerliyor. Babasının saçsız kel başı geliyor aklına. Çenesinin sağ tarafına doğru hafif çarpık duran uzun sivri sakalı bir de. Garip ve çocuksu bir yüzü var babasının. İfadesindeki suskunluk, içe dönüklük tedirginlik de veriyor insana.

Sergey kimsesizlik ve fare kokan kirli antreyi geçti. İlerideki kapının aralığından tozlu, kötü aydınlatılmış geniş bir salon görünüyor. Sıra sıra kitaplarla dolu bir salon.

Eskiden burası bir sinema salonuydu. Döşemesi hafif çarpık. Uzun ve dar iki penceresi var sadece. Burada içeriye süzülen ışık

bile kirli. Bir tapınaktaki ya da bir hangardaki gibi tozlu ve gri. İçerinin sessizliği de bir tapınağı hatırlatıyor insana.

Duvar yok burada. Kitaplar var sadece. Boylu boyunca sıralar hâlinde yerden tavana doğru yükselen kitaplar var. Ne işe yarayacak bu kadar çok kitap? Bir adam kısacık ömrü boyunca okuyabilir mi bunları? Hiç korkmaz mı acaba? Bu kitapların, içindeki güneş özlemine, içindeki susamışlığa birer düşman gibi durduklarını sezinlemez mi hiç?

Gülüyor Veroçka bir kitap yığınının gerisinden şaşkın ve keyifli gülücükler gönderiyor.

“Sergey İvanoviç... Ne beklenmedik şey?... İvan Arsenic... Siz durun bir dakika...”

Odanın ortasında büyük bir kitaplık. Kat kat, kocaman bir kitaplık. Ve babası orada, bu kitaplığın yanında. Tepesi çıplak, başını çevreleyen kır saçları var. Sırtında çulhadan bir iş gömleği. Kaşlarını oynatarak bakıyor ona. Ürkek adımlarla, sık sık gıcırdayan huysuz döşemeyi kızdırmamaya çalışarak yaklaşıyor Sergey. Babasının buruş buruş olmuş, kirli çıplak ayaklarına takılıyor bakışları.

“Görüyorum, seviyorsun beni. Madem seviyorsun, yanıma gelmeli, hemen, şuracığa oturmalısın. Hep aynı gözler. Çocukluğunda da böyleydi senin gözlerin. O zaman da böyle uslu ve sakin gözlerdi.”

Gülerek konuşuyor babası. Belirsiz ve anlaşılmayan bir mırıltı gibi sesi. Tedirgin bir ifade gözlerinde. Hep soran, arayan bir ifade...

“İnsanın kendi benliğine sahip çıkması nedir, bilir misin Sergey? Stoacılık derler buna: Hayata bitip tükenmeyen bir merakla bakmaktır. Yüreklerinde bu merakı taşıyanlara acı veren nedir, bilir misin? Uykunun zorunluluğu.”

Babasının ağzından dökülen bu dostça deyiş keyiflendiriyor Sergey'i. Gülümsüyor. Babasının yanında hep böyle keyiflenir Sergey. Onun gözünde çok yakın ama kolay anlaşılmaz bir devdir babası.

Ufacık mırıltılara benzeyen kahkahalarla gülüyor yaşlı adam. Bir matematik problemini çözmeye uğraşan bilginin arayışı ve tedirginliği var bakışlarında. Titrek ve sinirli parmaklarıyla sakalını karıştırıyor. Sergey’i okşayan, güleç bir ifade yüzünde. Sergey ona çok acı veren bir şeyin varlığını seziyor. Babasının bu sıkıntıyı söylemek, içinden atıp kurtulmak istediğini anlıyor.

“Bu delikte böyle yaşamaktan bezmedin mi baba?”

“Bütün kitaplar insan düşüncesinin hapsedilip kilitlendiği birer hapisane hücrelerinden farksızdır Sergey. Mahkûmdurlar buna. Görüyorsun işte, bu raflar demir parmaklıklara benzemiyor mu? Ölümsüzlüğe özenen insan kafası kitapları yaratırken kendine mezar kazdığını unuttur aslında. Sergey, böylesi nedir, biliyor musun? Bir kaçınılmazlık, oğlum, insanoğlu bir isyanın sürrekli olarak yenilenmesidir. İsyan dediğimiz şey ne? İnsan kafasının bir sıçrayışta bir hücreden kurtulup kendini bir başka hücreye kapatması değil mi? Daha anamızın okşayıcı boyunduruğundan kurtulmadan toplum kurallarının kucağına bırakmıyor muyuz kendimizi? Mezara kadar böyle sürüp gidiyor bu yolculuk. Marcus Aurelius budala değildi: Zincirlerini çözüp bağımsız kalmayı, hücresinin duvarını aşp bakmayı beceriyordu o adam.”

“Bana sorarsan gerçek bağımsızlık gereklilik dediğimiz olayın şartlarına yaratıcı bir içtenlikle katılmaktır, baba. İnsanlar birlikte yarattıkları işler ölçüsünde ölümsüzleşiyorlar.”

Yüzünde yaşlı bir şüpheciliğin katı ifadesiyle bakıyor ona babası.

“Neden hiç sormuyorsun anneni? Bugün ölüverse kadın, ne duyacaksın kim bilir?

Sergey’in yüzü karışıyor birden ve dik dik bakıyor babasına:

“O kadar bozuk mu sağlığı? Tek bir dakikacık bile olsa görmek istiyorum annemi.”

“Oğullarına duyduğu karşılıksız sevgi bitirip tüketiyor onu. Annen ölüyor Sergey...”

Babasının dudaklarında belli belirsiz bir gülümseme yaşıyor hâlâ. Ama çok hüznü, çok acıklı bir yumuşaklık bu.

“Sakın tasalanma benim için! Ölmeyeceğim Sergey. Hayatın gerçeği hayvanlara kıyasla bağımsız kalabildiğimiz ölçüde doğrunanıyor, oğlum. Gerçek hayat sonsuz bir kıyaslamalar zincirinin bütünüdür. Oysa mutluluk, anında yıkılıveren çok kaçak, çok dönnek bir duygu. Aynı çağda yaşasaydık Marcus Aurelius ve Lucretius iyi dost bileceklerdi beni.”

Sergey iyi hissetti kendini. İçi yatışmış ve huzurlu. Üst üste yaşadığı gergin ve yorucu günlerden, zehirli ve uykusuz gecelerden sonra kendini birden burada, kitapların donuk sessizliği içinde bulması, tek bir saat için bile olsa hiç düşünmeden kendi kendisiyle baş başa kalabilmek... Bütün aradığı bu kaç zamandır. Sovyetler Evi’nde geçirdiği uykusuz, kâbuslu ve her seferinde başını ağrılarla zonklatan gecelerden biraz olsun sıyırmak kendini... Çünkü orada hayat hiç durmuyor, gün yirmi dört saat olarak yaşanıyor. Geceler bile tütün kokusu ve dumanıyla dolu. Aralıksız duyuluyor telefonun sesi, hiç durmuyor. Sergey için gece ve gündüz ayrımı yok Sovyetler Evi’nde. Kaldığı daracık oda ve bu odada hep yorgunluk, girişilmiş büyük işin karşısında hep duyulan o büyük eziklik ve yetersizlik duygusu yüreğinde.

“Annen çok hasta Sergey. Git, gör onu. Söyleyecek sözün bile olmasa şöyle bir bak yüzüne. Çocukken baktığın gibi hani... Mutluluk vereceksin ona.”

Yüreği karmakarışık hislerle doldu Sergey’in. Babasının sözlerinde amansız bir hüznün. Bu hüznün yüzünden daha çarpıcı bir gizlilik kazanıyor o sözler.

Babasını hiç çözememişti Sergey. Çocukluğunda babası nasıl iç dünyasını çözemediği, tanıyamadığı bir insan olarak kalmışsa, Sergey’in ilk gençlik yılları da aynı meraklı arayışla geçmişti. Onun gözünde hep bir çocuk gibi resimlenmişti babası. Günlerini kitaplığın tozlu sessizliğinde tüketen, kazandığı parayı anlaşılmaz bir sıkılganlıkla, şaşkın gözlerle seyreden, hep aceleci, karısının karşısında hep güleç, koskocaman bir çocuk resmi. Annesi bütün evi kişiliğiyle dolduran bir kadındı oysa. Sergey’in çocuk-

luğunu dolduran şeydi annesi. Mutfaktan yatak odasına, çoğunlukla Sergey'in çocuksu rüyalarına bile sıcaklık veren, yön veren yaratıktı.

“Gidelim, baba. Hemen görmeliyim annemi.”

“Evet... Evet oğlum... Büyük mutluluk veriyorsun bana. Ama, kardeşin Dimitri'yi gördüğün zaman nasıl davranacaksın acaba?... Bana soru sorma Dimitri için. Onun durumu korkutuyor beni. Yok... Yok, hiçbir şeyden korkmuyorum artık, hiç kimse için korkmuyorum. Nedenini bilsen... Meraklıyım çünkü... Merak etmek, bilirsin, tedirginlik duymadan beklemesini bilmektir aslında. İnsanı korkutan şeyler olayların derininde yaşayan şeyler değil ki... Asıl korkutan şeyler basit bir bakışta, küçücük bir el hareketinde ya da ağızdan kaçırılan bir çığlıkta saklıdır. İnsana acı veren, insanı çarmıha geren şeyler bunlar işte... Üstümüze örtülen kötülük tohumları bunlar...”

2. ANNENİN BAŞUCUNDA

Minik bir çitle çevrili meyve bahçesi koyu bir duman bulutuyla örtülüydü. Ağaçların dalları çıplaktı. Alabildiğine gergin birer düğüm hâlinde görünüyordlardı. Sadece badem ağaçları beyaz tomurcuklarıyla gülüyordu dünyaya. Sergey ve babası birlikte hazırlamışlardı bu bahçeyi. O zaman küçücük bir çocuktuk Sergey. Ama şimdi bu kendi eliyle kurduğu bahçeye arayan gözlerle bakıyor, çocukluğunun bildik ve dost ağaçlarını araştırıyor, artık otlarla örtülü yolları bulmaya, henüz bir kolej öğrencisiyken kurduğu ağaçlı çardağı keşfetmeye çalışıyordu. Tek katlı taş bir bina olan evleri şimdi ona bir çocukluk anısı gibi hem çok yakın hem çok uzak.

“Burada yaşadığın, büyüüp serpildiğin günler o kadar uzak değil Sergey... Bak, şu senin sevdiğin tavan arası işte, hatırladın mı?”

Bahçe bir örümcek ağı gibi parlıyor güneşte. Tomurcuklarla süslü ilkbahar toprağı badem ağaçlarından fışkıran çiçeklerin be-

yazıyla şenlenmiş. Şu alt katın penceresi Sergey'in çocukluğunu, öğrencilik yıllarını tanımlayan şey.

Geçen kıştan miras kalan ölü yapraklarla örtülü keçi yolunun başında bir adam. Uzun boylu, iri yapılı ve sakallı. Yaşayan tek kolu biçimsiz bir günah gibi sarkıyor omzundan. Beyaz bir ceket üstünde ve ayağında bir Kazak pantolonu. Kemikli yüzünde gözleri kederli siyah halkaların ortasından bakıyorlar dünyaya. Uzun burnu biraz gagamsı. Daracık üst dudağına doğru sarkıyor.

“Dimitri ile burada karşılaşmam iyi olmayacak baba. Fark ediyorum bunu. Dostça ayrıldık ikimiz de... Korkarım, düşman gibi karşılaşacağız bu sefer.”

Tek kollu adam bir kuş keskinliği taşıyan dik bakışıyla bakıyor onlara. Uzun kemikli yüzüne yayılan gülümseme ile biraz da kuru kafaya benziyor. Dostça uzatıyor tek kolunu. Sesinde bağırarak söven bir şarkının güçlü titreşimleri var.

“Bütün yüreğimizi, en iyi dileklerimizi koyuyoruz ve diyoruz ki: Kızıl yıldız kahramanı baba ocağına hoş geldin!.. Bizim küçük Sergey!.. Dostum ve kardeşim Sergey...”

Gürültülü kahkahalar hâlinde bahçeye yayılıyor sesi, ilerideki badem ağaçlarına kadar ulaşıyor. Ama sözlerinde yalan olan, gerçek olmayan bir şey var, seziliyor bu. Olduğu yerde bekliyor, yaklaşıyor Sergey'e.

Sergey boşta kalan eliyle selamlıyor onu. Sinirli bir titreme bütün gövdesini sarmış. Merdivenin basamaklarına yürüyor.

Annenin yattığı küçük oda yine eskisi gibi karanlık. Yine perdeler inik, her tarafta yine oraya buraya dağılmış elbiselerin, komodinlerin, küçük çekmecelerin yarattığı bir karışıklık. Odada yine yıllarca yaşanmışlığın garip ve küflü kokusu. Annesini her hatırladığında Sergey bu kokuyu da burnunda hissetmiştir.

Biraz da kendi yaşadığı hayatın mirası değil mi bu koku ona? Dört bir yanda üst üste bırakılmış mobilyalar, her çeşit eşya duruyor: O eski günlerin debdebesinden uzak, biraz daha başkalarına yer açarak yaşamalarını kısa bir süre önce hatırlattılar ev halkına. Biraz da bundan bu yığılımlık.

Annesinin yastıkların yumuşak beyazlığına gömülü hasta başı, uyuk ve ihtiyar yanaklarına dökülen gençliğini kaybetmemiş siyah örgülü saçları. Bakıyor Sergey. Ayaklarının ucuna basarak yaklaşıyor yatağa. Bu şimdi çok yabancı ve çok uzak anne yüzüne uzun uzun bakıyor. Avucunun içine alıyor hastanın elini. Adalelerini, etini kahrolası bir inatla geren titreme kemiklerine yayılıyor ve kemiklerinde hiç beklemediği, hiç tanımadığı bir sızı.

Avucunun içinde okşayarak tuttuğu bu el, bu yastıkların arasında kaybolmuş gibi duran çökmüş kadın başı, hem çok uzağında, hem boğazında düğümlenip kuruyan kocaman bir hıçkırığı yaşatacak kadar yakınında. İçinde yaşadığı, büyüdüğü yuvanın kokusu ciğerlerinde şimdi. Ve Sergey ne yapacağını bilemiyor. Bu üst üste yığılmış, eski, alabildiğine ihtiyar eşyaların arasında kendini nereye koyacağını bilemiyor. Bu, avucunun içinde duran ve her dakika biraz daha sönen eli ne yapacağını bilemiyor.

Susuyor annesi. Ölümlü gözlerinin derininde kim bilir neyi, gençliğinin hangi anını düşünerek bakıyor oğluna?

Sergey de susuyor. Annesinin ağzından, bir çift söz bile olsa, bir şeyler çıkmasını umutla bekleyerek titriyor. Şu ölüm döşeğindeki anne, konuşmasa da, bağırmasa da razı Sergey. Mırıldansın yeter ki... O Sergey'in umutla beklediği mırıltı bile gelmiyor. Sadece annesinin gittikçe ölen yüzü ve hasta göz kapaklarının ağır birer perde gibi örtüverdiği gözleri.

Sergey'in yanında Dimitri. Ayakta bekliyor o da. Gözlerinde hınzır ve alaycı bir alev yanıp sönüyor. Dipdiri bir adam Dimitri. Çok kemikli üstelik. Alabildiğine iri kemiklerin gövdesini çepeçevre saran deriden taşıdığı duygusunu veriyor bakınca. Kaşlarının iki yay gibi yüzüne yayılışı ve yırtıcı bir kuşun gagasına benzeyen burnu ona vahşi bir görüntü kazandırıyor.”

Sergey'in etinde ve kanında dolaşan o kör olası titreme duruyor. Annenin mecalsiz eli avucundan âdeta fırlayarak düşüyor yatağa...

Aydınlık, saf bir bakışla gülümsüyor babası:

“İkinizin birden benim çocuğum olması ne tuhaf!” diyor. “Hele birbirinize ve bana bu kadar yabancı olmanız...”

Dimitri’nin gözlerinde deminki hınzır ifade. Alaycı ve soğuk yine.

“Sergey, görüyorsun kardeşim, babamız hâlâ fıçısının içindeki Diyojeni taklit ediyor. Sineklerle ve bir de kendi sözleriyle besleniyor, avunuyor. Küçük kuşlar gibi günahsız, seviyorum babamızı...”

Kardeşinin bakışından tedirginlik duyuyor Sergey. Soğuk bir tavırla soruyor:

“Yokluğun uzun sürdü, farkında mısın? Neler yaptın yıllar boyunca? Hiç haber alamadık senden.”

“Söylemem. Söylemek zorunda kalsam yalan söyledim, ya da gerekeni söylemezdim, gizler ve başka hikâyeler uydururdum... Alman cephesinde albaydım önce... Sonra yaralandım, savaş gazisi oldum yani... Şimdi de belli bir mesleği olmayan bir yurttaşım ben.”

Dimitri beklenmedik bir hareketle annesinin elini alıyor. Dudaklarına götürüp öpüyor. Garip bir debelenme ile titriyor anne. Dilsiz bir korkuyla dolu gözlerini oğluna çeviriyor.

Dimitri’nin göz bebeklerinde hep o deminki dalgacı parlaklık. Sergey’in omzuna koyuyor elini.

“Yıllar var ki görmedim seni... İlk gençliğimizden beri neredeyse... Sarılalım kardeşim...”

İçinde gitgide büyüyen tedirginlik Sergey’i yaklaştırmıyor ona. Babasına doğru yürüyor Sergey.

Kısa, kesik bir kahkaha Dimitri’nin dudaklarında. Sola dönüyor askerce, odadan çıkıyor.

Mavimsi bir parlaklık tıraşlı ensesinde. Babanın alnında iki kocaman ve derin çizgi. Titreyen eli sakalında. Solgun yüzünde acınacak bir gülümseme. Duvara yaslanıyor.

“Neyin var baba?”

“Stoikler gibi kararlı olmalısın Sergey. Duygularına yenilmemelisin. Neye yarar? Stoikler bile duyguların elinde tutsak oluyor kimi zaman. Korum kendini Sergey ve insanları seyretmeyi öğren.”

Anne, ölüme çok yakın insanlardaki o çılgın atılışla dirseklerinin üzerinde doğruldu. Sonra yeniden devrildi yatağına. Bu kendinden geçişinde ölüme daha da yaklaştığı seziliyor. Yastıkların arasında kayboldu başı. Artık onun gözlerinde sadece suskunluk, korku ve eziklik yaşıyor.

Allak bullak oldu Sergey. Çıktı odadan. Merdivenleri ağır ağır indi. Sonra adımlarını hızlandırarak bahçe kapısına yürüdü.

Dışarıda rastladı Dimitri'ye. Kardeşi, elleri pantolonunun cebinde, kısılmış göz kapaklarının aralığından dik dik bakıyordu ona.

“Şimdilik eyvallah bana... Tekrar karşılaşacağız değil mi Sergey? Bir dahaki sefere başka şartlar altında karşılaşacağız seninle... Hem o zaman keyfimizce konuşacağız... Hoşça kal şimdilik...”

Sergey'e parlak beyaz dişlerini gösteren bir sırıtkanlıkla baktı. Gözleri gülmüyordu ama. Gözlerinde bir acılık, zehirli bir sertlik vardı.

ZORLU GÜNLER

1. İŞÇİ KANI

Günlük güneşlik günler değil bugünler. Gökyüzü her zaman-ki gibi beyazlı bir mavi ile donanıyor ama soluk almakta güçlük çekiyor insanlar. Hışım gibi esen deli bir rüzgâr şehri, dağları, insanları ve yük iskelelerini durmadan kırbaçlıyor. Aman vermiyor, kocaman toz bulutlarıyla saldırıyor. Bugünlerin ateşi insanların yüreğinde sadece. Ve insanların yüreği kırmızı birer eşarp olmuş rüzgârda.

Gleb başında kasketi, Sendikalar Birliği'ne, Parti Komitesi'ne –şehir halkını teşkilatlandırmak için bir genel görüşme açtırmalı–, Demiryolu İşçileri Sendikası'na –Yoldaşlar, neft dolu vagonları rafineriye daha çabuk göndermenin yolunu bulmalıyız–, fabrika yöneticilerine, Brinza'nın ve dizel motorların çalışmaya hazır bekledikleri makine bölümüne koşuyor her gün.

Yitki sevgi ve dostluk dolu avuçlarıyla kocaman şaplaklar vuruyor Gleb'e. Onun yüreği de alev alev yanıyor coşkunlukla.

“Hey Çumalov, hey! Asıl şu fabrika işine baksan! Sen çalıştıracaksın o koca devi... Makinesiz filan çalıştıracaksın hem! Avrupa'ya göndermeli seni, nasıl yapıldığını göstermelisin bu işlerin!”

“Fena fikir değil yoldaş... İster misin Avrupa'nın da altını üstüne getirelim!”

“Bana bak Çumalov! Bir sosyalist olduğunu unutma sakın!”

Bütün bu yeniden yarattığımız dünyayı sosyalizmin ateşiyle kurmalıyız! Yoksa yaramaz işimize. Unutma ve yürü aslanım!”

“Yitki yoldaş, bütün gücümüzle yürüyoruz hedefe... Şimdiden alıştık bu hıza! Ama daha hızlı yürümek de tehlikeli!..”

“Çumalov, dört dörtlük adamsın sen! Doğrusun yoldaşım!”

Alışılmadık bir coşkunluk içinde Gleb. Keyifli bir gel-gitle açılıp kapanıyor burun delikleri.

Lukava'nın yanına koşuyor. Lukava'yı Sendikalar Birliği'nde bulamıyor. Dört duvar arasında pinekleyecek adam değil Lukava. Koşuyor o da. Bütün gününü bir sendikadan öbürüne, bir işyerinden başkasına geçerek yaşıyor, hep işçilerin yanında, hep onlarla ve her yapılan işin bütün zorluklarına katılarak, çareler arayarak geçiriyor. Uzlaşmazlıkları çözmekte, devrimin işçilere anlatılmasında, bozguncuların yola getirilmesinde, yüksek verimle çalışan işçilerin desteklenmesinde hep Lukava. Fabrikaların, atölyelerin yöneticilerin, İktisadi Planlama'nın, Gıda Komitesi'nin tepesinde korkulu bir kâbus gibi belirliyor, kırtasiyeciliği silip süpürüyor, görevini yapmayanlara korku, yapanlara yeni bir hız veriyor. Hiç yenik ve yorgun düşmüyor. Bıkmıyor, usanmıyor. Gözlerinde o hiç sönmeyen alev, durmadan dolaşiyor.

Ve işçilerin yüreğinde taht kuruyor böylece.

Gleb her uğradığında küçücük kâğıtlar bırakıyor ona. Hep hatırlatıyor: “Demiryolu İşçileri Sendikası'nı yönetenleri hizaya getirmeli”, “İktisadi Planlama sabotaj yapıyor. Bütün hünerleri şekilcilik. Boğazlarını sıkıver de akıllansınlar”, “Neft rafinerisindeki beyleri silkelesen de bitleri dökülse”.

Sahiden gerektiğinde ipince bir bronz heykeli andıran gövdesi, alev alev yanan gözleri, simsiyah, kıvrırcık saçlarıyla ortaya çıkıveriyor Lukava.

Fabrikanın elektrikçileri çalışmaya koyuldular bile. Fabrika-daki malzeme stoklarının arasından çıkarılan küçük ampuller işçi evlerine dağıtıldı. Pencerelerde güleç yüzlü işçiler var artık. Kadınları ve çocukları da bir keyifli, bir keyifli ki görmek gerek.

Açlığın ölgünleştirdiği bu insan yüzlerinde mutlu bir geleceğin pırıltıları okunuyor şimdi.

Çilingir atölyesinde artık kimsenin çakmak yapmak gibi bir uğraşısı yok. Başka şey yapılıyor orada: Bütün makineler onarılıyor, temizlenip yağlanıyor, eksik parçalar yerine konuyor. Atölyede artık hep makinelerin madenî sesi, gıcırtilar, tamir edilen parçalardan ortalığa yayılan tıkırtı. Her yerde mavi tulumlu işçiler var. Bir atölyeden öbürüne gidip geliyorlar. Loçak ve Gromada çilingir atölyesinde çalışmıyorlar ama. Onların işi ayrı. Fabrika Komitesi'yle uğraşıyorlar. Ve başlarından aşkın işleri. Karargâh kurdukları alt kat mahzenlerinde çalışıyorlar. Başları kalabalık. Yine çimento ve tütün kokuyor orası. Hele o tütün kokusu... Öyle boğucu ki kokusundan şeytan kaçır. Alt kat mahzenleri, Fabrika Komitesi'nin çalıştığı odalar yani, işçilerin kahkahasıyla, gürültücü neşesiyle çın çın ötüyor.

Fabrika Komitesi. İşçilere iki misli yiyecek dağıtabilmek. İnsan gücünü en verimli şekilde bölüşmek. Havai hattın kurulması. Çilingir atölyesindeki döner-makineler. Sıvı yakıt bulma işi. Dinamolar yarın dönmeye başlayacak ve fabrika bu gece uyanacak uykusundan...

İşçiler Gleb'e fabrika ile ilgili her konuda kendileri adına konuşma yetkisi verdiler. Gleb ter içinde, koskocaman kahkahalar atarak her yere girip çıkıyor. Makinelerle insanın alışverişine katılıyor. Sıvamış kollarını. Coşkunun bir neşe içinde çarpıyor yüreği.

Sık sık makine dairesine, Brinza'nın yanına giriyor. Brinza onu her görüşünde gürültülü bir sevinçle karşılıyor:

"Selam sana kumandan! İşlerimiz iyidir... Makinelerimiz çoktan hazır. Yakıt, kumandan! Artık yakıt gerek bize! Başka şey istemeyiz... Daha o zaman, cehennemin bir ucundan çıkıp geldiğin zaman ta şuramda hissetmiştim bunu... Her şeyin iyiye döneceğini sezmiştim. Sendeki inat var ya, benim dizel motorlar gibi gücü-kuvveti var o sendeki inadın... Yakıt, arkadaş... Petrol, benzin getir bana! Zaten şu iki gün içinde benzinimi bulup getirmezsen, çatlarım öfkemden! Seni de havaya uçururum o zaman!.."

Brinza'nın yardımcıları durmadan çalışıyor makinelerin arasında. Bitip tükenmeyen madenî gürültüler yükseliyor makine dairesinden. Gözünü kırparak biraz ötede çalışan yardımcılarını işaret ediyor Brinza. Bembeyaz dişlerini gösteren kocaman bir kahkaha koyuveriyor ardından.

“Görüyorsun ya benimkileri, nasıl çalışıyor hepsi! Tıraş bitti artık! Gevezelik bitti. Bu işi makineler becerdi işte... Onlar yaşadıkça kurtulamazsın ki ellerinden! Makinelerin hasretliği sevilen kadına çekilen hasretten bile üstün, biliyor musun?”

Birdenbire öfkeyle kabarıyor sesi, büyüyerek yayılıyor etrafa:

“Yakıt getir, Çumalov! Yakıt getir bana! On sarnıç dolusu hem de... Başlamak için bu bana yeter... On sarnıç istiyorum...”

Gleb ve mühendis Kleist dağda, her yanı otlarla sarılmış şantiyelerin arasında dolaşıyorlar. Peşlerinde teknisyenler ve taş ocağının işçileri var. Kleist suskun. Ciddi bir dikkatle eski havai hattan geriye kalan yapıları inceliyor. Eski teknisyenlerden ikisi onun hemen iki adım gerisinde bekliyor. Kleist'in her baş işaretine eskiden olduğu gibi koşturuyorlar yine. Mühendis hiç bakmıyor yanındaki Gleb'e. Onun varlığından habersizmiş gibi davranıyor. Ama Gleb, mühendise güç veren, onu ayakta tutan şeyin kendisi olduğunu biliyor. Kleist yanındaki teknisyenlerle tartıştığı zaman, Gleb onun aslında kendisine konuştuğunu, derdini ona anlatmak istediğini, gerekli bütün direnmeleri, doğru itirazları kendisinden beklediğini seziyor.

Fabrika çevresindeki yol şebekesini onarmaya karar verdiler. Havai hattı da en yukarıdaki taş ocağı şantiyesinden tepeye, sekiz yüz metre yüksekliğe kadar çıkaracaklar.

Mühendis Kleist artık pencereleri ardına kadar açık duran çalışma odasında projenin hesaplarını yaptı. Gerekli yatırımın miktarını buldu.

“Şu yaptığımız hesaplara hiç kısıntı yapmasalar, gerekli işçiyi de verseler bir ayda bitiririz bütün işi.”

Gleb mühendise doğru eğildi. Elini olanca ağırlığıyla indirdi masaya:

“Teknisyen yoldaş, dört günde bitecek bütün iş! Emrinizde beş bin işçi var. Gerekli malzemeyi istediğimiz anda verecekler bize. Sabotaj yapmayı deneyenler olursa çanlarına ot tıkayacağım hepsinin. Çok daha büyük güçlükleri yendik biz. Unutmayın teknisyen yoldaş, bir ay vaktiniz yok sizin, dört gün vaktiniz var sadece. Ona göre yürüyün hedefe.”

Kleist bir süre kısık gözlerinin aralığından Gleb’e baktı. Ve ilk defa olarak solgun bir gülümseme belirdi dudaklarında.

Fıçı atölyesi koskocaman ama terk edilmiş, işe yaramaz bir hangardan farksızdı. Baştan başa camla kaplanmış tavanı delik deşik olmuştu: Bu camları taşla kırarken çok eğlenmiş olmalı çocuklar. Putreller, cam parçaları, kasnaklar, kereste artıkları kaplamıştı her tarafı. Hızar makineleri ve orada başka ne varsa, bir toz bulutuyla örtülmüştü hepsi. Rüzgârın dağlardan ve şose yoldan sökülüp getirdiği toz kümeleri idi bunlar. Soluk, âdeta sisli ışık huzmeleri aydınlatıyordu içeriği.

Gleb buraya da girdi. Eşikte durup sessizce baktı etrafa. Eskiden burada hızarlar tahtalarla cebelleşir, yongalar altın rengi pırıltılarla ortaya saçılırdı. İşçilerin üstü başı yongadan geçilmezdi. Keyifleri hiç kaçmazdı ama. Kereste kokusunu ciğerlerine çeker, durmadan işleyen hızarların türküsüne kulak verirlerdi.

Gleb atölyeye girmedi. Girse üzüntüden kahrolacak, bunu biliyor. Yine biliyor ki bu atölyenin de hayata döneceği, o eski gürültüsüyle tekrar yaşayacağı günler gelecek. Hızarların türküsüyle dolacak işçilerin yüreği.

Gitmek istedi. Yapması gereken çok iş var dışarıda, biliyor. Gidemedi ama. Gülmeye başladı. İleride Savçuk’u gördü. Savçuk sırtı dönük oturuyor; eski tezgâhını yumrukluyor, tekmeliyor, oradan oraya vuruyor.

“Gıcırdayıp durma tezgâh budalası!.. Aç kemiklerini enayi, unuttun mu beni yoksa?..”

Savçuk çıplak ayaklarını sürüyerek hızarların başına gidiyor. Kocaman kıllı elleriyle okşamaya başlıyor onları.

“Kurnaz orospular sizi!.. Kendinizi de hiç okşatmaya meyliniz yok bakıyorum... O eski türkülerini ne zaman söyleyeceksiniz, ha? Bekleyin hele, yeniden aşk başlayacak aramızda. Yakındır o günler. Yakında hep beraber fıçıları sıraya dizeceğiz bir bir... Hem bu sefer burjuva karıları içlerinde çamaşır yıkasınlar diye yapmayacağız fıçıları... Gemilerle dünyanın öbür ucuna kadar gidecekler bu sefer... Çimento götürecekler. Göreceksiniz kurnaz orospular sizi...”

Hey gidi Savçuk, ne öfkeden, ne güzellikten anlayan Savçuk! Sevdiği kıza aşkını homurdanan ayıdan farkın mı var şimdi? O iri yarı gövdesi, kıllı ayakları, yamyassı suratıyla bu gösterdiği incelik de neyin nesi?

Gleb güçlükle tuttu kahkahasını, Savçuk’u tedirgin etmek istemedi. Taptaze duygular, yeni güçler uyanırsa insanların içinde, yüreğinde ve damarlarında kan tazelenirse ona dokunmamalı. Çünkü bu an insanın yaşadığı en kutsal, en gerçek andır.

Gleb sessizce çıktı atölyeden. Dışarıda sıcak ve dost güneşle baş başa kalınca başladı gülmeye:

“Bu Savçuk serserisi öldürür insanı yahu!..”

O gün öğleye doğru, güneşin dağı, taşı, demiri erittiği bir vakte soluk soluğa bir lokomotif, mavi göğesini kapkara dumanlar püskürterek sayısız sarnıç vagonunu getirdi şehre. Vagonlar benzin ve petrol doluydu. Mavi tulumlu işçiler yorgun lokomotifin çektiği vagonları görünce sevinç çığlıklarıyla istasyona doğru koştular.

2. ÖLÜMÜN ÜZERİNDEN ATLAMAK

Bölge yöneticisi Borçi’nin milis başkanı Saltanof’u kırbaçladığı haberi Sovyet Bölge Şûrasına telefonla bildirildi. Saltanof, Borçi’nin yanına buğday toplama işinde yardımcı olarak verilmişti. Borçi onu kırbaçlayınca o da Borçi’ye ateş etmiş. Saltanof milis birliğinin şefiydi. Kazaklara ve çevresindeki devrim aleyhtarları halka saldırılar düzenliyor, hasat vakti olduğu için ekinleri

kaldırıp götürüyor, ahırlarda son kalan hayvanları bile bırakmıyor, alıyordu. Hayvanlar ve hasat Bölge Merkezi'ne götürülürken görevli bir bando takımı da merkez binasının önündeki meydana Enternasyonal'i çalışıyordu. Köylüler ve kadınları bu durumdan yakınıyor, öfkeyle bağırıp çağırıyorlardı. Saltanof ve Borçi bölge merkez binasının önündeki meydana çatışırken bando takımı da Enternasyonal'i çalmaya devam ediyordu.

Telefon haberini okurken Badin'in yüzü her zamanki gibi hareketsizdi. Yanında emir bekleyen sekreter Peplo da her zamanki sırtıkan gülümseme ile bakıyordu ona.

"Budala herifler! Birbirini yiyecek ikisi de. Yoldaş Peplo, bir fayton hazırlatın bana. Kendim gideceğim oraya. Ben halledeceğim bu zırvalığı!"

"Anladım."

"Durumu Parti Komitesi'ne, Çumalova yoldaşa da bildirin. Hemen gelsin buraya. O tarafa gitmek için taşıt istemişti bizden. Onu da götüreyim."

"Anladım... Çumalova yoldaşa kendisiyle beraber gideceğinizi söyleyeyim mi?"

Sekreter Peplo hâlâ gülerek bakıyordu Badin'e ve cevap bekliyordu. Şûra başkanı başını kaldırıp sert sert baktı ona. Peplo yine gülerek geriye çekildi.

"Anladım."

Badin koskocaman gövdesiyle dökme bir heykeli andırıyor oturduğu yerde. Ağır, yerinden kaldırılması güç bir eşyaya benziyor bu duruşuyla.

Sekreter çıkınca kalktı yerinden. Kollarını açarak odanın içinde dolaşmaya başladı. Omuzlarından başına yayılan o ağır, hantal görünüş kayboldu birden. Adaleleri gergin, kemikleri esnek ve uzamış, başı dik görünüyor şimdi.

Parti merkezindeki bir koridorda yürüyordu Daşa. Miyekova koşarak yetişti ona. Koluna girdi Daşa'nın. Çıkış kapısına kadar yürüdü onunla.

“Dinle Daşa! Senin yerine başka bir delege göndersek bu sefer? Böylesi daha iyi olur sanıyorum. Her hafta sen çıkıyorsun dolaşmaya, ötekiler hep evlerinde oturuyor. Civar yollar pek emin sayılmaz bugünlerde. Seni korumamız gerek. Bir iş gelse başına, kimi bulup koyabiliriz senin yerine? Her gidişinde endişe ve meraktan hasta oluyorum.”

“Böyle konuştuğun, böyle gevezelik ettiğin için utanmalısın yoldaş Miyekova. Ufacık bir kız değilim ki ben, kendi işimi görmesini, kendimi korumasını bilirim elbet. Biz böyle korkarsak ne işe yarar Kadın Kolu?”

Polya endişeyle baktı Daşa’ya. Sustu ama. Daşa dostça vurdu onun eline. Hızlı adımlarla dışarı çıktı. Koltuğunun altında kendi eliyle diktiği bez bir bohça vardı. Günlük ekmeği de onun içinde, gerekli evrak da.

Şûra binasının önünde siyah bir fayton bekliyordu. Sakallı arabacı ikide bir mendilini çıkarıp sümkürüyor, paltosunun etekleriyle yüzünün terini siliyordu.

Şose yola yayılmış çöp yığınlarının, tozun toprağın içinde itişen iki çocuk ilişti gözüne. İkisi de yırtık önlükler giymişti. Yüzlerinin rengi uçmuş, morlaşmıştı. İtişip kakıştıkça havaya, akasya ağaçlarının tepesine doğru kesif bir toz bulutu kaldırıyorlardı.

Faytonun önünde durdu Daşa. Önce şose yola sonra başını kaldırıp Şûra başkanının penceresine baktı. Tekrar şose yola çevirdi bakışlarını.

Kimdi bu çocuklar? Bu terk edilmiş yavrucaklar ne arıyor burada? Ya milis teşkilatı neredeydi, ne yapıyordu da bu zavallılıkları görmüyordu? Çocuk Koruma Teşkilatı da ya kör ya da beceriksizdi. Veya başıboş bırakılmıştı onlar da. Onları da dürtükleyen yok demek. Yolun öbür tarafına geçti Daşa. Uzun uzun seyretti çocukların boğuşmasını.

“Ufaklıklar, bakın hele buraya! Hanginiz ekmek istiyor? Karnınız aç, biliyorum. Gelin buraya!”

İki çocuk kulak verdi önce. Yüreklere korku düşmüştü. Kamçıdan korkup büzülmüş köpeklere benziyorlardı bu halleriy-

le. Karşılarında duran, onlara seslenen kadın tatlı tatlı gülümsüyordu. Dost bir yüzü vardı. Başında kırmızı bir eşarp ve elinde büyücek bir somun. O kırmızı eşarp ürkütüyordu ikisini de (bu kırmızı bezin ne ölçüde güçlü olduğunu anlamışlardı çoktan). Ama o somun yok mu?.. İşte o somun çok çekiciydi onlar için. Uzaktan uzaktan kokusu yayılıyordu burunlarına.

“Yok... Biliyoruz... Gelmeyiz... Ekmek verecem diye çağırırsın bizi, yetiştirme yurduna kapattırırsın sonra...”

Çocuklardan biri korkuyla geriledi. Tabanları yağlamaya hazırdı. Daşa kahkahalarla güldü onun bu hâline. Elindeki somunu iki eşit parçaya böldü sonra.

“Kaçmayın küçük budalalar! Hele gelin yanıma... yetiştirme yurduna filan göndermem sizi... Alın bakalım... İkinize birer parça... Küçük adamlar bu kadar korkak mısınız siz?”

İyi bir kadına benziyor bu. Okşayan, tatlı bir gülücük yüzünde. (Şu kırmızı eşarp olmasaydı başında). O elindeki somun ne güzeldir kim bilir...

İki ufaklık birbirlerine baktı ilkin. Usulca yaklaştılar Daşa'ya, kalabildikleri ölçüde ondan uzakta durarak ellerini uzattılar. Daşa ekmeği bölüştürdü ikisine. Elini uzattı sonra ve bir tane-sinin kıvrıkcık saçlarını okşamak istedi. Ama bağırdı çocuk. Korkuyla uzaklaştı.

Kendi Niyurka'sı çocuk bakımevinde bu başıboş dolaşan küçük budalalardan daha mı mutlu acaba? Daşa onu bir gün dağıtım merkezindeki aşevinin arka avlusunda, artık yiyeceklerin içinde orayı burayı karıştırırken bulmuştu. İşte o anda kızının bir yaşayan ölüden farksız, kendi anneliğinin anlamsız, saçma ve yalan olduğunu, kendi hatası yüzünden kızının açlık çektiğini, acı çektiğini anlayıvermişti. Çocuk bakımevinde zaman zaman okşanan çocukların aslında anne sevgisine hasret olduklarını işte o zaman fark etmiş, yüreği burkularak kızını çocuk bakımevine götürmüştü tekrar.

Badin faytonun yanındaydı. Meşin bir elbise vardı üstünde. Daşa'ya bakıyordu.

“Otur Çumalova yoldaş. Otur da gidelim.”

Daşa'yı beklemeden bindi faytona. Oturdu. Onun kocaman gövdesinin ağırlığı altında fayton bir sallandı önce. Daşa da bindi arabaya. Onun yanına oturdu. Ve o an kalçasına değen Badin'in kalçasını olanca sıcaklığı ile hissetti.

Badin onun varlığını çoktan unutmuş gibiydi. Her zamanki suskun, içe dönük ve soğuk kalıbına girmişti şimdi de.

“Otomobil gitmez bu bizim gittiğimiz yola,” dedi. “Arabayla bile kaplumbağa misali ilerleyeceğiz dağ yollarında. Şu ortalığı kasıp kavuran eşkıya takımından korkmuyor musun? Sadece ta-banca var yanımda. Yanımıza muhafız alsaydık daha iyi olurdu belki.”

Daşa baktı ona. Korkuyor mu bu adam? Çok merak ettiği hal-de Badin'in korkup korkmadığını anlayamadı. Adamın yüzü yine hareketsiz, yine sert.

“Nasil istersen Badin yoldaş. Korkuyorsan muhafız al. Alışkı-nım ben tek başıma gitmeye.”

“Sür arabayı Yegorof!”

Yegorof üst üste iki defa onlara döndü. Bir şey söylemek iste-diği belliydi ama cesaret edip söyleyemedi. Yeniden sümkürdü ve asıldı dizginlere.

Fayton arnavut kaldırımı yolda ilerlediği sürece Daşa keyif-liydi. Arabanın böyle salıncak gibi bir o yana, bir bu yana yalpa vuruşu hoşuna gidiyordu.

Sergey'i gördü yoldan geçerken. Eliyle selam gönderdi ona. Az sonra Yuk çıktı karşılarına. Onları görünce şaşkınlıkla durakaldı olduğu yerde.

Badin'in etli, kalın dudaklarında aşağılayan, hor gören garip bir gülümseme belirdi.

“Bu herife tahammülüm yok benim.”

“Yuk için mi söylüyorsun? Bak, bu olmadı işte. Yuk yoldaş hem mesleğinde usta ve iyi bir işçidir, hem iyi bir komünisttir. Bizim generallerimizi ve bürokrasiyi sevmez o. Kuşkulu ve şüphelidir...”

“Bu Yuk herifi bozguncunun, gürültücünün biridir, o kadar. Onun gibileri kovmak gerekir Partiden.”

“Hayır, Badin yoldaş... Yuk iyi adamdır, doğruyu söylüyor üstelik. O doğruyu söylediği için siz, hepiniz öfkeleniyorsunuz. Onun sözlerine cevap değil ki bu! Üstelik gerçek olan bir şey var: Sorumlu yöneticiler olarak işçi sınıfına sadece çalışma odalarını zın penceresinden bakıyorsunuz. Öyle değil mi?”

“Yanılıyorsun. Sorumlu yöneticilerin çalışma odası işçi sınıfına ve onun dertlerine şu senin iyi dostun Yuk’tan daha yakındır. Her şey, en karışık hükümet sorunları da, en basit günlük meseleler de çalışma odasından geçer çünkü. Zaten senin kocanı da bir çalışma odasında tanıdım ben.”

Kocaman, gürültülü bir kahkaha koyverdi. Ama onun bu gülüşünde garip, anlatılması çok güç bir başkalık var. Gülüşü de sözlerine benziyor aslında. Badin’in bu türlü gülmesi yok mu, her seferinde Daşa’nın yüreğini hoplatıp garip bir tedirginlik yaratmıştır.

Şehir çok uzakta şimdi. Yumuşak, öfkesiz kıvrımlarla yükselip alçalan tepeciklerin arasında, vadide ilerliyorlar. Sol yanlarında üzüm bağları, sağda henüz çıplak, yapraksız, boz mavi ve sisli bir orman. Ağaç gövdeleri üst üste binmiş gibi görünüyor, en geridekiler sanki dönen bir çarkın ucunda savrulur gibi gitgide uzaklaşıyor, ormanın karanlıklarında kayboluyor, artık tek tek seçilmez hâle geliyor.

“Söyle bakalım, sen ne diyorsun aile hayatı için?.. Aynı yatağı paylaştığın bir kocan var, kirli çamaşır derdi var başında. Partideki işin, Partideki görevin var ayrıca. Bir de küçük çocuğunuz var yanılmıyorsam! Evinle Partideki görevin arasında bir seçim yapmak zorundasın aslında. Sanırım, kocan bu konuda senden bazı garantiler istiyor... Tuttuğunu koparan, kararlı bir adama benziyor.”

Köşeye usulca büzüldü Daşa. Yüreğinden beynine bütün gövdesini çepeçevre sarıveren bir tedirginliğin varlığını hissediyor.

“Kocam kendi hayatını yaşıyor, ben benimkini yaşıyorum Badin yoldaş... Her şeyden önce komünistiz...”

Badin, o deminki gibi gürültülü bir kahkaha koyuverdi yenisinden. Elini uzattı sonra. Daşa'nın dizleri üstüne koydu.

"Bütün komünistler de senin gibi konuşuyor. Ama yatak yataktır, değişmez ki bu... Fakat öbür kadınlardan daha içten, daha dürüst konuşuyorsun sen. İçinden öyle geliyor, bunu seziyorum. Üstelik seninle geçinmek çok zor, onu da biliyorum."

Daşa onun elini usulca indirdi dizinden. Köşeye iyice büzüldü.

"Komünistler önce birbirleriyle anlaşmayı öğrenmeli Badin yoldaş, birlikte davranmak için..."

Badin tekrar içine dönük, soğuk ve hareketsiz tavrını takındı. Daşa'dan uzaklaştı iyice. Daşa baktı ona. Adamın öfkeyle parlayan gözlerini gördü.

"Rahat otur ve korkma. Seni yemem."

Bu sefer de alaycı bir gülümseme dudaklarında.

"Senin dişlerin beni korkutmaz Badin yoldaş... Tanıyoruz birbirimizi."

Uzun ve dar bir geçide girdi fayton. İki de susuyor. Yarım yamalak geliyor güneş ışıkları. Kuşların cıvıltısı, yakınlardaki bir dereden kulaklarına kadar gelen suyun şırıltısı bütün işittikleri. İki de ayrı yönlere bakıyor. Daşa yanında oturan adamın, Badin'in titrediğini, içinde uyanan arzuyu güçlükle zaptettiğini kısa ve kesik öksürüklerle sarsılmasından anlıyor. Üstüne atılıp atılmamak için kendisiyle mücadele ettiğini hissediyor. Badin'in kolay zaptedilir bir erkek olmadığını biliyor, onun gözlerinde içinde uyanan arzulara isyan etmeye çalışan vahşi bir hayvanın kararsızlığını okuyor. Eğer şimdi ona saldırmazsa Badin, kendisini daha güçlü ve Daşa'yı daha zayıf hissettiği ilk anda tekrar deneyecektir. Bekleyiş Daşa'yı bitiriyor, ürkekliğine hâkim olamıyor artık ve güçsüzlüğünü kabul ediyor. Badin şimdi atılsa üstüne, karşı koyamaz ona, biliyor bunu.

Geçit üç kilometre sürdü. Sonra birden vadiye açılan geniş bir yola çıktılar. Uzakta, yolun sonunda Kazak kasabası belirdi. Tepelerin arasında bahçelerin yeşiline gömülmüş duruyor.

Çevredeki dağlar sert, köşeli kayalıklarla, tehdit dolu kap-kara çıkıntılar hâlinde gökyüzüne yükselen yarlarla kaplı. Güneşten aldıkları parlaklığı bir ayna gibi yansıtıyor hepsi. Dağın doruğundaki orman bir sis perdesiyle örtülü. Gökyüzü dağın ve ormanın üzerinde derin ve masmavi bir nehir çarpıcılığı ile duruyor. Beyaz bulutlar bu büyük nehrin içinde yüzen buz kümeciklerini andırıyor.

Önünde uzayıp giden yolu göremiyor insan. Kocaman kayalıkların ardında bir görünüp bir kayboluyor yol. Bir aşağıda, bir yukarıda beliriyor. Sonra bir bakıyorsun sağ tarafa geçiyor, hemen sonra göz açıp kapayıncaya kadar sol tarafa sapıyor. İlerledikçe sanki orman üstlerine doğru geliyor, ağaçlar sıklaşıyor, kayalıklar gittikçe büyüüp yükseliyor. Daşa en yüksek noktayı, zirveyi arıyor gözleriyle. Bulamıyor ama. Kısıyor gözlerini, ufak bir kız çocuğu gibi köşesine büzülüyor. Uzakta, yüksek tepeler, güneşli geçitler gözlerinin önünde. Ne tarafa baksa insanı ürküten ve içine korku veren bir sessizlik. Her yönde, kayalıkların içinde oyulmuş kovuklar, eşkıya inleri.

Yegorof onlara döndü. Sakalları omzunun üstünde. Gür kaşlarının altında kaybolmuş gibi duran gözleri nemli:

“Muhafız almadınız ama iyi yapmadınız başkan... Burada ke-secekler bizi. Paralı tüccarlara da hep burada saldırırlar... İyi yapmadınız başkanım!”

Karşı casusluk teşkilatının mahzenlerinde onunki kadar ıslak, korkulu gözler gördüğünü hatırlıyor Daşa.

Bir taş hareketsizliği ile duran, ama etinin kadına her temasında alev alev yanan Badin köşesinde yine her zamanki gibi içine dönük ve sakin görünüyor. İri kemikli alnında beynine sıçrayan kanla birlikte belli belirsiz bir tedirginlik var gelip yerleşen. Göz bebeklerinden okunuyor bu. Tehlike mi ürkütüyor onu? Daşa'nın yanında olması mı? Badin köşesinde korkusuz tavrıyla otururken Yegorof nasıl olur da bilinmeyen eşkıyalardan korkar? Badin'deki bu taş misali katılık sıkıntı veriyor Daşa'ya. Ama içi böylesine

korkulu ürpertilerle doluyken korkusuz bir adamın yanında olmak biraz da hoşuna gidiyor.

Güldü Badin. Yegorof'un sakallarına dikti gözlerini.

“Korku gelirse insanın içine, eşkıyadan daha tehlikelidir Yegorof. Bak işine sen, sıkı tut dizginleri. Kırbacına da hâkim ol. Yol kötü değil.”

Ufaldı Yegorof, dayak yemiş insanlar nasıl büzülürse öyle büzüldü köşesine. Atları kışkırtmak için ağzını şapırdatmıyor artık. Dizginlere sımsıkı yapışmış, belli etmemeye çalıştığı bir ürkeklikle sık sık sağına soluna bakıyor.

Bir kilometre daha yol aldılar böylece. Daşa birdenbire Badin'in bütün gövdesiyle titrediğini fark etti. Derin bir soluk aldı adam. Ve onu faytonun öbür kösesine doğru itti. Bir eliyle omuzlarından yakalamıştı Daşa'yı, öbür eli kadının karnındaydı.

“Yoldaş Badin... Saçmalama... Cesaret edemezsin buna. İndir ellerini! Çok kötü bir şey bu yaptığın!..”

Adamın ağzı sarhoş bir gülümsemeyle genişliyor, burun delikleri kalkıp iniyor, gözlerinde ışıklar yanıp sönüyor.

“Cesaretim var buna... Fazlasına bile cesaretim var, kötülük de görmüyorum yaptığım işte. Kuvvetli insanız ikimiz de. Neden numara yapalım, sahte sözlerle birbirimizi kazıklamaya kalkalım? Kendi kendine mesele çıkarma şimdi... Mücadele başlayınca hiç teslim olmam, hiç yenilmem, bilirsin. İstediyimi de yaparım pekâlâ... Elimdeki her kozu da kullanırım...”

Kaçmak, adamın ellerinden kurtulmak istedi Daşa. Ama Badin bırakmadı onu. Daha ilk anda hâkim oldu Daşa'ya, kendine çekti kadını. Sarıldı. Bırakmadı. Daşa bir an onun kocaman, simsiyah saçlarını, adaleli yüzünü gördü, o kadar. Sonra kendi yüzünün öpücüklere boğulduğunu, dudaklarının adamın dudakları arasında kaybolduğunu anladı.

Badin'in ellerinden, dudaklarından taşan kanın olanca coşkunlukla kendi vücuduna, kendi kanına bulaştığını hissetti. Bir yeniklik, bir zayıflık duygusu sardı yüreğini. Zevkle birleşen bir ürpertinin bütün organlarına yayıldığını fark etti. Yüreğinin

çatlayacağını, göğsünün de yüreği ile birlikte çatlayıp açılacağını sandı o an. İçinde gittikçe hızlanan bir istek, dayanılmaz bir istek büyüdü: Olanca gücüyle vurmak istiyor bu adama. Ellerini kırmak, boğazına sarılıp boğmak istiyor Badin'i ve onun boyun-duruğundan kurtulmak istiyor...

Faytonun birdenbire sarsılması ters köşelere savurdu onları. Orman gümbürdemişti sanki, o masmavi gök birden kararmış, üzerlerine bir şamar gibi inmişti. Geçidin iki yanından iri kaya parçaları yuvarlandı yola.

Daşa o an Yegorof'un çuval misali sağa sola yalpaladığını, sonra ön tekerleklerle doğru yuvarlandığını gördü. Badin birden fırladı yanından. Olanca hızıyla asıldı dizginlere. Atlar isteksizce şahlandı.

“Durun!.. Eller yukarı! Köpekler, yakaladık sizi!..”

Kocaman külahlı, Çerkes paltosu giymiş eşkıyalar çıktı kayaların arkasından, ormandan fırladı bazıları. Hepsinin elinde filita tüfekler vardı.

Daşa başlarındaki külahları gördü ilkin. Sonra yırtıcı bakışlarla dolu gözlerini. Çok yakınında başı açık, sapsarı bir Kazak askerini, kahkahalarla gülerek atların üstüne uçan Kazak askerini fark etti. O anda toparlandı işte. Ve bağırdı:

“Dörtnala koştur atları!..”

Faytondan o Kazak askerinin üstüne attı kendini. Yolun kenarındaki taşların arasına yuvarlandılar.

Sonra müthiş bir ağırlık üstünde. Birisi tekmeliyordu onu, çiğniyor ve oradan oraya yuvarlıyordu. Daha sonra Kazaklardan dayak yiyip yemediğini, faytonu kovalayıp kovalamadıklarını bile hatırlamadı. Hiçbir şey duymadı. Suya düşmüştü sanki ve kaynayan bir kazanın içinde dönüyordu.

Kendine geldiği zaman ayaktaydı. Bir kayalığa dayamışlardı sırtını. Bir yığın adam karşısında. Burnuna gelen ıslak yün kokusu. Kimi kolunu büküyor, kimi saçlarından yakalamış asıldıkça asılıyor.

“Karı!.. Pis karı! Köpek! Deşin karnını şunun!..”

Fayton orada değil. Çok uzakta vahşı bir hızla koşan atların nal sesi geliyor kulağına. Bu sesleri duymak Daşa'yı kendine getirdi. Yeni bir güç verdi ona. Rahatladı Daşa: Badin yoldaş kurtulmuştu. Yoldaydı. Ona kötülük yapamamışlardı.

Yegorof Daşa'nın karşısında ve yolun kenarındaydı. Yerde kıvranıyordu acıdan. Can çekişiyordu besbelli. Bir ayağını kayalığa dayamıştı Yegorof. Öbür ayağı, sargılarla bağladığı öbür ayağı şimdi çıplaktı. Arabacı pelerini üstünde, şapkası ileride yolun ortasında kalmıştı. Saçları, kulağının biri ve sakalları kan içindeydi.

Karşıdaki kayalığın arkasında bir at şaha kalktı. Kazaklar oraya koştu, sonra içlerinden bazıları telaşla Daşa'nın bulunduğu tarafa geldi.

“Getirin buraya onu!.. Ne yapıyor bunlar hâlâ?..”

Kayalığın arkasında yün bir kalpak, kalpakla beraber upuzun bıyıklı bir adam belirdi. Askerce selam verdiler ona.

“Bir kadın, albayım... Limarenko yakaladı onu... İzin verin albayım hemen asalım buraya...”

“Kes gevezeliği be! Getirin yanıma! Onu değil, sizi asmak gerek. Kadınlara saldırmaktan başka ne iş görürsünüz ki!..”

Daşa'yı bir manken gibi taşıdılar atın yanına. Yürüyemiyordu çünkü. Oradaki kalabalık sürükledi onu. Atın sağrısı ter içinde. Ter kokusu doldurdu genzini. Kalçalarının, bacaklarının arasında kemikli erkek elleri var dolaşan.

“Bir kadın bu albayım... Bırakın da hesabını görelim.”

Dimdik duruyor Daşa albayın karşısında. O da süzüyor Daşa'yı. Atının üstünden meraklı bakışlarla bakıyor ona. Sırtında bir Çerkes paltosu, gümüş bir silah kemeri belinde, omuzlarında sırmalı apoletler, başında Kuban kesiminin özelliğı olan düz ve yassı bir papak. Yüzü kirli adamın. Belli ki çok zamandır tıraş olmamış. Uzun ve gür bıyıkları dudaklarına dökölüyor. Burnu yassı, parlak. Kocaman, sırtıkan gözleri var.

“Bırakın kadını... Çekilin iki adım geriye...”

Çevresindeki askerler açılınca ıslak yün kokusu dağılır gibi oldu. Daşa bu albayla emrindeki askerler arasında tek başına oldu-

ğunu anladı. Dik dik bakıyordu adama. Başındaki kırmızı eşarp boğuşma sırasında çözülüp kaybolmuştu. Dizlerindeki amansız titremeyi, bacaklarındaki halsizliği yenmeye çalışarak dimdik durdu Daşa.

“Komünist misin sen?”

“Evet, işçiyim.”

“Arabada kim vardı yanında?”

“Yoldaş Badin, Sovyet Şûrası başkanı.”

“Şûra başkanı mı? Nedir bu saçmalık, nece konuşuyorsun sen?”

“Rusça konuşuyorum. Hangi saçmalıktan bahsediyorsun sen?”

“Yalan söylüyorsun. Rusça değil bu. Bu sizin eşkıya ve hırsızlıkta kullandığınız saçmalık.”

“Hırsızlar dolaşmaz bizim ülkemizde. Sovyet Rusyası’nda acımadan hizaya getiriyoruz hepsini.”

Arkadaki asker kalabalığından bir kahkaha yükseldi.

“Kadına bak be! Geveze saksakan gibi...”

“Bekle de gör. Birazdan şu ağaca sallandırayım onu, bak o zaman nasıl bülbül olup şakıyacak...”

Daşa ve Albay dik dik bakıyorlar birbirlerine.

“Bütün komünistler bu sizin başkanınız gibi midir? Tehlike-deki arkadaşları bırakıp kaçarlarmı?”

“Böyle şey yapmaz bizimkiler. Ben atladım arabadan.”

“Kendiliğinden yaptın öyle mi?.. Yani bizim budalalığımıza güvendin?”

“Siz kendinize göre yorumlayın artık... Ben isteyerek yaptım ama.”

Albay elindeki kırbaçla oyalanıyordu. Gülerek baktı Daşa’ya.

Daşa iyiden iyi rahatladığını fark etti. Soluk alıp veriş düzelmişti ama kafasının içi boşalmıştı. Kendisi için hiç üzülmüyor, hiç korkmuyordu. Şimdi kendini çok genç ve alabildiğine hür hissediyordu. Bu hâline kendi de şaşıtı. Şu dağın tepesindeki kayalıkta tek başına duran köknar ağacı neden böylesine çekici görünüyor gözüne? Neden dağın üzerindeki hava kümeciklerinin süslü

bir morlukla renklendiklerini ilk defa fark ediyor! Ama bütün bunlardan hiçbirinin önemli olmadığını, önemli olan şeyin çok yakınında durduğunu, anlatılamayacak kadar derin bir şey olduğunu biliyor artık.

“Bana bak kız, dürüst konuşuyorsun sen... Korkmadan konuşuyorsun. Senin gibisini ilk defa görüyorum. Ama sizin komünistleriniz, elime geçince böcek gibi ezilip büzülüyorlar. Kadınsın diye acırım da belki seni salıveririm diye düşünüyorsun ama yanı-
lıyorsun... Astıracağım seni! Kurşunlatmayacağım, astıracağım!”

“Fark etmez benim için. Bu tehlikeyi göze almıştım.”

Albayın yüzü öfkeyle şişiyor, adaleleri bir inip bir kalkıyor. Bıyıkları örümcek ağına benziyor şimdi.

“En amansız düşmanınız benim: Yakaladığım her komünisti acımadan ezerim. Ama kabul etmeliyim, şimdilik sağlam kızsın, iyi dayanıyorsun. Merak ediyorum. Bakalım, sehpa da ne yapacaksın?..”

Gözlerini Daşa’dan ayırmadan kırbacını şaklattı.

“Baystriyuk!..”

Sakallı bir Kazak askeri ayrıldı gruptan. Uzun adımlarla yaklaştı Daşa’ya. Gözleri yeşil adamın, kırmızı dudaklarını sakalı örtüyor. Ağır, sessiz ve uysal.

Kolundan yakaladı Daşa’yı. Hem ağır kolu, kararsız ve ezik hem. Daşa’yı sürükleyen bu adamın kolu değil ama; Daşa sürük-lüyor kolunu adamın. Müthiş ağır, taşınması zor bir yük bu aslında. Direnmese ezilecek bu ağırlığın altında, olduğu yere yığılıp kalacak.

Dağın tepesindeki kayalıkta deminki köknar ağacı, zirvedeki tepeleri çevreleyen havanın morumsu rengi ve bu buharın burnunda tüten taze ve güzel kokusu, ağaçlardaki yeni yaprakların iç açıcı yeşili, derin bir coşkunluk içinde çakıl taşlarıyla dans eden akarsuyun sesi, bunların hepsini birer hasret gibi ta yüreğinde duyuyor şimdi. Daha yakınında acı veren bir erkek kolu, onu aşağıya, durmadan aşağıya çeken bir kol. Garip bir berraklık var kafasının içinde ama hiçbir şey düşünemiyor. Mor hava kabarcıkları

dolaşıyor beyninde. Her şey o kadar berrak, o kadar hafif ki artık... Onu sürükleyen bir erkek koluna mahkûm olduğu için, dağın tepesindeki köknar ağacına garip bir hasret, garip bir tutkuyla bağlandığı için daha önemli bir başka şeyi hatırlamak istediğini, aradığını anlıyor Daşa. Bulamıyor o aradığı şeyi. Oysa bu aradığı şeyin öylesine önemli, öylesine gerçek ve insanca olduğunun farkında. Hava ne kadar güzel!.. Tepenin üzerindeki köknar ağacı hemen kanatlanıp bilinmedik ülkelere uçacakmış gibi duruyor. Evet, önemli olan şey... Badin yoldaş yaşıyor. Onun yararlı bir savaşçı, bir devrimci olması ve şimdi yaşamasıdır önemli olan. Gerçek olan budur. Daşa neci mi? Fazla önemli değil ki Daşa... Sadece yaşayan biriydi o. Ve artık yaşamayacak...

Yanındaki adam soluyor arada. Sık sık sümkürüyor, burnunu temizliyor. Daşa görmüyor bile adamı. O sadece tepelerin üzerinde şekillenen morlukları görüyor şimdi.

İlmiği boynuna değil başka bir yere, onunla ilgisi olmayan bir başka insanın boynuna geçirdiler sanki... Bunun bile şuurunda değil Daşa... Acı çekmiyor hiç...

Gleb... Evet, Gleb... çok uzaktaki günler... Sevgili Gleb... Öylesine iri, kocaman, öylesine yakın ve öylesine beceriksiz Gleb... Daşa'nın içinde pişmanlıklar uyandırmadan, bir resim gibi sessizce geçiyor gözlerinin önünden. Öylesine uzak ki! Tepelerin üzerinde morluklar, köknar ağaçları ve ilkbahara süslenen başka ağaçlarda alev alev kırmızılar... Boynundaki ilmik yeniden şuurunun dışına kaydı ve yeniden bir ölüm ağırlığı taşıyan erkek eli olanca soğukluğu ile basıyor omuzlarına.

Yavaş yavaş daha açık seçik görüyor önündeki manzarayı. Yassı, koyu ve bir dev iriliğindeki kayalık çok yakınında... Sonra, daha geride orman. Sisli. Çok uzakta gök mavisinin derinlikleriyle kesişen koyu yeşil bir dağ ormanı.

Albay tekrar baktı Daşa'ya. Avının üzerine atılmaya hazırlanan bir boğaya benziyor bu haliyle. Sarkık bıyıkları dudaklarının ve çenesinin üstünde eski elbiseler gibi dağınık ve ıslak.

Daşa at üstünde duran bu adamın karşısında tek başına duruyor.

“Cesursun kızım... Sevdim bu hâlini... Daha da önemlisi bir kadınsın sen... Hadi git işine... Köpek bile ısırılmaz seni...”

Kuvvetle kırbaçlıyor atını. Titriyor hayvan ve sıçrayarak ileri atılıyor... Çalılıkların arasında kayboluyor.

3. YENİ DOĞMUŞ BİR CİVCİV

Geçitten ne zaman ve nasıl çıktığını hatırlamıyor Daşa. Yolu tek başına mı yürüdü? Yoksa karşılaştığı insanlar oldu mu, bilmiyor! Sadece bir tek şeyi ama onu da çok iyi ve keyifle hatırlıyor: Tepesi külahlı küçük gri kuşları. O yürüyor, o yürüdükçe de küçük kuşlar çevresinde bir görünüp bir kayboluyordu. Küçük çığlıklar atarak yanından geçiyor sonra daha uzaklara, çok uzaklara doğru havalanıyorlardı. Belki de onlara geçitte rastlamamıştır! Belki de sadece çok uzaktan görmüştür onları.

Yumuşacık kıvrımlı tepelerle çevrelenen vadi olanca genişliği ile önünde açılınca Daşa birden çok yalnız ama çaresiz şekilde yalnız hissetti kendini. Gittikçe uzaklaşan kül renkli yolu çevreleyen inişli çıkışlı tepelere baktıkça içinde durmadan büyüyen bir yürek çarpıntısının varlığını anladı. Bu kör ve ıssız sonsuzluk ortasında kendisi de kaybolmaya mahkûm bir toz kümeciyinden başka neydi ki...

Yeşil yamaçları, gökyüzüne tırmanan kayalıklarıyla bütün dağlar onun gerisindeydi şimdi. Geçitlerin oyduğu siyah lekelerde ormanlar gizliydi.

Geçit... o adamın bir ölüm kadar ağır eli... evet... tepedeki köknar ağacı.

Artık korkuyordu Daşa. Koşuyordu bu yüzden. Boğazı kurumuştı. Ciğerleri soluksuz kalıyor, kalbi duracakmış gibi oluyordu.

Kazak kasabasının bahçeleri tepelerin hemen ardında belirlemeye başlamıştı bile. Kilisenin beyaz çan kulesi daha net görülü-

yordu. Daha ötede, kasabayı sırtlayan tepenin gerisinde sisli zirveleriyle yüksek dağlar başlıyordu yeniden.

Tepeyi tırmanırken yoruldu Daşa. Bitkindi. Kasaba ileride bir bulut kümesi gibi duruyordu. Katı, düşman ve yabancı görünüyordu ona. Aç ve keskin bakışlı kurtlar nasıl bakarsa öyle bakıyor olmalıydı Daşa'ya... Yolda yürürken de, geçidin içindeyken de görmüştü Daşa'yı. Daşa da kasaba kadar kör şimdi, o da kasaba kadar kanlı ve umursamaz gözlerle bakıyor dünyaya.

Bir taş takıldı ayağı. Yüzüstü düştü yere. Tozun toprağın içine kapaklanıverdi. Dizinde pis bir sızı. Titredi Daşa. Topallayarak çalıların arasına girdi. Tarlanın kenarına, işlenmiş toprağın üzerine oturdu.

Gök masmavi. Yukarda, çok yukarda, beyaz bulutların çizdiği şekiller. Bu şekiller, bu bulutlar olmasa böylesine mavi, böylesine berrak görünmeyecek gökyüzü. Nereye baksa sisli, hareketsiz, bir taş kadar donuk duran sonsuzluk. Suskun bir dünya. Bir garip sessizlik her yanda. Toprağın soluk alıp verişini bile duymak mümkün... Öylesine bir sessizlik bu.

Sağında solunda çalılıktan fışkıran yeşilin tazeliği. Altın sarısı bir toz örtüsü bu yeşilin üzerinde ve bu yeşilin, bu sarı örtünün arasına serpiştirilmiş gibi duran henüz tomurcuklanmış küçücük çiçekler. Yeni doğmuş civcivlere benziyorlar. Ve bu küçük civcivler sanki koşuyorlar Daşa'ya. Hepsinin de yüzlerinde güleç, mutluluk dolu pırıltılar var...

Böğrüne sıcak bir şey gelip çöktü Daşa'nın. Boğazında sıcak bir şey düğümlendi. Hıçkırdı önce. Sonra gözlerinden boncuk boncuk yaşlar düştü. Yavaş yavaş toparladı kendini. Hıçkırıkları kesildi. Sustu. Fakat kalkamadı yerinden.

Gücü kalmamıştı. Tomurcuklanan çiçeklere baktı tekrar. Hiçbir şey düşünmeden etrafı dinledi. Orman yine sessiz, yine dilsiz, yine suskun.

Kulaklarında dalgalı titreşimlerle yayılan ve büyüyen sessizlik tabiat ananın suskunluğu mu, yoksa yakınında cıvıldaayan bir tarla kuşu var da o mu farkında değil kuşun, bilemiyor? Gökteki

bulutların beyaz kanatlarına baktı. Bulutlarda da o kulaklarında dönüp duran titreşim.

Ve birden tepenin gerisinde dörtnala koşturan atlılar belirdi. Omuzlarında asılı tüfekleri. En önlerinde simsiyah meşinler giymiş öfkeli bir adam at koşturuyor. Daşa titreyerek doğruldu.

Ona doğru koşuyor atlılar. Kocaman hareketlerle ellerini sallıyor ve soluklarının yettiği ölçüde bağıryorlar.

Daşa da bağırarak koştu Badin'e doğru.

Badin atını bile durdurmadan atladı yere. Daşa'nın yanına koştu.

"Daşa!"

O anda gülerek ve ağlayarak Badin'e sarıldı Daşa. Adamın omuzlarını yakaladı elleriyle.

Atlılar anlayamadığı boğuk ve birbirine karışan sözlerle çepeçevre sardılar onları.

İçlerinden biri sessizce baktı Daşa'ya (Adaleli bir yüzü, büyük bir ağzı, iyice oyuk gözleri vardı) ve indi atından. Elini omzuna koydu Daşa'nın:

"Yoldaş, bin hele şu ata... Gel, sana yardım edeyim..." Gülüyordu Daşa. Bu askerin elini sıktı. Sonra Badin'in elini.

"Sağ ol yoldaşım... Koca bir alayla yardıma gelmeniz gurur veriyor bana... Badin yoldaş öyle heyecanlıdır ki..."

Atlılar gülerek bakıyordu ona, şaşkınlıkları gözlerinden okunuyordu. Deminki asker atın sağrısına aldı Daşa'yı. Beyaz dişlerini ortaya çıkaran geniş ve kocaman bir gülümsemeyle bir başka atlının arkasına yerleşti kendisi.

Badin yol boyunca ayrılmadı Daşa'nın yanından ve yol boyunca onun bütün hareketlerini dikkatle izledi. Geçilmesi zor yerlerde sık sık yardımcı oluyordu ona, atın dizginlerini filan tutuveriyordu bazen. Daşa onun bu ilgisini belli belirsiz bir gülümseme ile izliyordu.

"Anlatsana," dedi Badin... "Anlatsana, neler oldu?"

"Yok, Badin yoldaş... O kadar önemli değil ki hem... Biraz eziyet ettiler, bıraktılar sonunda... Onların işi kadınlarla değil..."

Yeniden güldü Daşa.

Badin anlayan gözlerle baktı Daşa'ya. Yüzünde aydınlık bir gülümseme belirdi. Başkanın yüzünde böylesine aydınlık bir gülümseme yakalamak zordur aslında. Kasabaya kadar hiç ayrılmadı Daşa'nın yanından. Arada bir, belki çözülür endişesiyle Daşa'nın semerini yokluyordu eliyle.

Kasaba meydanında, kilise ile Şûra binasının önünde atları çözülmüş ve salıverilmiş köylü arabaları duruyordu. İnekler boy-nuzlarını ve kuyruklarını aynı ağırlıkta sallayarak geziniyor, koyunlar hürriyetin tadını çıkararak başıboş dolaşıyordu.

Kazaklar telaş içinde toplanıyordu meydanda. Kadınların bağrıışmaları duyuluyordu. Kasabanın ve civarın oraya toplanan bütün insanları heyecanlıydı. Ufak çocuklar büyükleri iteleyerek kendilerine yer açmaya uğraşıyordu. Bütün bu gürültünün ortasında ağlamaklı, acıklı iniş çıkışlarla belirlenen bir ses duyuluyordu. Belki kalabalık arasından geliyordu bu ses, belki de hemen oracıktaki Şûra binasının avlusundan. Garip ve kesik bir türküyü söylemeye çalışıyordu:

Yeni doğmuş bir civ-civ

Henüz çıplak ve se-fil

Hiç yükselmeyen, hep aynı tonda biteviye devam eden bir sestir bu. Bazen boğulur gibi oluyor, duyulmuyor, sonra birdenbire tekrar çıkıyordu ortaya.

Borçi yine bir Çerkes paltosuna sarınmıştı. Belinde yine bir hançer sallanıyordu. İri Asyalı gözleri fıldır fıldır dönüyordu yine. Bir masanın başına kurulmuş, hiç durmadan önündeki kâğıda bir şeyler yazıyordu. Başını kaldırıp kısa bir an baktı Daşa'ya. Yüzünde en küçük bir heyecan ya da başka bir tepkinin belirtisi bile yoktu. Söylendi sadece:

“Ölüm bu seferlik yanından geçtiği için şansına sevinmelisin...”

Badin kendi çalışma odasında nasıl yürüyorsa yine öyle ağır adımlarla yaklaştı masaya. Tekrar eski kalıbına girmiş, içine kapalı ve soğuk tavrını takınmıştı.

“Bori yoldaş, söyle de Saltanof’u ağırsınlar buraya...”

Bori kadınsı bir incelik taşıyan yumuşak hareketlerle doğruldu yerinden. şura binasının kapısına yürüdü. Seslendi içeriye:

“Saltanof yoldaş, başkan çağırıyor seni.”

Sonra tekrar masanın başındaki yerine geldi, oturdu. Saltanof kapıda henüz görünmüştü ki Badin ona, dişlerinin arasından bir ıslık gibi çıkardığı, alabildiğine soğuk bir sesle ve dik dik bakarak seslendi:

“Yoldaş Saltanof, görevinden aldık seni. Tevkif edildin. Yarın Bori ile birlikte şehre geleceksin. Durumunu hemen Devrim Mahkemesi’ne bildireceğim.”

Askerce selamladı onu Saltanof. Badin’in gözlerinin içine içine bakarak iki adım geriledi.

“Buradaki şura temsilcisinden aldığım talimatı milimi milimine yerine getirdim.

Başını evirdi Badin. Bori’nin şapkasına dikti gözlerini.”

“Bori yoldaş, bu tatsız olayı lehimize sonuçlandırmak için ne gerekliyse yapacaksın... Buradaki halkın düşman tavrı yatıştırılmalı. şehirden dönüşünde iyice ele alacağız bu konuyu. şimdi meydana gidelim.”

 –Badin, Bori ve Daşa– kasabanın meydanaına yürüdüler. Yol boyunca toplanmış olan köylüler, Kazaklar ve kadınlar sessiz ama meraklı bakışlarla seyrediyorlardı onları. Çoğu civar köylülerden gelen arabalar yirmi dört saattir bekliyordu orada. Köylüler gece arabaların çevresine toplanıp ateş bile yakmışlardı.

Bir sıçrayışta oradaki arabalardan birinin üzerine ıktı Badin. Meydandaki kalabalığa baktı önce. Gözlerinde soğuk bir karanlık.

“Yurttaşlar, Kazaklar, köylüler!”

Kadınlar bağırmaya başladı önce. Onları köylüler izledi. Sanki kadınların grltsyd erkekleri fkelenindiren. O şamata arasındda hepsi birden bağırıyor, bir yandan da kollarını kocaman daireler çizerek sallıyorlardı.

Bori de sıçradı arabaya. Elini kaldırdı ve vahşi bir sesle, meydana ın ın inleyen kahredici bir sesle haykırdı:

“Susun be, şeytanın çıkardıkları!.. Dinleyin! Başkanın size anlatacakları var! Dırdır edip durmayın orda, kafamı da kızdırmayın benim!”

Öfkeyle sıktı dişlerini. Onun bağırması (Borçı de bir Kazak işin ucunda, o da bizden biri) susturucu bir dalga hâlinde yayıldı kalabalığa. Gürültü kesildi, ilk sıralarda beyaz dişlerini göstererek gülmeye başlayanlar bile vardı şimdi.

“Kazak yurttaşlarım, size karşı yanlış ve haksız şiddet gösterileri yapan milis şefini biraz önce tutuklattım... Atlarınızı koşun artık arabalarınıza, onun gönlünüz olmadan sizden aldığı malları toparlayın, dönün köylerinize. Hükümetin sizin için ağalara ve generallere karşı Kızıl Ordu saflarında çarpışan kardeşlerinize göndermek üzere istediği buğdayı da alıp götürün, mademki istemiyorsunuz, bağışladık size o buğdayları. Yalansız söylüyorum bunu. Şu an savaş isteyen bizler değiliz... Biz tarlalarımızda kan akmasını istemiyoruz. Kendi topraklarımızda yeniden çalışmak bütün isteğimiz. Generaller ve ağalar hiçbirimize rahat vermiyorsa bu bizim suçumuz değil, talihsizliğimizdir... Kan düşünmüyoruz, toprak anayı düşünüyoruz sadece. Endişesiz ve korkusuz çalışmaya, tohumluğa hasret çekiyoruz... Toplanan buğdaylar faslı kapandı artık, bitti... Bir daha da kimse gelip sizden buğday filan istemeyecek. Kendi buğdayınızı depolarınızda saklayın bundan sonra, tarlalarınızı ekin ama...”

Önce vergi meselesini anlattı Badin onlara. Sonra kooperatifçiliği, Kızıl Ordu’nun çektiği meşakkati, fabrikalarda işlenen madenleri ve gıda üretimini anlattı. En sonunda da köylünün ve işçinin mutluluğu için hayatını ortaya koymaktan çekinmeyen Lenin’i anlattı.

Müthiş bir gürültü yükseldi kalabalıktan. Badin’in ve Borçı’nın hemen yanı başında heyecanla ayaklarını yere vuran, çığlıklar atan bir kalabalıktı bu. Badin sustu, ellerini kaldırdı havaya. Bununla daha söyleyecek sözü olduğunu anlatmak istiyordu. Ama konuşurmadılar onu. Köylülerin ve kadınların heyecanlı bağırış-

malari her şeyi bastirdi. Adamlar ellerini salkim salkim uzatiyordu Badin'e. Yüzleri kıvançla aydınlanmıştı.

Kalabalık biraz yatışınca Borçi beyaz dişlerini ele veren bir kocaman gülümseme ile Badin'e yaklaştı:

"Badin yoldaş, Saltanof'un bağışlanmasını ve serbest bırakılmasını rica ediyorum sizden... Sinirlerimize hâkim olamadık, fazla ileri gittik, o kadar. Gelecekte hepimiz daha sakın davranırız."

Badin tekrar o eski, soğuk, içine kapalı, huysuz adam oluverdi.

"Sorumlu yöneticilerin çatışmalar ve düştükleri hatalar sadece onlar için değil, gelecek kuşaklar için de bir ders olmalı... Söylediğim gibi davranacaksın. Güvendiğin bir arkadaşını yerine vekil koy. O devam etsin. Sen yarın şehre geleceksin benimle."

Yanlarında bir Kazak belirmişti. Çıplak ayaklıydı. Yoğun bir sakalı vardı. Kan çanağına dönmüş, ıslak gözleriyle bakıyordu onlara. Deminki acıklı sesin sahibiydi. Aynı türküyü yine kesik ve inişi çıkışı olmayan garip bir sesle söylemeye çabalıyordu:

Yeni doğmuş bir civ-civ
Henüz çıplak ve se-fil
Habersiz çıkarsan dolaşmaya
Karga tulumba yakalanırsın
Hapislere atılırsın...

Borçi tam karşısında durdu adamın. Gözlerini onun gözlerine dikti. Uzun uzun baktı.

Ufak tefek köylü irkilerek geri geri gitti. Ayağı takıldı. Düştü oracığa. Birkaç defa boşlukta çaresizlikle gezdirdi ellerini... Korkuyla söylenmeye başladı peşinden:

"Hadi... Hadi... Başkanımız... Şûramız... Siz bizim babamız... biz zaten ölü... Budalalar... Hadi... hadi..."

Sonra ceza görmesi gerektiğini düşünerek olmalı, boylu boyunca uzanıp yattı olduğu yere.

Daşa kadınların arasında geçirdi bütün günü. Nereye gittiyse onunla geldi Badin. İkisi kasabanın kadınlarına dert anlattılar durmadan. O gün meydandaki toplantıdan ötürü kadınlar hay-

li kalabalıktı. Daşa susmadan anlattı onlara. Kazak kadınlarıyla uğraşmak, onlara dert anlatmak, laf yetiştirmek hani öyle kolay iş değildi de!

Daşa hiç o akşamki haliyle görüp tanımamıştı Badin'i. Her göz göze gelişlerinde aklına o gündüz vakti tarlada gördüğü henüz to-murcuklanan çiçekler takılıyordu. Badin'in gözlerinde yanan sus-kun hayranlığı fark etmeye başlamıştı. Adamın kendisine sevda-landığını hissediyordu. Uyku vaktine kadar onunla kaldı Badin. Tavrındaki okşayıcı dikkatte Daşa'yı ürperten garip bir başkalık vardı.

Daşa geceyi onunla geçirdi. Şûra binasında misafirlere ayrılan bir odada kaldılar. (Nasıl olup da adamın koynuna girdiğini ken-disi bile anlayamadı aslında.) İkisi aynı yatağı paylaştılar. Adamın damarlarında fışkıracakmış gibi atan kan Daşa'ya çok uzun bir zamandan beri unuttuğu kadınlığını yaşattı yeniden.

HAVAİ HAT

1. KİTLELER

Gleb herkesin ayrı ayrı ne yaptığını bilmiyor. Fakat içinde bir his var: Önünde ve arkasında bir çığ gibi büyüyen kitlelerin tek yürek hâlinde çarptığını biliyor. Terden sıırılsıklam. Elindeki küreği sert hareketlerle toprağın koynuna batırıyor. Kısa bir gelecekte fabrikanın çimentosuna harç olacak bu toprak. Ona bu yorulmayan, bu insanüstü hırısı veren duyguyu benliğinin derinliklerinde duyuyor. Bu güç çevresinde karınca misali durmadan çalışan insanlardan aşılıyor ona. Dağı taşı, toprağı ve demiri aşarak giriyor benliğine bu güç. Onunla birlikte toprağın kalbini deşen öbür insanlar da kürekleriyle, çekiç ve keskileriyle, yenilmez imanlarıyla o büyük ve insanca gücün birer parçasıdır, Gleb bunu biliyor.

Gökteki mavinin derinliklerinde hava kabarcıklarına benziyor beyaz bulutlar: Dağların yeşil örtüsü ışıldayan, güleç çiçeklerle süslü. Çalılıklar, kayaların ve oyukların arasında oradan oraya uçuşan dumanları andırıyor. Sağında solunda dağlar: Yusuvarlak kraterleriyle müthiş görünüyorlar gözüne, ileride, gök kadar mavi deniz sonsuzluğa doğru kaybolup gidiyor. Dağlarla denize komşuluk eden atmosfer güneşin öfkeli ışınları altında titriyor.

Önemli olan bu değil zaten. İnsanların çalışması önemli olan. Bir sel gibi geniş, gel-gitlerle yayılıyor, uzaktan bakınca karın-

caları hatırlatıyorlar. Parmak sayar gibi sayılamaz bu kalabalık, onları öyle tanıdık-tanımadık diye ayırmak da imkânsızdır. Bir hayal gibi gelir geçerler gözünüzün önünden. Alabildiğine canlı, yaşayan taşlardır hepsi. Başlarda kırmızı eşarplar alev alev yanıyor, kadınlar dağ çiçekleri gibi görünüyorlar. Giydikleri elbisele- rin beyazı, mavisi, kahverengisi güneşte binbir çeşit renk oyunları ile süsleniyor.

İşte, Gleb'in eskiden beri düşündüğü, yaratılmasını istediği şey, içini hasretle yakan şey bu...

Mühendis Kleist kupkuru gövdesini kalın bastonuna yaslaya- rak ayakta yönetiyor bütün işi. Yardımcıları ve ustabaşılar dur- madan yanına koşuyor, kendi yorgunluklarına aldırmadan ona soruyorlar her şeyi, durmadan talimat alıyorlar. Kleist, ciddi, soğuk ve sakin bir tavırla bakıyor onlara. Ve âdeta mırıldanarak veriyor emirlerini.

Mühendis Kleist Sovyet Cumhuriyeti'ne yararlı bir yurttaş oldu şimdi, işçi Gleb Çumalov bu yüzden artık ona dostça ve içten duygularla bağlanabileceğini biliyor.

Kleist biraz ötesinde durdu. Kitlelerin çalışmasını dikkatle seyrediyor şimdi. Gleb mühendisin göz bebeklerinde gittikçe ge- nişleyen bir gururun belirtilerini fark ediyor. Kleist'in heyecanını bakışlarından okuyor.

Kasketini ensesine deviriyor Gleb. Alnında biriken ter tane- ciklerini siliyor elinin tersiyle. Dişlerinin beyazını göstererek, ke- yifle gülüyor:

"Hatırlıyor musunuz teknisyen yoldaş, ne diyordunuz? Bütün işi bir ayda zor çıkaracağımızı söylüyordunuz... Bakın, bu üçüncü gün... Hepsi müthiş insanlar arkadaşlarımızın..."

Hafifçe gülümsüyor Kleist. Ama yüzünde yine o ciddi ifade. "Evet... Böyle yüklenirsek işe, mucizeler yaratırız... Ama insan gücünün verimsizce harcanması iyi değil. Düşünerek hesap yap- sak, düzenli bir iş bölümü kursak mesela... Şimdiki çalışmaları- mızda bu eksik. Heyecan dediğimiz şey sağanak yağmura benzer, fazla sürmez, zarar da verir sonunda."

“Ama şu bizim yaptığımız unutulmaması gereken bir olaydır teknisyen yoldaş... Heyecanımızla deviriyoruz dağları... Bugün içinde yaşadığımız felaketten, insanlarımızı ölümden kurtarmak için böyle çalışmak zorundayız. Verimli üretimi sağlayacak yolları, her şeyi yerli yerine koyduğumuz vakit bulacağız.”

Mühendis Kleist onun bakışlarında dışa vurmaya hazır bekleyen alaylı bir gülme isteği gördü. Belli belirsiz titredi. Bastonuna dayanarak dağın tepesine, oradaki elektrik şebekesine bağlı kulelerin yanına yürüdü.

Her tarafta güneşin kokusu. Kavrulan otlardan ve ısınan kayalıklardan yayılıyor etrafa. Havalanan toz kümecikleri insanın gözünü, boğazını yakıyor, kurutuyor.

Çan sesine benzeyen bir garip ses çın çın ötüyor tepelerde.

Her şey güzel. Her şey sonsuza açılıyor. Güneş bile yaşayan bir insandan farksız; sıcaklığını insanın bütün hücrelerine boşaltıyor, damarlardaki kan bu sıcaklıkla bir kere daha azgın ve amansız. Bu kan güzel, sıcak. Güven veriyor.

Binlerce insan eli hep beraber yaşanan büyük bir atılımın içinde şimdi. Küreklerin, çekiçlerin gürültüsüne ses veriyorlar durmadan. Sanki bir tek gövdenin hücreleri hepsi... Kitleler diye isimlendirilen şey bu olmalı.

Daha yukarıda, güneşli tepelere yakın bir yerde demir yolu görünüyor. Traverslerin üzerinde yerleştirilen raylar boşluğa, şantiyelerin altına doğru uzanıyor bir uçta. Öbür uçta ise yukarıya tırmanarak elektrik şebekesine doğru yol alıyor. Bir saat sonra çelik teller gerilmiş olacak. Vagonetler gidip gelmeye başlayacak. Bir orgun sesini andıran boğuk gıcırtilarla yaşamaya başlayacaklar...

Polya Miyekova'nın kocaman gözleri vardı. Alnında deli dolu halkalar çizen derbeder bukleler. Küreğine yaslanmıştı. Güçlkle tırmanıyordu dağa. Bazen, olduğu yerde dengesini kaybedip sendeliyor, o zaman küçücük bir çığlık koyuveriyordu. İki büküm oluyor, soluk almak için duraklıyor ve başlıyordu gülmeye.

Lukava elektrik santralinin önündeki taşların üstünde, ayaktaıdı. Siyah bir üniforma geçirmişti sırtına. Kemer bağlamamıştı

beline. Göğsü çıplaktı. Saçlarında mavi bir alev. Sanki her an iki elini havaya açıp bağıracaktı gibi duruyordu.

Polya güneşin sıcaklığına dayanamıyordu artık. Yürüyecek hâli kalmamıştı. Ellerin arasında tuttuğu kürekle yerdeki çakıl taşlarını karıştırıyor ve gülüyordu:

“Artık yürüyemiyorum Çumalov!.. Ayakta duracak mecalim yok... Tut beni, zayıf bir kadını ben...”

Gleb’in omzuna attı kolunu. Göğsünü adamınkine yasladı. Soluk soluğaydı. Göğsü hızla inip kalkıyordu. Gülüyordu yine de.

Kazmasına dayanmıştı Gleb. Polya da ona yaslamıştı kendini. Beraberce gülüyorlardı ikisi. Gleb bu kadın göğsünün sıcaklığında, Polya’nın ılık ılık yanan gözlerinde, gülüşünün yumuşaklığında saklı şeyi bulmuştu: Onun kollarına atılmaya, kadınlığını ona teslim etmeye hazırdu Polya. Kadının yüreğinin her atışında, gülüşünde, cömert sıcaklığında... Kendi içinde ise, sahtekârlığa hazır bir ses yükseliyordu.

“Peki... Sonra?”

Daşa geçti yanlarından. Uzun adımlarla yürüyordu. Omzunda kazması. Peşinde bir sürü kadın. Birer kırmızı eşarp hepsinin başında. Bu kalabalıktan bağrıışmalar ve kahkahalar yükseliyordu sadece (kadın sürüsü kuş sürüsüne benzer biraz da). Elektrik santralinin yollarını tamire gidiyorlardı.

“Bak, benim küçük Daşa’m bu!.. Reis olmuş kızların başına... Onun böyle değişebileceği aklıma gelmezdi bile...”

Daşa yanından geçerken Gleb sımsıkı yakaladı onu. Göğsüne bastırdı. Kurtuldu Daşa, gülerek kaçtı ondan.

“Dikkat et Miyekova!” diye seslendi. “Kemiklerini kırar bu senin... Bilirim ben onu... İyi koru kendini, yardıma ihtiyacın olursa seslen bana...”

Daşa’nın gözleri eski gözler değildi artık. On gün önceki gibi soğuk soğuk bakmıyordu Gleb’e. Şaşkınlık, neşe ve biraz da okşama isteği ile aydınlanan gözler bunlar. Gürültülü kadın kalabalığının arasında, bir daha dönüp bakmadan yürüdü gitti Daşa.

“Cesur kadın benim küçük Daşa’m... Ağırılığınca altına değer o.”

“Daşa seni seviyor Çumalov. Seninle gurur duyuyor. Gerçek bir Bolşevik o. Ben de çok seviyorum onu.”

Miyekova’nın göz bebeklerinde ısıt ısıt parıldayarak akan aydınlık ırmaklar var.

• • •

O geceyi hiç unutmayacak Gleb. O gecenin hatırası hiç sönmeyecek içinde. Daşa’yı, heyecanla göğsü inip kalkan Daşa’yı, ona acılı bir yaranın merhemi kadar okşayıcı bakışlarla bakan Daşa’yı hatırlıyor. O gece başka bir Daşa vardı karşısında. On gün önceki Daşa’dan çok farklı, çok değişik bir Daşa vardı. O gece gecitte başına gelenleri, Kazakların saldırışını ürkek bir sesle, biraz da sıkılarak anlatmıştı Daşa... Konuşurken Gleb’i süzüyor, onun ne yapacağını, ne söyleyeceğini merakla bekliyordu. Daşa faytondan atlayıp Kazak askeriyle nasıl boğuştuğunu, ölümle nasıl yüz yüze geldiğini anlatırken (bunları da herhangi bir şeyi anlatır gibi basit, hafif alaycı bir sesle anlatıyordu) bütün vücudunun titrediğini hissetmişti. Daşa’nın oradaki durumu için değildi bu. Badin’e öfkelenildiği ya da kıskançlık duygularıyla sarsıldığı için de değildi. Daha acılı, daha derin bir sızıydı. Daşa’nın karşısında kapıldığı suçluluk duygusu aslında. Kendini bu kadar kolay ve acımasız feda edebilen bir kadın karşısında geçirdiği şaşkınlıktı. Allak bullak olmuştu. O anda bir şeyi kesinlikle anlamıştı: Artık bir daha Daşa’ya azarlayan gözlerle bakmayacak, kırıcı sözler söylemeyecek, yumruğunu kaldırıp üstüne yürümeyecekti karısının. Dönüşünden bu yana geçen bütün günlerinden ötürü dayanılmaz bir utanma duygusu kaplamıştı Gleb’i. Daşa’nın karşısında kendi güçsüzlüğüne ve yüreksizliğine inanıyordu artık. Karısı yaşadığı olayları, kendisine hiç övünme payı çıkarmadan basit bir içtenlikle anlatınca fark etmişti bunu. Sessizce dinliyor, gözlerini Daşa’dan bir türlü ayıramıyor ve durmadan ürperiyordu. Elleri cebinde karısına yaklaştı sonra:

“Küçük Daşa!.. Hepimiz budalayız, pis herifleriz aslında! Asılması gerekenler biziz, sen değilsin. Cesursun sen!.. Bu yüzden benim gibi bir budalaya kızmamalısın...”

Geriye çekilmişti sonra. Gidip yatağa uzanmıştı. O ayakta, Daşa yerdeki şiltenin üzerinde, birbirlerinden ayrı yatmışlardı sonra. Daşa yumuşacık bir sesle sormuştu birden:

“Uyuyor musun Gleb?”

“Hayranım sana küçük Daşa!.. Sahiden hayranım. Boynuna geçirdikleri ilmik aklıma geldikçe ürperiyorum. Çatlayacakmış gibi oluyor yüreğim.”

Daşa gülüyordu yattığı yerde. Bir şey söylemek istedi önce. Beceremedi. Başladı tekrar gülmeye.

“Gleb, aynı gün Badin’le yattığımı söylesem sana? Çok öfkelenirsin herhalde. Bu konuda epey hırpaladın beni çünkü.”

Hiç şaşırmadı Gleb. Daşa’nın hafif alaycı bir tavırla söylediği bu sözlerde gerçek payı olduğunu sezmişti. Yine şaşırmadı. Bir kamçı etkisi yapmıştı bu sözler. Fakat acı duymadı. İçindeki kıskançlık duygusu uçup gitmiş olabilir miydi? Yoksa artık Daşa’ya duyduğu yakınlık bir erkeğin karısına duyduğu yakınlığın üstünde bir duygu muydu? Eskiden hiç bilmediği, tanımadığı bu yepyeni ve dost Daşa’ya şimdi garip ama dopdolu bir şefkat duygusuyla bağlıydı.

“Küçük Daşa, başım alev alev yanıyor biliyor musun? Bir gaz ocağı gibi. Boynundaki ilmiği düşündükçe, başına gelen olayları düşündükçe iliklerime kadar ürperiyorum. Sonra ‘oldu’ dediğin şey olmuşsa bile... ne yapalım! Vahşi adamlarız hepimiz, canımı yakmak için fırsat geçmiş eline, kullanmışsın... İnsan dediğimiz yarattığı başka bir açıdan görmeliyiz artık. Doğrusu da bu. Gün gelecek, en ince, en derin yönleriyle tanımayı öğreneceğiz insanoğlunu... Şimdi, küçük Daşa, alev alev yanıyor başım... Ve iliklerime kadar ürperiyorum... Hepsi bu...”

Daşa gülüyordu yine:

“Uyu öyleyse... Ben... ben bilemiyorum... İçimde bir his var ama. Bu sefer başka yollardan gençlik yıllarımdaki Daşa’ya dönüyorum galiba.”

Kısa bir süre susmuş, döşğinde oradan oraya dönmüş, sonra dayanamayıp yeniden sormuştu:

“Uyuyor musun, Gleb?”

Gleb’in cevabını bile beklememişti. Yerdeki döşeginden fırlamış, koşarak Gleb’in koynuna girmişti.

• • •

Savçuk ray ve travers döşeyen ekibin başındaydı. Çalışmaya yıllar boyu hasret kalmış bir adamın hırsıyla indirip kaldırıyordu çekicini. Yine kan çanağı gibiydi gözleri. Ellерinin ve boynunun damarları her çekiç vuruşunda şişiyordu.

Gleb kazmasını sırtlayıp uzaklaştı Miyekova’nın yanından. En öndeki sıraya geldi. Orada başladı çalışmaya.

“Vur Savçuk! Vur fıçıcıbaşı! Bütün gücünle vur!”

“Vuruyoruz ya! Sen de vur, mademki sensin bizi kazıklayan, kanımıza giren sensin, hepimizden kuvvetli vur!.. Fabrikayı yenisinden çalıştıracamız nasıl olsa!..”

“Hadi arkadaş, bildirelim şu dağa haddini! Hurraa!”

Gleb bütün gücüyle vurdu kazmasını toprağa. İçinden kopup gelen o büyük çığlık boynundaki damarları şişirip genişletti bir anda.

Orada çalışan insan kitlesi de onunla aynı anda kazmaları, kürekleri ve çekiçlerini aynı hırsla savurarak Gleb’in sesinde düğümlenen büyük çığlığa katıldılar:

“Hurraa!”

Yukarıdan aşağıya bakınca, “hurra” sesinin bir anda bütün vadiyi sardığını, aşağıda karınca kadar ufak kalan insanların hep birlikte dalga dalga aynı sese katıldıklarını, kazmalarla, kürek ve çekiçlerle işe yüklendiklerini gördü Gleb.

Miyekova kocaman açılmış gözleriyle Gleb’i seyreliyordu.

Raylara son traversler bağlanıyordu artık. Çelik teller malzeme bloklarının yanı sıra yere açılmıştı. Kıvrıla kıvrıla uzayıp giden yılanlara benziyordu ilk bakışta.

Dağın zirvesindeki Kızıl Ordu askerleri tüfekleri omuzlarında nöbet tutuyorlardı. Onların bulunduğu kesimin sağında solunda ve tepenin üst tarafında yükseklikleri insan boyunu aşan çalılıklar vardı. Etkileyici görüntüleriyle tüfekliler o kesimde kol geziyor, askerler nöbetleşe dağın öbür yamacını kolluyorlardı.

Sergey kenara çekildi. Bitkindi. Kan ter içindeydi. Gerideki Miyekova'nın yanına geldi. Hemen oracığa, taşların üzerine oturdu.

"Evet, entelektüel yoldaşımız yorgun görünüyor! Komünist usulü çalışma yıpratıcıdır demeyin sakın!"

Miyekova hem muzip bir tavırla gülüyor, hem onu eteğinden tutmuş, çalışanların arasına doğru çekiyordu. Sergey çocuksu ve aydınlık bir gülümsemeyle baktı Miyekova'ya. Ter burnundan ve çenesinden oluk gibi akıyordu. Poly'a'nın elini aldı avucuna. Bu eli kuvvetle ve dostlukla sıktı.

2. DÖKÜLEN KANLARIMIZ

Bir iş sonuna yaklaşıncı gerginlik daha büyür, sarhoşluk vermeye başlar. Son vurulan çekiç darbeleri daha kesin, daha güçlüdür. İşte işçiler, yukarıda, elektrik santralinin yanındaki yerinden alarm veren Lukava'nın sesini böyle bir anda duydular.

Havayı âdeta yırtan patlamalarla bir kurşun yağmuruydu bu gelen. Ama önceleri işin gürültüsü bu silahlı çatışmanın sesini bastırmıştı. İşçiler çok sonra fark ettiler durumu. Tepedeki askerler oradan oraya koşuyor, kendilerini yerden yere atarak, rastgele ateş ediyorlardı.

Lukava ellerini havaya kaldırmıştı ve sesinin bütün gücüyle bağırıyordu:

"Sakin olun yoldaşlar! Herkes yerinde kalsın! Tepenin diğer tarafında eşkıyalar var, ateş açıyorlar bize. Durmayın, çalışın! Panîğe kapılmayın sakın!.."

Karşılıklı başlayan bu silahlı çatışmanın kopardığı gürültü havayı parçalara bölüp ayırıyordu sanki...

Çalışma birdenbire durdu. Binlerce insan dağdan aşağıya doğru koşmaya başladı. Kapıldıkları telaş içinde bir sel gibi iniyorlardı aşağıya. Orta kesitte panik baş gösterdi. Buradaki kalabalık, baş edilmez bir hızla ve devrilen bir çığ gibi dağın eteklerine doğru kaçışmaya başladı. Etrafa dağılanlar, yere yatanlar, tekrar doğrulup koşanlar, tekrar yere kapananlar vardı.

Gleb yüksekçe bir kayanın üzerine çıktı. Kazmasını sallıyordu bağırırken:

“Durun! Olduğunuz yerde kalın, kaçmayın! Beni dinleyin, yoldaşlar! Sözlerimi duymamış gibi yapanlar ve korkanlar çıkarsa aranızdan, kazmalarınızla, küreklerinizle vurun onlara, durdurun!”

Sendikalı işçiler grubu ateş yağmuru arasında Gleb’e doğru koştu. Onları başka gruplar, tek tek gelen işçiler izledi. Aşağıdan önce tek tek, sonra gitgide çoğalan sesler duyuldu. Buna rağmen kaçışanlar vardı. Panik içinde koşanlar görülüyordu.

Aralıksız silah sesleri duyuluyordu. Öylesine bir gürültü ki, dağdaki bütün kayalıkların art arda çatlayıp havaya uçtuğunu sanabiliirdi insan.

Kazmasını fırlattı bir kenara Gleb. Kayalıktan atladı.

“Savçuk, Gromada ve Daşa, sen, öbürleri, hepiniz bu kontrolsüz koyun sürüsünü durdurun önce... Yollarını kesin hele... Benimle gelin yoldaşlar!.. Alın tüfekleri, silahlanın önce! Elektrik santraline yürüyelim... Çabuk olun! Gösterelim kim olduğumuzu bu eşkıya sürüsüne!”

İlk tüfeği Gleb aldı. Onu öbürleri, daha başkaları izledi.

Yukarıda elektrikçiler ve maden işçileri hiç dağılmamışlardı. Çalışmaya devam ediyor ve kurşun yağmuruna aldırmıyorlardı bile. Sadece tedirgin bakışlarla seyrediyorlardı olanı biteni.

Birbirinin peşi sıra tüfek ve cephane alıyordu işçiler. Mermiler yuvalara sürülüyor, tüfekler ateşe hazır hâle getiriliyordu. Bağrışmalar, tüfek almak için itişip kakışanların gürültüsü kaplamıştı ortalığı. Çoğu ter içindeydi işçilerin. Ter gömleklerini bile ıslatmıştı. Yüzleri sıırılsıklamdı. Parti üyesi olmayan işçiler de tüfek

almak istiyordu ama onlara tüfek verilmedi. Parti üyesi olanlara öncelik tanınmıştı. Oduncu ustası Mitka, çıplak kafasını öfkeyle sallayarak itiraz ediyordu bu duruma:

“Ne oluyor yahu!.. Bırakın şimdi partili partisiz hikâyesini! Böyle fırsatı kaç zamandır bekliyorum ben! Hadi, verin bana da bir tüfek...”

Büyük kol hareketleriyle kalabalıkta kendisine yol açarak Gleb’in yanına geldi. Bir tüfek aldı onun elinden. Gleb’e göz kırparak güldü:

“İşte silah!.. Ben de ateş hattına gidiyorum Çumalov yoldaş!.. Görüyorsun, ben de gidiyorum!..”

Elleri tüfekli işçi grupları oradan oraya koşuyor, mermileri tetik ağzına sürerek ilerliyor, kurşun yağmuru altında kimi zaman diz çöküp siper alıyor, kimi zaman tekrar koşmaya başlıyorlardı. Hepsi yukarıya, tepeye doğru gidiyordu.

Sıcak ve bunaltıcı hava genzini yakıyordu insanın. Ortalık güneş kokusuyla, kavruk ot kokusuyla dolmuştu. Polya Gleb’in yanındaydı. Kayalara güçlkle tırmanıyordu. Gleb, yanında onun kadınsı sıcaklığını, kendi omzuna ikide bir sürten omzunun temasından vücuduna yayılan sıcaklığını fark etmişti.

“Neden geliyorsun sen? Bu iş ciddi... Oyun değil ki...”

“Neden gelmeyecekmişim? Senin gittiğin yere ben de giderim elbet!”

“Ama kavga gürültüye alışkınım ben!.. Sen kadınsın oysa!”

Koskocaman bir kahkaha koyverdi Polya.

Önlerinde koşuşan askerler ve işçiler vardı. Yanlarından geçip gidiyordu kimi. Uzakta, çok uzakta, belki de denizin üzerinden vapur düdüklelerinin yankılı seslerinden farksız kurşun vınlamaları geliyordu kulaklarına.

“Bu duyduğumuz kurşun sesi Gleb. Ne zamandır duymamıştım.”

Gleb yürüyordu. Bir eli tetikteydi. Sımsıkı kavramıştı tüfeğini. Polya da yürüyordu onun yanında. Onun elinde de bir tüfek vardı. Kocaman kocaman açılan gözleriyle etrafa bakıyordu.

Gleb bir işçi değildi artık. O şimdi, savaş meydanlarının silahlı askeri oluvermişti yeniden. Emrindeki birliğe kısa ama kesin sözlerle yapılması gerekenleri anlattı: Eşkiya çetesini sol taraflarından kuşatmak ve onları şimdi işgal ettikleri küçük koruluktan püskürtmekti ilk hedef. Bir birlik bu amacı gerçekleştirecek, Gleb de öbür iki birlikle yukarıdan, tepeden hücum edecekti çetecilere.

“Duydun mu Gleb? Yanımızdalar. Tepeden ateş ediyorlar. Panik yaratıp hepimizi dağıtmak sonra da havai hattı bozmak istiyorlar anlaşılan...”

Gleb cevap vermedi. Sarp kayalıklara tırmanıyor, arada dönüp havai hattın bulunduğu yöne bakıyordu. Miyekova bırakmıyordu onun peşini. Entarisini dizlerinin üstüne çekmiş, belindeki kuşağa iliştirmişti.

“Bak, gör işte! Bizim insanlarımız bu kaçışanlar. Keşke herifler daha önce hücum etseydi de kendi farelerimizi deliklerinden çıkarmak imkânını verselerdi bize... Neyse, boş ver. Kendi insanlarımızı adama benzetmek için daha çok uğraşmamız gerekiyor.”

Polya bakıyordu ona. Daha yukarıda yükseklik ölçmek için işaret noktası olarak kullanılan demir kule güneşte parlıyordu.

Tırmanarak çıktılar kulenin yanına. Buradan bakınca dört yana açılan dağ yamaçlarında sıra sıra uçurumlar, koruluklar ve kayalıklar görünüyordu. Komşu dağları çevreleyen mavi sis tabakasıyla birlikte ufuk çizgisinde eriyordu hepsi.

Kulenin dibinde yere uzanıp beklediler.

Onlar yatar yatmaz her şey görünmez oldu. Ellerini yasladıkları toprak irili ufaklı taş parçalarıyla kaplıydı. Kavrulmuş otlardan bir koku geliyordu burunlarına ve bu, kızgın çimento kokusuyla birleşerek daha da dayanılmaz bir yakıcılık kazanıyordu.

“Neredeler Gleb? Hiçbir şey görmüyorum ben.”

Birden ayağa kalktı Polya. Kuleye doğru eğilerek baktı. Bir vınlama duyuldu o anda.

Gleb genç kadını telaşla eteğinden yakalayıp çekti kendisine. Polya'nın eteğini tutturan eski kopça dayanamadı, koptu. Polya gülerek oturdu Gleb'in yanına.

“Kopçayı kopardın işte, beceriksiz...”

“Kes çenebazlığı şimdi... Beklemediğin anda devirirlerdi seni. Tek kurşunda hem de!.. Göremiyorum ki herifleri...”

Gleb dik dik baktı Polya'ya. Sonra hafifçe doğruldu, kuleye doğru atıldı.

Tepenin sağ tarafında sapsarı ve masmavi renkli eski kale duvarları vardı. Bir harabe kalıntısıydılar daha doğrusu. Hemen orada eski ve işe yaramaz tahta parçalarından bir yığınak yapılmıştı ayrıca. Çevre koyu renkli çiçeklerle örtülmüştü.

Sürünerek gizlendi Gleb. Başını ileri uzatıp gözetlemeye koyuldu.

Baktığı yönde esmer bir Kazak askeri belirdi birden. Başı çıplaktı adamın. Tüfeğine sıkıca sarılmış, eli tetikte, etrafı kolaçan ederek hızlı adımlarla yürüyor, kısa bir an duvarların arasında beliriyor sonra birden kayboluyor, bir zaman sonra tekrar çıkıyordu.

“Onu vuracağım Gleb. Tahammülüm kalmadı beklemeye...”

Polya'nın elleri titriyordu. Yine kocaman kocaman açmıştı gözlerini.

“Ateş et sadece, sakın kıpırdama yerinden! Bekle burada!”

Beyaz dişlerini göstererek güldü Polya.

Harabeye doğru yürüdü Gleb. Kayaların ve çalılıkların ardına gizlenerek ilerledi. Sonra Polya onu harabeler arasında koşar adım ilerlerken gördü. Sessizdi Gleb. Suratı asıktı. Taş yığınlarının gerisinde bazen beliriyor, bazen görünmez oluyordu.

Kazak askeri birden durdu olduğu yerde. Diz çöküp doğrulttu tüfeğini. Nişan aldı. Eğildi. Tekrar görünmez oldu.

Polya'nın yüreği heyecanla çarpıyor, kopacak gibi atıyor ve Polya bunu vınlayıp yankılanan kurşun seslerinden ayırt edemiyordu bir türlü.

Kafasında korkulu bir telaş gittikçe büyümeye başlamıştı: Acaba Kazak askeri kaçtı mı? Gleb'in kendisine yaklaşmasını mı bekliyor? Öldürecek mi Gleb'i yoksa?

Heyecandan dişleri birbirine vuruyor. Polya bu önüne geçemediği garip tıkırdamayı dinliyordu şimdi. Çenesini sımsıkı ka-

patmaya çabalıyor ama yine de önüne geçemiyordu bu titremenin. Kulağının altındaki kaslarda müthiş bir ağırlık, bir acılı gerginlik. Fırlamak. Koşmak. Bütün gücüyle bağırıp Kazak askerinin üstüne boşaltmak kurşunları, vurmak sonra, hiç durmadan vurmak adama. Bütün bunlar geçiyordu kafasından.

İlkin duymadı silah sesini. Hemen ardından sımsıcak ve boğucu bir rüzgârın getirdiği bir ürpertiyle kaskatı kesildi. Sonra başka patlamalar... Boğuk, vahşi hayvan inlemesini andıran bir çığlık duydu sonra. Kayalara çarpıp seken kurşun vınlamalarının arasında eridi gitti bu ses. Gleb'in sesi değildi bu. Böyle bağırılmaz Gleb.

Polya kayalıklara doğru koştu. Gleb iz bırakmamıştı. Fakat Polya kadınca bir sezgiyle onun biraz önce geçtiği yoldan ilerliyordu. Yeni bir vınlama o sırada. Yanındaki kayalıkta bir dağılma oldu. Küçücük taş parçaları alnına ve yanaklarına çarparak dağıldı.

Az ileride, bir büyük kayalığın önünde Kazak askeri ile Gleb birbirlerine kenetlenmiş, müthiş bir hırsla boğuşuyorlardı. Aç kurtlardan farksızdılar uzaktan bakınca. Şimşek hızıyla havada beliren bir tüfek gümbürtüyle düştü yanına. Gleb çabucak doğrulup Kazak askerinin elinden kaptı tüfeği. Yüzü gerilmiş, damarları şişmiş, patlayacak hâle girmişti.

Kazak askerinin gözlerinde frensiz bir çılgınlığın ifadesi belirmişti. Bir ucundan Gleb'in de yakaladığı tüfeği sımsıkı tutmuş, olanca gücüyle bir o yana bir öbür yana büküyor, onu Gleb'in elinden kurtarmaya çalışıyordu. Yüzü gözü ağzından fışkıran tükürüklerle pislenmişti. Gleb'i biraz açıktaki uçurum kenarına çekiyordu. Onların iki yanında kurşunlar vınlayıp geçiyor, gerideki kayalara çarparak dağılıyordu.

Nişan aldı Miyekova. Tüfeğin arpacık yerinden Kazak askerinin kafasını hizaladı. İşte o sırada Gleb sağ koluyla boynundan yakaladı adamı. Tüfeğin dipçik kısmı ile kolu arasına sıkıştırdı kafasını, öbür koluyla adamın elini bileğinden kavrayarak bük-tü, bük-tü... ve kırdı, öfkeden ve acıdan dişlerini görölmemiş bir

çaresizlikle gıcırdatan adam bastı yaygarayı. Gleb, olanca gücünü vererek adamın kafasını sıkıştırmaya devam etti. Durumu bir anda kavradı Miyekova: Kuvvetten kesilmişti Gleb. Çözölmek üzereydi. Ve kısa süre sonra iki adam birbirini sürökleyecekti uçuruma. Kendini kaybetti Miyekova. Tüfeğini kaldırdı. Dipçik kısmı ile adamın sırtına vurdu bütün gücüyle. Bir anda çözöldü Kazak askeri. Ölüme giden bir hayvan gibi hırladı.

“Dayanamıyorum artık! Mahvoldum! Tes... teslim... Yakaladınız beni.”

Gleb adamın boynunu sıkıştırdığı kolunu gevşetti. Sağlam kolunu bileğinden yakaladı bu sefer. Adam tuzağa düşürölmüş vahşi bir hayvanın kanlı bakışlarıyla Gleb’e baktı. Öldürücü bir kin okunuyordu bu gözlerde. Başını sert bir hareketle geriye atarak doğruldu. Boğuk bir sesle haykırdı:

“Bırak beni artık! Hâlim kalmadı... Tuzağına düştüm... Mahvoldum.”

Polya omzundan tuttu Gleb’i. Geriye doğru sürökleledi.

“Çekil kenara Gleb! Görmüyor musun kurşunlara hedef oluyorsun burada!

Anlamadı Gleb. Fakat Kazak askerinin bileğini koyuverdi. Derin derin soluk alıp veriyor, göğsü inip kalktıkça sırtındaki meşin ceket şişiyordu. Otomatik bir hareketle elini tabancasının kılıfına götördü. Tabancası yoktu.

Kazak askeri kanlı tükürökler boşaltıyordu ağzından. Dikildi birden. Kanayan dişlerini ortaya koyan bir gerilmeyle kasıldı dudakları:

“Aşağılık köpekler! Pis herifler! Sizin gibilere böyle teslim olmaz bir Kazak! Cesaretiniz varsa uçuruma gelin!”

Sonra birden bir ok yılanı gibi fırlayarak uçuruma attı kendini.

Uçurumun kenarına koştu Gleb. Ve göz açıp kapayacak kadar kısa süre içinde taştan taşa çarparak dağılan vücudunu gördü adamın.

Polya yakaladı onu. Geriye, kenara sürökleledi Gleb’i.

Üst üste vınlayan ve çok yakınındaki kayalara çarparak dağılan kurşunların arasında buldu kendini Gleb. Eğilerek koştu. Bir taş yığınının siper aldı. Oysa Polya sakın ve kör bir yürüyüşle yaklaşıyordu ona.

Müthiş bir öfkeyle doğruldu Gleb. Bir sıçrayışta yanına geldi onun. Yumruğunu hırsla kaldırdı genç kadına:

“Dikkat et... Bir yumrukta ezerim seni!”

Polya sessizce süzdü Gleb’i. Tüfeğinin namlusuyla Gleb’in hâlâ havada asılı duran eline usulca vurdu.

“İndir pençelerini budala!.. Git de düşürdüğün silahları topla sen...”

Döndü. Kulenin yanındaki eski yerine geldi tekrar.

Dağın öbür yamacında siperlenmiş Kazak çetecileri saklandıkları küçük koruluktan kaçıyorlardı birer ikişer... Düşüyor, kalkıyor, toparlanıp yeniden koşuyorlardı. Silahların gürültüsü, gözleri yakan görünmez bir sis bulutu ve kayalardan seken kurşunların çıkardığı ıslık sesi tepenin üst noktasında siperlenen Kızıl Ordu askerlerinin ve işçilerin etrafından vadiye dağılıyordu.

Yüzüstü yatmıştı yere Polya. Sürekli ateş ediyordu. Tetiği her çekişinde tüfeğin dipçigi hızla geri tepiyor, sızı veriyordu omzuna. Tüfeği tekrar doldururken, fişekleri kovana sürerken, tüfeği omuzlayıp da aşağıda kaçışan küçücük insan şekillerine nişan alırken gerçek bir heyecan duyuyordu ama. Tavşanlara benzetiyordu o kaçışan Kazak askerlerini.

Yan yana koşarlarken Gleb’in kendisini geçtiğini hayal meyal hatırlıyor ve şimdi siper aldığı yerden onun uzaklardan yükselen, etrafındakilere emirler yağdıran boğuk sesini duyar gibi oluyordu.

3. İLK VAGONET

Elektrik şebekesinin havai hat makaraları gergin tellerin çıkardığı seslerle ötüyor, örümcek ağlarını andıran çelik teller de- vasa bobinlerin karnından fışkırıp âdeta sonsuza doğru uzak-

laşıyor. Elektrikçiler, işçiler, Lukava ve mühendis Kleist sevinçli bir hayranlıkla elektrik tellerinin havaya gerilişini seyrediyorlar. Makinelerin bu yeniden yaratılan türküsü huzurla dolduruyor hepsinin içini.

Vadiye akan insan seli, rüzgârın kol gezdiği kayalıkları aşıyor. Binlerce ağızdan tek bir ses çıkıyor. Bir çığdan farksız onların bu yürüyüşü. Tek ağızdan haykırırcasına bütün kaslarını gererek dışa verdikleri bu çığlık onları yaşatan, onların içini umutlu ışıklarla donatan gücün ifadesidir aslında. Elektrik şebekesini çıkardıkları en yüksek noktadan, dağın tepesinden aşağıya doğru iki ayrı kitle hâlinde akan bu insan seli, dört çelik kabloyu son istasyona taşıyor.

Bu insan selinin ortasında dört köşe bir kutudan farksız gibi duran ve tombul bir kaplumbağaya benzeyen bir vagonet, dağın tepesine doğru ağır adımlarla yol alıyor.

“Huurrraaa!”

Binlerce insanın ağzından aynı solukta dökülen bu çığlığı biri duysa dağda sayılamayacak kadar çok çan sesinin aynı titreşimle yankılandığını sanabilir.

Bu sırada bir başka işçi kalabalığı, omuzlarında tüfekleri, dağın tepesinden aşağıya doğru yürüyor. Yukarıda askerler tekrar dolaşmaya başladı bile. Henüz yeni kovulan düşman tehlikesine karşı gözcülük yapıyorlar.

Miyekova ve Gleb silahlı bir kalabalığın biraz önünde yürüyorlar. Arkadaki işçiler çarpışma sırasında ölen bir arkadaşlarının cesedini tüfeklerle kurdukları bir sedyede taşıyorlar.

Makinelerin bulunduğu tarafa geldi bu kalabalık. Tüfeklerini bıraktılar. İşçilerin çehresi terden sırılsıklam. Bazılarında çamur lekeleri var. Bakışlarında sarhoş bir ifade. Başı kanlı ve artık dağılmış bir yığın olan arkadaşlarının cesedini de bıraktılar oraya. Bütün kalabalığın önünde yatıyor şimdi işçinin ölüsü. Oradaki kalabalık büyük bir gürültüyle, mutlu bağrıışmalarla yukarıdan dönenlerin çevresini aldı. Gleb'i yakalayıp elini sıkıyorlar. Sonra omuzlara alıyorlar onu, daha sonra da itirazlarına aldırmadan altı

okka yapıp havaya atıyor, tekrar yakalıyorlar. Sonra tekrar fırlatıyorlar havaya. Bağrıışmalar ve kahkahalar arasında havalanıyor Gleb. Ölen arkadaşın çevresinde, acılı, sessiz ve ciddi bir kalabalık daha var. Bu arkadaş, paramparça olup dağılmış suratına bakınca kimliği güçlükle seçilen işçi Mitka'dır. Çarpışma sırasında partililere öncelikle silah verilmesine gocunan ve Gleb'in ellerinden âdeta kopararak aldığı t fe i omuzlayıp Kazaklara karşı girişilen o ölüm kalım mücadelesine ko an işçi Mitka.

Gençlik Teşkilatı'nda görevli genç kızlar yaralı işçilere pansuman yapıyorlar bir kenarda.

"Bela aradılar, i te buldular belalarını... Hepsini hizaya getirece iz sonunda!.."

"Gidin yahu! Çiftçi e kıyası onlar! Kardeşler,  st  ba ı dökülenler, d k lmeyenler... Enternasyonal söylenecek... Bitirdik e kıya sürüsünün içini!.. Hey, kadınlar!.. Getirin buraya kadınlar kolunu...  peyim onları... Tam sırasıdır..."

Keyifli ba rı malar arasında yeni kalabalıklar da toplandı oraya. Yeniden sarılanlar var Gleb'e, elini sıkanlar, omzuna dost  ap-laklar indirenler var. Sonra birden ölen arkadaşın cesedini görüp acılı homurdanmalarla suskun ve ciddi olanlar var.

Miyekova kendine yol açarak ilerliyor kalabalığın içinde. Ci erlerinin yetti i kadar bağırıyor bir yandan:

"Yoldaşlar!.. Yoldaşlar!.."

Kocaman kocaman açmış yine gözlerini.

Mühendis Kleist yanına geldi Gleb'in. Yana ında durmadan titreyen bir tik. Her zamanki ciddi tavrıyla hiçbir şey söylemiyor ama kuvvetle sıkıyor elini.

Da a kocasının yanından geçerken duralıyor bir an, elini omuzuna koyuyor Gleb'in, yepyeni bir sevinç ve biraz da  a kın-lık dolu gözlerini ona çeviriyor.

"Gleb!.."

"Küçük Da a!.."

Daha fazla kalmıyor Gleb'in yanında... Kalabalı ın akışı içinde uzaklaşıyor.

Önemli olan şey bu işte, kitleler yani... Yani onları harekete geçirmek... Yapılan işin, çalışmanın sesi önemli olan... Geceye elektrikli gözlerle açılıyor artık fabrika ve işçilerin kulübeciklerindeki ampuller, yeni temelleri atılan yepyeni ve güzel bir geleceğin ilk müjdesi oluyor. Fabrika! Fabrika artık gizli gücünün uyanışı içinde insancıl gözlerle kederli pencerelerinden bakıyor şimdi dünyaya. Ve tabiatın vahşi boyunduruğunda terk edilmiş dağı yeniden uyandırmış insan kitleleri. Demirin hayatını bir türkü gibi havai hattın kulaklarına fısıldıyor. Şurada, yakında bacalar tütecek, bu bacalardan döne döne kapkara dumanlar yükselecek gökyüzüne. Ve vagonetler rayların, çelik tellerin dost kucağında başlayacaklar gidip gelmeye. Keçilerin sömürmesi bitecek makineleri... çalmak soytarılığı bitecek ve küçük el testerelerinin gıcırtılı ama işe yaramaz imparatorluğu bitecek artık.

Lukava makinelerin yanında. Geniş kol hareketleriyle sözlerini süsleyerek kafasındaki önemli bir şeyi anlatmaya uğraşıyor aşağıdakilere.

Büyük bir madenî şangırtı kopuyor önce. Arkasından raylar hareketleniyor. Geniş bir vagonet, hâlâ uzun zaman yaşadığı terk edilmişliğin küflü kokusunu taşıyan bir vagonet şantiye iskelesine geliyor.

Gleb fırladı. Bir sıçrayışta vagonetin içine girdi. Kesin ve kararlı emirler vermeye alışkın o. Yine öyle davranıyor. Bağırıyor kalabalığa:

“Ölen arkadaşımızı taşıyın buraya, vagonete koyalım... Gerken saygıyı göstereceğiz ona. Şerefli bir tören düzenleyeceğiz. Aşağıdakiler de görmeli... Her şeyi görmeliler... Her şeyi nasıl kanımızla kurduğumuzu bilmeliler...”

Büyük bir işçi kalabalığı cesedin başına toplandı, ölüyü sessiz ama dikkatli adımlarla beton merdivenlerden taşıdılar vagonete.

“Yoldaşlar... Çapasını verin buraya!.. Tüfeğini de getirin! Yanına koyun ikisini de... Yan yana, yoldaşlar!”

Durduğu yerden arkadaşlarına işaret etti Gleb:

“Dinleyin yoldaşlar!.. Bu yoldaşımız çalışma sırasında, or-

taklaşa bir işin yaradılışı sırasında kaybetti hayatını... Gözyaşı ve hıçkırık onun ölüsüne saygısızlık olur... İşçi ellerinin zaferidir fabrika... Bu eser bizimdir, hepimizin... Makineler guruldayacak yeniden, yeniden yanacak içimizdeki ateş... İşçi Cumhuriyeti'nin yapıcılığı budur. Biziz! Etimizle, beynimizle. Dökülen kanlarımızın, acılarımızın ve mücadelemizin ürünüdür. Bunlar bizim, dünyayı yenmek için silahlarımız hepsi. Şimdi gidelim arkadaşlar!"

Orada toplanmış binlerce insanın, o anda orada olmayan binlerce, on binlerce, yüz binlerce insanın, gönüldeşlerin türküsünü ilk o başladı söylemeye. Oradakiler hep bir ağızdan türküyü devam ettirdiler. İnsanın tabiatla olan mücadelesini de anlatan bu türkü vadinin en kuytu köşesine kadar yayıldı bir anda. Bu çıkış gibi büyüyen ses dağı-taşı, dünyamızı ve başka dünyaları çepeçevre saran hava tabakalarını bile insanca bir inancın zaferini paylaşmaya çağırıyordu. Yer gök inliyor artık. Ve havai hattın tellerinde ilk vagonet kanatlı bir gelin misali, güzel ve küçük bir kuş misali süzülerek ilerledi...

RUHUN KATMANLARI

1. SESSİZ ANLAR

Daşa ve Gleb yorgundular. Yine kendileri gibi yorgun insan kalabalığını aşarak yemekhaneden çıktılar. Şose yoldan çalılıkların, vahşi otların iki yanında boy verdiği daracık keçi yoluna saptılar. Miyekova az ilerideki meşe ağaçlarına varmadan yetişti arkalarından.

“Yoldaşlar, evinize kadar yürümek istiyorum sizinle... Yanınızda birazcık olsun kafamı dinlemek istiyorum.”

Daşa ve Gleb göz göze geldiler aynı anda. İkisinin de göz bebeklerinde bir garip parıltı vardı. Soru mu, şaşkınlık mı, öfke mi belli değil? Ama dudaklarında ne bir tek söz vardı, ne de kafalarından geçeni dışa vuracak bir harekette bulundular.

Daşa, Miyekova'ya uzattı elini. Koluna girdi genç kadının.

“Bize hiç gelmedin sen Miyekova yoldaş... Çalışırken beraber yaşıyoruz ama, evimizde nasıl yaşadığımızı bile bilmiyoruz nedense...”

Başını salladı Polya. Saçının derbeder kıvrımlarından biri bir ağaç dalına takıldı o sıra. Bir çığlık attı ve durdu. Sonra başladı gülmeye. Elini uzatıp saçına takılan o küçük ve dikenli dalı kopardı, parmakları arasında yuvarlayarak meraklı bir sevinç içinde baktı çevresine:

“Her şey ne güzel burada! Kaç zaman var ki ormana, ağaçlara hasretim. Nemli toprağın o canım kokusu geliyor burnuma şimdi.

Hem acı hem tatlı, yumuşacık bir koku bu. Çocukluğum aklıma geliyor, biraz canımı yakıyor bu, keder veriyor bana... Dağda çalışırken kederli filan değildim oysa... Ama şu ağaçların tazeliği, şu genzimi yakan bahar kokusu canıma okudu benim... Anlıyorum artık, hiç koyuvermemeliyim kendimi, hiç gelmemeliyim böyle yerlere, çalışmalıyım hep... Daşa, izin ver, kocanın koluna gireyim... Kuvvetli o. Gücü ikimize de yeter... Bizler, kadınlığımızdan mı nedir, zayıfız çünkü...”

Küçücük bir kız gibi cıvıl cıvıl Polya... Ağaçların dallarına tutunuyor, kahkahalarla gülüyor, kocaman şeyler söylemek, çok ciddi, çok önemli şeyler anlatmak, biraz ağlamak, biraz onları kendine acındırmak, içinde kabaran heyecana kapılıp gidivermek istiyor...

Gleb’e koştu Polya. Koluna girdi önce. Sonra birden dönüp baktı Daşa’ya:

“Daşa, kıskanmıyorsun ya?..”

Daşa arkadaşça gülerek baktı ona:

“Gleb’in koluna girdin diye saçını başını yolmaya kalkacak değilim ya! Canın çok çekiyorsa bu ayıyı, kuvvetinden şüphe etmemelisin...”

“Nasıl kuvvetli olduğunu gördüm ben!.. Dağda, Kazak askeriyle boğuştuğu zaman gördüm.”

Gleb, Polya’nın kolunu sımsıkı gerdiğini, kendi göğsüne bastırdığını hissetti. Bir yanında kendi Daşa’sı, öbür yanında sapsarı bukleli saçlarıyla Polya var şimdi. Bu iki kadın onun yüreğinde tuhaf bir çatışma yaratıyor. Dik ve yüksek dalgalar gibi ikisi de. Karşıt yönlerden gelip Gleb’in yüreğinde çarpışıyorlar. Daşa büyük Gleb’ten. Gleb bunu biliyor. Daşa’nın kendisine alabildiğine yakın olduğunu da biliyor. Daşa’yı anlamanın ve yönetmenin nasıl zor olduğunu da biliyor Gleb. Polya zayıf bir çocuk gibi oysa. Titrek bir alevi andırıyor o. İçinde ne zaman bir tedirginlik doğsa ya da ne zaman geçici bir hevese kendini kaptırsa, rüzgârda titreyen bir alev misali başlıyor sendelemeye. İki kadının kollarını tutup kendi dirseklerinin arasına sıkıştırdı Gleb. Ve güldü:

“Gelin, kollarıma çıkın ikiniz de... Eve kadar böyle götüreyim sizi...”

Daşa bir dirsek vurdu ona. Başı dik, sesi yüksek ve kararlı:

“Kasılıp durmasana sen!”

“Uzun etmeyin, oturun kollarıma... Partili oldunuz da kadınlığınızı mı unuttunuz yani? Oturun hele...”

Polya'nın gözlerinde neşeli pırıltılar okunuyor. Aydınlık bir gülücük gelip yerleşiyor kaşlarına.

“Hadi Daşa, otur da terletelim onu. Zaten çok yoruldu bugün... Birazdan başlar oflamaya...”

“Hadi kızlar! Otursanıza...”

Açtı kollarını Gleb. Eğildi. İkisini de kalçaları hizasından yaladı ve havalandırırverdi.

İkisi de aynı anda kollarını boynuna doladı onun. Kahkahalarla gülüyorlar. Kemiklerinin ses verdiğini fark etti Gleb. Kan başına hücum etti. Gleb yenilmedi. Başladı yürümeye. Ayağında çizmeleri, ölçülü adımlarla yürüdü. Ufacık kız çocukları gibi kıkır kıkır gülen iki kadını kollarında taşıdı bir zaman.

Yere ilk atlayan Daşa oldu. Gülmekten katılmıştı âdeta. Göğsü hızla inip kalkıyordu. Polya acele etmedi pek. Hatta, gizli bir istekle çok kısa bir an sarıldı Gleb'in boynuna. Bütün vücudunu Gleb'in iri gövdesine yapıştırarak indi yere.

“Söyleyin şimdi... Sahiden taşırmışım sizi kollarımda değil mi? Maskarasınız ikiniz de...”

İki kadının da göğüsleri dolgun ve yumuşak. Daşa ona çok yakın olduğu halde tanıdığı, bildiği Daşa'dan farklı. Ona henüz yabancı olan Polya da başka. O da değişik bir kadın.

Gün yavaş yavaş batıyor şimdi. Güneş uzaktaki dağların arkasında yavaş yavaş kayboluyor. Gökyüzü koyu bir mavilik içinde. Gittikçe eriyen, sönen güneşi kalın ve karanlık bir perdeyle sarıyor. Çok yakındaki dağlar şantiyelere doğru uçarcasına iniyor. Sağda, tepeler boyunca uzanıp giden havai hat var.

Akşam çöküyor. Dağların ve tepelerin üstüne, zirvelerin çevresine küllü bir morluk getiriyor. Yer yer kayalıkların arasında

güneş kırmızısıyla parıldayan lekeler var. Ama çalılıkların gittikçe koyu bir maviye boyanan gölgelerinde, otların bürüdüğü ıssız yolda akşam sessizliği bir derenin suyu kadar ağır ve etkileyici. Bu sessizlik dağların koynundan kopuyor, kayalıkları, ormanı aşip toprağın üstüne çöküyor. Yanlarındaki küçük ırmağın suyu telaşsız bir şırıltı ile akıyor. Suyun dibindeki taşlar birer kaplumbağa kadar hareketsiz duruyor. Su kopkoyu bir karanlığı taşıyor koynunda. Zaman zaman mavileşen yansımalarla akıyor. İlkbahar toprağının kokusuyla yüklü vadi, gittikçe kararıyor. Henüz açmış çiçeklerin, toprağın damarlarından fışkırmaya başlamış yeşilliklerin varlığını unutturuyor insana bu karanlık. Şimdi, hareketsiz duran ağaç dallarının ardında birer kızıl leke gibi duran fabrika bacaları görülüyor sadece. İşçi mahallesi, güneşin kırmızısıyla büyüyen yansımalarla kocaman bir yangın yerini hatırlatıyor... Camlarda hiç sönmeyecekmiş gibi titreşen kızıl alevler var güneşin gönderdiği.

Şimdi aslında birbirinden alabildiğine farklı iki kadın öylesine yakın duruyor ki ona... Daşa ve Polya sımsıcak ve kocaman iki dalga gibi şaha kalkıyor içinde.

Hangisi kopacak, uzaklaşacak kendisinden? Belki de ikisi birden aynı anda sönecek içinde ve başka başka yönlere doğru uzaklaşıp gidecekler...

“Bugünü hiç unutmayacağım... Ömrüm boyunca unutmayacağım...”

Polya’nın gözlerinde, kirpiklerinin gerisinde sakladığı şeyi kolayca buluyor Gleb. Bu sözlerin anlamını hemen çözüyor. Kendisiyle Polya arasında yepyeni ve çarpıcı bir bağ kurulduğunu, bu bağın ikisinin de pek farkında olmadığı bir zamanda ve bugün, dağdaki çarpışma sırasında, o kör olası kurşun yağmuru altında kurulduğunu seziyor artık.

Polya’nın sözlerini duymamış gibi davrandı buna rağmen. Daşa onların iki-üç adım önünde yürüyor, yoluna çıkan küçücük ağaç dallarını kırıyor sessizce.

“Hava ne güzel!.. Bir bal tadı var bu kokusunda dünyamızın. Tabiat yeşile boyanacak yakında, her yer çiçeklerle süslenecek.”

Daşa'nın neden uzaklaştığını, neden önden yürüdüğünü kendi kendine cevaplamaya çalışıyor Gleb. Acaba isteyerek mi, domuzluğuna mı yapıyor Daşa bunu? İkisi arasında, Polya ve Gleb arasında henüz kurulan yeni bağın farkına vardığı için mi yapıyor acaba? Yoksa kendini ilkbahar sarhoşluğuna kaptırdı da, bu önünde, dört bir yanında kaynayan gün sonu yumuşaklığını şöyle tek başına, sindire sindire mi yaşamak istiyor?

“Daşa, biliyor musun, gerçeği söyledin demin. Biz sadece beraber olduğumuz zaman, sadece işte tanıyoruz birbirimizi. Ama birer insan olarak öylesine yabancıyız ki... Aslında hayatımızı karartan çelişmelerden biridir bu. Savaşçı gibi yaşıyoruz biz, daha doğrusu belli bir mücadelenin içinde yaşadık hep. Fakat ne zaman insanca bir hamleyle birbirimize yaklaşmak istesek beceremiyoruz, körleşiyoruz hemen. En fazla kendi duygularımızdan ürküyoruz çünkü. En çok bu nedenle paniğe kapılıyoruz... Hemen içimize kapanıyoruz. Hepimizin gözlerinde bu ürkeklik yaşıyor. Hepimizin gözlerinde soğuk, feri sönmüş, madenî pırıltılar kol geziyor. Kilit altında tutuyoruz kendimizi: Gündüzleri kendi öz varlığımıza kilit vuruyoruz, geceleri de odalarımıza. Odalarımızla birlikte insanlığımızı da kilitliyoruz.”

“Miyekova yoldaş, duygularına tutsak olmuş bir kız çocuğu gibi konuşuyorsun. Kendimizle baş başa kalamadığımız doğrudur. İç dünyamızın sesine kulak verecek vaktimiz yok... İnsanlar bekleyebilir, hepimiz bekleyebiliriz Miyekova... Ama bir işin yapılması gerekiyorsa onu bekletemeyiz, ‘dursun, bakalım’ diyemeyiz. Dalga geçersek, sonra bir bakarız ki fırsat kaçıp gitmiş.”

“Evet, hep söylenen, herkesin söylediği şeydir bu. Fakat hepimiz türlü acılara katlanıyoruz da kimselere açamıyoruz derdimizi. Neden biliyor musun? Öbür insanların bizimle alay etmelerinden, bize kötü ve aşağılayan gözlerle bakmalarından, inançsızlıkla suçlamalarından kuşkuluyoruz. İnançsızlıkla ne ilgisi var ama bunun? İnsan acı çekiyorsa...”

Şimdi küçücük ağaç dallarını durmadan kırıyor Daşa ve gittikçe uzaklaşıyor onlardan. Elleriyle kopardığı dalların çıtırtısı, ağaçlarda cik cik öten kuşların sesine karışıyor. Gleb, acemi hareketlerle Polya'nın saçlarında gezdiriyor ellerini, genç kadının saçlarını okşuyor.

“Saçma, üstelik gereksiz şeyler söylüyorsun Miyekova yoldaş... Bir bilsen ben neler söyledim Daşa'ya! Öyle şiddetle yüklendim ona, öyle kırıcı sözler ettim ki... Fakat biliyor musun, her seferinde haddimi bildirdi bana, her yüklenişimde susturdu beni...”

Dönüp onlara bakıyor Daşa. Keyifli kahkahalarla gülüyor ikisinin hâline. Bembeyaz dişleri görünüyor uzaktan.

“Gleb sana çok benziyor Miyekova yoldaş. O da senin gibi her zaman böyle duygulu, her zaman ‘genç ve ateşli nişanlı’ rolüne böyle hazırdır.”

Keçi yolunu tırmanıyor üçü. Biraz ileride işçi mahallesinin dar sokaklarından biri görünüyor. Güneş şimdi uzaktaki tepelerin üzerinde kan kırmızısı rengiyle parlıyor. Aşağıda şehir var. Şehir, cetvelden çıkmış gibi duran düz ve kıvrımsız yollarıyla denizden dağın eteğine kadar gittikçe büyüyerek görünüyor. Masmavi bir akşam berraklığı içinde. Dalgakıranla rıhtım arasında işlemeli pırıltılarla yaşayan deniz bazen kapkara bazen de kıpkırmızı örtülerle, renkli sis kümeleriyle örtülü duruyor. Fabrikanın binaları ve bacalar birer baş eğmez buzul soğukluğu içinde susuyor.

“Yoldaşlar, kafam öylesine karışık ki son günlerde... Cevaplayamadığım bazı sorular var, aklımı karıştırıyor, acı çekiyorum bu yüzden!.. Yeni iktisadi politika... Anlamsız çelişmelerle yüklü kötü bir devreye giriyoruz galiba. Kimse bunun farkında değilmiş ya da umursamıyormuş gibi davranıyor. Oysa çok tedirginim, kulağım kırışte, her an çok kötü, çok tatsız olaylar bekliyorum.”

“Ne var Miyekova yoldaş? Aklını mı yitirdin, yeniden inancak bir şey mi arıyorsun, nedir? Kafanı toparlamak istersen gel. Şekerli sudan başka ikram edecek şeyimiz yok sana ama, olsun. Sonra Gleb evine götürür seni.”

Polya ürkek ve şaşkın gözlerle baktı Daşa'ya. Sonra sessizce, duvarın bitimindeki boşluğa yürüdü.

Daşa uzun bir süre arkasından baktı onun. Yüzünde alaycı ve hınzır bir gülümseme belirdi.

“Çok iyi kız bu... akıllı kız üstelik. Fakat bu son günlerde ne oldu ona bilmiyorum? Gleb, istiyorsan sen de git onunla... Evine kadar götür kızını. Yanılmıyorsam Polya sana fena çarpık...”

“Küçük Daşa! Dört duvar arasına kapanmak istemiyor canım, hem bırak Miyekova'yı, başının çaresine baksın... Var mısın şöyle kırlara açılıp bir yerde oturalım, azıcık baş başa olalım seninle?”

“Hiç fena fikir değil. Hadi gidelim ya...”

Şaşırdı Gleb; dönüşünden beri Daşa ilk defa kendiliğinden elini uzatmıştı ona. Sessizdi. Hiç konuşmuyordu ama Gleb onun içinde kocaman bir fırtınanın kol gezdiğini, Daşa'yı savurduğunu anladı. Gleb'e bir şey söylemek istediği fakat ne söyleyeceğini bulamadığı, kafasının içinde arayıp durduğu belliydi. Belki de aşklarının başlangıcında söylediği sözlerden birini arıyordu. Ya da henüz hiç söylenmemiş, yepyeni bir sözdü bu aradığı. Gleb sustu. Daşa'nın konuşmasını bekledi.

Etrafı duvarla örülü arsaların arasından, işçi evlerinin yanı sıra yürüdüler. “Su sarnıcına gidelim,” demişti Daşa.

Sarnıç, dağın yamacında, işçi sitesinin daha üstünde bir yerdeydi. Su, buradan kocaman borularla fabrikaya gelir ve fabrikanın sarnıcından laboratuvarlara, atölyelere, bütün binalara dağılırdı.

Taş yığınlarıyla kaplı bir tümseğe tırmandılar. Burada bir mağara oyulmuş, kapısı sımsıkı kapanmış ve üstüne kocaman bir asma kilit vurulmuştu. Bu küf bağlamış kapı, asma kilit ve kapının gerisinde dağın bağrındaki karanlıklara açılıp giden bu boşluk, mağaranın önündeki taş yığınları, buraya eski, yüzyılların mirası bir başka dünyanın havasını veriyordu. Eski bir tapınağın önündeydiler sanki.

Sarnıç alabildiğine geniş ve uzun bir beton kalıbın derinliklerinde kurulmuştu. Ayaklarının altında hafif, boşluğa doğru

genişleyen vınlamalar duyuyorlardı. Bir kilise çanının boşlukta sallanarak çıkardığı boğuk uğultuya çok benziyordu bu sesler.

Aşağıda, bacaların çevresinde kümelenmiş eski kışla binalarının kırmızı damları görölüyordu. Onların yanı sıra fabrikanın bacaları ve binaları, daha uzakta da denizin köpüklü gel gitlerle şekillendirdiği körfez ve sahil uzanıp gidiyordu. Deniz, dalga-kıranın öbür tarafında, olanca enginliği, sahili girintili çıkıntılı kıvrımlara mahkûm eden sonsuzluğu ile gittikçe uzaklaşıyor, çok uzaklarda ufuk çizgisi ile birleşiyordu.

Yukarıdan bakınca aşağıdaki yollarda işçilerin tek tek ya da gruplar hâlinde işçi sitesine doğru yürüdüğü görölüyordu. Fabrikayı çevreleyen duvarın öbür yanında, hayli uzakta ufacık bir kız çocuğu durmadan koşuyordu. Kollarını sallayarak koşuyor, şose yolun tozlu renksizliği ortasında koyu bir leke gibi ilerliyordu.

Sessizce betonun üzerine çöktü Daşa. Yorgun kollarını dizlerinde kilitledi.

“Bak, Miyekova yoldaş dolaşiyor... Ne tuhaf kız Miyekova! Öyle günler var ki kerpetenle bükmeye çalışsan onu beceremezsin, ama bazen de en hafif rüzgârda bile savrulup giden saman çöpünden farkı kalmıyor. Başına bir iş gelmesinden korkuyorum. Sana nasıl sımsıkı bir çaresizlikle sarılıyor, fark etmiyor musun? Ona birazcık olsun yakınlık duyuyorsan itmemelisin kızı, yüzüstü bırakmamalısın.”

Gleb önce şaşkınlıkla baktı onun yüzüne. Kendini ele vermek için gizlenen, kasılan bir titrek gülümseme fark etti. Daşa’nın yanına uzandı usulca. ‘Daşa’nın nesi var acaba? Beni denemek için mi yapıyor bunu, oyun mu oynuyor kendince?’ diye düşündü. Karısının bu sözüne nasıl cevap vereceğini bulamamıştı. Gülemedi. Kızamadı da. Daşa anlamıştı onun heyecanını, kaçamak bakışlarının, gülümsemelerin arkasına gizlediği şeyde Polya’nın yankılandığını hissetmişti. Kocasının gözlerinde yanıp sönen pırıltıların Polya’da hiç sönmeyen pırıltılar hâlinde var olduğunu çözmüştü çoktan. Bu iki kadın alabildiğine büyük dalgalar gibi

çarpışıp duruyorlar Gleb'in içinde, yüreğinin her atışında şaha kalkıyor ikisi de.

"Hadi küçük Daşa... Çıkart şu baklayı ağzından: Neyin peşin-desin yine? Fakat yanlış yere atıyorsun oltanı, uzağa atıyorsun..."

Daşa başını kaldırdı. Gülümsedi. Ona bakmıyordu ama. (Bak sen! Kadınca bir gülümseme var bu sefer dudaklarında.)

"Sana söyleyeceğimi hep üstü kapalı sözlerle anlatmadım ya bugüne kadar... Her şeyi olduğu kadarıyla söyledim. Kadınlar konusunda hiç karıştım mı sana? Ben ve Miyekova, birbirinden farksız iki kadın değil miyiz?"

"Sus iki gözüm!.. Ne cevap vereceğimi bilemiyorum ki sana..."

"Gleb, gerçekten kurnaz değilsin sen!.. İçten pazarlıklısın biraz. Kurnaz değilsin ama. Başka kadınlara olan ilgini yüzüne vurdum mu şimdiye kadar? Sanıyor musun ki, bugün istesem, kadınlığımı başka erkeklerle doyurmaya karar versem, 'Gleb ne der' diye düşünürüm?"

Karısının bu sözleri acı veriyordu ona. Cevabı yoktu çünkü. Daşa kendi gerçeği içinde öyle yeni ve güçlüydü ki, Gleb artık onu kendi boyunduruğu altına sokamayacağını, onun sözlerine karşı koyacak sözü olmadığını seziyordu. İşte o anda, ilk defa olarak yepyeni bir şeyi anladı: Anladı ki kendisi de iyiden iyiye değişmişti. O da dünkü Gleb değildi artık. Sanki vücudunda dolaşan kan bütünüyle yenilenmiş, her şeyi ters yüz eden bir garip sallantı beynini yerinden oynatıvermişti. O anda, ilk defa olarak, içindeki kör olası korkuyu yenerek Daşa'ya yakınlık duydu. Anlatılmaz bir acı içinde kıvrandığı halde ilk defa olarak ona, bir kadın olarak değil, çevresindeki insan kalabalığı arasında en yakını olduğu için sonsuz bir sevgiyle bağlandı. Daşa o uğursuz gün, geçitte ölü-verseydi, onu hiç düşünmediği, sadece fabrika ve makineler uğruna nefes alıp verdiği için kendini bağışlayabilir miydi?

Daşa, şimdi şu yanı başında soluk alıp veren Daşa, her şeyiyle eski Daşa'da var olan, onda yaşayan bir varlık değil mi? Gerçeğin ta kendisi bu: Bugünkü Daşa dün de vardı, dün de yaşıyordu ama

o anlaşılmaz bir körlük içinde boşa vakit öldürmüştü, anlayamamıştı bir türlü.

Ya o, birbirlerinin koynunda fırtınalı bir gençlikle yaşadıkları gece! Eskiden denediği gibi bu sefer kendisi çağırmamıştı yatağa Daşa'yı, zorla götürmemişti. Daşa isteyerek gelmişti Gleb'in koynuna. Sımsıkı sarılmıştı ona.

Üstünde oturdukları beton sarnıcın içinde uzak ve boğuk titreşimlerle kaynıyordu su. Bu, boşlukta yaşayan bir canlının soluk alıp vermesini andırıyordu. Titreşimlerle büyüyen şırıltısı beton kalıbın dört duvarını aşıp ormana doğru uzaklaşıyor, oradan da vadinin boşluklarına süzülüp gidiyordu.

Çevrelerindeki her şeyde bir derinlik, nereye baksalar bir sonsuzluk, uçsuz bucaksız bir genişlik. Dağların tepeleri çoktan görünmez olmuştu, kalın ve koyu bir sis bulutu örtmüştü onları. Sonsuza kadar uzanan deniz bile artık tabii görüntüsünü silkip atmıştı üzerinden, deniz olmaktan çıkmıştı. Maviliklere gömülmüş bir derin uçurum olmuştu. Fabrikanın çok yakınındaki bu yüksek tepede ise bir adam ve bir kadın, bütün uçurumları aşarak kanatlanmışlardı.

Gleb Daşa'nın dizine yasladı başını. Gözlerini ona çevirdi. Kadının tüylü bir kırmızılık içinde parıldayan yüzünde gökyüzünü kaplayan morluktan kopup gelen yansımalar görölüyordu. Gözlerinde bir garip şaşkınlık, iyice sindirilmiş, anlatılmaya iyice hazır ama henüz anlatılmamış bir yaşantının doluluğu okunuyordu.

Oysa hatırladıkça onu kıvrandıran bir sızı var Gleb'in içinde, baş edemediği, bir türlü susturamadığı bu sızı koskocaman bir taşıyı kapsıyor: Çok istese bile artık öldüremez bu kadını. Ellerinin artık bu kadının üstesinden gelemeyeceğini, onun karşısında her zaman yenik düşeceğini biliyor.

“Daşa, burada, bu gök kubbenin altında başımı senin dizine yaslayıp oturmak güzel şey. Sen ve ben, ikimiz de hiç bugünkü kadar eski ve iyi birer dost olamamıştık... Anlatsana şu hikâyeni bana, bensiz nasıl ayakta durduğunu, nasıl yenik düşmediğini anlatsana...”

Bir şimşek çaktı. Gökyüzünü yeni bir ışıkla aydınlattı. Mor koyuluklara boyanmış gökyüzü sonsuza doğru genişleyen bir aydınlıkla parladı.

Dirseğinin üstünde doğruldu Gleb. Uzun süre aşağıdaki binalara, evlere, yeşile bürünmüş dağ yamaçlarına baktı: Her yerde ışıklar vardı, bunlar hiç durmadan her yöne gidip geliyor, hareketsiz kalmıyorlardı. Coşkulu bir heyecan peydahlandı adamın göğsünde. Kanında da aynı coşku yükseldi, büyüdü. Sıcak bir heyecan dalgası bütün benliğini sarıp iliklerine kadar titretti onu. Ne olabilir bu? Bu boğazında düğümlenen sıcaklık sonsuz bir yasin getirdiği gözyaşları mı, sonsuz bir sevincin verdiği yaşlar mı?

“Bak küçük Daşa! Bunlar bizim ellerimiz ve zekâmız. Dövüşmek, sonuna kadar mücadele etmek ve geleceğimizi kurmak... Küçük Daşa, bütün bunların hepsi bizim işimiz... bizim! Ama bırak dizlerinde kalsın başım ve anlat bana... Hiçbir şey dehşete düşüremez artık beni. En korkulu hikâyelerini bile masal dinlermiş gibi dinleyebilirim şimdi...”

Daşa elini onun yüreğine bastırdı. Heyecanlıydı. Gleb, karısının derin derin kalkıp inen göğsüne baktı.

“Artık seni sözlerle de hırpalamak mümkün... Eskiden böyle değildin, vursalar tınmazdın... O kadar vahşi bir adam mıydın Gleb! O kadar budala mıydın!..”

2. HAYATA YENİDEN DOĞMAK

İşte o gece, yokluğunda başından geçenleri şöyle anlattı Gleb'e: Gleb aldığı yaraların iyileşmesi için, tavan arasında, örümceklerle farelerin cirit attığı bu mezbelelikte bekliyordu. Sonra bir gece evden ayrılıp dağa çıktı. Mukavemetçiler dağdaydı.

Gleb'in kendisinden belki bir daha hiç karşılaşmamak üzere koptuğunu biliyordu Daşa. O da bir ölüden kopar gibi koptu kocasından. Gleb giderken kapıya kadar gelmedi, bulundukları odanın karanlığında kaldı, öyle uğurladı Gleb'i. Sessizce ağladı

ve hiç bağırmadı. Bütün benliğini teslim ettiği bu erkekten kopamayacağını, kopamadığını biliyordu. Gleb sessiz adımlarla gecenin karanlığına dalarak uzaklaştıktan sonra odanın lambasını yakmadı Daşa. Küçük Niyurka'sını bağrına basarak pencerenin kenarına oturdu. Sabahın ilk ışıkları bembeyaz ve kalın bir kar tabakasının kapladığı tabiatı aydınlatıncaya kadar orada oturdu. Yine yavrusunu koynunda sımsıkı sararak sabahın ilk ışıklarıyla birlikte girdi yatağa. Sonra günler, aynı düzlük ve aynı tedirgin bekleyişle geçen gecelerin içinde eriyip gitti. Daşa bu bekleyişi hep pencerenin önünde yaşadı.

Sonra bir gün, artık bu yaşanmaz hâle gelen, gecesi gündüzü olmayan, hayattan başka her şeye benzeyen şey birdenbire bozuldu.

Askerler, elleri tetikte, ateşlemeye hazır tuttukları tüfekleri ve tabancaları ile gürültücü adımlarını yere sert sert vurarak kapısının önünde belirdiler. Subaylar bağıra çağıra daldılar içeri, hepsi de aynı soruyu tekrarlıyordu:

“Kocan nerde?..”

İlk defa o zaman titredi Daşa. Ayağının altında toprağın kaydığını, duvarların bile titrediğini sandı o zaman. Küçük Niyurka bu katılığa kocaman bir insan kadar dayanıklı olamazdı. Anasının kollarında büzülerek ağlamaya başladı.

“Söyle, kocan nerde! Buradaydı, biliyoruz. Masum rolü oynama bize! Budala gibi görünmekle bir şey geçmez eline...”

“Nerden bileyim kocamın nerde olduğunu? Siz benden daha iyi bilirsiniz. Siz alıp götürdünüz kocamı, ona ne yaptığınızı da söylemediniz üstelik. Daha ne istiyorsunuz benden?”

Ağlamıyordu Daşa. Rengi uçmuş, gözleri çakmak çakmak olmuştu ama. Niyurka sürekli ağlıyordu. Daşa göğsüne bastırdı çocuğu.

Köşeli suratlı, gencecik, huysuz bir subay karşısında dolaşiyor, oturuyor, tekrar ayağa kalkıyor, gözlerini ondan ayırmadan sigaraların birini söndürüp birini yakıyor, bıkmadan usanmadan aynı sözleri tekrarlıyordu:

“Öyle kasıla kasıla yalan söyleme bize... biliyorsun... iyi biliyorsun, kolay sıyıramazsın paçayı benden!”

Sonunda öfkeyle soludu bu genç subay. Olanca gücüyle masaya indirdi yumruğunu:

“Şimdi tutuklanacaksın ve kocanın yerine seni kurşuna dizeceğiz. Konuş, gözümüzü boyamaya, bizi şaşırtmaya kalkma!”

Hareketsiz bakıyordu Daşa. Korkmadan cevap veriyordu:

“Nerden bileyim? Beni öldürün isterseniz. Kocamı siz alıp götürdünüz. Nerde olduğunu siz söyleyeceksiniz bana. Görmüyor musunuz, tek başıma yaşıyorum burada! Neden sıkıştırıp duruyorsunuz beni?”

Subay sustu. Bir süre sessizce baktı Daşa’ya. Kan çanağına dönmüş gözlerindeki acıyı fark ettiğinden mi, yoksa küçük Niyurka’nın ağlayan sesinden mi etkilendi, bilinmez! Ama Daşa’yla uğraşmayı bir yana bırakıp askerlerine döndü:

“İyice arayın evi... En küçük şeyleri bile gözden geçirin.”

İki sakallı askerin arasına oturtup beklettiler Daşa’yı. O beklerken sabaha kadar didik didik ettiler evin her tarafını. Pılı pırtıyı bile aradılar.

“Tam vaktinde kaçmış namussuz!”

Şafakla birlikte, sonu gelmeyen bir araştırmadan sonra uykusuzluktan yorgun düşmüş askerler, kucağında Niyurka’sıyla fabrikaya götürdüler onu. Orada, karanlık ve küflü bir mahzende, kendisi gibi zorla oraya getirilmiş, şaşkın, korkulu bir insan kalabalığının ortasına bıraktılar Daşa’yı. Bu mahzende, herkesle birlikte öğle vaktine kadar ölümü bekledi Daşa. Orada kimlerle konuştu ve neden söz ettiler, hiç hatırlamıyor. Sadece mahzenin çok kalabalık olduğunu hatırlıyor. Öğle vakti gelip mahzenden çıkardılar onu. Yeniden aynı köşeli suratlı genç ve huysuz subayın önüne götürdüler. Subay tekrar baktı ona. Hem uzun uzun, dik dik baktı:

“Söyle bakalım kocan nerde? Neden direniyorsun anlamıyorum ki... Söylemezsen salıvermeyeceğiz seni... Kocan emin bir yerde saklanıyorsa neden korkuyorsun, neden söylemiyorsun? Neden böyle direniyorsun şeytanın yavrusu? Faydasız...”

Daşa olanca bitkinliğine rağmen, tek bir damla gözyaşı bile akıtmadan göğüslüyordu subayın sözlerini. Sonra cevap veriyordu:

“Siz alıp götürdünüz kocamı! Onun nerde olduğunu ben nasıl bileyim? İşkence edip öldürdünüz onu, siz söyleyin nasıl yaptınız?”

Arkasından yükselen öfkeli bir ses duydu Daşa:

“Albay, bırak şu kadını! Korkudan aklını oynatacak görmüyor musun?”

Fakat albayın gözlerinde hınçlı pırıltılar vardı. Daşa’ya kötü kötü bakarak söylendi albay:

“Biliyor musun, şu inatçılığın seni nereye götürebilirdi? Kocanın yerine seni dizedik kurşuna! Ama bilmiş ol, işin sonuna kadar böyle budala rolü oynayamayacaksın, nasıl olsa elime geçeceksin günün birinde.”

“Şimdi vurun isterseniz!.. Sonraya bırakmayın!..”

O anda öyle bir duyguya kapıldı ki, bu sözleri söyleyen sanki kendisi değil de bir başkasıydı:

“Öldürdünüz kocamı, o yaşamıyor artık! Beni de öldürün öyleyse, çocuğumu da öldürün! Öldürün...”

Kendine geldiği vakit –biraz da güneşin etkisiyle üstüne kaynar süt dökülüyormuş gibi bir şeydi– güneşten kavrulan şose yolun üstündeydi. Önünde fabrikayı, daha ileride, fabrikanın arkasındaki yamaçta da öbür evlerin arasında geceden beri boş kalan evini görüyordu.

Yalnız yaşadı geri kalan günleri. Motya Savçuk’la dost oldu. Vaktini onunla birlikte evde geçiriyordu. Yavaş yavaş gündüzlerini ve gecelerini çepeçevre saran tozlu bulanıklık kaybolmaya başlamıştı. Gündüzlerini süsleyen aydınlık bir güneş vardı artık, gecelerini de gökyüzündeki irili ufaklı yıldızlar renklendiriyordu. Ne zaman kapının önüne otursa ve ne zaman uzakta akan derelerin sesi kulağına gelse Gleb’i hatırlıyordu: Gleb neredeydi? Yaşıyor mu? Günün birinde dönüp gelecek mi?

Daşa gündüzleri de sokak kapısının önüne çöker, orası burası yama isteyen pılı pırtıyı toplar, sökükleri diker, yama yapardı. Yanı

başında duran Niyurka, betonun üzerinde küçücük bir kediyle oynayırdı. Uzakta, fabrikanın yüksek kulelerinin gerisinde, denizin üstünde beyaz kanatlarını çırparak uçuşan martılar görünürdü.

Derken bir gün, bıyıklı bir asker geçti önlerinden (Her gün sayısız asker geçiyordu evin önünden). Ama bu seferki bahçe çitine yaklaştı ilkin. Göğsünü çitin tahtasına yaslayıp baktı ona (Böylesini de sık sık görüyordu Daşa. Aç gözlerle kendisini seyreden askerleri biliyordu). Ama bu seferki, alışmadığı bir sesle, usulca çağırdı onu:

“Daşa, hiç kalkma. Kal olduğun yerde. Gleb’ten haber var sana. Bak, şuraya, yere bir kâğıt düşürdüm. Al onu, gece tekrar geleceğim. Sakın korkma.”

Sözünü bitirince gitti asker. Daşa sadece adamın bıyıklarını ve kalın kaşlarını tuttu aklında.

İlk düşündüğü şey ayağa fırlamak oldu. Sonra tahta çite doğru koşmak istedi. O sırada dönüp kendisine baktı asker. Adamın gözlerini, dik bakışlarını fark etti Daşa. O zaman, askerin uzaklaşmasını beklemesi gerektiğini anladı. Heyecandan titreyerek Niyurka’yı usulca yanına çağırdı:

“Gel kızım annenin yanına... Daha hızlı! Daha hızlı!.. O kâğıdı al bakayım, getir anneciğine o kâğıdı... Aferin sana... Gel şimdi sarıl anneciğine!.. Daha hızlı! Daha hızlı!..”

Ve çocuk bir civciv yeri nasıl eşelerse öyle aradı kâğıdı, sonra yine bir civciv gibi zıplayarak koştu Daşa’ya.

“Al, anne! Al!”

Koşarak annesinin dizlerine attı kendini... Ayaklarını sallayarak yerleşti Daşa’nın kucağına.

Kalbi küt küt atıyordu Daşa’nın, kırmızı bulutlar dolanıyordu gözlerinde.

Bu kâğıtta öyle şaşırtıcı sözler, Gleb’in kendi eliyle yazdığı sözler bulmuştu ki...

“Daşa, yaşıyorum, tehlikede değilim. Kendini iyi koru. Niyurka’mıza iyi bak. Okuduktan sonra yırt bu kâğıdı. Bıyıklı Yefim her şeyi anlatacak sana.”

Gleb, sevgili Gleb! Mademki yaşıyorsun ve korkusuz adamsın, Daşa da yaşayacak artık, o da korkusuz olacak, hayata olanca gücüyle asılacak.

Bıyıklı Yefim gece tekrar geldi. Beraberinde dağın ve ormanların kokusunu da getirmişti odaya, Daşa için Gleb'in kokusuydu bu. Daşa Yefim'in yanına oturmuştu, pencereye yakın bir yerdedi. Baktıkça gökteki yıldızları görüyor ve içi Gleb'e duyduğu aşkla ve sevinçle doluyordu. Yefim ona eğilerek, fısıltılı bir sesle konuşuyordu. Elindeki tabancayla oynuyor, bazı sözleri çok alçak sesle, âdeta mırıldanarak söylüyordu. Bunları güçlkle anlıyordu Daşa.

"Anlamaya çalış Daşa. Koy şunu kafana: Gleb, Beyazların hatını yardı ve Kızılılarla temasa geçti. Böyle sağlam giderse onlara ulaşır. Yakayı ele verirse, o zaman kötü. Hem çok kötü! Onu bir yana bırak şimdi."

Daşa titreyerek kekeledi:

"Yani... diyorsun ki... bu hayatın sonunda ölebilir, diyorsun... Demek orada, insanların arasında da yapayalnız..."

"Şimdi iyi dinle: Bu sefer kocanla ilgili değil. Bu ikincisi, sanadır. Ama kocanın sözüdür. Sağlam direnmelisin artık, bu devir zor! Ben hep buradayım, arkadaşımız olacaksın sen... Bizim gibi mukavemetçi olacaksın... Bu sözüm aynı zamanda Gleb'in sözüdür sana... Anlamaya çalış, artık Gleb'e bağlı olmayacaksın. Bize, mukavemetçilere bağlı olacaksın... Bir zaman için unut kocanı. Mukavemetçilere yardım edeceksin! Bekâr, kimsesiz heriflerdir bizimkiler ama iyi heriflerdir. Fabrikadaki kooperatife gir, oradan bizim iaşemize yardım edersin... Hem kimse kuşkulalmaz böylece. Hepsi bu. Amin! Kapıya gelme benimle. Kapının zembereğini çek sadece."

"Peki ya kızım n'olacak? Niyurka n'olacak?.."

"Bir kadının yanına bırak onu. Kuş olup uçmaz yanından, meraklanma. Başka sözün varsa çabuk söyle."

Hâlâ titriyordu Daşa, söylenmesi gereken sözü söyleyemiyor, bulup çıkaramıyordu. Şunları söyleyebildi sadece:

“Yefim yoldaş, belki de şimdi gece karanlığında tek başınadır Gleb... Belki de ölecek... Eğer onun sonu böyle bir ölümse benimki de öyle olsun... Gleb'im hangi yolda gidiyorsa ben de o yolu yürüyeceğim.”

Gülümsedi Yefim. Dizini okşadı Daşa'nın. Sessizce çıkıp gitti sonra. Sanki gelmemişti hiç. Sanki o değil de bir gölgeydi, bir rüyaydı odaya giren.

Daşa bir kere daha bütün benliğinin titrediğini hatırlıyor. Ama bu, çok sonra, kendini inatla işe verdiği günlerden birinde oldu.

Motya'nın yanına bırakmıştı Niyurka'sını. Karşılığında payına düşen gıda malzemesinin bir kısmını veriyordu Motya'ya. İyi bir kadındı... İyi bir arkadaştı Daşa'ya. Çocuğa da iyi bakıyordu.

Kooperatifte çalışmaya başlamıştı Daşa. Fırında ekmek dağıtıyordu. Bazı günler, tanımadığı adamlar gelip vesikalarını gösteriyor ve “dağ başındaki işçiler için” ekmek alıp gidiyorlardı.

Mukavemetçilere yardım eden bir düzine kadar kadın vardı. Yarısı ıvır zıvır satarak geçiniyor ve kayıp kocalarının ardından söylenip duruyorlardı. Derken yavaş yavaş kocalarının unutup başka adamlarla yaşamaya başladılar. Üç tanesi zaten işsizdi. Geçim parası çıkartmak için subayların çamaşırını yıkıyor, geceleri de biraz öteberi karşılığında askerlerin ya da limandaki İngiliz tayfaların koynuna giriyorlardı. Bu üçünü bir araya topladı Daşa, yapılacak iş gösterdi onlara: Önce şehre gidecekler, oradan dağa çıkıp mukavemetçilere elbise, ayakkabı, her çeşit vesika götüreceklerdi.

Bunlardan birincisi Fimka'ydı. Fimka nişanlı bir genç kadındı. Kardeşi Petro dağdaki mukavemetçilerle beraberdi. Solgun, âdeta hastalıklı bir yüzü vardı Fimka'nın. İkincisinin adı Domaka'ydı. İri yapılı, kemikli ve kızıl saçlı bir kadındı Domaka. Birbirinden mızımız ve gürültücü üç çocuğu vardı. Öbür kadının adı Lizaveta'ydı. Lizaveta'nın çocuğu yoktu. İri göğüslü, al yanaklı, tostoparlak bir şeydi.

Fimka iyiden iyiye koyuvermişti kendini. Her erkeğin koynuna giriyor, hiçbirine bir defa olsun “hayır” demiyordu. Her önüne gelenle de ekmeğini paylaşıyordu. Domaka kötü kalpli, sürekli dırıldır eden, kendi bahtsızlığının acısını hep çevresindekilerden çıkarmaya bakan huysuz bir insandı. Lizaveta içine kapalı yaşar, kimseyle konuşmaz, hep susardı. Bu üçünü topladı Daşa. Bütün boş vakitlerini bu üçüyle birlikte geçirmeye başladı.

Yefim bazı geceler odasına geliyor, tabancasının namlusuyla onun dizini dürterek anlatıyordu:

“Hiç unutmayın kadın yoldaşlar: Bir sır bir defa verilir insana. Sonra kapatırsın çeneni. Dilinize hâkim olun hepiniz. İnsan etinin en lanetlenmiş kısmı dilidir... Mesela, yakalandın mı, hemen ısıırıp koparacaksın dilini, tüküreceksin yere... Gözlerinle bile olsa ele vermeyeceksin kimseyi... Böyle anlarda ters tarafa bakmalı gözlerin. Anlaşıldı mı? İnsanın dili bu... Dağları ayağa kaldırmazsın onunla ama şöyle bir uzatırsan ıslatırsın...”

Hepsinin ilk akıl hocası, kılavuzu oldu Yefim. Sağlam bir kılavuz oldu onlara. Bir yıl sürdü bu. Koca yıl boyunca güçlendi Daşa, durmadan arttırdı tecrübesini, türlü kurnazlıkları öğrendi. Öbür kadınlar da ondaki bu rahatlığı, bu inadı paylaşıyorlardı. Daşa onlara kılavuzluk etti.

Fakat üçüncü yılın sonunda bir üçüncü sarsıntı geçirdi Daşa. İşte bugünden sonradır ki kaşları burnunun kök saldıgı yerde çattık ve aksi bir duruşla kavuştular. O günlerde gözleri bir cam hareketsizliği içinde durarak seyretmeyi öğrendi dünyayı.

Güneşli, kokulu bir sonbahar günüydü. Her zamanki gibi yine ekmek dağıtılan fırının başında, kasanın arkasındaydı Daşa. Kuyrukta ekmek almak için sıra bekleyen bir sürü insan vardı yine. Birden tepeden tırnağa kadar silahlı subaylar girdi içeri. Kalabalığı yarıp geldiler yanına. Sürükleyerek dışarı çıkardılar Daşa’yı. Oradakiler, sokaklardaki insanlar, subayların şerrinden kurtulabilmek umuduyla evlere kaçıyorlardı. Bir kamyona bindirdiler.

Daha önce Niyurka'yla birlikte kapatıldığı villaya getirdiler Daşa'yı. Aynı mahzene attılar yine. Mahzen yine tıklım tıklım doluydu. Hepsi de kendi derdine düşmüştü. Ona yabancıydılar.

Oysa Daşa farklıydı çoğundan. Nice tehlikenin yanından geçmişti. Her an her şeye hazırды Daşa. Felaket anında çözölmemenin, yenik düşmemenin çarelerini aramış, sırrını bulmaya çalışmıştı. Şimdi kendini her acıya katlanabilecek kadar telaşsız ve kuvvetli buluyordu. Belki ölüme bile katlanabilirdi. Ona artık Niyurka'dan başka acı veren, yüreğini kaldıran hiçbir şey yoktu. Karşısında yenik düştüğü tek şey Niyurka'ya olan bağılılığı, analığıydı.

Gözleri mahzenin rutubet kokusuyla dolu duvarlarında dolaşırken Yefim'i gördü. Yefim onu tanıdığını belli etmedi. Daşa'nın bakışları o belli belirsiz duraklamadan sonra mahzeni taradı. Yefim'in davranışından birbirlerini tanımamaları gerektiğini hemen anlamıştı. Biraz ötede Fimka'yı gördü. Yere yatmıştı Fimka, umutsuz hıçkırıqlarla sarsıla sarsıla ağılıyordu. Kardeşi Petro baş ucundaydı kızın. Henüz çıkmaya başlamış tüyleri tozdan kirlenmiş, yüzü soluklaşmıştı. Fimka'nın saçlarını okşuyor, elini onun sırtında gezdirerek kulağına umut veren, kızın acısını paylaşan şeyler söylüyordu.

İnsanlara eziyet çektirmenin nasıl dehşet verici bir şey olduğunu işte burada anladı Daşa.

Önce Yefim'i alıp çıkardılar mahzenden. Sonra Daşa'yı. Bir odaya soktular önce. Yefim yoktu bu odada. Ama daha önce tanıdığı genç ve huysuz albay vardı karşısında. Adam hemen tanıdı onu:

“Bak, işte karşımızdasın tekrar!.. Bu defa işin tamam kızım... Anlat biraz, nasıl gıda malzemesi sevk ediyordun mukavemetçilere? ‘Kocamın nerede olduğunu ben ne bileyim?’ derken yalan söylüyordun demek?”

Daşa tekrar başladı budala rolü oynamaya. Gözlerini kocaman kocaman açarak cevap verdi albaya:

“Ne bileyim ben kocamın nerde olduğunu? Siz götördünüz onu. Şimdi de tutmuş mukavemetçilerden bahsediyorsunuz.”

“Doğru konuşup konuşmadığını anlayacağız şimdi. Götürün bu kadını mutfağa, iyi yemek verin de akli başına gelsin.”

Yandaki mahzene indirdiler Daşa’yı. Toprak zemin vıcık vıcık kanla örtülüydü. Dayanılmaz bir ceset kokusu sarmıştı ortalığı. Bu pisliğin ortasına çırılçıplak bir adam yatırmışlardı. Baş kan içindeydi. İri kıyım iki Kazak askeri durmadan kırbaçlıyordu adamı.

Bunlardan birisi –şimdi hangisi olduğunu bile hatırlamıyor Daşa– kamçısını adamın sırtına ve omuzlarına müthiş bir kinle vuruyordu.

“Bak, pis karı... Gör, birazdan sen de aynı durumda olacaksın... Şu erkek güzelini göster de anlasın... Söyle bakalım, tanıyor musun bu iğrenç herifi?”

Hiçbir şey duymuyordu Daşa. İçini dayanılmaz bir bulantı kaplamıştı. Düşmemek için bütün gücüyle direndi.

“Neden bize eziyet ediyorsunuz böyle? Neden? Ben nasıl tanıyım bu adamı?”

“Biraz daha ıslatalım şu herifi...”

Yeniden kırbaçlamaya başladılar Yefim’i. Her kırbaç yiyişinde başını sallıyor, başka tepki gösteremiyordu Yefim. Daşa adamın fedakârlığını, susuşundaki dehşeti o zaman anladı. Bir şeyi daha kesinlikle anladı Daşa; burada, ne pahasına olursa olsun, mutlaka susmak, kimseyi ele vermemek gerekiyordu.

“Hadi, konuş bebek! Bu iğrenç herifle birlik olup ne numaralar çevirdiniz? Konuşursan dokunmayacağız ona, seni de evine göndereceğiz.”

“Numaradan filan haberim yok diyorum size... Ufacık çocuğumla kocasız bıraktınız beni... Bir de eziyet ediyorsunuz...”

Birden, katlanılması çok güç bir acı duydu vücudunda. Yüreğini yarıp ortadan ikiye ayırmışlardı sanki. Bir çığlık attı, o kadar.

“Ne yaptım ki size?.. Neden vuruyorsunuz?”

“Konuş! Tek bir söz söylersen serbest bırakırız seni.”

Daşa hemen orada adamların aslında hiçbir şey bilmediğini anlayıverdi. Onu eskiden tanıdıkları için yakalamışlardı tekrar.

Öbür kadınları bilselerdi alıp getirirlerdi çoktan. Fimka'yı da kardeşi yüzünden getirmişlerdi herhalde. Belki de Petro'yu onun kulübesinde ele geçirmişlerdi. Daşa toparlandı hemen, kanı yeniden büyük bir umutla dolaşmaya başladı vücudunda.

“Bırakın beni! Eziyet edip durmayın artık! Çalışıyorum ben, kimseye bir kötülüğüm yok ki...”

“Biraz daha vur şu herife... vur! Daha kuvvetli vur! Bağırsın biraz, şu ağzından kustuğu pisliği yalattır bakalım...”

Artık hareketsiz duran Yefim'in gövdesi, sırtında yeniden şaklamaya başlayan kırbaç darbeleriyle umutsuzluk içinde titriyordu. Onu kırbaçlayan askerler de yorgun düşmüştü. Ter içindeydiler. Ama hiç durup dinlenmiyor, aralıksız vuruyorlardı. Kamçılarındaki kan pıhtıları görölüyordu.

Fimka'nın kardeşini birden yanında gördü Daşa. Delikanlının yüzükoyun yere kapaklandığını fark etti. Yüzü gözü çamur ve kan deryasına bulanmıştı. Gözlerine hayvanca bir korku gelip yerleşmişti. Petro bir fırlayıшта ayağa kalktı, sonra kayarak düştü yere. Tekrar doğruldu. Kaçmaya çalıştı. Kazak askerleri de kamçılarını savurarak peşinden fırladılar. Petro, bütün vücudundan taşan bir sesle haykırdı. O an için kurtuldu ellerinden. Körü körüne, nereye gittiğini bilmeden ters tarafa doğru koştu. Ama Kazaklardan biri kocaman gövdesinden destek alarak vurduğu amansız bir omuz darbesiyle yıktı Petro'yu yere. Kamçısını diz kapaklarına savurdu delikanlının. Petro, köpek ulumasını andıran bir çığlık koyverdi. Tekrar yüzükoyun, yerdeki kan ve çamur deryasının içine kapaklandı.

Arkadaşlarının çektiği eziyeti ferî sönmüş gözlerle seyrediyordu Daşa. Susuyordu. Kafasının içi allak bullak olmuştu. Gözlerini onlardan ayıramıyordu bir türlü. Nereye baksa kan görüyordu. Bir nehir gibi oluk oluk akan, arkadaşlarının vücudundan toprağa fişkıran kanı görüyordu.

Öbür odada kendine geldi Daşa. Genç albay yine karşısındaydı. Yüzünün hatları iyice gerilmiş, sertleşmişti adamın. Oturduğu yerden Daşa'ya dik dik bakıp sigara içiyordu.

“Kız, bizim mutfağı görünce için açıldı mı bari? Konuş şimdi! Ne biliyorsan anlat!”

“Bir şey bilmiyorum ki ben... Bir şey bilmiyorum ki...”

“Şu delikanlıyı, onun kız kardeşini de tanımıyor musun?”

“Fimka’yı tanırım, kardeşi Petro’yu da. Ama ta çocukluğumdan beri tanırım onları.”

İki genç subay albayın kulağına eğilip bir şeyler fısıldadı. Kaşları çatıldı adamın. Yanağında şekilsiz bir tik kol gezmeye başladı.

“Albayım, bize bırakın bu karıyı, biz konuşurmasını biliriz.”

Ardından kulaklarını tırmalayan, her duyduğunda Daşa’ya kamçı darbelerinden daha acı veren bir yığın küfür yağdırdılar.

Ellerini onlara doğru uzatarak geriledi Daşa. Duvara kadar geriledi.

“Hayır! Bunu yapamazsınız bana! Ölünceye kadar direneceğim... Bunu yapamazsınız...”

Albay gülerek iki yana açtı ellerini:

“Madem öyle, peki... Bak, doğruyu söylersen kimse kötülük yapmayacak sana.”

“Yaklaş şöyle. Konuş şimdi.”

“Bir şey bilmiyorum ki... ne söyleyebilirim? Benden ne istiyorsunuz? Utanmıyor musunuz? Gençsiniz üstelik...”

Albay, yüzünde kurnaz bir gülümseme, oturduğu koltuğun arkasına yasladı sırtını.

Öbür iki subay kollarından yakaladı Daşa’yı. Başka bir odaya götürdüler. Yere savurdular. Sonra çırılçıplak soydular onu, sırayla tecavüz ettiler...

Mahzende uzun bir süre baygın kaldı. Ölüden farkı yoktu. Göğüsleri ve bacakları çıplaktı. Üstünü başını yırtmışlardı. Gece yarısına kadar orada, öylece kendini bilmeden yattı. Fimka yakınındaydı. İnleyerek yaklaşıyor, başını Daşa’nın göğsüne yaslıyor, bir süre öyle kalıyor, sonra tekrar sürünerek uzaklaşıyordu ondan.

Mahzendeki bu korkulu bekleyiş sırasında Daşa üst üste iki defa Niyurka’sını, küçük kızını görür gibi oldu: Niyurka, ellerinin üstünde emekleyerek ona doğru yürüyor, sonra ayağa kalkıp garip

bir sarhoşluk içinde dans etmeye başlıyor, dön babam dönüyordu. O zaman Daşa ellerini boşluğa, Niyurka'yı gördüğü yere doğru korkuyla uzatıyor, olanca gücüyle bağırıyordu.

“Yeter! Niyurkacığım, yeter artık! Dayanamıyorum!..”

Sonra o da Fimka'nın yaptığı gibi başlıyordu sürünmeye. Sürünerek Niyurka'yı gördüğü yere gidiyor, orada yalvarmaya başlıyordu kızına. Nedenini bilmeden umutsuz bir şekilde yalvarıyordu. Niyurka birdenbire kayboldu gözlerinin önünden. Bir daha görünmedi.

Gece yarısından sonra –bunu da bir rüyayı hatırlarcasına hayal meyal çıkarıyor– bir kamyonun gürültüsüne uyandı. Çevresine bakınınca bir kamyonun içinde olduğunu, kimi diz çökmüş, kimi boylu boyunca uzanmış bitkin insanların arasında olduğunu anladı. Çevresindeki bu insanları ilkin tanıyamadı. Daha sonra yavaş yavaş hatırladı hepsini: Fimka, Petro ve Yefim'i tanıdı. Silahlı subaylar ve Kazak askerleriyle doluydu kamyon. Elleri tetikte, ayakta duruyor, yatanlara doymayan bir kinle bakarak susuyorlardı.

O kamyon yolculuğundan başka aklında kalan bir şey daha vardı: Gökteki yıldızların yakınlığı. Yıldızlar öylesine yakın duruyordu ki elini uzatabilse onları tek tek avuçlayabileceği duygusuna kapılıyordu.

Korku yoktu içinde. Ölümüne gittiklerini biliyordu. Bir yerde kamyon duracak, o zaman onları hep birlikte kocaman bir çukura atacaklardı. Ya da denize yakın bir çukura gömülecek ve artık yaşamayacaktı. Bunu biliyor, kalbinin ufacak bir buz yumağından farksız olduğunu hissediyordu. Korku yoktu içinde. Sadece kalbinde dayanılmaz bir soğukluk duyuyordu. Ruhu öylesine hareketsiz, telaşsız ve sessizdi ki, Daşa bir an için bile olsa bu yolculuğun da bir rüya olduğunu düşündü. Artık inanmadığı bir rüya. Bazı anlar Niyurka'yı unutabiliyor, sanki çocuk hiç yaşamamış gibi aklından silebiliyordu onu. Ama sonra, hiç beklemediği bir anda kızının hayali tekrar beliriyor, Niyurka ellerini küçük ve tatlı bir çığlıkla ona doğru uzatarak koşuyordu. Daşa o zaman, mah-

zende kamçı darbelerini yerken nasıl ürpermişse yeniden öyle ürperiyor, Niyurka'yı bulmak istiyor, ama çocuğun hayali çoktan uzaklaşmış oluyordu gözlerinden. Unutulmuş bir rüya gibi silinip gidiyordu.

Arkadaşlarını kamyonun içine gelişi güzel tıkmışlardı. Yefim bir ölü gibi boylu boyunca yatıyor, kamyonun her sarsıntısında acı içinde tepeden tırnağa kıvranıyordu. Fimka ve Petro sarsıntılarla sancılı bir şekilde kıvranıyorlardı. Daşa kimseye acıyamıyordu, acıma duygusunu kaybetmişti. Kalbi bir buzuldan farksızdı.

Kamyon durduğu zaman Daşa artık yaşamadığını düşündü. Motorun sesiyle kendi hayatı da susmuş, ölümü başlamıştı. Kamyondan çıkardılar onu. Hareketsizdi Daşa. Kımıldamıyordu. Fimka'yı yanına getirdiler. Kız korkuyla ürperiyor, çaresizlik içinde Daşa'nın entarisine tutunuyordu. Bir çocuktan farksızdı. Yefim'in ayakta duracak mecali yoktu. Yere yuvarlanmıştı. Yefim aralarında ölüme en fazla yaklaştı. Petro durmadan tükürüyordu. Başından akan kan yüzünü örtmüş, pıhtılaşmıştı.

Daşa çabuk çabuk ama son derece kararlı bir sesle Fimka'nın kulağına şu sözleri fısıldadı (Aslında o anda konuşan kendisi değil, kendi benliğinde yaşayan bir başkasıydı).

“Sus!.. Sus! Sadece susacaksın!.. Kör ve dilsiz olacaksın! Susacaksın!..”

Birden üzerine büyük bir kalabalığın hücum ettiğini sandı. Onu öbürlerinden ayırdılar.

Dört Kazak askeri tüfeklerin namlusuyla dürterek götürdüler Fimka'yı ve Petro'yu.

İkisi de sessizce yürüdü. Boyun eğmişlerdi. Geriye dönüp bakmıyorlardı bile. Fakat belli bir süre yürüdükten sonra Fimka, tuzağa düşmüş, kapana kısılmış çaresiz bir kuş gibi debelenerek döndü, gerisin geri koşmak istedi. Bağırıyordu:

“Daşa! Daşacığım, bak! Nereye götürüyorlar beni!..”

Küfür ederek ittiler Fimka'yı. Yere, kumun üstüne yüzükoyun kapaklandı. Kollarından yakalayıp ayağa kaldırdılar zorla. Yine

sessizce birkaç adım daha yürüdü Fimka. Birden durdu sonra. Ağlamaklı bir sesle dönüp seslendi Daşa'ya:

“Daşa... ben ne yaptım ki bunlara? Şalımı kamyonunda unuttum hem.”

Yeniden küfürler duyuldu. Tekrar sürüklediler Fimka'yı.

Biraz ötede, denizle kesişen toprak parçasının üzerinde tepinen, sarhoş ve bulanık gölgeler fark etti Daşa.

Fimka'nın gecenin sessizliğini yırtan acıklı sesini yeniden duydu.

“İstemiyorum! İstemiyorum! Bağlamayın gözlerimi... Öldürdüğünüz gençliğimi seyretmek istiyorum!..”

Yaylım ateşi duyulana kadar sürekli olarak bağırды Fimka:

“Çekilin başımdan... Bırakın! Bağlamayın gözlerimi!..”

Daşa silah seslerini duyduğu zaman Fimka'nın çığlıklarını hatırladı, bu çığlıkların onu da ölüme doğru çektiğini, ısrarla çağırıldığını düşündü.

Bir gölge, bir subay gölgesi belirdi Daşa'nın yanında. Çok yakınındaydı adam.

“Son defa soruyoruz: Mukavemetçilerle kimlerin çalıştığını söyle bize. Söylersen namus sözü veriyorum, hemen serbest bırakacağım seni... Yoksa biraz sonra sıra sana gelecek.”

Daşa, her zaman yaptığı gibi bu sefer de budala rolü oynadı:

“Yapayalnız, cahil bir kadını ben. Kimin mukavemetçi olduğunu nereden bileceğim. Küçük kızım, Niyurka'm var benim, çalışıyorum... Ekmek bulmak için... Ekmeksiz yaşamıyorum...”

Ağlamaya başladı arkasından. Aslında kendisi değildi ağlayan. Yüreğinin bir köşesinde oturan ve çaresizlik içinde çırpınan kızı Niyurka'ydı.

“Götürün şu herifi de!.. Ellerinden, kollarından tutun, sürükleyin öbür ikisinin yanına.”

Yefim'i sürükleyip götürdüler öteye. Biraz sonra tek silah sesi duydu Daşa. Yefim'i öldürmek için yaylım ateşini bile gereksiz görmüşlerdi.

Deminki subay gölgesi tekrar belirdi önünde.

“Yarım dakika mühlet veriyorum sana...”

“Fakat ben ne söyleyebilirim size? Ateş edin üzerime, öldürün bir an önce... Artık bitsin bu eziyet!..”

Daşa bir dakika sonra Fimka gibi acılar içinde kıvranarak kuma yığılıp kalacağını, kalbinin delik deşik olup eriyeceğini, bütün dünyayı, yeri göğü inleyen bir çığlık atacağını düşündü.

Öyle olmadı ama. Birdenbire ayaklarının yerden kesildiğini, bir süre havada uçtuğunu, bir çuval gibi fırlatıldığını ve başının bir demire çarpıp şiddetle zonkladığını hatırlıyor şimdi. Kamyonun motorunu yeniden ve bu sefer çok yakınında hissetti. Gökteki yıldızların tekrar göz kırparak bir yanıp bir söndüklerini, yine ona çok yakın durduklarını, hani elini uzatsa hepsini birden avuçlayabileceğini düşündü. Bu defa mahzene atmadılar onu. Albayın karşısına çıkardılar. Genç albay yüzüne bile bakmadan, soğuk ve huysuz sesiyle şunları söyledi Daşa'ya:

“Mühendis Kleist kefil oldu sana. Mühendise güvenimiz var, bu yüzden bırakıyoruz seni. Yoksa sana güvenmiyoruz... Şimdi gidebilirsin. Yalnız unutma: Bir daha elimize geçersen tekrar dönemezsin evine. Kafana koy! Burada başına hiçbir iş gelmedi, bir şey görmedin. Dilin uzunsa, kısaltmaya bak. Sonra bu öldürdüğümüz köpeklerle benzetiriz seni de... Hadi, bas git şimdi!..”

Daşa bu olaydan sonra bir daha ürperdiğini hiç hatırlamıyor. O günden beri elinde olmayarak kaşları çatık duruyor.

Kimseye anlatmadı başına gelenleri. Konuştuğu her şeyi, ağzından çıkan her sözü tartarak söylemeyi öğrendi. Evine sadece geceleri gidiyordu. Evin küflenmesi, örümceklerin hücumuna uğraması bu yüzdendir. Zaman geçtikçe, pencerenin kenarına koyduğu saksılarda özenle yetiştirip baktığı çiçekler soldu. Yüzüne garip bir solgunluk gelip yerleşti. Gözleri donuklaştı. Kime baksa aynı soğuk, kahreden ifade yerleşiyordu bakışlarına. Çoğu saatlerini, iyi bir arkadaş kabul ettiği Motya'nın yanında geçiriyordu. Savçuk'a, Gromada'ya, Loçak'a dostlukla bağlandı. Birlikte Kızıl Ordu'yu bekliyor, hazırlık yapıyorlardı. Geceleri uyuyorlardı eskiden. Gündüzleri de dağa çıkıp ufuk çizgisinden haber soruyor-

lardı. Daha sonraları hepsi de gece yaşamayı öğrendi. Gündüz, uykulu ve yarı kapalı gözlerle dolaşıyorlardı.

Gözlerinde suskun ve kuşkulu soru işaretleri taşıyan askerler geliyordu Daşa'nın yanına. Bazen de biraz eğlenmek, genç dulla hoşça vakit geçirmek isteyen askerler yaklaşıyordu. Bir iki kere gelip gidiyor, bir daha görünmüyorlardı. Onların yerini yenileri alıyordu. Gidenlerin nereye gittiğini Daşa'nın donuk göz bebekleri kimseye söylemiyordu.

Böylece, ruhunun derinliklerinde Gleb'i, sevdiğini aldatmadan, isteyerek başka erkeklerin oldu Daşa. Hatırladığı zaman bu türlü davrandığı için pişmanlık duymuyor, sıkılmıyordu. Beyazların kuşkulu takibi altında sürdürdüğü işin bir parçası sayıyordu bunu. Bazen bir asker ona abayı yakıyor, bir türlü ayrılıp gidemiyordu yanından. Çocuksu bir içtenlikle şöyle söylüyordu asker:

“Böyle gidemem Daşa... Seni böyle bırakıp gidemem... Dağda bir yaban hayvanı gibi yaşayamam. İnsaflı ol biraz, sonuna getir şu işi. Biliyor musun, korkacağım hiçbir şey kalmıyor sonra...”

Bazen Daşa da kendine kızıyor, pişmanlık duyuyordu yaptıklarından. Ama sonunda hep fedakârlık etmesi gerektiğini düşünüyor, “Yaşadığım hayattan büyük müyüm ben?” diyordu.

Rıhtımda İngiliz gemileri bekliyordu. Bunlar Kuzeyden kaçan zengin burjuvaları alıp götürmek için gelirdi.

Uzakta, dağın arkasında bir yerde top sesleri duyuluyor, geceleri bu patlamalar yeri sarsıyor, insan göğün yere ineceğini, üzerine kapaklanacağını düşünüyordu.

Ve güzel, güneşli bir günün sabahında, denizin de gök kadar açık, duru ve parlak bir mavi örtüyle süslendiği bir sabah, Daşa başına kırmızı eşarbını sardı. Beyazların yenilgisinden kalan insan ve at cesetlerini aşarak şehre, komünistleri karşılamaya gitti. Panik içindeki işçi ailelerin evlerinden dışarıya bile çıkamadıkları bir vakitte tek başına yürüdü şehre. Başındaki eşarbu güneşte, göğün ve ilerideki denizin mavisinde taze ve canlı insan kanı kadar güçlü duruyordu.

Yolda kızıl bayraklı atlılar gördü. Gülererek baktı onlara. Kocaman hareketlerle ona el sallayarak bağıldılar:

“Selam kırmızı eşarba! Kırmızılı kadına selam!..”

• • •

Ağır bir eziklik vardı Gleb’in içinde. Uzun süre başını Daşa’nın dizlerinden kaldırmadı. Tek bir söz bile edemeden sustu, işte buydu onun Daşa’sı... Yanında oturuyordu şimdi, yine sevdiği kadındı. Elleri aynı ellerdi. Sesi aynı ses. Yüzü aynı yüz. Yürek aynı yürek. Ama üç yıl önceki Daşa’nın gittiğini, bir daha geri dönmek üzere gittiğini anladı.

Garip, kolay kolay anlatamayacağı bir yakınlık duygusu, bir şefkat duygusu acılı şekilde sarstı Gleb’i. Titreyen parmaklarıyla sımsıkı sarıldı karısına. Gözlerinden sicim gibi akan yaşları durdurmaya çalışarak, bazen öfkeyle, bazen yeniklik duygusuyla bazen de dopdolu bir sevgi coşkunuyla yoruluncaya kadar, halsiz düşünceye kadar konuştu:

“Daşa’m, güvercinim benim!.. Keşke burada, yanında olabilseydim o zaman! Bütün bu anlattığın felaketleri tek başına göğüsledin demek! Bilseydim! Şimdi paramparça yüreğim! Başka adamlarla yattın, öyle mi! Daşa, dövmek isterdim seni, canını yakmak isterdim!.. Neden söyledin bana bunu?.. Fakat el kaldıramıyorum sana... Bin lanet okuyorum o sana kalkmayan elime ama... yapamıyorum! Ya sen... sen... askerlerle... nasıl anlayabilirim bunu? Daşa!.. Kanun değilim ben. Üstelik neyim var, kimim var senden başka? Yaşıyorsun ya... Kendi başına çizdin ya yolunu, her felakete bir başına katlanmayı bildin ya... önemli olan bu... Daşa’m, güvercinim benim!..”

“İyisin Gleb... Budalasın ama iyisin...”

Orada birbirlerine sarılarak gece karanlığı çökünceye kadar oturdular. Böylesi, evliliklerinin ilk günlerinden bu yana ilk defa başlarına geliyordu.

ZORUNLU İŞLER

1. USTA ELLER

Görevli birliği Gleb yönetiyordu. O da görevlilerle birlikte şafak söküne kadar iş başında kaldı, bütün evleri aradı. Sokaklarda, kaldırımlarda tüfekte dolaşan, devriye gezen, herhangi bir karışıklık anında müdahale etmek üzere bekleyen işçiler görülüyordu. Onların kararlı ve gürültülü adımları gecenin sessizliğinde daha da büyüyor, kulakları tedirgin ediyordu. Gün atarken gökyüzü soluk bir maviye boyanmıştı. Yıldızlar gittikçe sönen parlaklıkları içinde çok yakın ve tanıdık birer çehreydi. Yuk görev başındaydı. Nöbet bekliyordu. Yuk artık değişmişti. O eskiden sadece bağırان çağırان, her an kavgaya hazır Yuk değişmişti. Şimdi Gleb'in karşısında sert bir asker gibi duruyordu. Gleb ona yaklaştığında, eskiden yaptığı gibi yine kollarını açarak ona koşmamıştı. Tüfeğinin başında hareketsizdi. Ama dikkatli gözlerle çevreyi gözlüyordu. Geniş pencerele bir zengin evinin önündeydiler. İçeriden histerik kadın haykırmaları geliyordu kulaklarına. Evin kapıları ardına kadar açıktı.

"Yuk, kimler görevli içeride?"

"Arıyorlar evi... Her tarafını arıyorlar dostum... Görüyorsun ya, nasıl bağırıyor evin kadını!.. Savçuk var içeride, karın var, bir de Çeka Teşkilatı'ndan iki kişi var. Git içeriye, seyret biraz. Bak, nasıl dağıtıyorlar burjuvaziyi..."

“İktisadi Planlama’daki görevin nasıl gidiyor Yuk? Epey tahta kurusu ezdin mi bari?”

“Ah, dostum... Bu konuda gidip bir Çibis’i görsen daha iyi olur. Bana kalsa çoktan duvara mıhlardım hepsini. Nasıl düzen-baz adamlar, bilsen!.. Hele Şıram! Ya hizaya getireceğim onu ya da aklımı kaçıracacağım sonunda. Dağda odun kesmekle görevli işçileri aç bıraktıklarını biliyor musun? Kendileri tıkmayı biliyor ama!.. İşçi sınıfının bu hallere düştüğünü görmek öldürüyor beni... Ama biraz daha bekle dostum. Topunun köküne kaynar suyu dökeceğiz yakında!”

Camlı kapının önündeki koridorda silahlı bir asker nöbet bekliyordu. Kapının aralığından içeri bakan Gleb, bir divana çökmüş, saç başı darmadağın olmuş bir kadının sarsılarak ağladığını gördü.

İçerideki görevliler gerçekten yorucu bir işe vermişlerdi kendilerini. Mal sayımı yapıyorlardı. Bütün mobilyalar yerinden oynatılıp sayılıyor, kocaman mankenler yere yuvarlanıyor, görevlilerin çizimleri döşemeyi gıcırdatıyordu.

Uzun süre askerlik yapmış olmanın verdiği bir rahatlıkla açık kapıdan içeri girdi Gleb. Divana oturmuş çevresindeki tüfekli adamları ve çekmeceleri, sandıkları boşaltan öbür görevlileri korkulu gözlerle seyreden yarı çıplak kadına bakmadı bile. Kadın, yanındaki küçücük, incecik bacaklı kızının bile pek farkında değildi. Çocuğun gözlerinde gittikçe artan bir merak okunuyordu.

Ayağında pantufları, askılı pantolonu, manşetli gömleği, altın gözlükleri ve uzun sakalı ile garip görünümlü bir adam daha vardı orada. Büyük çalışma masasının yanında ayakta bekliyor, görevlileri biraz şaşkın, biraz aşağılayan bir ciddiyetle seyrederken durmadan başını sallıyordu.

Daşa, becerikli bir ev kadınının çabuk ve kararlı hareketleriyle çamaşırlar, ev eşyaları ve giyecekler arasında yararlı gördüklerini bir kenara ayırıyor, bunları el çantalarına ve bohçalara bir bir katlayıp yerleştiriyordu.

“Bunlar çocuk bakımevine; çocuklar için. Bunlar Anneler evi-ne... Bak hele, el sürülmemiş kumaşla dolu bu çekmeceler!.. Kim bilir kaç çocuğa elbise çıkartırız bunlardan!”

Savçuk heybetli gövdesinin bütün gücüyle dolaplara, çekme-celere yüklenip açıyordu hepsini. Çıplak ayaklarının zorlanmak-tan beyazlaştığı, kansız kaldığı, boyun adalelerinin gerginleşip şiştiği görülüyordu.

“Gidinin herifleri! Neler saklamışlar bu delikte! Bizimkiler açlıktan kırılırken bunlar durmadan semirmişler! Ne bu yahu! Balalayka denmez böylesine, gemi denir be (Kuyruklu piyanoyu iterek yerinden oynatıyordu o sırada). Meretin çalgısından ses ge-tirmek için bir çift öküz ister yahu!”

Sergey tüfeği elinde bekliyor, ne yapacağını kestiremiyordu bir türlü. Delikanlılık yıllarında sık sık gelip gitmişti bu eve. Evin sahibi Çirski tanınmış bir avukattı. Babasının eski bir dostu sayı-lırdı üstelik. Sosyalistti Çirski. Bütün Duma meclislerinde millet-vekili olmuştu. Kurucu Meclis üyeliğine getirilmiş, yedi numaralı listeden seçilmişti.

Sergey içindeki huzursuzlukla baş edemediği için hiç bakmı-yordu adama. Çirski birden yanına gelip de elini sıkacak, ahbapça konuşacak diye ürküyordu. Bu yüzden de adamı tanımazdan geli-yor, öbür arkadaşları kadar aldırmaz, rahat ve kararlı görünmeye çalışıyordu. İstemediği bir gelişmenin verdiği ürkeklikle titriyor-du bacakları.

Sonunda o çok çekindiği ve ürktüğü iş geldi başına. Çirski baştan beri dik dik bakıyordu ona. Yüzünde, özellikle dudakları-nın kenarında şekillenen aşağılayıcı bir gülümseme ile bakıyordu Sergey’e. Saldırmaya hazır bekliyor, elverişi zamanı kolluyordu.

“Sergey İvanoviç, demek siz de böyle saldırgan ve haksız işle-re kaptırdınız kendinizi! Ama eskiden siz de böyle davranışları eşkıyalık, zorbalık kabul ederdiniz benim gibi. Buradan çıkınca, babanızın yanına da gideceksiniz sanırım. İvan Arseniyeviç’in evinde de aynı şekilde davranacak mısınız? Sanıyorum ki ora-da babanızın kalbi kırılmasın diye daha ölçülü, daha yumuşak

davranırsınız. Ne bulursanız alıyorsunuz evimden. Mirasın dokunulmazlığını ne yapacaksınız? Kim bilir, belki de eski yakınlığımızın yüzü suyu hürmetine bize biraz daha yumuşak ve insaflı davranabilirsiniz!”

Çirski'nin deminden beri ağlayan karısı Sergey'e doğru uzatıyordu ellerini. Gözyaşları yanaklarından süzülüyor, yanakları titriyordu kadının.

“Sergey İvanoviç... Dostum! Siz ki bizim en yakınımızdınız... Ne yapıyorsunuz burada? Bu kötülüğü yapan sahiden siz misiniz Sergey İvanoviç?..”

Sergey, dengesini kaybetmemek, sonuna kadar sert ve katı kalabilmek için zorluyordu kendini. Bu yüzden de elleriyle tüfeğini sıkıyordu bütün gücünü vererek. Beyninin içinde sesler duyuyor, bu seslerin gittikçe büyüdüğünü hissediyordu. Çirski'ye hiç bakmadan katı bir sesle cevap verdi:

“Size yapılan işlem babama da uygulanacak. O da sizin gibi evinden çıkarılacak, bir daha da dönemeyecek.”

Bu sözleri söyler söylemez hiç ummadığı ölçüde rahatladığını fark etti Sergey. Karşısındaki adamı, bu yazı masasının başında tükenmiş kişiliğini bir marifet sayan, modası geçmiş aydını gerçek çehresiyle görüverdi birden.

“Anlaşıldı... Size de öğretmişler yüreksiz ve katı olmayı... Kutlarım sizi!”

Karıştırdığı eşyaların arasında sapsarı saçlı, kocaman gözlü bir bebek bulmuştu Daşa. Gülümseyerek doğruldu, annesinin yanında duran kıza yaklaştı:

“Bak, ne güzel bebek... Al bunu, küçük yaramaz... Sen yoksun diye kederliydi bebek, ağlıyordu... şimdi böyle ne iyi yakışıyorsunuz birbirinize!”

Küçük kız divandan yere indi önce. Kollarını uzatarak aldı bebeği. Sarıldı ona. Daşa gülerek uzattı elini. Saçlarını okşadı çocuğun.

Annesi öfkeden büyüyen gözleriyle kızına doğru atıldı, bileğinden sımsıkı yakaladı küçüğü:

“Nina! Bırak onu! Gel buraya... Görmüyor musun, iç gömleğini bile utanmadan alıyor bu kadın!.. At bebeği suratına! Gel buraya...”

Çocuk sınıksıkı sarıldığı bebeği bırakmadı. Divana kapandı.

“Ama benim bebeğim bu! Benim bebeğim! Anneciğim...”

Daşa’nın kaşları çatıldı birden:

“Bayan, nasıl utanmadan konuşabiliyorsun böyle!”

Savçuk sık sık burnundan soluyor, bazen homurdanıyordu. Yatak odasından bulduğu yatak takımlarını ve elbiseleri dışarı çıkardı, hepsini üst üste yığdı. Alnından damlayan teri elinin tersiyle silerken çevresindekilere yabancı gözlerle bakıyordu.

“Gidinin herifleri! Buraya yığınak yapmışlar be!.. Amma zor işmiş bu ıvır zıvırla baş etmek... Benim fıçı atölyesi daha iyidir yahu! Vagonetlerde makinist olmayı tercih ederim...”

Gleb’e yaklaştı Daşa. Yaptıkları işi anlattı kısaca:

“Her şeyin listesini çıkardık Gleb. Gerekli ne varsa aldık, elbise ve çamaşır bıraktık sadece... Değerli eşyaları da götüreceğim: Tabloları, saatleri, mutfak eşyasını, oyuncakları, kitapları alacağım... Çok kitap var zaten. Eğitim merkezine teslim ederiz onları... Geri kalan eşyayı ve piyanoyu Çocuk Bakımevi’yle kulüplere paylaştıracamız.”

Gleb ordudaki kumanda yerindeymiş gibi soğuk, dikkatli ve titizdi.

“Güzel. Çamaşırları götürün. Diğer eşyalar şimdilik kalsın. Başında iki nöbetçi beklesin... Siz de bitirin işinizi.”

“Öyle düşünüyorum ben de. Arabaları bekleyeceğiz burada.”

Daşa uzaklaştı ondan, işine döndü. Gleb Sergey’e doğru ilerledi. Kolundan tutup bir kenara çekti onu:

“Baban nerede oturuyor? Görmeye gideceğim onu.”

Sergey önce bunları şakacı bir dostlukla mı, yoksa alay ederek mi söylediğini kestiremedi. Tedirginliğini belli etmemeye çalışarak sırtladı tüfeğini.

“Seni götürebilirim oraya Çumalov yoldaş... Ev uzak değil.”

“Yok... Gelmen doğru değil. Baban üzülür belki. Zaten ona kötülük etmeye gitmiyoruz ki... Zorunlu bir işi halletmeye gidiyoruz.”

• • •

Sergey kuvvetle sıktı Gleb’in elini. Uzaklaştı.

Dışarıda, hemen bütün evler doğan günle birlikte taze bir maviliğe açıyordu gözlerini. Dağların zirvelerinde bulutlar kümelenmişti. Körfezin üzerinde güneşin uzak ışıklarının gönderdiği belli belirsiz bir kızıllık görünüyordu. Kuşlar çoktan uyanmış, sabah türküleri çağırmaya başlamışlardı. Dağın yamaçlarında yaklaşan, uzaklaşan, sürekli bir gel-git içindeki meşaleler görünüyordu.

Karşıdaki sokaktan ölçülü, uygun adımlarla yürüyen bir askerî birlik geçiyordu. Sıra sıra askerler... Adımlarının sesi uykusundan henüz kurtulmaya başlayan şehri, şehrin sokaklarını, kaldırımları çınlatıyordu.

Kızıl Ordu, yürüyüşler, savaşın insanlara yüklediği güçlükler... Bütün bunlar geride kalmıştı ama Gleb’in kasketinde hâlâ savaş ateşinin sıcaklığı, yürüyüşlerin, marşların heyecanı yaşıyordu. Nasıl da seviyordu askerleri! Tek bir insan gibi ölçülü adımlarla yürüyorlardı. Uzaklaşan askerleri durduğu yerden görebiliyordu Gleb. Yeri orada, askerlerin arasındayken nasıl olup da burada durabildiğine, bu duruma katlanabildiğine kendisi de şaşıtı.

Askerlere yetişebilmek için adımlarını sıklaştırdı Gleb. Kısa bir süre için bile olsa onların yürüyüşüne ayak uydurarak yürümek, uzaktan da olsa askerce yaşamak isteği duymuştu içinde. Yetişebilirse bir de selam verecekti onlara. Ama biraz ileride birliğin sıraları bozuldu. Bir köşeyi dönüyorlardı. Gleb, son sıradakiler sokağı dönerken yetişebildi sokağın başına. Uzaklaşıp gittiler.

Gleb bahçe kapısını açıp içeriye girince öbür evlerde gördüğü manzarayla karşılaştı yine. Miyekova, büyük bir çamaşır yığını önünde duruyor, ona gülümsüyordu. Gromada ve Loçak kucak dolusu kitap ve eşya taşıyordu dışarıya. Açık kapılardan yaşlı bir adamın neşeli sesi duyuluyordu.

“Hepsini... hepsini alın! Onu da alın... Bunları da... Bu gördüklerinize hayatımı tek bir noktaya getirmek için sahip oldum ben... Hayatın tek bir noktaya yönelmesi, biliyorsunuz, dostlarım, sonunda ölüme götürür insanı. Yani bu üç boyutun yok edilmesi olur. Yani, boşluk, hiçlik. Ne kadar merak uyandırıcı, o ölçüde de eğlenceli bir şey değil mi?”

Uzaktan Gleb'i gözlüyordu Miyekova. Gözlerini her zaman ki gibi kocaman kocaman açmıştı yine. Gleb onun yüzüne renk katan gülümsemesinde coşkunlukla iç içe yaşayan çarpıcı bir şaşkınlık okudu.

“Bak şu adama Gleb. Bizim Sergey'imizin babası. Öbür insanlardan daha fazlasını bilen, daha fazlasını söyleyen bir adam. Ah, bizi nasıl sevinerek karşılayıp içeri buyur ettiğini bir görseydin! Kendi evini nasıl sevinerek alt üst ettiğini bir görseydin!”

Sabah serinliğinde ürperiyordu Miyekova. Hem konuşuyor, hem ısrarlı bakışlarla Gleb'in gözlerini arıyor, ona âdeta okşayarak bakıyordu.

Tek kollu, gaga burunlu, üst dudağı şaşılacak ölçüde küçük görünen bir adam askerce yürüyerek geçti Gleb'in yanından. Gleb'in yüzüne katı gözlerini çevirerek baktı geçerken. Çabuk adımlarla bahçe kapısına yöneldi.

Gleb bir burkulma duydu içinde.

“Yoldaş, geri dönüp de yanıma kadar gelebilir misiniz?”

Tek kollu adam döndü, deminki çevik adımlarla, gözlerinde aynı katılık, Gleb'in yanına geldi.

“Kimsiniz?” diye sordu Gleb.

Sorusu, tek kollu adamın ne yüzünde, ne davranışlarında belirli bir değişiklik yaratabildi.”

“Eski albay, şimdi Sovyet Cumhuriyeti vatandaşı Dimitri İvagin'im ben. Şu gördüğünüz keyifli ihtiyarın oğluyum ve Parti üyesi Sergey İvagin'in kardeşiyim. Evrakımı görmek ister misiniz?”

“Hayır. Onlar sizde kalsın. Odan ızı arayacağız. Burada kalmanızı rica ediyorum.”

“Belli bir yerim yok. Kaldığım odayı çoktan aradılar zaten. Ama ceplerimi yoklamadılar henüz. Hoşunuza giderse siz yoklayın!”

Belirsiz bir alaycı ifade gelip yerleşmişti bakışlarına. Ona rahatsız olduğunu belli eden bir katılıkla baktı Gleb. Dişlerini sıkı öfkesinden.

“Ceplerinize ihtiyacım yok. Gidebilirsiniz!”

İvagin ayaklarını asker usulü çarparak selam verdi. Döndü.

Çenesine yapışmış gibi sarkan uzun sakallı bir ihtiyar odanın içinde telaşlı adımlarla oradan oraya yetişiyor, heyecanlı sesiyle hiç durmadan konuşuyordu:

“Dostlarım, asıl hürriyet, geometrik şekillerin ve onların maddesel yansımalarının toptan ve kesinlikle inkârında gizlidir. Komünistler güçlü ve akıllıdır. Neden biliyor musunuz? Öklid'in kuramını devirip geçtiler de ondan. Katılıyorum onlara, fetişizmi yaratan bütün şekil oyunlarına karşı başardıkları devrim yüzünden de seviyorum hepsini. Dostlarım, neyi isterseniz alın... Bir şey bırakmayın burada, beni üzmüş olursunuz. Bir küpe, bir prizmaya, bir üçgene, çürümüş, kokmuş bir iplik parçasıyla bile olsa bağlı kalmak ıvır zıvır yığınlarının altında ezilip gitmekten kötüdür, inanın...”

Gözleri fıldır fıldır çevreyi kolaçan ediyordu Loçak'ın –Bu türlü bakmayı kamburlar bilir sadece–. Hiç durmadan çalışıyordu. Kucak dolusu eski-püsküyü sırtladı, ihtiyar adama baktı önce, kalın sesiyle gürledi peşinden:

“Baba, keyfine bak sen... Çayırılara göndereceğiz seni, barınacak bir delik bulursun orada. Yoksulluktan yakınma bundan böyle, gölgene sefalet damgası vurmuş olursun...”

Yaşlı adam kocaman el hareketleriyle onun sözlerini paylaşıyor ve gülüyordu:

“Dostlarım, sizin bu zorunlu olarak yaptığınız işler insanca bir kaynaktan doğuyor. Bir adamı çayırırlara göndermekten daha mükemmel ne olabilir ki?.. Toprak, gökyüzü, sonsuzluk... Fakat, dostlarım söyler misiniz bana, oğlum Sergey neden gelmedi buraya? Burada adalet dağıtırken görmek isterdim onu.”

Gromada bir yandan başını sallıyor, bir yandan dolapları tarıyor, çekmecelere bakıyor, kitapları karıştırıyor, halıları yokluyordu. Yaşlı adamın konuşması sıkımişti onu:

“Baba, böyle dalga geçip durma karşımızda, gözünü seveyim... Bu gücünü başka yerde kullan da bize yararı dokunsun. Görüyorsun, evin eşya dolu. Hepsini toparlamak için Loçak’la benden başka kimse yok...”

Gromada her zaman böyleydi. Kendisi ufak tefekti ama bir devin ismini taşıyor ve hep iri laflar ediyordu.

Gleb ihtiyarın yanına geldi. Elini uzattı ona:

“Baba, her şeyi alıyorlar mı elinden? Oğlum Sergey de başka tarafta iş görüyor şimdi.”

“Pek güzel... pek güzel... Gelmeliydi buraya, iyi etmedi. Onu da burada görmek isterdim, gerçekten isterdim.”

“Odanızda kalabilirsiniz... Sizindir orası. Sakın tedirgin filan olmayın. Kültürümüzün emekçilerinden birisiniz. Ne isterseniz yanınızda alıkoyabilirsiniz.”

Yaşlı adam ürkerek baktı Gleb’e. Titrek parmakları sinirli hareketlerle sakalını karıştırıyordu:

“Hayır... hayır!.. Alıp götürün her şeyi! Böyle çok güzel, çok iyi!..”

Gromada yaşlı adama küçümseyerek bakıyor ama bunu belli etmek istemediği için hep başını sallıyordu.

“Çumalov yoldaş, bu ideoloji yüzünden aklını üşütmüş ihtiyar...”

Loçak onlardan tarafa yan yan bakıyor, anlaşılmasız şeyler mırıldanıyordu.

Gleb tekrar ihtiyara döndü. İçinde gittikçe büyüyen ve güçlük-
le zaptettiği garip bir gülme isteği uyanmıştı.

“Peki babacığım... Nasıl istersen öyle yaşa... Sergey’in bu kadar
şirin, hoş bir babası olduğunu bilmiyordum...”

Tekrar elini sıktı yaşlı adamın. Hızlı adımlarla uzaklaştı.

3. ÇAYIRLARDA

Körfezin öbür tarafında, fabrikanın hizasındaki dağlar heybe-
li birer koyu leke olarak duruyordu. Gökyüzü masmaviydi.

Körfeze hâkim yükseklikler üstündeki fabrika buradan bakı-
linca peri padişahının sarayı gibi duruyordu. Bacaları bulutlarla
kavuşmak için sabırsızlanırcasına gökyüzüne yükseliyordu.

Dağların düze indiği noktada deniz başlıyordu. Deniz de gök-
yüzü kadar parlak ve kadife yumuşaklığında mavi bir örtü giy-
mişti.

Şehrin öbür tarafında koyu lekeler hâlinde görülen dağlar gü-
neşin yakıcı parlaklığını yansıtıyordu. Dağ eteklerinden gittikçe
alçalarak inen, körfezin ağzında denizin üstüne taht kuran şehir
yeşilliklerin içine yerleşmişti.

Büyük caddede kurulan pazar yerinin gürültülü ve telaşlı ka-
labalığı kaldırımların üstüne taşmıştı. Kadınların bağrıışmaları,
histerik çığlıklar kaldırım taşlarında yankılar yaparak eriyip gi-
diyordu. Bir anda bağırانların çevresine toplanan kalabalık son-
ra tekrar aynı hızla çözölüp uzaklaşıyordu. Buradaki kalabalık
hızlı atan bir kalbin temposuna uyarak gidip geliyordu. Erkekler,
ayakta, şaşkın, yapacaklarını kestiremeden, bazen belli belirsiz
gülerek çevreye bakınıyorlardı. Kucakları paketler ve kutularla
dolu kadınlar boş kalan elleriyle çocuklarını sımsıkı yakalayıp,
yanlarında taşıdıkları torbaların, çuvalların, sepetlerin kenarına
ilişiyor, garip sesler çıkararak bağırıyor, bazen de bir süre hareket-
siz kalıyor, ses çıkarmadan çevreyi seyrediyorlardı. Sinirleri zayıf
olanların bağrıışları meraklı kalabalığı yanlarına topluyordu.

Çirski bu kaynaşmadan hayli uzakta, bir kenarda duruyordu. Ayağında yine pantufları vardı. Şapka giymemişti. Yüzünde ölgün bir gülümseme donup kalmıştı. Dalgın gözlerle oradaki insanları, caddeyi dolduran evleri seyrediyordu. Karısı oradaki bir yük denginin üzerine çökmüştü. Saçları yine dağınık ve bakımsızdı. Yüzü kıpkırmızı, gözleri belli bir noktaya takılmış öylece duruyordu. Küçük kızları yanlarında zıplıyor, oynuyor, kısa aralıklarla çığlıklar atıyor, kucağındaki bebeği göğsüne bastırıyordu.

Beyaz balyalarla yüklü arabalar ağır ağır ilerliyor, kuyruklar hâlinde uzayıp gidiyorlardı.

İkinci arabada, balyaların arasında oturan göğsü çıplak genç bir komünist gitarla polka çalıyordu. Kafilenin ön sıralarından yükselen bir akordeon sesi ona eşlik ediyordu.

Görevli muhafız birliğine mensup komünistler, tüfekleri ellerinde, birer metre aralıklarla nöbete durmuşlar, bir çeşit kordon altına almışlardı kalabalığı. Yorgun, bıkkın, gözlerinde bütün gece uyumamışlığın yılgınlığı, görmeden bakıyorlardı insanlara. Yan sokaklardan başka grupların gürültüsü geliyordu. Bunlar, alışmadıkları bir manzarayı seyretmek için yollara dökülmüş küçük insanlardı.

Küçük burjuva kadınları başka insanların neşesini merak etmezler, içli ve duyguludurlar. Bu yüzden cenaze törenlerini ve gözyaşlarını daha çekici bulurlar. Düğün eğlencelerinde bile danslara değil, gelinin gözünden akan yaşlara ilgi duyarlar. Onların yaşantısıdır bu. Başka insanlarda neşeden çok gözyaşlarına tahammülleri vardır...

Burada da gözyaşı döküleceğini, iç paralayıcı hıçkırıklarla bol bol ağlanacağını anlamışlar, bir çeşit koku alıp sokağa koşmuşlardı. Dünün saygıdeğer hanımlarını bugün kötü durumda görebilmek, bu manzaradan gizlice pay alabilmek için gelmişlerdi. Ağlamaya hazır gözlerle etrafı araştırıyor, ağlaşan kadınları görünce de yorulmak bilmeyen bir yapışkanlıkla bakışlarını bu kadınlara çevirerek gözyaşı döküyorlardı.

Uzakta bir ses duyuldu. Bu ses bir emir vermişti. Kafilenin öbür ucundan başka sesler cevap verdi ona. Muhafız birliği tüfeklerini omuzlara astı. Kalabalık toparlandı. Büyük bir gümbürtüyle kımıldadı yerinden. Hıçkırıklar, bağrışmalar, histerik sesler, hepsi bu korkulu insan kalabalığının koynunda birleşip büyüyor, kocaman bir gümbürtü hâlini alıyordu. Kalabalıktan caddenin iki yanındaki evler ve ara sokaklar bile görünmüyor, herkes havasızlıktan bunalıyordu. Bir ölüm eğlencesi havası sinmişti hepsine. Çılgınca bir umutsuzluk gelip saplanmıştı yüreklerine.

En önde hareket eden arabaların çıkardığı gıcırtilı ses yumak yumak gerilere kadar uzandı.

Daşa'nın peşinden yürüyordu Sergey. Onun ardında da Yuk vardı. Sokağın öbür başında ise Gromada, Loçak ve Miyekova yürüyordu.

Sergey'in böğrüne tarifi imkânsız bir sıkıntı gelip çökmüştü. Bu gördüğü manzara çileden çıkarıyordu onu. Parti böyle bir şeye nasıl göz yummuş, bunu halka nasıl reva görmüştü? Neden toplamışlardı bu insanları? Kadınlar neden ağlıyordu? Neden ufacık bebekler analarının kollarında sokaklara sürülmüştü? Parti bunu yapamazdı! Bu, Sergey için her türlü baskının ötesinde bir şeydi.

Küçücük bir kız çocuğu bir eliyle annesinin eteğine sımsıkı yapışmış, öbür eliyle de kendi kadar ufak bir bebek taşıyordu.

Çirski, başı dik, kendini feda edenlerin ciddi yürüyüşüyle ilerliyordu. Elleri cebindeydi.

Çok yaşlı bir kadın, sırtında pelerini, bastonuna dayanarak yürüyordu, iki büklüm olmuştu. Yanındaki beyazlar giyinmiş genç kıza tutunarak destek alıyordu. Ama bu ikisi ağlamıyordu. İkisinin de çehresi bir rahibe yüzünü andırıyordu.

Sergey biraz ileride babasını gördü. Tek başına yürüyordu babası. Bazen dönüp gerideki yürüyenlere bakıyor, belli belirsiz gülmüşüyordu. Ayakları çıplaktı. Pantolonu yırtılmıştı. Küçük fakat çabuk adımlarla ilerliyordu. Bazen yürüyüşünü ağırlaştırıyor, kafasının içindeki düşüncelere dalarak ağır bir tempo tutturuyordu.

Sergey'i görünce keyifli bir şekilde sakalını sıvazladı. Sonra kollarını iki yana açarak oğlunun iyice yaklaşmasını bekledi.

"İşte beni de götürüyorsun Sergey... Babanı da sürgüne götürüyorsun. Tuhaf değil mi? Şimdi kalkıp benimle yarenlik etmek sana yakışmaz! Öyle ya, benim başıma bekçi diye verdiler seni... Sadece şunu söylemek istiyorum: Şu silahlarınız, devrimci diktatörlüğünüzü koruyan silahlarınız gülünç ve anlamsız görünüyor bana. Şu tüfek bir flüte benziyor senin Bolşevik omuzlarında. Fakat sen gıptayla bakabilirsin bana: Dünya şimdi o kadar sonsuz geliyor ki... Spinoza bile duymamıştır bu hissi. Ama Marcus Aurelius kokusunu almıştı bu gerçeğin..."

Son görüşmelerinden bu yana babası iyice koyuvermişti kendini. Karısının ölümü yıkmıştı yaşlı adamı. Üstündekiler bir dilenci kılığından farksızdı. Üstü başı kirli, çıplak ayakları yara içindeydi. Sergey birden babasına karşı bulantılı bir acıma hissi duydu. Yüreği burkuldu:

"Baba, nereye gideceğini bilmiyorsun sen? Gel, yanımda kal, kırma beni. Beraber otururuz. Gitmemelisin baba. Nereye gideceksin hem? Ölür kalırsın, baba!"

Yaşlı adamın kaşları şaşkınlık dolu bir ifadeyle çatıldı. Sonra çocuksu kahkahalar koyuverdi:

"Hayır oğlum! Özgürlüğün bedelini iyi bilirim. Bir insanım ben ve hiçbir insana yeryüzünde huzurlu bir yer olamayacağını, belli bir mekân çizilemeyeceğini iyi bilirim. İnsan beynine uygun kulübe yoktur oğlum. Olaylardır bize hâkim olan, bize yön veren onlardır. Bak, tutsaklığa alışmış kişileri bağımsızlık nasıl şaşkına çeviriyor, görürsün... Bir tavuk için kanatlı yaratılmak en büyük bahtsızlıktır!"

Veroçka usulca yetişti onlara. Meraklıların arasından etrafa bakınırken görmüş olmalıydı onları. Bakışlarında yine o Sergey'in hep görmeye alıştığı şaşkınlık dolu ifade okunuyordu. Tepeden tırnağa zangır zangır titriyordu. Eğilip Sergey'in kulağına bir sürü şey fısıldadı. Sergey anlamadı bile çoğunu. Sadece kız konuşurken sesinde acılı bir şeyin gelip düğümlendiğini fark etti.

Babası kahkahalarla gülüyordu. Ellerini keyifle salladı havada. Gözlerinin içi bile gülüyordu.

“Ah, Veroçka!.. İşte benim tükenmek bilmeyen aşk kaynağım!.. Beni kaderimin yolunda böyle görünce neler hissettin bakalım? Hadi, gel yanıma...”

“İvan Arsenyeviç, İvan Arsenyeviç!.. Nasıl mutluyum bilemezsiniz... Sergey İvanoviç, nasıl mutluyum şimdi!..”

Âdeta uçarcasına koştu yaşlı adamın yanına, koluna girdi onun, gözleri nemli ve doluydu.

“Baba!..”

Sergey daha konuşmak istiyordu babasıyla, daha bir sürü şey söylemek istiyordu ona. Fakat seslendiği sırada söylemek istediği şey uçuştı gitti aklından. Unutmuştu. Elini uzattı. Ama boşlukta asılı kaldı eli. Babası ve Veroçka kol kola uzaklaşmıştı çoktan.

Babası bir an sonra döndü, baktı. Bir yabancıya bakar gibi süzdü Sergey’i.

“Bak, küçük Sergey, tarih nasıl yaşlı... İhtiyar ve kör bir Oidipus’um şimdi ben... İşte şu kolumdaki küçük maskara da Antigone’um benim...”

Sergey’e çok yabancıydı artık... Gülerek Sergey’in anlayamayacağı çok başka bir dünyaya, kendi dünyasına doğru uzaklaştı. Sergey tüfeğini omzuna astı tekrar. Dişlerini sıktı. Acı çekiyordu. Yüreğindeki son duygu teli de birdenbire kopuvermişti işte...

Kafile, rıhtıma pek uzak olmayan, boz renkli bodur çalılıklarla örtülü ıssız bir arazide durup mola verdi. İnsanlar balyaların üstüne ve yeşil otların arasına çöküverdiler hemen. Onları götürecek arabalar buluşma yerine gelmemişti henüz. Şûra’ya ait depolara yük götürmüş, daha dönmemişlerdi.

Rıhtım boyunca, çoğunluğunu meraklı küçük burjuva kadınların oluşturduğu heyecanlı bir kalabalık görülüyordu.

Artık histerik çığlıklar, bağrışmalar duyulmuyordu.

Başlangıçtaki o büyük gürültü kesilmişti. Bağdaş kurup oturanlar, çimenlerin üzerine boylu boyunca uzananlar, kendilerine kalabalıkta yer açmaya çalışarak gezinenler vardı. Artık hiçbi-

rinin gözünde “gelecek kuşkusu” kalmamıştı. Yarının ne önemi vardı? Sadece çocuklar sağa sola koşuyor, bağılıyor, gülüyor ve mola yerindeki ilk oyunlarına dalıyorlardı. Güneş dağların arkasından süzülerek yükselmişse, dünyamızı ısıtıyorsa, biraz ötedeki masmavi deniz altın renkli, gümüş renkli kıvılcımlarla dalgalanıyorsa, çimenlerin üzerinde koşmak, oynamak ne güzeldir onların gözünde! Fakat çabuk acıkır insan böyle zamanlarda... Çocuk olursa hele!

Bulundukları yerin biraz ötesindeki rıhtım bakımsızdı. Otlar sarmıştı her tarafı. Tek bir gemi bile yoktu şimdi. Yorgun, sıkıntılı insanların yüreğindeki gerginlik biraz umut denilen şeye benziyordu. Hani birden karşılarında, geniş soluklarla tüten bacalarıyla gemileri görecekmiş gibi bir hayal şekilleniyordu kafalarında. Sonra birden yolculuğun heyecanını yaşamaya başlayacaklardı bu hayalin içinde.

Gleb vahşi gözlerle bakıyordu denize. Sonra kıyıya, Lukava'nın kumandasındaki araba kafilesinin geleceği sahil yoluna kayıyordu bakışları.

• • •

Gecenin karanlığında dağlar bir mağaranın ters yüz edilmiş sarkıtları gibi sivrilikler çiziyordu karanlık gökte. Dağda uçuşan ateşler görünüyordu. Bu ateşler, alev alev yanan kuşları andırıyordu. Çünkü aynı noktada hiç durmuyor, oradan oraya gidip geliyorlardı. Savaş düzeninde ilerleyen bir kızıl birlik belirdi gecenin karanlığında. Bu adamlar, taş donukluğu içindeki yüzleri ve sert adımlarıyla karanlığın içine gömüldüler yeniden. İşaret ateşlerinin yanıp söndüğü dağa doğru yürüyorlardı.

Oradaki insan kalabalığını yutmuş, tüketmiş ve ezmişti gece. Yorgun, yenik, güçsüz bir koyun sürüsüne benzeyip çıkmıştı kalabalık. Gereksiz ve budala bir sürü. Uykusuz gece. Bu kalabalık için güç sarf etmeye, bahçelere gübre atar gibi bu sürünün yüreğine biraz daha korku salmaya değer miydi? Neden çocukların bu

sahtelik kokan bağışmaları? Bu canlı cenazeler alayındaki kepa-ze suskunluk neden? Kapalı odaların dayanılmaz kokusu yükseli-yordu bu kalabalıktan; mezbahaya, bıçak altına götürülen koyun sürüsündeki o dehşet verici korku yükseliyordu. Bu, iğrendiriyor-du insanı. Böyle bir pisliğı yıkayıp temizlemek için başka bir çare, bugün yapılandan daha farklı bir yol aranmalıydı. Yüreklerindeki bu şimdiki korkuyu, ezikliğı geleceğı doğıru sürdüreceğ çocuklar. Onlar böyle şeyleri hiç unutmadan saklar yüreklerinde.

Birlik, Gleb'in içine yerleşen o kuşkulu rahatsızlığı alıp götür-müştü. Ama bu karanlık, kadın eteklerinin lime lime ve yamalı erkek elbiselerine korkuyla yapıştığı bu karanlık onun içinde git-tikçe büyüyen bir öfke yumağını filizlendiriyor, yeşertiyordu.

Yok, önemli olan bu değıl zaten. Önemli olan bambaşka bir şey vardı, bir kurt gibi kemiriyordu Gleb'i. Gürültülü alevler içinde bir arı misali harıl harıl çalışan fabrika... Makinelerin tıkırtısına ayak uydurarak çalışan binlerce işçi. Altın renkli başaklarla örtü-lü toprak. Bu, asıl önemli olan şeyden ne kadar uzaktılar şu anda! Orada, dağların ötesinde durmadan ateşlenen topların gümbür-tüsü yükseliyor ve Kızıllar yorulmadan dolduruyor siperlerini. Uçsuz bucaksız ülke toprakları her gün bakımsız, işlenmemiş tarlalarla kısırlaşıyor. Eşkıya çeteleri dört yana kan kusuyor; bir yanda da aç, bakımsız, çıplak insanlar, üstelik günahsız ve suçsuz insanlar her gün biraz daha kısırlaştırılan güzelim topraklar üze-rinde boş yere ölüyorlar...

şu karşısındaki kör ve işe yaramaz insan sürüsünü yuhlaya-rak, tekmeleyerek kovalamak, uğursuz ışıkların kol gezdiğı dağ-larda yeni bir mücadeleye başlamak!

Miyekova tüfeğı omzunda, Sergey'e yaklaştı. Hiç uyumadan geçirmişti geceyi. Sabaha uykusuz çıkmış olmanın kırmızılığı vardı gözlerinde.

"Uzun zaman var ki böyle dakikalar yaşamamıştım Sergey!.. Sanki savaşta, cephe deymişim gibi... Sanki Ekim günlerini tekrar yaşıyormuşum gibi. Ne iyi... Neden suratın asık senin?"

Sözlerinde, sesinin tonunda kışkırtıcı bir keyif. Ama Sergey'in dünyasına çok uzaktan gelmiş bir yabancından farksızdı şimdi Miyekova. Kadının konuşup konuşmadığını bile kesinlikle bilmiyor, daha çok onun şimdi değil de çok uzun bir süre önce böyle şeyler konuştuğu duygusu yerleşiyor içine. Dalgın, bir rüyayı seyrediyormuş gibi uzak ve yabancı bir sesle, sanki ona değil, çok geride kalmış, geçmişte duyduğu bir sese cevap veriyor Sergey.

“Başım ağrıyor...”

“Neyin var? Bu kan deryası içinde nasıl bir ağrı taşıyabilir başında insan?... Yeni İktisadi Politika mı? Şeytan götürsün onu! Yok ki öyle bir şey... Varsa eğer, nerde? Ama yok... Yarından tezi yok, şu sorumsuz insan sürüsünü zorunlu çalışmaya koşacağız. Duyuyor musun Sergey?”

“Bilmiyorum...”

“Ne demek ‘bilmiyorum’? Neler söylüyorsun sen?”

“Bilmiyorum...”

Sergey tüfeğini ellerinin boşluğuna kısırmış, sakın, içine kapanmış, sessizce bakıyordu önündeki kalabalığa.

Çalılıkların arasına doğru uzaklaştı Miyekova. Aceleci adımlarla uzaklaştı. Sergey nereye gittiğini bilmiyor onun, kestiremiyor. Demin yanında konuşan kimsenin Miyekova mı yoksa bir başkası mı olduğunu bile ayıramıyor. Gerçek mi bu, kâbus mu yoksa?

Arabaların gürültüsü böldü sessizliği, işçi ailelerin eşyasını ve çocukları getiriyorlardı... İşçiler ve kadınlar da yaya geliyordu arabaların peşi sıra. Vahşi otların bürüdüğü yolda büyük adımlarla yürüyordu Lukava. Saçının perçemleri siyah lekeler hâlinde alnına düşmüştü yine.

Heyecanla Gleb'e koştu Polya. Gleb derin bir soluk aldı ilkin. Havaya kaldırdı iki elini:

“Yoldaşlar!.. Düzene sokun burayı!”

Komünistler ona doğru koştu. Gleb önündeki kalabalığa konuşmaya başladı:

“Yurttaşlar, toparlanın şimdi! Yeni evlerinize doğru yola çıkıyoruz. Saraylarda, köşklerde oturdunuz, şimdi biraz da kulübe-lerde oturacaksınız... Evin kapılarını öbür insanlara açık tutarak yaşamının tadını alacaksınız siz de... Güzel salonlar hazırlandı sizin için. Orada rahat ve yaylı yataklarda uyuyacak, geniş divan-lara uzanıp keyfinize bakacaksınız... Şimdi dinlenin!..”

Çimene bağdaş kuranlar, balyaların üstünde oturanlar, hepsi bitkin, kör ve sağırdılar. İvan Arsenyeviç herkesten önce sıyrıldı oradakilerden, ilk o yola çıktı. Kolunda Veroçka vardı. Ağır adımlarla, bir sabah gezintisi yaparcasına yumuşak adımlarla, birbirlerine sokularak yürüyorlardı. Güleç yüzlü ihtiyar hiç ara vermeden konuşuyor, Veroçka'ya bir şeyler anlatıyordu. Başka insanlar izledi onu. Sepetlerini, bohçalarını omuzlayarak yola koyuldular. Sonra başkaları... daha başkaları da başladı yürümeye. Bütün kalabalık gittikçe çabuklaşan, telaşlı hareketlerle yürüdü.

Yorgunluktan soluğu kesilmişti Lukava'nın. Koşar adım yanına geldi Gleb'in. Ceketinin yakasından kavradı onu.

“Birliğini al... Çabuk Parti Komitesi'ne git... Bu gecedен itibaren kışlada yatacağız biz... Beyazlar Yeşillerle, mukavemetçilerle tekrar birleşti... Şehre hücum edip ele geçirebilirler... Havai hattı tahrip ettiler... Odun kesen işçiler yerlerini terk etti... Havai hattı korumakla görevli birliğimiz geriye çekildi!”

“Neler söylüyorsun sen bana? Havai hat mı?.. Neler söylüyorsun?”

“Havai hat diyorum sana... Acele et! Komitede toplanıyoruz...”

Gleb öfkeyle sıktı dişlerini. Yüreğinin kökünden gelen vahşi çılgılığı güçlkle zapt etti içinde. Bağırmadı.

İŞARET IŞIKLARI

I. NÖBETTE

Gleb'in birliği dağın eteğinde, şehrin dış mahallelerinde bağ ve sebze bahçelerinin bulunduğu kesimi korumakla görevlendirilmişti.

Gündüzleri, kışladaki talim sırasında dağların ötesindeki topçu ateşinin, silah seslerinin kopardığı gümbürtüyü dinliyorlardı. Üzeri sisli tepelerin arkasında müthiş bir savaş veriliyordu. Özel birlik ateş hattındaki birlikleri desteklemek amacıyla yetiştiriliyordu. Geceleri şehri korumak da bu birliğin göreviydi.

Gündüzleri şehir ıssızlaşıyor, sokaklarda kimseyi görmek mümkün olmuyordu. Gece olunca iyice gömülüyordu karanlıklara.

Artık fabrikada elektrikler yakılmıyor, burjuva evlerinin perdeleri ve kepenkleri sımsıkı kapanıyordu.

Tütün kokusunun iyiden iyiye yerleştiği çalışma yerlerinde ve sokaklarda bütün insanlar gizli sorular taşıyan yüz ifadeleriyle birbirlerine bakıyordu. Rüzgârda savrulan toz kümecikleriyle birlikte bütün şehre şom ağızlıların fısıldadıkları cesaret kırıcı dedikodular yayılıyordu. Bu yüreksiz fısıltılar rüzgâra uyarak dağın eteklerine kadar gidiyor, orada görünmeyen düşmanı hevesle bekleyen insanların yüreğine de bulaşıyordu.

Partinin kadın kesiminden bir grup Daşa'nın kumandasında cepheye, bir ilk yardım birliğini desteklemeye gitmişti. Polya'nın

kumandasındaki öbür grup kışladaki özel birliğin donanımını sağlıyor, bir yandan da tehlike anında işçi ailelerinin şehri çabucak boşaltabilmesini sağlamak amacıyla tedbirler alıyordu.

Gleb günde birkaç kere görüyordu Polya'yı. Bıkmadan, yorulmak nedir bilmeden sendikalara, iş yerlerine, Sendikalar Birliği'ne, Parti Komitesi'ne, Şûra'ya koşuyordu Polya. Emrindeki grubun kadınlarını temas kurmak üzere her yere gönderiyordu. Öyle iyi düzenlemişti ki her şeyi, alarm verildiği an bir-iki saat içinde binlerce kadını ve çocuğu şehir dışına çıkarabilecekti.

Fabrikanın yanındaki istasyonda trenler istim üstünde hazır bekliyordu. Lokomotiflerin hırıltısı uzaktaki top sesleriyle birleşiyordu kulaklarda.

Kırk sekiz saattir uyumamıştı Polya. Gözlerinde kan çanağını hatırlatan bir kırmızılık vardı. Teni renk değiştirmiş, kireç beyazına dönmüştü.

O gün kendine biraz boş vakit ayırıp kışlaya, Gleb'in yanına koştu. Yer yer çatlamış dudaklarından sızarak ağzının içini ve bembeyaz dişlerini kırmızı lekelerle karartan kana aldırmadan gülüyordu.

"İşte Gleb... Gerçek hareket buna denir... Yaşıyor, eskiden sendikalar üstüne kurulan teorileri papağan gibi ezberliyor, yeni iktisadi politika için yazılanları enayi enayi dinliyorduk... Günlük hayatın çarkına kaptırmıştık kendimizi, dön babam dönüyorduk... Saçmalayınca kadar boş yere tartışıyorduk bir sürü şeyi. Bürokrasi yavaş yavaş benliğimize girip yerleşiyordu. İçimizdeki diri güçler külleniyor ve biz de sendikalı bürokratlar oluyorduk. Yeni iktisadi politika. Bir keresinde dalgıcın biri şöyle demişti bu konuda: 'Bu yeni politika iyi buluş doğrusu... Lokantalar, şarap ve bira... Bütün bunlar bardak bardak, şişe şişe içilecek... Varım ben bu işe' demişti. Hayır Gleb. Olmayacak. Partinin onuncu kongresi bu yola giremez, girmemeli..."

Tüfeğinin dipçliğini yere dayadı Gleb. Gülerek cevap verdi ona: "Tavuk gibi kışkışlanma Miyekova yoldaş. Önce bekle, şu eşkıya sürüsüyle olan hesabımızı temizleyelim, o zaman göreceksin 'ger-

çek hareket' dediğin şeyin kepezeliğini. Kongre dağılacak ve biz yeni iktisadi politikanın gerektirdiği bir çalışmaya vereceğiz kendimizi... Senin dalgıcı da şehir hizmetlerinin başına geçireceğiz... İsteddiği kadar çoğaltsın lokantaları, para da kazansın."

İrkildi Polya. Yüzü öfkeden gerilmişti:

"Hayır... Hiçbir zaman! Parti düşünemez sizin gibi. Devrime ihanet edemeyiz, ölümden de acı olur bu. Devrime karşı girişilen yabancı müdahalesi etkisiz kaldı, bundan sonra iktisadi abluka anlamsız bir oyundur sadece. Yarattığımız devrim bütün dünyaya yayılıyor, dünya ülkelerinin bütün işçileri bizimle birlikte ayaklanıyor. Bize karşı gösterilen tepki ezilmeye ve susmaya mahkûmdur artık. Ama bütün bunlara rağmen kalkıp yeni iktisadi politikayı uygulamak kapitalizme çark etme değil midir? Gerici bir tepki değil midir? Hayır Gleb. Saçmalık denir böylesine."

"Dur hele... Neden gerici tepki sayılıyormuş bu politika? Mantık ve üretim bunu gerekli sayıyorsa... neden?"

"Nasıl? Serbest pazarları yeniden açmak, burjuvaziyi yeniden baş tacı etmek mi yani?.. Fabrikanızın kapitalist üretimcilerin eline verilmesine razı mısın sen? Şûra'da konuştuk bugün... Anladığım kadarıyla Çimento Teşkilatı'na bu konuda bir rapor göndermiş Şıram. Hoşuna gidecek mi bakalım? Bunu gerici tepki saymayacak mısın?"

Solgun yüzü pancar gibi olmuştu bir anda. Alnında ve üst du-dağında iri ter taneleri birikmişti öfkeden.

Gleb'in de içini öfke bürümüştü o anda. Polya'nın gözlerine çevirdi bakışlarını. Kadına eğildi usulca:

"Nasıl... Nasıl?.. Anlayamadım bunu Miyekova yoldaş... Taviz mi vereceğiz yani? Ürküp geri mi çekileceğiz? Neler söylüyorsun sen? Yani fabrikaları burjuvalara mı terk edecek işçiler? Defolsunlar... Gösteririm ben onlara... Taviz neymiş görür o sersem sürüsü?"

"Gördün mü, sen de istemiyorsun böylesini... Şu şeytanın belası yeni iktisadi politikayı uygularsak, demin söylediğin şekliyle bir uygularsak... Neler olacak o zaman? Tavizlerin, serbest lokantaların, pazarların sonu gelmeyecek... Toprak ağaları, becerikli

uçkâğıtçılar yeniden iş adamı maskesine bürünecek, karaborsacılar kol gezecek ülkede. Ya kooperatifler? Kooperatifler farklı mı olacak sanıyorsun? Hayır Gleb! Geri çekilmeyeceğiz! Ölümsüz bir devrimi yaşatabilmek için, ucunda ölüm bile olsa, ilerleyeceğiz! Devrim yangını genişlemeli, bütün dünyayı sarmalı. Kazanılmış şeyleri geri vermeyeceğiz, yeni şeyler kazanmak için hep ileri yürüyeceğiz!”

Kıpkırmızı kesilmişti yanakları. Aceleci adımlarla uzaklaştı. Gleb olduğu yerde kaskatı, dalgın ve tedirgindi. Arkasından baktı sadece.

Gleb o geceyi, şehrin dışındaki şose yol üzerinde, dış mahallelerin dağla kavuştuğu kesimde nöbet tutarak geçirdi. Kumandasındaki birlik şoseden dağa uzanan bölgeyi kontrol altına almıştı. İleride üç nöbetçi devriye görevi yapıyordu. Civarın köpekleri yorulmak bilmeyen bir doymazlık içinde durmadan havlıyor, Gleb onların sesinden devriyelerin hangi tarafta olduğunu kestirebiliyordu.

Gleb ve Sergey ormanın kenarındaydı. Dağda yanıp sönen meşaleleri gözlüyorlardı.

Bir tanesi, alevden bir kuş misali, gecenin karanlığında süzülerek gittikçe yükseldi. Bir füze gibi. Elinde meşale taşıyan adam dağa tırmanıyordu. Zaman zaman kolu ve omuzları meşalenin ışığında aydınlanıyordu.

Hayli uzakta, geçidin bulunduğu yerde, bir başka meşale belirdi. Kayan bir yıldız gibi yükselerek ilerledi. Sonra bir üçüncüsünü ve arkasından yanan başka meşaleleri gördüler. Hepsi de durmadan yanıp sönüyor, aralarında haberleşiyor, kıvrılan birer yılanı andırıyorlardı...

Orman Gleb ve Sergey'in arkasındaydı. Koyu bir leke hâlinde duruyor, sır vermiyor, koynundaki her şeyi saklıyordu. Onlar, şose yolun kenarındaki büyük ağaçları görebiliyorlardı sadece. Kanatlanmış gibi duran dalları seçilebiliyordu ağaçların... Şehrin üstünde insana tedirginlik veren garip bir sessizlik dolaşıyordu. Öylesine sessizdi ki, ikisi de bu sessizliğin ağır gürültüsünü fark ediyorlardı. Bu gece de önceki geceler gibi, şehir dağdan beklediği

ölümün korkusu içinde kabuğuna çekilmiş, iyice ufalmış, susmuştu. Sanki yeraltına girmişti. Ormanda da aynı ürkek suskunluk. Ağaç yaprakları kelebekler gibi ürpertili hışırtılarla sallanıyordu.

Çevresindeki her şey sınırsız, ürkütücü bir kâbusu hatırlatıyordu Sergey'e. Bu karanlık onun ruhunda, uykulu gizliliklerden örülmüş bir korku uyandırıyor.

Elektriğin bozguna uğrattığı aydınlık geceleri de yaşamıştı Sergey. O zaman dağlarda, yıldızlarla donanmış gökyüzü de insancıl ve yakın görünürdü insana. Işıklı evlere, caddelere, meydanlara benzerdi. O zamanlar omzundaki tüfek baş edilmez bir ağırlıkla sızlatırdı kolunu. Artık tüfeğin ağırlığını duymuyordu bile. Ayakları yere basmıştı.

Birden, onların çok yakınında bir meşale belirdi. Çalılıkların arasına daldı. Meşaleden tarafa kıvılcımlar yayılıyordu. Yel paze gibi. Meşale söndü. Karanlık olanca ağırlığıyla çöktü onların üzerine. Dağda meşaleler bazen uzakta beliriyor, bazen de çok yakında yanıp sönüyordu.

Gleb, Sergey'in omzuna koydu elini:

"Yakalayalım şu köpeği... Kaşınıyor çünkü. Kurşunu mıhlayalım istiyor..."

"Çok yakınımızda üstelik. Meşalesinde İngiliz barutu yakıyor. Burada olduğumuzu biliyordur mutlak. Ateş açmamızdan çekinmiyor. Geç kaldık yoldaş Çumalov, işini bitirdi bile. Tekrar öyle göstermez kendini..."

Gleb piposunu ateşledi sessizce, dağdaki meşalelere baktı bir süre.

"İkimizin budala ve korkak olduğuna inanmasaydı böyle burunumuzun dibine kadar sokulmazdı, çekinirdi. Göreceksin, daha uzun bir zaman sürtecek buralarda, ayak altında dolaşacak daha."

Göz ucuyla şoseye baktı Sergey. Karanlıkta belli belirsiz bir açık leke hâlinde dağa doğru tırmanıyordu meşale. Yolun görünmez olduğu yerde simsiyah iri bir ağaç vardı. Sergey, bu ağacın kalın gövdesinin ardında birinin kibrit çakmak istediğini, kibritin bir türlü ateş almadığını aklından geçirdi.

“Düşman her yerde Gleb. Buraya, burnumuzun dibine kadar gelmesine şaşmamalıyız.”

İyice uzakta, ormanın bittiği yerde istasyon var. Gece orada da sessiz, geviş getiren bir hayvan gibi soluk alıp veriyor.

İleride bir yerden, uzak olmayan bir yerden yaklaşan bir yük arabasının sesi geliyor.

Önemsiz şeyler hepsi. Şimdi önemli olan, bunca çabayla, bunca içtenlikle başlanmış işin bir anda durması, kocaman bir fırtınanın gelip bu işi silip süpürmesi. Havai hattı tahrip ettiler. Vagonetler yeniden o eski hareketsizliğe, Gleb’in büyük bir acıyla seyrettiği eski bakımsızlığa terk edildi. Dizel motorları tekrar hareketsiz. Atölyeler tekrar sessiz ve soğuk. Başiboşluk ve çaresizlik yeniden çöküyor insanların üstüne. Kaçanlar, dedikodu, yeniden mahrumiyet ve savaş. Yeniden ellerde tüfek. Belki de siperlerde savaş, yürüyüşler, lokomotif bacalarından dökülen kurum cepheye gidenlerin üstüne. Huzur içinde çalışmaya yeniden duyulan hasret. Gleb şimdi şunu düşünüyor: Her şeye yeniden başlamak için, çalışma düzenini yeniden kurabilmek için gücü tekrar yetecek mi? Koskoca makinelerden en küçük çiviye varıncaya kadar her şeyin yeniden bakımsızlığa, çaresizliğe, küflenmeye terk edildiği, yakacaksız, yiyeceksiz, taşıtsız geçecek acılı günleri bir daha yaşadıktan sonra her şeyi en küçük bir küskünlük duymadan, aynı içtenlikle, aynı hevesle kuracak gücü tekrar bulabilecek mi kendinde? Şura başkanı Badin, onu, ne yaptığını bilmeyen bir budala olarak tanımlarken doğruyu görmüştü demek? Beyni sulanmış blöfçü bir budala! Şu kazanılmış azıcık şeyi bile korumak imkânından yoksunken, işçi zaferinin varlığını tehdit eden korkulu geceler yaşanırken nasıl ve hangi gerçeklere dayanarak fabrikayı çalıştırmayı düşünebilmişti? İnsanların açlıktan, gıdasızlıktan kıvrandığı günlerde onları kalkıp bir de günlerce boş yere çalıştırmak! Cumhuriyet’in varlığı iktisadi bakımdan uzun yıllar için felce uğratılmışken, ülke halkı açlık ve bakımsızlıktan kırılırken üretim neye yarayacak, neyi kurtaracak?

Meşale yeniden belirdi önlerinde. Ama bu sefer daha uzakta, daha yukarıda bir yerdeydi. Onun verdiği titrek aydınlıkta çalılıklar ışıklandı. Baykuş misali uçuşan meşaleler tekrar görüldü dağda.

Şehrin ötesinde, elektrikli bir aydınlık ışığa boğdu gökyüzünü.

“Sana söylemiştim Sergey... Cehennem tekrar başladı kusmaya pisliğini.”

“İyi böyle... Hiç böyle bir aydınlık görmemiştim şimdiye kadar. Demek her taraftan kuşattılar bizi.”

“Çuvalın içine tıkmışlar gibi... Tuh! Havaya uç da kurtul bece-rebilirsen şimdi!”

“Çumalov yoldaş, biliyor musun gecenin bu saatlerinde geleceği düşünüyorum. Çocuklarımız bizi birer kahraman olarak görecek, isimlerimizi bir efsane hâlinde yüceltecekler. Günlük yaşamışımız, tek tük serkeşliklerimiz, açlığımız, gece nöbetlerimiz bile matematiksel ölçülerle büyütülecek. Yaşadığımız her şey bizden sonrakilerin hayalinde kahramanlıklar ve zaferlerle dolu bir devrin hikâyeleri olarak anılacak. Aslında ufacık ve önemsiz birer toz parçası olan bizler birer dev gibi görüneceğiz bizden sonrakilere. Bilirsin, geçmişi genelleştirmek ve büyütme bir alışkanlıktır. Çocuklarımız bizim düştüğümüz yanlışları, vahşetimizi, eksikliğimizi, kişisel acılarımızı hatırlamayacaklar bile. Hepsini unutacaklar ve ‘Onlar güçlü insanlardı, engel tanımadılar’ diyecekler bizim için. ‘Onlar dünyaya hâkim olmak için yaratılmışlardı’ diyecekler. Bizleri ölümsüz birer önder bilip koşacaklar mezarlarımıza. Bunu düşündükçe bazen büyük bir sevinç kaplıyor içimi, bazen de insanlık önünde böylesine büyük bir sorumluluk taşıdığımız için hepimiz adına utanıyorum. Gelecek beni eziyor Çumalov, şaşkına çeviriyor. Bu ölümsüzlüğümüz çok ağır bir yük sırtımızda.”

“Önemi yok ki... Olan olur. Tarih kendi kendini yaratmayı bilir. Şimdi beni ilgilendiren şey başka. Şimdi, kavgadan dövüşten kurtulup nasıl işe koyuluruz, nasıl yeniden üretimi başlatırız diye düşünüyorum ben... Havai hattı onarmıştık ne güzel, bu hayvan-

lar tahrip etti. Yeniden başlamalıyız her şeye. Kendi kendime, ‘Ne iyi!.. Fabrikayı da çalıştırırız yakında’ diyordum, bu eşkiya sürüsü gelip altüst etti düşündüklerimi... Canımızı yakmaya başladılar iyiden iyiye! Beni çileden çıkaran da bu zaten...”

“Her şeyi en basit şekliyle düşünüyorsun Çumalov. Ölçülü döşenmiş tuğlalar varmış gibi beyninde... Benimki kafese hapsedilmiş kuşlarla dolu... Öyle geliyor bana.”

“İyi bir beyin sayılmaz böylesi!.. İnsan beyninde kuş beslememeli, bağırır çünkü kuş dediğin, tedirgin eder insanı... Hele onların sana söylediğini sen kalkar dışa vurursan gümbürtü koparır... Hiç için kopar üstelik bu gümbürtü.”

Gece kapkara bir ağ örmüştü onların çevresinde. Meşalelerin, bu uğursuz işaret ateşlerinin dağlarda yanıp sönmesi üzerlerine çöken tersliğin habercisiydi. Gece karanlığında beliren bu ışıklar, baykuş uğursuzluğu ile oradan oraya uçuşan ateşler, gökteki uzak bulutlarda şekillenen elektrikli aydınlık anlaşılmaz bir tedirginlik yaratıyordu onlarda. Hayatlarının en ciddi anı, dönüm noktası yaklaşıyordu. Hepsinin kaderine düşman kesilen yırtıcı hayvan orada, dağdaki mağaralarda, uçuşan meşalelerde can çekişiyordu. Bu yırtıcı hayvan, kendini göstermeyen düşman Kazak köylerinden iniyordu. Sakallı köylüler. Ete şehvetli bir susamışlıkla gittikçe daha keskinleşen dişlerini sıkarak, boğuk çığlıklarla, kanlı kılıçlarıyla saldırıyorlardı şehre. Amansız bir saldırıydı bu. Bir kırlangıç sürüsünün belli bir yere konuğu kadar kalabalık ve hareketliydi Kazak köyleri. Kazak köyleri kaynıyordu.

Dağ taş, dere tepe, ormanlar bu vahşi adamlarla doluydu. Gün boyunca ormanda, koruluklarda ya da mağaralarda saklanıyor, şehirde devrim dostu pozu takınarak dolaşıyorlardı. Her yeri doldurmuşlardı: Devrimcilerin arasına sızmışlar, teşkilata kapılmış ve sakın görünüşlü burjuva evlerinde yuvalanmışlardı. Onları isim isim bellemek, bulup çıkarmak ve başlarını bir yılan başını ezercesine ezmek! Ama nasıl? Gece, hepsi gizlendikleri delikten fırlayıp karanlığa gömülüyor, rahatça devrimin düşmanı her işin

yanında yer alıyorlardı, işaret ateşlerini yakıyor, birbirleriyle haberleşiyorlardı. Yarasalara benziyorlardı.

Şose yolda, dağdan aşağıya inen arabanın tekerleklerinden boğuk ve madeni tıkırtılar geliyordu kulaklarına. Atların nal seslerini ise rahatlıkla duyuyorlardı. Hatta, uykulu sesler bile duyuyorlardı.

Gleb ve Sergey, omuzlarında tüfeklerle yolu ileriye doğru yürüdüler. Toprak ve orman kapkara bir boşluk hâlinde genişledikçe genişliyordu önlerinde, hiçbir engele takılmadığı için gözleri bu karanlığı boyutlandıramıyordu bir türlü. Her şey, Sergey'in gözünde gerçekdişi, boş bir görünüşe bürünüyor, gökyüzü ve toprak bu boşlukta birbirinden hiç ayrılmıyor, aynı boşluğun içinde eriyip gidiyorlardı. Her adım atışta aynı korkulu ürperti vardı içinde. Bir sonraki adımda toprağa basamayacak ve boşluğa, bir uçurumun dibine yuvarlanıp gidecekmiş ürpertisiydi bu...

Önce atı gördüler karanlıkta, ilkin başı belirdi hayvanın. Dağda yanıp sönen ışıkların ölgün aydınlığında şekillendi başı. Sonra arabanın üstünde iç içe oturmuş sayısız gölgeler şekillendi. Kocaman bir arabaydı.

“Dur!.. Kimsiniz?”

Gleb yolun ortasında durmuş ve tüfeğini arabaya çevirmişti.

“Yaralılar...”

“Parolayı söyleyin!”

“Ne parolası be! Rahat bırak bizi, hâlimizi görmüyor musun?”

“Durum nasıl yukarıda?”

“Git bir de kendin gör, anlarsın... Biz yukarıda dövüşüyoruz, fareler deliklerine kaçıyor... Şarapnel ateşiyle buluyorlar bizi... Çok sıcak yukarısı... Ama epey hizaya getirdik köpekleri. Kurşunu yiyince basıyorlar yaygarayı, domuz gibi kaçıyorlar önümüzden... Elli tanesinin hesabını gördük... kurbağa gibi belertiyorlardı gözlerini... İki kız yakaladık bugün, ikisi de çok güldürdü bizi... Uçurumun kenarına, bir kayanın yanına götürdük onları, kurşuna dizmek için. ‘Pisler!’ diye bağırdı bir tanesi, attı kendini uçurumdan aşağı. Bunu gördü ya, öbürü de peşinden gitti tabii...

Kendini atarken de 'Çıplak ayaklılar! Aç köpekler!' diye bir güzel iltifat etti bize. Ne güldük yahu! Tam tiyatroydu anlayacağınız..."

"Takviye birlikleri n'oldu? Takviye istiyor musunuz?"

"Ne yapacağız takviyeyi? Merak etme, hesabını görüyoruz yukarıdaki köpeklerin... Çok az ölü verdik zaten... Biz ilk yaralı kafilesiyiz üstelik... Öbür yaralılar siperlerde henüz... Bütün tepeleri ele geçirdik... Veriyoruz ateşi keratalara... Oldukları yere mıhladık hepsini... Kaçamıyorlar bile... Otu tıkadık çanlarına..."

"Haydi öyleyse... Yürüyün, arkadaşlar!"

2. TEK KOLLU ESİR

Çevredeki dağlar alev alev yanan bahçeleri andırıyordu bakınca... Gökte, sis altındaki deniz tarafında öfkeli şimşekler çakıyordu.

Gleb ve Sergey sessiz iki gölge gibiydi. Yukarıya doğru ilerliyorlardı çalılıkların arasından. Meşale ateşi kimi zaman önlerinde beliriyor, hızla çalılıkların arasına dalıyor, birden sönüyor, sonra tekrar yanıyor, o zaman tekrar alev alev yanan bir kuş edasıyla uçarak karanlıklara koşuyordu.

Mezbaha binalarının önünden geçtiler. Ana binanın girişindeki duvar yıkılmıştı. Kapılar ve pencereler kocaman birer delik halindeydi. Kim bilir, belki buralara bile ateş etmek için tetikte bekleyen düşmanlar yuvalanmıştı!

"Gayet sessiz ol Sergey... Çalılıklara sürtünmemeye çalış, tüfeğini sıkı kavra. Canlı ele geçireceğiz deyyusu..."

Gleb bir yay gibi geriliyor ama sonra alabildiğine rahat ve becerikli hareketlerle ilerliyordu. Sergey'in içinde pek iyi tanımlayamadığı bir keyif vardı. Neden güldüğünü bilmiyor, sürekli gülüyordu ama. Önlerinde ilerleyen ateşi izliyordu. Elllerinde ve kollarında bir garip titreme hissediyordu, çok yüksek bir tepeden kendini aşağıya koyuvermiş de uçuyormuş gibi bir duyguydu bu. Çalılıklara ağ örmüş örümcekler takılıyordu yüzüne. Sıcak, bunaltıcı bir sessizlik yayılıyordu kayalardan.

Geceleri mesafe kestirmek hayli güçtür, insan çoğu zaman yanılır. Bazen hedefin çok yakınında olduğunu sanır, bazen de çok uzakta olduğunu düşünür. Fakat bu sefer öyle değildi. Meşalenin ışığında adamı rahatlıkla görebiliyorlardı. Dağı koşarak tırmanırken zikzaklar çiziyor, sık sık kendi eksenini etrafında dönüp geriye bakıyordu. Başında subay kasketi, sırtında meşin bir ceket vardı. Ceketin kolu boşlukta sallanıyordu.

Gleb ve Sergey aynı anda çöktüler yere. Aynı anda birbirlerine baktılar. Yapılması gereken şeyi anlamıştı ikisi de...

“Canlı ele geçirmeliyiz onu, ne pahasına olursa olsun canlı yakalamalıyız Çumalov. Görüyor musun herifi?”

“Telaş yok, yakalayacağız... Gözünü dört aç sen...”

Sergey’in şakakları zonkluyordu. Sayısız sakat adam vardı ülkede. Sayısız tek kollu adam vardı. Hele şimdi... Hepsi de tedirginlik veriyordu ona, ceketlerinin boşlukta sallanıp duran kısmında öldürücü bir sır gizlediklerini düşünüyordu her bakışta. Kardeşi de tek kollu bir adamdı. Kardeşi de büyük bir gizlilik içinde dolaşıyordu ortalıkta. O da ne yaptığı bilinmeyen bir hayalete benziyordu.

Tek kollu adam durdu, etrafı dinledi. Sırtı onlara dönüktü. Yüzünü çok kısa bir an için ve yandan görebildiler ancak. Meşalenin ışığında beliren bu yüz, vahşi bir kuş gagasını hatırlatan burnuyla tanıdık bir çehreyi hatırlattı Sergey’e.

Birden, alevden bir yılan gibi süzüldü meşale, atıldı ileriye. Çalılığın arasına daldı tekrar. Taşlarda yankılanan boğuk ayak sesleri duyuldu sonra. Çalılardan hışırtılar yükseldi.

“Kaçırdık! Tuh be!.. Koş, Sergey... Bırakmayacağız, yakalayacağız.”

Çalılıklara doğru koştu Gleb. Taşlarda boğuk gürültüler çıkan çabuk adımlarıyla karanlıklara daldı. Sergey de fırladı onun peşi sıra. İçinde, yine o deminki coşkun, kanatlı bir kuş keyfi vardı.

“Dur! Ateş ederim yoksa!.. Dur!..”

Karanlıkta, çok yakınında, belki birkaç adım önünde Gleb’in soluk alıp verişini duyuyordu Sergey. Fakat ayak sesleri kesilmişti.

Bağırışma duymuyor, silah sesi gelmiyordu. Sergey uçuyor gibiydi. Ayağının altında toprağı hissetmiyor, rüzgârın sesini kulaklarında duymuyor, dikenli çalılar etine saplandığı halde acı hissetmiyordu. Hırsıyla soluyor, avazı çıktığı kadar bağılıyor ama kendi sesini bile duymuyordu aslında.

Birdenbire bir atlı belirdi karşısında. Dağın yüksekliklerinden aşağıya, onun üstüne doğru dörtnala geliyordu atlı. Çok yakınında, birden yana çevirdi atın başını, tekrar dolu dizgin koşusuyla karanlıklara doğru kayboldu gitti. Sergey, az önce atın şahlandığı noktada kocaman bir oyuk gördü. Durup etrafa kulak verdi. Atın çıkardığı nal sesleri gittikçe uzaklaşıyor, işitilmez oluyordu. Gleb'in sesi kesilmişti.

Gökyüzündeki fosfor yüklü bulutlarda insanı her bakışta tedirgin eden elektriklenmeler görülüyordu. Gökle denizi birbirinden ayırmak bile imkânsız hâle gelmişti. Şehir aşağıda, ayaklarının altında kocaman bir mezarlığı hatırlatıyordu ona. Dönüp geriye baktı Sergey: Dağda meşaleler dolaşıyordu, öbür tarafta, birbirinden yüksek görünen sıra dağlar vardı. Onların iri, karanlık gövdeleri de yanıp sönen işaret ışıklarıyla doluydu. Oralarda da meşaleler bir kuş atılışıyla havada uçuyor, zikzaklar çiziyor, birleşiyor, tekrar dağılarak ayrı yönlerle doğru uzaklaşıyordu.

Aşağıda, uçurumun içinde fısıldayan, iç çeken adamlar vardı. Adamlar mı? Onun insan sesi sandığı şey bir leşi paylaşan aç köpeklerin hırıltısıydı belki de. Nereye dönse taşlar ve kayalarda geniş yankılanmayla kulağına dönüyordu bütün sesler.

İleride bir yerde tek kollu adamla boğuşuyor olmalı Gleb. Sonunda ikisinden biri mutlak kaybedecek, öbürü onu ezecek.

Koca ülkede bu kadar çok tek kollu adam varken, bu gece peşine düştükleri bu sakat herif neden heyecan veriyor ona? Neden tedirgin ediyor Sergey'i?

Sergey zıplayarak inmeye başladı aşağıya. Her atılışında toprak havalanıyor, geniş toz bulutları hâlinde etrafa yayılıyordu.

Gleb, taşların arasında hırıltılar çıkararak debeleniyordu. Sergey onun bir adamı altına almış olduğunu, dizini adamın göğsüne

bastırarak ezdiğini, iki eliyle adamın boğazına yapışıp kuvvetle sıktığını fark etti.

“Hayır, rezil! Boş yere debelenme, kurtulamazsın!.. Yakayı ele verdin bir kere!.. Kıştırdım seni! Biraz yardım et Sergey... Ara şu herifin üstünü...”

Beceriksiz ve titrek ellerle adamın pantolon ceplerini, ceketini yokladı Sergey. Bir tütün tabakası ile kibrit ve bir parça kuru ekmek buldu adamın ceplerinde. Fakat eli sakat adamın sağ omzuna dokununca Sergey garip bir çığlık koyuverdi.

“Biliyordum Gleb... Kardeşim olduğunu biliyordum... Kardeşim bu, Gleb. Öldüreceğim onu... Kafasını parçalayacağım Gleb...”

“Olmaz!.. Ayağımın altında tüfeği var, al onu... Hadi doğrul bakalım ahbap... Sergey, tetikte olsun parmağın... Bana bak, madem kardeşin bu herif, sana bırakayım onu, ne istersen yap... Sallıverirsin istersen!.. Onun lehine söyleyecek sözün var mı bakalım?..”

Sergey, Gleb’in bu alaylı sözlerinde düşmanca bir şeyin varlığına hükmetti birden. Onun gözlerinde öfkeyle titreşen pırıltılar görür gibi oldu.

“Alayı bırak yoldaş Çumalov... Götürecekse götür bu adamı, öldüreceğim yoksa... Benimle böyle konuşmaya hakkın yok üstelik...”

“Hadi, bırak şimdi öfkelenmeyi de yürü bakalım!..”

Elleri de ayakları da tir tir titriyordu Sergey’in.

Dimitri ayağa kalktı. Silkinmek istedi ama tek kolunu bileğinden kavramış olan Gleb bırakmadı onu. Derin derin soluk alıp veriyor ve durmadan öksürüyordu.

“Hiç beklenmedik bir karşılaşma bu, küçücük Sergey,” dedi... “Bir şey söyleyeyim mi sana, şu yanındaki adamın tırnağı bile olamazsın... Kumandan Çumalov! İlkın babamın evinde sizi tanımak şerefini kazandım. Evini soyuyordunuz ihtiyarın. O gün kardeşim Sergey’e rastlayamadığım için öyle üzüldüm ki bilemezsiniz! Görseydim beyninin ortasına sıkacaktım kurşunu. Elim işe yarıyor daha, mucizeler bile yaratabilir!”

Gleb, tek kollu adamın yüzüne eğildi. Elini bırakmadı ama.

“Cesur albay, bu benim hiç umut etmediğim bir karşılaşma şimdi... Geçen gün, sizin ihtiyarın bahçesinde budalaca davrandım gerçekten. O zaman alıp götürmeliydim sizi, aklım da kesmişti üstelik. Yürüyelim bakalım! Çibis yoldaş misafir getirdiğimizi görünce adamakıllı sevinecek...”

Konuşmak istiyordu Dimitri, konuşamıyordu bir türlü. Gülmekten konuşamıyordu. Kendine hâkim olmaya çalıştığı halde beceremiyor, makaraları koyuveriyordu.

“Böyle yârenlik ettiğimize bilemezsiniz nasıl seviniyorum dostlarım! Hele sizinle yürüdüğüm için çok keyifliyim, kahraman kumandan... Fakat şu elimi bir bıraksanız: Çocuk değilim ben, genç kız da değilim işin kötüsü... Yenik bir düşman olarak en az sizin şimdiki gururunuz kadar gururluyum ben de... Yalnız, kumandan, biraz uzağa alsanız kardeşimi... Histerik kadınlar gibi krize düşüp enayilik etmesinden çekiniyorum da... Sergey, sakın ol çocuğum, gereğinden fazla heyecanlısın dostum.”

Sergey dişlerini sıkıyordu öfkeden. Bir türlü baş edemediği bir bulantı zorluyordu göğsünü. Bağırmmamak ve kardeşinin üzerine hayvanca bir yırtıcılıkla saldırmamak için kendisiyle mücadele ediyordu. Dimitri saflıkla gülüyordu:

“Küçük Sergey, şimdiye kadar hiç böyle eğlenceli bir gezinti yapmadık seninle, değil mi? Şu yaşadığımız anlar değerlidir bu yüzden. Üstelik hayatımızın son anlarıdır bunlar... Sen güldürüyorsun beni bu hâlinle... Daha rahat olsana, kasılmasana öyle... Şu budala zaferini değerlendiremeyecek kadar Partinin kulu kölesi mi oldun, nedir?”

Uçurumdan yola tırmandılar birlikte. Kıvrılarak ilerleyen yolda yürüdüler.

“Sizin de işiniz bitik, farkında değilsiniz... Yarın, öbür gün sizin beyinlerinizi de kaldırımların üzerine akıtacaklar. O günü gözlerimle göremeyeceğim diye üzülüyorum. Yazık! Sergey, seni evimizin önüne, kapıya asacaktım kendi elimle...”

Birden kahkahalarla güldü Sergey. Sonra, böyle bir anda nasıl gülebildiğine kendi de şaşıtı.

“Seni kendi elimle ölüme sürükleyeceğimi hiç düşünmemiştin değil mi Sergey? Görüyorsun ya, gözümü bile kırpmadan yapacaktım bu işi. Artık göremeyeceğim senin kurşuna dizildiğini. Fakat eninde sonunda gebertileceğini bilmek rahatlatıyor beni... Aslında şimdi sen beni değil, ben seni götürüyorum ölüme... Bana sıkılacak kurşunlar senin ölümünü hazırlayacak bir gün...”

Dostça ve inanılmaz bir keyifle gülüyordu Dimitri:

“Artık dayanamıyorum Sergey... Komiksin yahu! Komiklikte yok üstüne!”

Gleb serbest bıraktı Dimitri’nin elini, tüfeğini de omzuna attı.

“Eee... Albay, bu uğursuz gecede keyifli bir gezinti çekiyoruz kendimize!.. Biri görse şu hâlimizi, ‘amma neşeli insanlar bunlar, gülmesini, eğlenmesini biliyorlar’ diyecek.”

Dimitri gülüyordu yine. Fakat sesinde gitgide içindeki huzursuzluğu ele veren ürpertiler belirliyordu. Sergey onun aslında gülmediğini, kederden allak bullak olduğunu, sözlerle anlatılması imkânsız acılarla kıvrandığını fark etti.

“Evet, çok neşeli bizim hâlimiz!.. Sergey, sen bu idam törenine katılmıyorsun diye üzülüyorum, biliyor musun! Çok isterdim oysa, çocukluğumuzu hatırlardık karşılıklı... Çocukluğumuzu hatırlıyor musun?.. Tüfeği göğsüme senin doğrultmanı çok isterdim... Aslında şimdi bile yapabilirsin bunu, yapamaz mısın?.. Çocukluğumda mezarlar çok korkuturdu beni... Ama sizin hapis-haneleriniz mezardan daha da korkunç yerler, biliyorum... Ruhumun piç edilmesine razı olmuyor gönlüm, ondan istemiyorum hapis-hanelerinizi... Hadi, sen bitir benim işimi, böylesi daha güzel olur Sergey... Bir destan konusu. Uzlaşmaz birer düşman olan iki kardeş aynı anda öldüler, kanlarını aynı çukura akıttılar... Ölümde birleştiler... Çok romantik olurdu, değil mi?..”

Tepeden tırnağa silahlı bir devriye birliği şehir istikametinden onlara doğru yaklaşıyordu.

AĞIR ADIMLARLA

1. DÖNÜM NOKTASI

Günlük hayatın iktisadi alandaki sakin ama inatçı bir çalışmayla dolu günleri tekrar başladı. Bütün iş yerlerinde, çalışma merkezlerinde ve fabrikada gözle görülemeyecek kadar belirsiz günlük çaba yeniden boy gösterdi. Bugünler, Kazak köylerinin baş kaldırmasından ve beyaz ayaklanmasından önceki günlere benziyordu. Bütün dairelerde kâğıt hıştırtıları her şeye yeniden hâkim oldu. Şûra Konseyi'nin toplantıları, Sendikalar Birliği'ndeki, İktisadi Planlama'daki hararetli konuşmalar, tartışmalar tekrar başladı. Tütün kokusu bütün odaları sardı yeniden, izmaritler yine döşemelerde boy gösterdi, yine planlar hazırlandı, kararlar verildi. Artık gece karanlığı çökünce meşaleler alev alev yanıyordu dağlarda. Cumartesi günleri, taşradan ve köylerden şehre getirilen ürünleri –patates, un, sebze, yumurta, tavuk ve av hayvanlarıydı bunlar– pazar yerindeki sergilerde görmek mümkün oluyordu artık. Hayvan kokusu, çürük sebze ve meyve kokusuna karışıyordu pazar yerinde. Eskiden yayaların ve atlıların korkudan rahatça gezemediği dağ eteklerinde, geçitlerde ve yollarda artık insanlar korkusuz dolaşabiliyordu. Artık buralar yayalar ve at arabaları için gezinti yeri olmuştu.

Şehir halkı, yani küçük burjuvaların yanı sıra askerî üniformalı görevliler, içi evrak dolu kocaman çantalar koltuklarının altında, evlerden, binalardan telaşlı ve aceleci adımlarla çıkıp yü-

rüyordu. Korkulu günlerden, dağda gümbürdeyen top seslerinden geriye herhangi bir iz kalmamıştı hayatlarında. Uykusuz geceleri çoktan unutmuşlardı bile.

Sahilin kıvrımlarında şekillenen deniz gök mavisi bir örtü giymişti sırtına. Kıyıdaki iskelelerde, rıhtımdaki boşaltma yerlerinin önünde yük arabaları ve kamyonlar gürültülü seslerle dolaşıyordu. Limanda, hatta dalgakıranın ötesinde küçücük yelkenliler ve balıkçı tekneleri kaynaşıyordu. Sabahın erken saatlerinde nereden geldiği bile belli olmayan Türk yapısı filikalar dalgalarla oynuyor, rıhtıma sürtünüyordu. Ortalıkta iç huzuruyla gezinen sendikalı işçiler artık karşılaştıkları vakit omuz silkip geçmiyor ya da çekingen tavırlarla fısıldaşarak konuşmuyor, artık yol kavşaklarında, caddelerde kümeleniyor ve yüksek sesle, bağıra bağıra tartışıyorlardı aralarında. Yeni iktisadi politikayı, iktisadi hayatın gelişmelerini, Türk yapısı filikaları ve kaçakçılığı söz konusu ediyorlardı bu tartışmalarda.

Ana caddede, çeşitli devlet kurumlarınca mağaza ya da depo olarak kullanılan yerlerin önünde kamyonların ve yük arabalarının gürültüyle gidip geldikleri görülüyordu. Atların kişnemesi, yük taşıyan işçilerin bağrıışmaları; balyaları, çuvalları, sandıkları taşırken ettikleri küfürler, koyverdikleri kahkahalar duyuluyordu. Ana cadde güneşte alev alev yanıyor, gök mavisi buraya yeni ve tazelik dolu bir görüntü veriyordu. Yeni umutların habercisiydi bu tazelik. Eski günlerde güzel ve süslü vitrinlerle, güzel lavanta kokularıyla, ipek kumaşların hışırtısıyla, elektrikli reklam tabelalarıyla şenlenmiş bir caddeydi burası. Şimdi eski günlerin keyifli güzelliği kadar iyi günlere hazırlık yapıyordu. Karnesiz, vesikasız ekmeğin yeneceği, mesken sıkıntısı çekilmeden yaşanacağı, sert tedbirlerden arınmış, karnesiz gıda alınabilecek, zorunlu çalışmaya ihtiyaç göstermeyecek mutlu yarınlara hazırlanıyordu...

Kadınlar ve genç kızlar tekrar dizlerine çekmişlerdi entarilelerini, pencere camlarında, eğreti merdivenlerde boy göstermişlerdi yeniden. Camları yıkayıp siliyor, ayların biriktirdiği kiri pası temizliyorlardı. Dudaklarından dökülen neşeli türküler, koyver-

dikleri kakhahalar, ıgliklar sokaklara yayılıyor, kaldırımlarda yankılanıyordu. Açık kapıların, pencerelerin önünde başıboş insanlar toplanıyor, henüz içi boş mağazaların önüne birikiyor, temizlik yapan kadınların çıplak ayaklarını dikkatle süzüyorlardı. Kâğıt ilanlar güneşte parlıyor, mağazaların vitrinlerinde ve duvarlarında çalımlı bir eda ile güneşleniyorlardı. Mağazalar henüz boş, vitrinlerin içi kimsesiz ve yalnızdı. Çekiç sesleri yeni yeni asılan ilan tabelalarını müjdeliyordu:

“YAKINDA BİR KOOPERATİF AÇILACAK BURADA”

“YAKINDA BURADA KAHVE AÇILIYOR”

“BÜYÜK TÜKETİM KOOPERATİFİ MAĞAZALARI”

Belediye binasının kirli duvarlarında kocaman harflerle yazılmış duyurular, sloganlar görünüyordu:

“ÇALIŞMAYAN AÇ KALIR”

“KAPİTALİST SİSTEMİN HARABELERİ ÜZERİNE YENİ BİR DÜNYA KURACAĞIZ”

“ZİNCİRLERİMİZDEN KURTULDUK, YENİ BİR DÜNYA YARATILIYORUZ”

Pazar yerine yeni dükkânlar, yeni satış sergileri kuruluyordu. Baltalarla odun yarıyor, testereler keresteye şekil veriyordu. Şehrin sokaklarına kömür ve yağlıboya kokuları dağılıyordu.

Yorgun yüzlü, bitkin görünümlü öğretmenler sabahın erken saatlerinde Eğitim Merkezi'nin önünde toplanıyor, öğleden sonra geç saatlere kadar bekliyorlardı. Duvar kenarlarına, kaldırımlara çöküyor, sessiz bir tevekkülle, kör bir bekleyiş içinde oturuyorlardı. Kış boyunca, hele bütün mart ayı boyunca her gün Eğitim Merkezi'nin önüne toplanıp böyle beklemişlerdi. Bütün yönetici teşkilat okullara yerleştiği için yersiz yurtsuz kalmışlardı. Kitaplıklar dağıtılmış, okuma odaları kullanılmayacak hâle girmişti. Bütün sıralar odun sıkıntısını karşılayabilmek için parçalanmış ve yakılmıştı. Eğitim Merkezi'nin kasasında beş kuruş bile kalmamıştı. Kaldırım kenarlarında çaresizlik içinde oturup geçen sonbahardan beri alamadıkları maaşlarını beklemekten başka yapacak şeyleri yoktu.

Sergey, Eğitim Merkezi'nin toplantısından çıkınca bu çaresiz topluluk hemen peşine takılıyor, etrafını sarıyordu onun. Önünü göremez hâle geliyordu Sergey. Kirli elbiselerden yayılan ter kokusu tıkıyordu genzini. Bu insanların yüzünde yardım dileyen bir ifade, bir yakarış okunuyordu. Bu topluluk uysallığı ve çaresizliği içinde kıvranan bir sürüden farksızdı karşısında. Ayrı ayrı yakarışlarla yüklü sesleri bir anda birleşiyor, büyüyor, onun kulağına tek bir ses hâlinde geliyordu:

“Sergey İvanoviç!.. Aziz Sergey İvanoviç!.. Siz de bir öğretmen-siniz... Durumu bizim kadar bilirsiniz siz de... Ne yapabiliriz Sergey İvanoviç?..”

Sergey kimseye bakmadan, gözleri yerde, kendine yol alıp sıyılmaya çalışıyordu aralarından. Bu, bitmiş, artık tükenmiş insanların gördükçe içinde alevlenen suçluluk duygusunu yırtmaya çalışarak gülümsüyordu sürekli.

“Elimden bir şey gelmiyor yoldaşlar... Gerekli her şeyi istiyorum, ısrar ediyorum, başka ne yapabilirim ki?.. Hepsini biliyorum yoldaşlarım... Elimden bir şey gelmiyor ama... Bazı imkânlara ne zaman kavuşacağımızı da bilemiyorum...”

Bir an önce oradan uzaklaşmak, kurtulmak için acele ediyor ama bir türlü etrafını alan bu bitkin, bu çaresiz kalabalıktan sıyrıramıyordu yakasını.

Bir pazar günü “gönüllü çalışma günü” olarak ilan edildi yine. Karınca çalışkanlığıyla sabahtan akşama kadar el ele veren binlerce işçi havai hattı tekrar onardı. Kürekleriyle, kazmalarıyla yeniden deştiler toprağın karnını. Mühendis Kleist, yine bastonuna dayanarak bu kalabalıkların çalışmasını yönetti bir kere daha. Sonra, akşam karanlığı çökerken havai hat yeniden çalıştı, tellerin üzerindeki vagonetler bir kuş hafifliği ile tekrar gidip gelmeye başladı. O gece fabrika yeniden elektrikli yıldızların şavkıyla donandı.

• • •

Ormanda odun kesmekle görevli işçiler İktisadi Planlama Merkezi'nin önüne toplanmıştı. Üstleri başları dökülüyordu. Yüzlerinden büyük bir yorgunluk okunuyordu. Kir pas içindeydiler. Baltaları sırtlarındaydı. Yukarıda, dağdaki iş yerinden henüz inmişler, işi terk edip gelmişlerdi. Hepsi de miting havası içindeydi. Gözlerini kocaman kocaman açarak kapıların aralığından içeriyi gözlüyor, avazları çıktığı kadar bağıryorlardı.

İktisadi Planlama'nın kapıları sımsıkı kapatılmıştı. İşçi kalabalığı yolun üstüne yığılmış, kaldırımları doldurmuştu. İlk gelenler Merkezin kapılarına dayanmıştı. Hep birlikte bağıryorlardı:

“Sorumluları teslim edin bize!.. Odun servisindeki budalaları verin!.. Bu hırsızları, bu soytarıları verin bize! Gösterin şu haydutları! Çeka ne yapıyor yani! Biraz da bizim gözümüzle görsünler olup biteni, kışından seyretmesinler dünyayı!.. Kapalı kapıların ardında neler dönüyor, bilmek istiyoruz!..”

Bu öfkeyle bağırان kalabalık sıkış tepiş yığılmıştı kaldırımlara. Bazıları günlük paylarına düşen kuru ekmeği kemiriyordu. Güneşin altında cayır cayır yanan asfalta oturmuştu kimisi de. Birbirlerini yarı kapalı kirpiklerinin arasından ve gittikçe büyüyen bir umursamazlıkla seyrediyorlardı. Kimisi de etrafa aldırış bile etmeden aralarında tartışıyor, kaldırıma tükürüyordu. Bazen de gruplar hâlinde sokağın köşesine gidip Planlama'nın duvarlarına işiyorlardı.

Yuk binanın merdiveninde belirdi. Onu görenler önce bir boğuk mırıltı kopardı, ama bu mırıltı kısa süre sonra sessizlik içinde eriyip kayboldu.

“Bir dakika kulak verin bana!”

Kollarını başının üzerinde kavuşturdu ilkin. Arkadan da kasketini çıkardı. Ve kasketini öylece havada tutarak tehdit dolu bakışlarını sessizce oradakilerin üzerinde gezdirdi. Onun gözlerinde yanıp sönen ateşli sarhoşluğu en arkada duranlar bile fark etmişlerdi.

“Yoldaşlar, içerideki soytarıları, işe yaramaz herifleri iyi tanıyorum ben!.. Hepsinin defterini nasıl dürdüğümü anlatacağım

size (Eliyle birinin boğazını kesiyormuş gibi bir işaret yaptı)! Bütün maskelerini indirdim, entrikalarını bozdum hepsinin. Duvara mıhladım onları... Bürokrasi kokutmuş hepsini, çürütmüş... İşçi sınıfı olarak yakalarına yapışmasını da biliriz pekâlâ... Siz görmediniz ama gözlerimle gördüm ben... Hepsinin pantolonunda kayış var, ceplerinde mendil var yoldaşlarım... Sorarım size hanginizde kayış var? Hanginiz mendile sümkürüyorsunuz? Ya altın dişlerine ne demeli!.. Hepsi altın diş taktırmış ağzına... Hepsinin maskesini indirdim!..”

O sırada Yuk'un arkada beliren güçlü bir kol tarafından itilip dengesini kaybettiğini, merdivenden yuvarlanırcasına indiğini, yere, kaldırıma kapaklandığını ilk sıralarda olanlar gördü sadece. Onun boş bıraktığı yerde Şûra başkanı Badin belirmişti. Yüzü donuk, gözleri hareketsiz ve bakışları soğuktu. Bronz bir ilahı andırıyordu bu görünüşüyle.

Ağzından ilk çıkan sözleri büyük bir soğukkanlılık içinde, rahat ve sakin bir tavırla söyledi. Kendi çalışma odasındaymış gibi telaşsız bir görünüşü vardı. Sesi her taraftan duyuluyor, her sözü açık seçik anlaşıyordu:

“Yoldaşlar; şehrimizde yirmi binden fazla örgüt var... Siz bu örgütlerin küçük bir parçasısınız, buraya böyle çarşıya pazara gider gibi bağıra çağıra gelmekten sıkılmıyor musunuz? Böyle davranarak işçi grupları arasına nifak tohumları saçmış olmuyor musunuz? Bu bir suçtur yoldaşlar... Böyle davrandığınız için yüzünüz kızarmalı! Ne istiyorsunuz? Sizin ihtiyaçlarınızla ilgilenen işçi örgütleri yokmuş gibi çapulculardan farksız hareket ediyor, kalkıp buraya geliyor, bağırıp çağırıyorsunuz. İhtiyaçlarınızı haldecek örgütlere başvurmanız kötü mü olur?”

Kalabalıkta ağır bir dalgalanma oldu. Büyük bir gürültü koptu.

“Hırsızları teslim et bize! Orman Servisi'ndeki sahtekârları ver bize! Çalışmayacağız artık, işbaşı yapmayacağız!.. Hani elbiseler verilecekti, hani yiyecek yollayacaktınız! Esiriniz değiliz, hırsızlar!”

Elini kaldırdı Badin. Yüzünde en ufak bir kıpırtı bile yoktu. Bir bronz heykel hareketsizliği ve katılığı içindeydi.

“Sizinle gevezelik etmek için gelmedim buraya yoldaşlar. Temsilciler aracılığıyla bildireceğiniz bütün istekler yerine getirilecek. Şimdi hiç vakit geçirmeden işinizin başına dönmelisiniz. Kaybettiğimiz her saat Cumhuriyet’in bu güç devrinde iktisadi duruma ağır bir darbe indirecek ve bu yüzden sorumlu duruma düşeceksiniz, işçi sınıfına sürdüğünüz bu lekenin sorumluluğu altında ezileceksiniz. İşçi sınıfı böyle ağır bir lekeyi hak etmiyor, çok ağır ve güç mücadeleleri aşmasını bilmiştir işçi sınıfı! Üstelik bu şerefsiz baş kaldırmayı ve hıyaneti yaratanlar sizler değilsiniz... Bu karışıklık bazı mankafaların, bazı kışkırtıcıların işidir. Ben bunların hepsini tanıyorum! İşte onlardan biri, Yuk, demin burada en ağır sözlerle körükledi sizi. Uzun zamandır biliyorum onu, şimdi tutuklattıracağım zaten.”

Badin sözlerini henüz bitirmemişti ki, sapsarı kesilmiş yüzü, yuvalarından fırlayacakmış gibi büyüyen gözleriyle Yuk, onun bulunduğu yere merdiven başına fırlamış, dayak yemiş bir köpek titreyişiyle kıvranan sesiyle konuşmaya başlamıştı bile:

“Doğru değil yoldaşlar! Yalan söylüyor!.. Bu kadarına tahammül edemem ben, bu kadarına göz yumamam yoldaşlar...”

Ön sıralarda eller havaya kalktı birden, yumruklar Şura başkanına doğru sıkıldı. Yuk’un sesinde müthiş bir öfke belirleniyordu. Kalabalık bağırarak dalgalandı, hemen bir saniye sonra vahşi bir atılışla ilerleyecekmiş gibi öne doğru yürüdü.

“Vur ona! İpe! ipe! Budala! Yuk! Bizim Yuk! Yuk başa geçsin!”

Şura başkanı merdivenin başında hareketsiz bekliyor, olduğu yerde kımıldamıyordu bile. Simsiyah giyinmişti. Bir heykel katılığı içinde görünen yüzünü işçilere çevirmiş, bekliyordu. Gerilemeden, kılını bile kıpırdatmadan bekliyordu. Bir an sonra aynı kalabalığın bıkağını, yumuşayıp tekrar bir koyun sürüsünün uysallığına döneceğini, zayıflayacağını biliyordu.

Fazla beklemedi. Lukava gelmişti. Kalabalığa doğru sallıyordu ellerini. Uzun saçları havada uçuşuyordu. Tedirgin, yırtıcı, heye-

canlarla şekillenen sesi önündeki kalabalığı bir anda susturmaya yetmişti.

“Ben konuşacağım yoldaşlar. Durun, önce beni dinleyin!”

Yeni bir dalgalanma oldu karanlıkta, işçiler yola doğru gerilediler. Aynı kalabalık, bu sefer büyüyen bir merakla Lukava’yı daha iyi işitebilmek için merdivene yaklaştı tekrar.

“Lukava! Konuş Lukava! Sen konuş! Her şeyin doğrusunu söyleyecek o! Konuş yoldaş!..”

Lukava’nın saçları havaya dikilmişti. Yüzündeki her şey kemikli, köşeliydi (Elmacık kemikleri, burnu, çenesi, her şey). Gözleri bazen alev alarak parıldıyor, bazen kirpiklerinin aralığında kaybolup gidiyordu.

“Neden yoldaşlar?.. Ama neden böyle tatsız hikâyeler çıkarıyorsunuz başımıza? Belinize bağlayın bakalım baltalarınızı, torbaları da vurun sırtınıza ve yolu tutun şimdi. Elbiseler ve yiyecek dağda. Şaka ediyorum gerçi ama işin aslını anlatayım da bana hak verin: Bir saat sonra hep birlikte çıkacağız yola. Sendikalar Birliği’nin önünde toplanın hepiniz. Şu anda yiyecekleri yüklüyorlar arabalara. Parti Komitesi Yuk yoldaşı gıda işinde görevlendirdi. Herkese iki yeni iş gömleği verilecek. Orman Servisi’ndekilerin de hesabı görülecek... Hep beraber yola çıkın şimdi!”

Kalabalık bir kere daha dalgalandı. Keyifli çılgınlıklar atıyor, işçiler hoşnut olduklarını anlatan sesler çıkarıyorlardı. Lukava, kollarını sallayarak indi onların yanına.

İşçiler sokağın köşesini dönmüştü çoktan. Rıhtıma doğru yürüyorlardı. Planlama’nın kapısında Badin ve Lukava oldukları yerde birbirlerini süzüyorlardı. Önce Badin konuştu:

“Üst kademedeki bütün yetkilileri burjuvalara karşı giriştiğiniz ağır baskılardan haberdar ettim. Anlamsız bir baskı bu. Artık bırakmalısınız bu çocuksu davranışları aziz yoldaş... Şûra’nın kararı olmadan Orman Servisi’ndeki personeli işten atmak yetkisini kimden aldınız? Bölgedeki yetkili organlara bildireceğim bunu. Size de haddinizi bildireceğim.”

Lukava gülüyordu sadece. Gözlerini kısmış, gülüyordu. Alaycı pırıltılar yanıp sönüyordu göz bebeklerinde.

“Bü-rok-rat!..” dedi.

Titreyen bakışlarla bir kere daha süzdüler birbirlerini. Ve ayrı ayrı yönlere doğru uzaklaştı ikisi de.

2. İNATÇI ADAMLARLA

Fabrikadaki yönetim kurulu pencerelerinden bakınca İşçi Kulübü görünüyordu (Orada çoğunlukla Partinin gençlik kolu üyeleri olan gençler, çıplak ayaklarını ve kollarını hareket ettirerek jimnastik yaparlardı). Daha uzakta, yüksek dağlarla gökyüzünün kesiştiği noktada ise, biraz aşağıya bakınca havai hat fark edilirdi. Havai hattın tellerinde bir uçtan öbürüne durmadan gidip gelen iki vagonet görülürdü. Bu iki vagonet altlı üstlü gerilmiş çelik tellerde başlayan ve devam eden bu yolculuk sırasında hiç olmazsa bir kere karşılaşırıldardı. Uzaktan bakınca, ağır adımlarla ilerleyen kaplumbağalara benziyorlardı. Her biri yukarıya, dağın tepesine beş dakikada çıkıyor, yine beş dakikada aşağıya iniyordu. Her on beş dakikada bir karşılaşıyorlardı. Bir tanesi boş dönerken öbürü odun yüklü olarak iniyordu aşağıya. Çelik tellerin dolandığı makaraların gıcirtısı uzaktan bile duyuluyordu. Tepedeki düzlükte, yeni açılmış bir yolu izleyerek oraya kadar gelen kamyonlar ve yük arabaları görülüyordu. Daha uzakta ve daha yukarıda, odun kesilen yerde, Orman Servisi’nin işçileri havai hattın çalışmasını düzenliyordu.

İşçilerin oy birliğiyle fabrikada görevlendirilen Gleb sabah-tan akşama kadar günlerini orada geçiriyordu. Orada, İktisadi Planlama’nın gönderdiği teknisyenler vardı. Hiçbiri fabrikanın özellikleri konusunda bilgi sahibi değildi. Şehirde yaşadıkları koca bir yıl boyunca hâlâ bölgenin karışık iktisadi yapısını incelemekten öteye geçememişlerdi. Öylesine süse düşkündüler ki, suratlarına sürdükleri pudra yüzünden renkleri solmuş, ciltleri

sapsarı bir görünüm almıştı. Küçük kravatlar takıyor, İngiliz usulü tıraş oluyorlardı. Hepsi de sarışındı, insan onları birbirinden ayırt etmekte zorluk çekiyordu. Meşe ağacından yapılmış çalışma masalarının gerisinde hangi işle ilgilendiklerini anlamak hemen hemen imkânsızdı. Neden hep usulca, yavaş sesle, çoğu zaman da fısıldayarak konuşuyorlardı? Yüzlerinde bir maskenin donukluğu ve soğuk havası okunuyordu. Her seferinde belli belirsiz sorularla yüklü bakışlarını Gleb'e çeviriyor (Planlama'da öyle bakıyorlardı Gleb'e), her sorusu karşısında sessiz bir şaşkınlık geçiriyor ve sözlerle, seslerini bile yükseltmeden, aşırı bir vurdumduymazlık içinde cevap veriyorlardı. Gleb çoğu zaman onların kullandığı terimleri kavrayamıyor ya da zaten uzun süreden beri tiksindiği bir tanesini, "Endüstri Bürosu" terimini ancak kavrayabiliyordu.

Hücre Teşkilatı, Gleb'in verdiği rapor üzerine harekete geçerek fabrikadaki yöneticilerin yapılan çalışmalardan bütün işçileri haberdar etmesini istemişti. Yine Hücre Teşkilatı, yöneticilerin yaptığı ya da yapacağı hataların hoşgörülmemesini, böyle durumlarda işçi müfettişlerin olaya el koymasını kararlaştırmıştı. Durumu ince eleyip sık dokumaktan imanı gevremişti Gleb'in. Teknisyenlerin hiçbir sözüne güvenmiyor, bütün hesapların kontrolüne oturuyor; yazışmaları, kitapları, tasarıları gözden geçirmekten bitkin hâle geliyordu. Bu işe ilk girdiği günlerde büyük sıkıntı çekmiş, sayfaları açarken parmağını yalamaktan şaşkına dönmüştü. Bu rakam ve istatistik yığını arasında hem ilk günkü emeği boşa gitmiş, hem de önündekilerden hiçbir şey anlamamıştı. Sarışın ve tıraşı yerinde teknisyenler bütün sorularına –aslında ona karşı duydukları aşağılayan, alaycı tavrı açıkça belli etmeye cesaret edemeyerek sakladıkları için– şaşkın, anlaşılmaz cevaplar veriyorlardı. Gleb bu tıraşı yerinde adamlara kötü davranmıyordu. Onlarla konuşurken sesini yumuşatıyor, gülümsemelere yol açan ipe sapa gelmez sorular soruyordu. Kafasını iyice karıştıran başka soruların sıkıntısı içinde kıvranıyor, böyle sorular sorduğu zaman teknisyenlerin ürkekleştiğini, sürekli bazı kurumları kendilerine kalkan yapıp aradan sıyrılmak istediklerini görüyordu:

“Endüstri Bürosu... İktisadi Planlama... Çimento Merkezi... Çalışma ve Savunma Teşkilatı...”

Havai hattın çalışmasını penceresinden seyrediyordu Gleb. Aslında sadece teknisyenlerin tam ve doğru olarak bilmeleri gereken ama bilmedikleri hesaplara, fabrikanın hesaplarına yoruyordu kafasını. Yıl başına kadar şehre ne miktarda odun taşınabileceğini ölçmeye çalışıyordu.

‘Yarım saatte bir ster* odun indiriliyor aşağıya. Günde iki var diyayla yirmi dört ster eder bu. Ayda altı yüz, yıl sonuna kadar da dört bin sekiz yüz ster tutar hepsi. Çok az. Bu kadarıyla yakacak sıkıntısını önleyemeyiz... Havai hattı bütün kış boyunca çalıştırmak gerekecek...’

Dağda kesilen odun başka bir havai hatla tekrar yollanıyordu aşağıya. Vagonetler, bu tosbağa görünüşlü taşıyıcılar önce fabrikaya iniyor, yüklerini boşaltır boşaltmaz tekrar tepeye, odun kesilen yere tırmanıyorlardı.

Önce elektrik santralinin bulunduğu düzlüğe kadar geliyor, oradan bir asansörle aşağıya, uçurumun dibindeki fabrikaya iniyor, yükünü boşaltıyor, tekrar en yukarıya, odun kesilen yere çıkıyordu vagonetler.

Gleb sık sık uğruyordu oraya. Vagonetlerin gıcırtılı sesini, işleri başından aşkın arkadaşlarının çalışmasını keyifle seyrediyordu. Çoğu zaman, koltuğunun altında taşıdığı evrak çantasını, dosyaları bir yana bırakıyor, kollarını sıvayıp çalışan işçilere katılıyordu. Artık işçilerin yüzlerindeki değişikliği iyiden iyiye görebiliyordu. Bu çehreler artık tifüsün morarttığı çehreler değildi. Ter içinde, al al olmuş, gözlerinde yeni anlamlar taşıyan çehrelerdi. İşçilerin çıplak gövdeleri yorgunluktan sallanıyordu. Evet. Ama bu çalışma şevkinin yeniden yaratılmasıdır aslında. Şimdiki ateşli kan bir daha soğumaz onların damarlarında. Gleb, geceleri Daşa’nın gelmesini beklemiyordu evde. Kapıyı kapatmıyor, erkenden yatağa girip uyuyordu. Daşa’nın saat kaçta döndüğün-

* Ster: Bir metreküpe eşit hacim ölçüsü birimi. -çev.

den haberi bile olmuyordu çoğu zaman. Bazen Daşa'nın gelişine uyanınca yarı kapalı kirpiklerinin aralığından Daşa'yı bir kitaba eğilmiş, hevesle okurken görüyordu. Sabahları erken saatlerde işe çıkarken Daşa gülümsüyordu ona. Bazı geceler (arada gündüzleri de tekrarlanıyordu bu) Poly'a geliyordu gözünün önüne. Ne zaman yokluğunda hatırlasa Daşa'yı, Poly'a'yı da hatırlıyordu. Poly'a gözlerini ona dikerek, olanca dikkatiyle ona bakarak, okşanmaya hazır bir yakınlık içinde, onu yanına çağıran anlamlar dolu gözleriyle yaklaşıyordu Gleb'e.

3. ALARM

Fabrikadaki yöneticilerin, teknisyenlerin, İktisadi Planlama'nın her allahın günü bir kalkan gibi kullandıkları, gerisine saklandıkları Endüstri Bürosu'nu kendi gözleriyle görmek istiyordu Gleb. Bütün sordukları bu büroda düğümleniyor, cevapsız kalıyordu. Gidip bu büronun çalışmasını görmeye karar verdi. Gerekirse Moskova'ya gidecek, hiç çekinmeden Lenin'e çıkacak, Yüksek Planlama Teşkilatı'na başvuracak, Çalışma ve Savunma Konseyi'ne derdini anlatacaktı. Kararlıydı. Orada her şeyi söyleyecek, onların bilmediği yolsuzlukları, beceriksizliği, uyuşukluğu bir bir anlatacaktı. Hedefine mutlak ulaşacak, ne pahasına olursa olsun fabrikayı yeniden işletmeye açtıracaktı.

Fabrika yöneticileri hareketsizliğin kaynağıydılar onun gözünde. Sabotajcıydılar. İktisadi Planlama hiç farklı değildi onlardan. Bürokrasi kemiriyordu oradakileri de. Ne yaptıkları, ne işe yaradıkları bile belli değildi. Planlamadakilerin her biri birer evrak çantası kapıp etrafta geziniyordu.

Planlama'nın bulunduğu üç katlı eski otel binası kapı kapı dolaşan çaresiz ve küskün insanlarla dolup taşıyordu. Her gün sabahın onundan akşamın dördüne kadar binanın önündeki kaldırımında alabildiğine perişan kılıklı, bitkin insanlar birikiyordu. Bu kalabalıklar Planlama'nın marifetiydi. Sağlık Merkezi'nin,

Eğitim Merkezi'nin ya da Sosyal Tedbirler Merkezi'nin önlerinde böyle çaresiz kalabalıklar görünmüyordu. Bu kalabalıklar Planlama'dan başka Tarım Merkezi'nin önünde, Belediye'nin ve Dış Ticaret Teşkilatı'nın önünde de birikiyordu.

Yola çıkmadan önce Şûra'ya, Planlama'ya ve Parti Komitesi'ne uğradı Gleb. Gerekli belgeleri, tasarıları, çizilmiş planları topladı, bir araya getirdi. Badin, Partinin Bölge Merkez Komitesi'nde görevli bir arkadaşına götürülmek üzere bir tanıtma mektubu verdi ona. Yitki'den de böyle bir mektup aldı Gleb. Yitki de Parti Kontrol Komitesi'nde görevli bir arkadaşına gönderiyordu mektubu

Gleb acele adımlarla yürüyordu sokakta. Körfezi aştıktan sonra fabrikaya ulaşabilmek için önünde hayli yol vardı. Sanki o sokağı ilk defa şimdi geçiyormuş gibi bir his uyandı içinde. Bu sokak, çok değil, bundan tam bir ay önce gördüğü sokak değildi sanki. O zaman hemen bütün mağazalar kapalı, vitrinler bomboştu. Camlar kirli, pencereler bakımsızdı. Şimdi de vitrinlerin çoğu boş duruyordu ama bu sefer hemen hepsine tabelalar konmuş, ilanlar yapıştırılmıştı:

“YAKINDA LOKANTA AÇILIYOR”

“KAHVE. BÜYÜK ORKESTRA”

“TİCARİ ŞİRKET”

“YOLDAŞLAR, ŞEHİRLE KÖYLER ARASINDAKİ BAĞLARI KUVVETLENDİRİN”

“YAKINDA AÇILIYOR”

“ÇALIŞMAYAN AÇ KALIR”

Sulunun biri bu son cümlelerin bir kısmını kirletmişti. Gelip geçenler cümlelerin yeni şekliyle taşıdığı anlamı kavrayınca makaraları koyveriyor, başlıyordu gülmeye:

“ÇALIŞAN AÇ KALIR”. Onları bu kadar güldüren söz buydu.

“İşçilerin gıdası... Çakmak yapımı, küçük spekülasyonlar... Ticari bir şirket... Üstü başı dökülen Savçuk, ayakkabı bulamadığı için yalınayak dolaşan Savçuk... Bakımevlerinde açlık çeken ço-

cuklar... İktisadi çöküntü, vahşete dönüş... Kahve, büyük orkestra... Mağazaların dolu görünen ilk vitrinleri...”

Gleb tedirginlik içinde mihlandı olduğu yere. Kafasının içinde dönüp dolaşan kocaman soruyu cevaplayamıyordu bir türlü. Evet, evet... Yeni iktisadi politika... Kontrol, düzene sokma çabaları... Pazarlar. Vergiler. Kooperatifçilik. İşbirliği.

Öyle olsun bakalım. Kahveler açılsın, büyük orkestralar çalsın... Günlük ekmek dağıtılsın, önemli ihtiyaç maddeleri dağıtılsın: Bir metre kumaş, birer mendil, birer jartiyer dağıtılsın herkese... Bunu da sendika dağıtsın üstelik. Neden vitrinler görülmemiş bir hızla doluyor, zenginleşiyor acaba? Neden kendini çok rahatsız, tasalı ve kuşkulu duyuyor Gleb?

Sokağın öbür başında, kaldırımın kenarındaki Polyay'ı gördü. Bir kahvenin camından içeriyi seyrediyordu Polyay. Sırtı dönüktü Gleb'e. Gözlerini kahvenin camından ayıramıyordu. Yepyeni, meşin bir üniforma giyinmiş bir adam geçti onun yanından. Ağır bir çanta taşıyordu elinde (Zaten herkes böyle çantalar taşıyor bugünlerde). Geçerken de çarpıverdi Polyay'a. Ama farkına bile varmadı Polyay. Tekrar yaklaştı kahvenin camına.

Onun bulunduğu tarafa geçti Gleb. Polyay'ın yanı başına gelip durdu. Polyay kendisini görecekt diye bekledi bir süre. Polyay fark etmedi bile onu. Gözlerini kahveden ayırmıyordu. Dalgındı. İçeride, camın gerisinde utanç verici bir geçmişin hayaletleri geri gelmişti yine. Yine çift çift, ya da gruplar hâlinde çökmüşlerdi masalara ... Kahve... Yakında açılıyor... Sıcak börekler...

İçeriden, camın gerisinden belli belirsiz bir müzik sesi, kemanların iniltisi geliyordu kulağına.

Arkalarında, kaldırımında bir ses, boğuk bir ses aceleyle söylüyor:

“Peşin para ödenecek... olmaz yoksa... Sukkum'a bir yolculuk...”

Yeni ithal malları... Franko... Filikalar... Yüzde yüz kâr.

Gleb dönüp baktı geriye, avukat Çirski'yi tanıdı hemen. Yanında çevrenin kodaman bağcılarında biri vardı. Bu herifi

Planlama'da görüyordu sık sık. Çirski'yi de görüyordu orada. Ne işi olabilirdi Planlama'da bir türlü çözememişti.

Şeytan götürsün hepsini! Fabrikada Ekim Devrimi'nin ateşi sönmedi henüz, savaşçıların başı öne düşmedi, iç savaş onları ayaklar altına alamadı. Fakat insan şehre gelince gözlerine inanmıyor, garip gelişmelerin olduğunu hemen fark ediyor, neredeyse dünyanın çehresinin değiştiğine inanacak hemen...

Polya'nın koltuğundaki çantayı usulca çekti Gleb. Genç kadın şaşırarak döndü. O şaşkınlıkla irkilerek baktı Gleb'e, neredeyse bağıracaktı. Ama tuttu kendini.

"Bu rezil sürüsüyle vakit kaybetmeye değmez Miyekova yoldaş. Canın mutlak bir şey çiğnemek istiyorsa git bir köşede ısırgan otlarını çiğne, daha iyi! Hadi, Kadın Kolu'na gidelim seninle."

"Söyle bana Gleb! Bütün bu olup biteni kavrayabiliyor musun sen? Sokak boyunca öyle şeyler gördüm ki gözlerim yuvalarından fırladı. Nem var, anlayamadım? Baktıkça ağırlar giriyor başıma, dişlerimi sıkıyorum öfkeden. Hiçbir şey anlamıyorum bu manzardan... Hiçbir şey anlamıyorum Gleb..."

"Kadın Kolu'na git şimdi. Bırak bunlara budalalar baksın, onlar şaşırırsın gördüklerine..."

Koluna girdi Polya'nın. Sürükledi onu. Polya sokağın sağına soluna, vitrinlere kuşkuyla bakıyordu. Göz bebeklerinin rüzgârda savrulan su damlacıkları gibi titrediği görülüyordu.

"Kadın Kolu'na gitmeyeceğim bugün. Daşa orada zaten. Bulunmaz bir kadın senin karın. Çok yükselecek, göreceksin... Fakat, biliyor musun, insan kendisi hakkında kararsızlık çekerse başkaları için kesin yargılar veremiyor. Bugün dünden daha zayıfım ben."

"Nedir bu hâliniz Kadın Kolu başkanı! Çevrenize böyle panik saçtığınız için utanmalısınız! Gerekli olan mücadeleye devam etmektir. Mızızlanmak bir işe yaramaz. Moralin bozuk da olsa göstermeyeceksin, ayakta durabilmek için koltuk değneği kullanmayacaksın: Geçer bu, hayvanlarda olduğu gibi yara hâlini alır ve her yara gibi kurur."

Gleb'in konuşması katıydı. Ama eli okşayıcı bir yumuşaklıkla sıkıyordu genç kadının elini.

“Ne oluyor bana Gleb? Şu gördüğüm inanılmaz şeyler yüzünden kendimi kaybediyorum galiba! Vebaya yakalanmış gibiyim. Sanki toprak ayaklarımın altından kayıyormuş gibi geliyor bana. Daha önce cephede savaştım, çok feci şeyler gördüm oysa... İki defa ölümle yüz yüze geldim, Moskova sokaklarında çarpıştım. Ama hiçbir zaman bu kadar kaybetmedim dengemi. Şimdi herkes benimle alay ediyor sanıyorum. Korunaksız kaldığım, kendimi savunamadığım için de utanıyorum. Savunmalı mıyım aslında? Belki de kaçınılmaz bir sonuç bu! Çektiğimiz acıların, fedakârlıklarımızın tabii bir sonucu belki!.. Ne diyorsun Gleb? Bilmiyorum ama belki sen de şaşkınsın, sen de kaybettin dengeni. Eğer öyleyse söylemelisin bana. Açıkça söylemelisin. Belki görüşünde cesur ve korkusuzsun. Belki de korkusuzluk içine yerleşmiş bir alışkanlık sadece...”

Sovyet binasına yaklaşmışlardı. Polya durdu. Gleb'in kolunu bırakmadı ama. Kendiyle baş başa kalmaktan, Gleb'ten başkasının karşısında yalnız kalmaktan çekiniyordu. Gleb tedirgindi. Bu içindeki tedirginliğin Polya'nın söylediklerinden mi geldiğini kestiremiyordu. Polya'nın cazibesine kapıldığından ötürü mü tedirgin olduğunu bilmiyordu.

Fabrikadan vazgeçilmiş. Bu yeni habere irkildi Gleb. Kötü haberdi bu. Biri öyle ortaya söylemişti bunu. Gleb hiçbir kesinliği olmayan bu haberin doğruluk derecesini ölçememişti bir türlü. Gizli, oradan oraya dağılan, beceriksizce dedikodusu yapılan bir haberdi. Sadece bir söylentiydi. Ama şu gördüğü sokak “fabrikadan vazgeçildiğinin” bir belirtisiydi. Demin, vitrinleriyle, gelip geçen spekülâtörleri ve tüccarlarıyla kaynaşan sokak bu yeni tavizin bir belirtisiydi. İstismarcıların önüne çekilen kalın duvar çatlamış, bu çatlaklardan pislik kokan böcekler, kurtlar fırlamış, çoktan kemirmeye başlamışlardı devrimi. Bu pisliği bir omuz darbesiyle vurup devirmek imkânsızdı. Bu iğrençliğe kafa tutmak, direnmek, sağlam kalmak gerekiyordu.

Polya. Yanındaydı Polya. Kadının kendisine büyük bir dostlukla bağlandığını, onun gücüne sonsuz bir ihtiyaç duyduğunu biliyordu. Polya'da alabildiğine geniş bir tasa, bir kuşku, bir rahatsızlık olduğunu fark etti. Ama gereken şekilde, yumuşaklıkla, şefkatle yaklaşmayı bilemedi ona. Ya böyle davranmasını beceremiyordu ya da bu türlü elinden gelmiyordu. Yapamıyordu. Güzel şeyler söylemek istedi Polya'ya. Onu asker kaputuna sarıp soğuktan korumak, usulca kulağına eğilip içini dökmek istedi genç kadına.

“Kadın Kolu'na gitmeyeceğim bugün,” dedi Polya. “Eve gel benimle, gevezelik ederiz oturup, senin yanında belki unuturum içimdeki sıkıntıyı... O beni sancılandıran yalnızlık duygusunu sıyırıp atabilirsem bırakırım seni, kalkar gidersin o zaman. Beni rahatlatacak bir iki güzel şey söylersin... Belki o zaman başka gözlerle bakabilirim her şeye...”

Polya camlı kapılara doğru tatlılıkla sürükledi Gleb'i.

Mermer merdiveni tırmandılar birlikte, dar koridoru aştılar sonra. Odaya gelinceye kadar onun elini bırakmadı Polya. Yol boyunca kısa aralıklarla hep aynı sözü tekrarlardı:

“Bunu yapmalıyız, değil mi? Yapmalıyız, değil mi?”

Polya'nın odası daracıktı. Çıplak ve aydınlık bir odaydı. Demir bir karyolası vardı. Üzerinde gri bir örtü ve beyaz bir yastık. Başucundaki duvarda Lenin'in resmi. Pencerenin önünde küçük bir masa, üstü bir sürü kitap ve kâğıt dolu bir masa görülüyordu. Gleb bu daracık odada Polya'nın kokusundan başka hiçbir şeyin farkında değildi. Onun burada kaldığını bilmeseydi bile içeri girer girmez Polya'nın burada oturduğunu anlayabilirdi. Kokusundan tanırdı.

Çantasını masanın üzerine bıraktı Polya ve orada sırtını duvara yaslayarak baktı Gleb'e. Gleb oturmadı. Odanın içinde gezinmeye başladı. Soldaki kapının önünde duruyordu.

“Kim oturuyor öbür tarafta?”

“Orası Sergey'in odası.”

Usulca vurdu kapıya. Ses boşlukta yankılanarak geri geldi. Sergey yoktu odasında. Gleb sağdaki kapıya yürüdü bu sefer.

“Burada kim var?”

“O kapıdan korkuyorum ben. Şûra başkanı oturuyor orada. Sevmiyorum onu. Çok ağır, tehdit dolu bir şey var adamın havasında. İçime öyle bir sıkıntı, bir ürkeklik veriyor ki anlatamam. Sanki o kapı birden açılacakmış ve... biliyorum sonra ne olacağını.”

“Pis bir zamparadır başkan.”

“Neden? Nasıl varıyorsun bu sonuca?”

Kahkahalarla güldü Polya. Sonra birdenbire sustu. Gülmüyordu artık. Dikkat kesilmiş, Gleb’in içindeki fırtınanın sırrını onun gözlerinde arıyor ve çözmeye çalışıyordu.

“Pis bir zamparadır başkan. Onunla görülecek hesabım var daha.”

“Neden bu kadar duygularına mahkûmsun Gleb? Aslında, gerçek devrimi kendi kendimize yaratmak zorundayız. Alışkanlıklarımız, önyargılarımız, duygularımız kadar büyük başka düşmanımız yok aslında. Kıskançlık perişan ediyor seni, farkındayım. Ama despotluktan da zalim ve kötüdür bu duygu. İnsanın insanı sömürmesinin en hunhar şeklidir. Dinle Gleb, Daşa’yı kıskanır-san kaybedersin.”

“Çoktan kaybettim onu. Bitti nasıl olsa!”

“Gördün mü, böylesi daha iyi senin için.”

“Doğru. Aşk dediğimiz şeyin derininde bir şey var ki onu iyi bellemeliyiz hepimiz.”

Polya ürkek ürkek bakındı çevresine. Elini alnına götürdü, saçlarında gezdirdi sonra. Başında müthiş bir ağrı varmış gibi sancılıydı yüzü.

“Evet Gleb. Anlaşılması güç olan o zaten, fakat mutlak anlamak zorunda olduğumuz da o... Aslında acı, zehirli bir şey. Ama gerekli. Acıysa acı, ne yapalım, katlanmak zorundayız... Kanımız zehirlendi, hemen bulduk panzehirini. Fakat o uğursuz geçmişin başımıza bela ettiği günlük hayata, bu hayatın acılarına karşı kul-

lanacak panzehirimiz yok... Korku veren şey de bu. İnsan kendi kendisiyle mücadele edemiyor, günlük hayatta insan ruhu kimse-siz ve bir başına kalıyor çünkü.”

Gleb’in karşısındaydı Polya. Alabildiğine açık yürekli, dürüst haliyle, yüreğinde gittikçe kabaran, bir türlü rahat durmayan perişanlıkla alabildiğine yakın ve dosttu Gleb’e. Gleb onu yıllardır tanıdığını geçiriyordu aklından, bu çehre yeni tanıdığı bir insanın çehresi değildi onun gözünde. Eski ve dost bir çehreydi. Tanıdığından beri tedirgin, ürkek ve isyankâr... Elini uzatsa, bu kıza sarılıverse, onu bir çocuk gibi bağrına bassa biliyordu ki Polya kendisinin olacak, ona daha bir yakınlaşacak ve ondan kopup gitmeyecekti bir daha. Birdenbire sakinleşecek, ürkekliği, o içini kemiren kuşkuları bir kenara itiverecek, eski neşesini, mutluluğu yeniden bulacaktı.

Gleb sarıldı ona. Polya’yı bağrına bastırdı, büyük bir içtenlikle sardı kollarıyla. Yanağını kızın saçlarında gezdirdi. Önce şaşkın ve ürkekti Polya. Kollarının arasında âdeta büzülmüştü. Sonra birden sıçrayarak kolunu Gleb’in boynuna doladı, yaşlı gözlerle baktı Gleb’e:

“Gleb! Sevdığım! Sana nasıl ihtiyacım var bir bilsen! Kuvveti-ne, korkusuzluğuna nasıl ihtiyacım var hem de! Anla beni Gleb! Küçümseme sakın! Yeryüzünde en yakın sensin bana, büyük bir sevgiyle bağlandığım adamsın...”

Gleb susuyordu. Yanağını genç kadının başına yaslamış, hiç konuşmuyordu. Yatağın yanındaydılar. Polya gittikçe kendini bırakıyor, her an biraz daha teslim oluyordu Gleb’e. Kapı vuruldu o sırada.

“Yoldaş Miyekova içeride misin? Girebilir miyim?”

Kapı aralandı. Daşa gelmişti. Başında yine kırmızı eşarba. Yüzü her zamanki gibi aydınlıktı. Gözlerinde yine bir akarsuyun berraklığı okunuyor, taze ve bembeyaz dişleri güleç bir ifadeyle parlıyor, dışarıdaki güneşin taze ışıklarını taşıyordu üzerinde Daşa.

“Bak hele, Gleb? Burada bile karşıma çıkıyorsun sen!”

Bir kahkaha koyverdi. Gleb, onun gözlerinde çok kısa bir an belirip kaybolan ezikliği, kaşlarının üstünde şekillenen ürpertiye fark etti hemen. Belki de bu gerçek değildi. Sadece bir hayaldi. Belki de o kendi şaşkınlığı içinde toparlanamamış, olayların akışına kapılmıştı da bu yüzden böyle bir hayali gerçek sanıyordu. İlk toparlanan Miyekova oldu. Kahkahalarla gülüyordu. Daşa budala değildi. En önemsiz, en küçücük şeyleri bile fark edecek kadar dikkatliydi.

“Daşa, kıskanmıyorsun ya? Senin Gleb’ten kuvvet almak istedim biraz. Öyle sağlam insan ki, kolay kolay bozulmuyor dengesi... En ağır durumlarda bile koyvermiyor kendini.”

“Neden sadece benim oluyormuş Gleb? Kuvvetli filan mı sanıyorsun sen onu? Biliyor musun, onun henüz kavrayamadığı o kadar çok şey var ki... Tam bir adamdır o, doğru... Onun gibisi az bulunur, doğrudur ama öyle budala bir tarafı vardır ki!..”

Gleb iki kadının ortasında, ayakta ve hareketsiz bekliyordu. Kollarını ikisinin boynuna doladı:

“Şeytan götürsün beni!.. Sonunda mutlaka anlayacağım her şeyi. Kafamı gözümü yarsam bile anlayacağım... Daşa’nın gözünde her şey açık, belli şimdi. Onun çözemediği şey yok.”

Gülerek masaya yaklaştı Daşa.

“Yoldaş Miyekova, Kadın Kolu’na uğradım demin... Kadınlar toplantısı geldi çattı... Unutmadın umarım! Akşam beşte de Sendikalar Birliği toplanıyor... Orada konuşacaksın, biliyorsun...”

“Biliyorum Daşa. Ama bugün benim yerime sen çıkıp konuşursan daha iyi olacak. Kafamın içi altüst çünkü. Bugünlük sen al o işi üzerine... Yarına kadar mutlak düzelirim, toparlarım kendimi.”

“Olur tabii Miyekova yoldaş... Duygulanmayı bir yana bırakmalısın ama... Kendimizi kollamamız gerek. Aklımızın başımızda, yüreğimizin serin olması gerek. Yüreğine iyi sahip çık yoldaş Miyekova. Korumu sağlığını. (Gleb’e dönerek) Sen bunları dinlemek zorunda değilsin dostum. Dur hele, nereye kaçıyorsun? Kalsana.

Gizlice gelmedin ya buraya, bilseydim... Bilmiyordum ki burada olduğunu.”

Daşa'nın göz bebeklerinde nemli ve sıcak bulutlar belirliyordu. Polya bir hasta gülüşüyle kıvranıyor, pencereden dışarı bakıyordu.

“Siz kadınlar ne tuhafsiniz!.. Sizi anlamak hiç kolay değil, şeytan götürsün topunuzu!”

Gleb şaşkındı. Utanıyordu. Yüzü pancar gibi olmuştu. Daha fazla kalamadı içeride. Aceleci adımlarla çıktı.

• • •

Çibis'le karşılaştı koridorda. Çibis yoldaş hiç değişmiyordu. Her zamanki gibi ne elini uzattı Gleb'e ne de onu gördüğünü belli etti. Ağır ama çevik adımlarla yürüyordu. Bir yabancıya nasıl bakılırsa aynı umursamazlıkla baktı Gleb'e.

“İşte böyle... Bildiğin gibi... Orman Servisi'ndekiler rahat bir deliğe atmışlar kapağı, yozlaşmışlar orada. Her şeyi toz bulutları kaplamış onların servisinde. Büroları tımarhaneden farksız şimdi. Yuk da başka bir budala olup çıktı başımıza... Sanki öbür budalalar yetmiyormuş gibi. Hiç uyumadım bugün. Geceleri uyumuyorum zaten. Sabah uyuyorum biraz, biraz da öğle vakti uyuyorum. Yemekten sonra gidip yarım saat uzanacağım yatağıma. Biliyor musun, şu yakaladığımız tek kollu esir çok ilgi çekici adam... Aşağıdaki mahzende beynini dağıttık sonunda. Kaç gece oturup büyük bir zevkle çene çaldım herifin karşısında. Burjuvazi kendi insanlarına büyük bir kültür vermiş, onlardan alacağımız dersler var bu konuda. Böyle yoğun bir kültüre hükmedebilmek için önce onu nasıl kullanacağımızı öğrenmeliyiz... Kolay bir iş değil bu. Yaz bir kenara.”

“Dur, dur hele yoldaş Çibis! Oyun oynuyorsun yine... Deminden beri yanından yöresinden dolaştırıp sözü oraya getirmeye bakıyorsun, sonra birdenbire herkesi aynı sepetin içine dolduruyorsun. Görüyorsun, şu bizim Yuk dırdırı kesti hiç olmazsa.”

“Sağlam adamların arasına düştü de ondan... Onun gibi iki düzine insan var karşımızda, yarısını kurşuna dizeriz hiç olmazsa. Böyle figürasyonla ne iyi oyun koyacağız sahneye, göreceksin. İşi Devrim Mahkemesine devrettim. İsteklerimize gelince, hiç şüphelen olmasın azarlayacaklar bizi. Ne yapalım, Partinin kongresi var. Kötü zaman seçtik. Böyle durumlarda hep bozgunculuk yapılır. Ne sanıyorsun? Okkanın altına kim gidecek biliyor musun?”

“Yoldaş Çibis, bana sorarsan öyle kolay kıstıramayız Badin’i. Fırsatı iyi değerlendirmek gerek. İyi vurmak gerek.”

“Doğru. Hazırız iyi vurmak için. Yaz bir kenara bunu. Günlük hayatın akışında başın dönerse, bunun adı bozgunculuktur. Bozgunculuk ise kahramanca tavırların taşra alışkanlığına dönüşmesidir. Kapıları pencereleri açık bırakıyorum ben uyurken. Gündüz uykusu sağlıklıdır, insanların sesinden ayrı düşmezsın, bu bir. İkincisi, için günlük güneşlik uyursun. Bana sorarsan iyi olan şey mücadelenin içinde yaşar. Arada uğra bana, oturur gevezelik ederiz... İyi vakit öldürürüz anlayacağın. Geceleri daha keyifli olur sohbet dediğin...”

“Söyle bana Çibis yoldaş! Lenin geceleri uyuyor mu? O da senin gibi geceleri uyumazmış ve ateşi severmiş.”

“Bilmiyorum. Ama sanıyorum, o da seviyor ateşi.”

“Söylesene bana Çibis yoldaş... Sokaklara çalgılı kahveler açılacak diye ilanlar yapıştırmışlar. Burjuvazi yeniden mi başlıyor yani?”

“Böyle olması korkutuyor mu seni? Ben yakında gidiyorum buradan. Orduya dönüyorum tekrar. Şöyle bir kendime gelmek, siyaset alanında görgümü ve bildiklerimi genişletmek istiyorum. Bu olup bitenler zerre kadar korkutmuyor beni. Kan bile akıtılsa, bu manzaraya güneşe bakar gibi gözümüzü kırpmadan, en küçük bir çekinme duygusuna kapılmadan bakmalıyız. Güneşin yakıcılığından ve kanın zehrinden korkmamalıyız. Bunun için de kanı ve güneşi aynı tasa koyarak kıpırtısız içebilmeliyiz.”

Kaşlarını havaya doğru kaldırarak güldü. Alaycı bir gülümseme. Gleb, onun bakışlarında, o daha önce yakaladığı çocuksu

yumuşaklığı tekrar gördü. Çibis'in göz bebeklerinde noktalanmış o küçücük kara yumak yeniden belirdi. Kararsızlık içinde dönüyor, kıpır kıpır kıpırdıyordu.

Çibis çevik adımlarla yürüdü. Gleb şöyle bir baktı onun arkasından ve ilk defa olarak bu adamın müthiş, öldürücü bir yorgunluğu sırtladığını, bu ağır yükün altında omuzlarının çöktüğünü fark etti.

PİŞMANLIK DUYANLAR

1. GOLGOTA YOLUYLA KANOSA'YA

Yitki, Gleb, Sergey ve Polya motora birlikte geldiler. Çibis hepsinden önce gelmişti.

Elini salladı, motora çağırdı onları. Kocaman ve çocuksu bir gülümsemeyle bakıyordu arkadaşlarına. Dişlerinin beyazı ortaya çıkmıştı.

“Hemen çıkalım yola! Sıkı durun yoldaşlar! Kaptan, sür bakalım motorunu!”

Kocaman elli, hurda bir kovayı andıran yamru yumru suratlı, iri yarı denizcinin sırtına bir şaplak indirdi. Uzakta bir gemi vardı. Denizin koyu yansımalarla uzayıp giden maviliği içinde hareketsiz duruyordu. Devrime karşı savaştıktan sonra pişmanlık duyanları getiren ilk gemiydi bu.

Rıhtımdaki iskeleler suyun dipten vuran yeşil harelerinde dalgalanıyordu. Deniz iskelelerin çevresindeki yeşilini uzaklaştıkça kaybediyordu. Dalgaların gel-giti içinde köpüklü saldırılarla iskeleye çarpıyor, sonra gerisin geri dönerek uzaktaki mavinin karanlıkları arasında eriyordu. Motorun kıkırda ayakta duran Gleb'in arkasında, pervanenin çıkardığı kar beyazı köpükler dalgalara aydınlık bir süs gibi yayılıyordu. Uzakta, dalgakıranın yakınında, birbirinin peşi sıra ilerleyen iki yunus görülüyordu. Yusuvarlak sırtlarında suyun çıkardığı beyaz köpüklü kıvılcımlar vardı; dik-katle bakınca gözü kamaştıran, göze acı veren kıvılcımlar...

Rıhtımda ve iskelelerin üstünde alışılmadık bir kalabalık göze çarpıyordu. Bu kalabalıkların yoğun bir gel-git içinde oradan oraya yayılışı, gökteki gökkuşağının renkli parlaklığında daha da hareketli görünüyordu. Uzun süreden beri limana hiçbir gemi gelmemişti. Bütün gemiler Beyazlarla birlikte çekip gitmişti. Şehrin insanları gemileri tekrar görebilmek isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Hasretli ve uzun, hatta sonsuz bir açlık gibi büyümüşü bu istek onlarda, işte bu yüzden ilk gemiler limana girince de bayram havası doğmuştu.

Geminin güvertesi tıklım tıklım insanla doluydu. Hareketli, canlı bir kalabalıkla doluydu. Uzaktan bakınca bir kara parçasının üstünde mola verip dinlenen karabatak sürülerini andırıyordu bu kalabalık. Kanatlarını tembel bir keyifle güneşte kurutan karabatak sürüsü.

Sergey geminin kapkara bacalarına dikkatle bakıyor ve tırnaklarını kemiriyordu, Gleb ikide bir onun elini dürtüyor, buna rağmen tırnağını yemekten vazgeçiremiyordu onu.

“Golgota yoluyla Kanosa’ya... Karşı devrimin yolu da böyle bir yol işte...”

Yitki dik dik baktı ona. Burun delikleri genişlemişti sinirden: “Sergey, bırak bu boş sözleri şimdi... Entelektüel çılgınlığı denir bu seninkine. Böyle zırvaları kimler söylüyor bugün? Baştan beri uyuşuk uyuşuk oturup bekleyen ve son anda bizim safımıza gelen herifler söylüyor.”

Fakat susmadı Sergey. Kendi kendine konuşur gibi devam etti: “Üç yüz kişi var bu gemide. On dört de subay var... Tuvapse’de karaya çıkma istekleri reddedilince ‘Gemi geri dönmeyecek artık. Nereye gönderirseniz gönderin bizi. Karaya çıkacağız. İsterlerse kurşuna dizsinler’ dediler. Güzel bir şey bu. Müthiş bir enerji getiriyorlar bize. Kullanmak gerek bunu. Kullanmalı ve değiştirmeliyiz.”

Dişlerini gıcırdattı Yitki: “Uzun zaman bela kesildiler başımıza. Enerjimizin çoğunu alıp götürdüler, gücümüzü nasıl bağladılar yok yere, düşünsene! Düşündükçe başı dönüyor insanın.”

“Çekilen acının ve akan kanın sızısı durmaz, doğrudur. Acıya dönüşmek sadece kana vergi bir özelliktir. Fakat kan akınca büyük eylemleri, büyük olayları sürükler peşinden. Ve kitleleri.”

Sergey’e baktı Polya. Makaraları koyverip başladı gülmeye sonra. Bahar neşesi içindeydi yine, kaşları ve kirpikleri güneşli bir neşeyle aydınlanmıştı yeniden.

“Sergey, ne sevimli gevezesin sen... Kadınlarımız işitselerdi senin bu filozofça sözlerini, kolaylıkla hakkından gelirlerdi.”

Gleb ilerideki yunusları seyrediyordu. Bazen aynı anda suyun yüzünde beliriyor, sırtlarında beyaz köpüklü kıvılcımlarla bir süre ilerliyor, bazen birdenbire suya dalıyor, denizin derinliklerine doğru kaybolup gidiyorlardı. Onlar kaybolunca suyun üstünde kocaman, köpüksüz bir dalga halkalar çizerek yayılıyor, genişliyor ve sönüyordu. Fabrikadaki dizel motorların kolanları da böyleydi. Aynı kanatlı atılışla elektrikli kıvılcımlar saçarak garip bir huzursuzluk verirlerdi insana. Eskiden bu hareketli atılışta sadece iki tane değillerdi şimdiki gibi, sayıları çoktu. Fakat bugün iki tanecik kalmıştı ellerinde. Dağın kraterinde biri inen biri çıkan iki vagonetin kaplumbağa misali gidip gelişinde şekilleniyordu bu motorlar. Oysa, şimdi denizin üstünde köpüklenen bu iki yunus, güneşin verdiği en değerli enerjiyi suyun dibindeki karanlıklarda har vurup harman savuruyordu.

İskelelerden hayli uzaktaydılar şimdi. Onları götüren motorun sallantılı ilerleyişinde şekillenen denizden bakınca, dağların doruklarda çizdiği kırılmalar bakır renkli, güneş dolu pırıltılarla büyüyordu. Motor, dalgaların arasında ahenkli hareketlerle dans ediyor, önlerindeki gemi yaklaştıkça büyüyor, gökyüzüne yükselen bacaları ve direkleriyle dev bir gökdeleni hatırlatıyordu. Çibis, Yitki, Polya, hepsi ufalmış gibi duruyordu geminin yanında. Gleb kendini ufacık hissediyordu. İçinde bu his büyüdükçe yüreği de büyüyor ve kendini aşıyordu.

Sergey bakışlarını hiç ayırmıyordu gemiden ve durmadan tırnaklarını kemiriyordu.

Geminin koca gövdesinde iri halkalı zincirler büyük gümbür-tülerle denize iniyor, gemi demir atıyordu.

“Merdivene!”

Güvertede sıralanmış kül renkli insan yüzleri fark ediliyordu. Sabırsız, titrek ve sarhoş gözlerle aşağıya bakıyorlardı. Çığlıklar kopararak motordakilere uzatıyorlardı ellerini. Yukarıya bakılınca, bütün bu insanların üstünde kara dumanlar saçan bacalar görülüyordu. Motor, geminin yanında, yağlı suyun üstünde dalgaların temposuna uyarak bir sağa bir sola yatıyordu. Güvertesindeki mitralyözü ve rüzgârda dalgalanan kırmızı bayrağıyla küçük tehditler savuruyordu koca gemiye.

Üniforması sırmalarla ve rütbe işaretleriyle dolu bir İngiliz -yüzbaşıydı galiba- kumanda köprüsünün üzerinde hareketsiz bekliyor, dalgalarla boğuşan küçük motoru seyrediyordu.

Buradan bakılınca rıhtım iskelesi, üzerindeki insan kalabalığı ile bir haşhaş tarlasına benziyordu. Gemiden yükselen çekiç seslerinin, boğuk madenî gürültülerin ardı arkası kesilmiyordu.

2. DIŞLERİ SÖKÜLMÜŞ KURTLAR

Bolşevik çizmelerinin yankıları duyuldu geminin güvertesinde... Bu adamlar için bir İngiliz gemisinin güvertesinde olmakla Parti Komitesi'nde olmanın hiç farkı yoktu. Öylesine rahattılar. Üstelik, yıllar boyu bu geminin güvertesini arşınlamış, boyasını eskitmiş adamlara hiç benzemiyorlardı. Geçmiştekiler unutulmuştu. Korkulu bir ülkenin korku veren insanlarına, şimdikilere gelince... onları bir gören bir daha unutamazdı.

Üstü başı kirli ve kokan yorgun bir kalabalık birikmişti güvertede. Mezarlarından fırlamış ölümlere, üstleri küf kokan tifolulara benziyorlardı. Gözleri delirmiş, yorgun, allak bullak olmuş çehrelerdi hepsi de. Kılık kıyafetleri perişan, kondu sakini görünüşlü insanlardı. Çok benziyorlardı birbirlerine, subayları askerlerden ayırt etmek imkânsızdı. Sessiz ve lanetli bir kalabalıktı.

Yitki kumanda köprüsündeki İngiliz subayı ile konuşuyordu. Bir İngiliz'i andırıyordu o da.

Bakır rengi meşin bir elbise giymiş olan Çibis aydınlık ve korkusuz bir sesle bağırdı:

“Subaylar öne çıksın, öbürleri geriye!”

Orada bekleyen kalabalık bir anda belirsiz mırıldanmalarla, hışırtılı bir gürültü çıkararak geriledi. Geniş bir yer açıldı ortada.

Orada, şaşkınlık içinde bekleyen yorgun çehreli insanlar birbirlerini itekleyerek yer açmaya çalışıyorlardı kendilerine, ilk bakışta, cılgın bir içgüdüyle kaynaştıklarını ya da umutsuzluktan mı, aşırı sevinçten mi olduğu belli olmayan bir itilişle yaşadıklarını ya da hayatın karşısında sessiz bir tevekkülle boyun eğdiklerini kestirmek gerçekten güçtü.

Polya'nın dudaklarında hafif, belirsiz bir alaycı gülümseme vardı. Çibis konuşurken o da Gleb'in kulağına eğilmiş, usulca fısıldamıştı:

“Bak Gleb! Çoktan idam edilmiş, çoktan kendini asmış adamlar bunlar... Bir zamanlar zarif ve ince özentilerle eğilip hanımların elini öpüyorlardı. Ama şimdi ölü yengeçler gibi kokuyorlar...”

Çibis'in sesi de yüzündeki tozlu ifade kadar renksizdi konuşurken.

“Bizim düşmanlarımızsınız! Sayısız belalar açtınız başımıza! Bizi, köylüleri ve işçileri, binlercesini türlü acılarla kıvrandırdınız. Bütün bunlara rağmen ölmek için değil, yaşamaya geldiniz buraya. Söyleyin şimdi, Sovyetlerin ülkesine neden geldiniz?”

Kırçıl sakalları çenesini örtmüş yaşlı bir adam öne çıktı. Belki yaşlı değildi, çehresi iyiden iyiye küflendiği için bu kadar yaşlı görünüyordu.

“Cevap vermekten çekinmiyoruz... Hayır... Artık alabildiğine bitkin insanlarız biz. Yenik düşmüşse o düşman düşman değildir artık... Biz, sizden daha mı az acı çektik sanki? Vatanımız bile yok şimdi, vatansız kalınca da pek bir şeye benzemiyoruz. Lanetli insanlar olduk fakat kurtuluşumuz da bundadır aslında. Vatanımız olsun burası, sonra isterse bizi yaşatsın, isterse öldürsün, yaşama-

ya layık görmesin... Hazırız buna, boynumuz kıldan ince. Böyle bir sevinçten mahrum etmeyin bizi.”

Çibis’e hiç bakmadan, başını güneşe doğru kaldırarak, gurur dolu bir dikleniş içinde söyledi bu sözleri.

Çibis sessizce bekliyor, kirpiklerinin aralığından, o her zamanki kısık gözleriyle seyrediyordu adamı.

Sonra derin bir sessizlik oldu. Ve bu sessizlik kalabalığa yayıldı, büyüdü; öylesine uzadı ve havayı öylesine gerdi ki, her şey bu sessizliğin birden bir örümcek ağının patlaması gibi açılıp dağılacığını haber veriyordu.

Ufak tefek, gencecik bir subay o sırada fırladı kalabalıktan, öne çıktı. Bağırmağa başladı:

“Aldatıldım, biliyorum. Farkında değilim... Bir katilim ben... Bırakın da hesabını vereyim yaptıklarımın... Sonunda ölsem bile bırakın, hesap vereyim önce...”

Gittikçe büyüyen bir korkunun ürpertisi vardı kalabalıkta. Çibis umursamazlıkla susturdu genç subayı:

“Çok iyi. Çok iyi de samimiyetinizi nasıl ispatlayacaksınız bize?”

“Şimdi kurşunlayın beni... Hemen kurşuna dizin!..”

“Geçin sıraya da kesin sesinizi bakalım. Geldiğiniz gibi gidebilirsiniz buradan. Nereden biliyorsunuz kurşuna dizmeyeceğimizi?”

Kollarını çaresizce yukarı kaldırdı genç subay. Gömleğinin kolları omuz başlarına kadar sıyrıldı. Kollarında birer boncuk iriliğinde kıpkırmızı sivilceler vardı.

“Öldüremezsiniz beni... Yapamazsınız... Yaşamak istiyorum ben!.. Yaşamak istiyorum!..

Kollarına girdiler genç adamın. Geriye doğru sürüklediler. Yorgun sesiyle bağırmağa devam ediyordu:

“Yaşamak istiyorum!.. Yaşamak!”

Keyiflenmişti Polya. Gülmemek için zor tutuyordu kendini. Hınzır, alaycı bir ifadeyle çatılmıştı kaşları.

“Sinirleri amma da bozulmuş bu adamların!.. Gleb, neden teslim oluyor bunlar söylesene kuzum?.. Sergey, anlatsana onlara... benim dilimden anlamazlar pek...”

Sergey Çibis’e yaklaştı, omzunu kuvvetle sıktı onun. Tedirginliğini, içindeki bunalımı ele veren titrek bir sesle konuştu:

“Bu adamlarla başka türlü konuşmalısınız Çibis yoldaş... Bize yakışan şekilde konuşmalısınız... Hakaret etmekten daha kolay bir şey yoktur... Güç olsa bile öyle yapın siz... Düşmanımız olsalar da insanlarla konuşuyormuş gibi davranın...”

Ona şöyle göz ucuyla baktı Çibis, hışımla cevap verdi sonra:

“İvagin yoldaş, şimdi bir vuruşta yere yapıştıracığım seni. Ne oluyorsun?”

Kalabalıkta sessiz bir kaynaşma, sessiz bir baş eğme. Hepsi yüksek bir yer bulup tırmanmak, daha iyi görebilmek çabası içindeydi. Birbirlerinin omzuna çıkıyor, direklere tırmanıyorlardı. Karşılarında kıllarını bile kıpırdatmadan duran bu katı görünüşlü insanların oyun mu oynadıklarını, yoksa gerçekten kararsız mı olduklarını anlamak istiyorlardı. Müthiş bir olayın patlamasını, başlarına yeni bir felaketin gelmesini bekliyor gibiydiler. O zaman her şeyin basitleşeceğini, sancısız bir açıklığa kavuşacağını düşünüyorlardı. O zaman kurtulacaklardı.

Gleb, bu şekilsiz, kokan, terden sıırıslı insanların yüzüne dikkatle bakıyor, ama en küçük bir acıma duygusunun pençesine kaptırmıyordu kendini. Sadece belli bir merak vardı onun bakışlarında, bunun yanı sıra taşmaya, patlamaya hazır baş edilmez bir gülme isteği.

Kurttu bunlar. Kanlı gözleriyle, Cumhuriyet ülkesinin dört bir yanında kol gezen kurtlar. Üç yıl boyunca sürüp giden ateşli mücadelede. Sonu gelmeyen acılarla geçen üç yıl boyunca Gleb, savaşın ateşi içinde bu kurtlardan nefret etmeyi öğrendi. Üç yıl, her an ölümün ve fırtınanın koynunda, yangınlarla dolu savaş gecelerinde, barut kokusunun, sonsuz bir inatla akıtılan kanların gölgesinde yaşarken öğrendi onlardan nefret etmeyi. Ve işte bütün bu

rezilliğin sorumlusu olanlar, kurtlar burada, karşısında şimdi... Ve şimdi gözlerinin feri sönmüş hepsinin, dişleri sökülmiş.

Çibis'in onlarla konuşmasını dinliyor Gleb. Çibis'in bu adamlarla alay etmesine katılıyor o da. Ama bu kadarını yeterli bulmuyor. Daha fazlasını istiyor, bu adamları kırbaçlamak gerektiğini düşünüyor... Dişlerini sıkıyor, önce şöyle doya doya kocaman kahkahalar atmayı, arkasından da küfürler savurarak içini dökmeyi geçiriyor aklından.

Subay grubunun arasından iri yapılı bir adam çıktı öne. Çibis'e yaklaştı iyice. Neredeyse omuz omuza gelecek.

"Deminden beri bizimle alay ediyor, vahşetten söz edip duruyorsunuz burada. Belki de böyle davranarak şaşırtmak istiyorsunuz bizi... (Daha da kasıldı şimdi) Belki de ezmek niyetindesiniz, yalan mı? Ufak birer çocuksunuz siz... çocuklar kâbus görmez... İçinizdeki zehir kalıyor geriye... Ne faydası var? Çoktan zehirlendik biz... O kadar fazla zehirlendik ki hem... bu yüzden gırtlığımız paralandı... Onun için şimdi vurduğunuz darbeler acı vermiyor... Bize acı vermeyi başarsaydınız gerçekten şaşıırırdık... Hepsi bu işte..."

Sözlerini bitirince geldiği gibi aynı umursamazlıkla döndü yerine. Çibis'in çehresini kaplayan toz bulutu bir anda dağıldı. Alaycı, insanın içine içine işleyen keskin bir gülümseme belirdi dudaklarında:

"Haklısınız. Fakat sizi bu cesareti, bu korkusuz tavrı takınmakta haklı görmüyorum. Size ne kadar kötülük yapabileceğimizi kesinlikle bilmiyorsunuz çünkü, öyle değil mi? Hafiflikle ya da haksız davranmakla suçlayamazsınız bizi!"

Adam hiç dönüp bakmadı ona. Sessizce yerine geçti. Demin sinir krizi geçirip bar bar bağırان, tepinen o genç subay tekrar belirmişti Çibis'in önünde:

"Biz sadece intikam almak istiyoruz... Sizden fazla istiyoruz bunu... Her şeyden... Bütün Avrupa'dan intikam almalıyız... Dünyadan... Bırakın, hesap vereyim artık..."

Gözlerini kısmıştı Çibis. Çehresinde alabildiğine rahat, kararlı bir ifade şekillenmişti.

“İntikam almıyoruz. İnsanlığın büyük gerçekleri için savaşıyoruz biz. İntikamcılara da canı muamelesi yapıyoruz. Bizim değirmen iyidir, iyi öğütür, iyi ayırır yararlıyı yararsızdan... Göreceksiniz zaten...”

Subaylar susuyordu. Huzursuz, ürpertili bir bekleyiş içindeydiler.

Çibis yukarıya, gökyüzüne, güneşin bulunduğu yere doğru kaldırdı başını. Yüzü aydınlandı.

“Emekçiler adına, ülkemizin kapılarını açıyoruz size... Bağışlıyoruz. Bütün gücünüzü Sovyet Cumhuriyeti’nin yükselmesine harcayın artık...”

Başka şey duyulmadı. Kargaşalık. Havaya sıçrayanlar. Sevinçle, şaşkınlıkla bağırانlar. Kocaman kocaman açılmış gözler. Çibis’e doğru uzanan eller. Çibis’e doğru uzanan sevinç sözleri, teşekkür sözleri. Çibis bağıırıyordu, Miyekova bağıırıyordu, Sergey bağıırıyordu, Gleb bağıırıyordu. Fakat sonra düşününce orada neden, nasıl bağıırdığını, neler söylediğini hiç hatırlamadı. Üstü başı perişan bir asker, yere diz çökmüş, hüngür hüngür ağlıyordu. Aşırı bir neşenin etkisiyle titreyen bir sesin savurduğu keyifli küfürler çınlatıyordu ortalığı.

Bütün vücudu zangır zangır titriyordu Sergey’in. Biraz olsun toparlanabilmek için kenara çekildi. Geminin direkleri incecik çelik teller gibi sarsılıyordu. Bir direktan öbürüne asılmış anten teli bir çalgının telinden farksızdı şimdi. Boğuk titreşimlerle genişleyen ve dağılan sesler çıkarıyordu. Kuşlar uçuşuyor, gök ve deniz titreşiyordu. Sergey ölümsüzlüğe inanıyordu. Büyük bir kuş sürüsü kanat çırparak gökyüzüne doğru havalandı.

Yitki, geminin kaptanı olan üniformalı İngiliz’le konuşuyordu. Kaptanın meraktan kocaman kocaman bakan gözleri vardı. Ağzının kenarına sıkıştırdığı piposu bile adamın bütün vücuduna yayılan titremenin etkisindeydi. Adam heyecanını belli etmemeye, ciddi, sakın tavrını bozmamaya çalışıyordu. Bir otomat tıkız-

lığı ile askerce selamladı Yitki'yi, koca gövdesini sarsan biçimsiz yürüyüşüyle uzaklaştı oradan. Yitki, dalgacı bakışlarla bir süre baktı adamın ardından. Sonra gülerek göz kırptı Sergey'e. Asyalı yüzünde geniş geniş açılıyordu burun delikleri.

3. KIZIL BAYRAK

Oradaki kalabalık Gleb'i yuttu sanki. Sadece kalabalık görünüyordu, Gleb kaybolmuştu aralarında.

Karşısında bir Kazak askeri vardı Gleb'in. Saçı sakalı uzamıştı adamın. Ayağında yırtık bir pantolon vardı. Çıplak ayaklarını sürüyerek dolaşıyordu. Elinde kıpkırmızı ve büyük bir bez parçası tutuyordu. Aynı kumaştan elbiseler giydikleri için Kazakları diğer askerlerden ayırt etmek çok zordu. Sadece bir tanesini ayırmak mümkündü, çünkü bir fes geçirmişti adam başına.

"Bu bayrak kırmızı... Senin gözünde bir çaput parçasıdır belki yoldaş... Sen kırmızının daha iyisini görmeye alışmışsın... Fakat yüreğinle seyret... elimdeki kırmızıyı seyret ki anlayasın... İşte bizim kaderimiz, kanımız, her şeyimiz bu bayrak... En halisinden Kazak çocuğuyum ben... Şu gördüğün arkadaşlar da öyledir, sahici Kazak'tır hepsi... Kuban ve Don Kazaklarıyız biz... Hep aynı acıları çektik, bütün sıkıntıları beraber yaşadık... Öyle değil mi arkadaşlar? Söylediklerim doğru değil mi?"

Tek bir ses hâlinde cevap verdi kalabalık:

"Sahici Kazaklarız biz... doğru... iyi söyledin!.."

Deminki Kazak askeri yeniden açtı elindeki kıpkırmızı bezi. Üstündeki lekeler, kurumuş kan pıhtıları güneşte iyice belli oluyordu. Bu kurumuş kan deryasının orasında burasında kocaman yağ lekeleri vardı.

Elini uzatıp bezi aldı Gleb. Avuçlarında kavradı sımsıkı.

"Gömlek bu yahu. Ölen bir arkadaşınızın mı yoksa? Neden kanlı böyle?"

"Evet, bir ölünün gömleği bu... Onun vücudundan akan kan... Onun kanını taşıyoruz yanımızda..."

Oradakiler göğüs geçirdi sessizce. Gleb'in karşısında duran Kazak'ın gözleri nemliydi. Dokunsalar ağlayacak.

"Gelibolu'da şöyle bir baktık birbirimize, 'şeytan götürsün hepsini, yurdumuza dönelim biz' dedik... Kör ve isyankâr bir sü-rüden farkımız olmadığını anlamıştık... O, Gubati elebaşımızdı... iyi Kazak'tı... Onu da, bizi de enselediler, mezbahaya tıktılar he-pimizi... Acımadan kırbaçtan geçirdiler... Bizi az dövdüler ama Gubati'nin etlerini bile soydular, kemiklerini bile kırbaçladılar... O can çekişiyordu... 'Gömleğimi çıkarın!' dedi bize... Ben çıkar-dım gömleğini. 'Kesin' dedi. Kestik... 'Bu, bayrağınız olsun. Ben ölüyorum! Kanımdan yaptığınız bu bayrağı hiç bırakmayın, bi-zim hürriyetimizin, kardeşlerimize giden yolun bayrağıdır bu!' dedi. Ölüme giderken bayrağımız oldu işte... Koynumda sakladım onu, kimse görmesin diye... Bak, yoldaşım, nasıl da neşeli, bir ge-lin gibi dalgalanıyor... Gördükçe bir tuhaf oluyor insan, ağlamak geliyor içinden..."

Adam havalandırmıştı kanlı bezi. Oradakilerin başları üstün-de bir bayrak gibi dalgalanıyordu rüzgârda.

Kasketini çıkardı Gleb. Artık onun da ötekilerden farkı kal-mamıştı.

"Böyle bayrak her zaman çıkmaz insanın karşısına! Güzel bayrak bu... Ordu saflarında dövüştüm ben, birliklere kumanda ettim, ama işçiyim aslında. O hepimizi cehennem ateşi içinde kıv-randıran günleri unutmadınız değil mi? Şimdi çevirin başlarını-zı, fabrikayı seyredin biraz, bulutları yırtan bacalara bakın... Ora-da çalışıyorum ben. Çilingir ustasıyım, işçilerin de temsilcisiyim fabrikada... Denikin ve Vrangeli gibi domuzların hesabı çoktan görüldü... İşte, şu ellerle tepeledik herifleri! Kan döktük, kanları-mızla boğduk hepsini. Hangi bayrak bizim şimdi? İşte, karşınız-da... Fabrikada bizim bayrağımız. Henüz soğuk... Ölü noktadan kurtardık onu. Kurtardık ama henüz kör ve battal... Yepyeni bir kanla sulamalıyız, ateşlemeliyiz şimdi. Biz yenik düşmedik savaş-ta, bundan sonra da baş eğmeyiz... Fabrika hâlâ hareketsiz... El-lerimiz dipdiri, kanımız ayakta ve canlı... Hele bakın şu dağlara,

vagonetlere, defalarca onardığımız havai hatta bakın! Hava karar-sın, göreceksiniz... nasıl ışıklanacak her taraf, pırıl pırıl yıldızlar doğacak dünyamıza...”

“Yoldaşım, çalışmaya hazırız hepimiz. Fakat biliyor musun, denizin ötesinde, yabancı diyarlarda emekçilerin kanını zehirliyorlar!.. Kader bu...”

Geminin mürettebatından beş İngiliz tayfa, ağızlarında pi-poları, yan yana duruyorlardı. Sürekli göz kırptırıyorlardı. Konuşulanları dinliyorlardı. Anladıkları belliydi. Gleb, bir yandan konuşuyor, bir yandan göz ucuyla onlara bakıyordu. Elindeki kasketi sallayarak yanına çağırdı onları:

“İngilizler, şöyle yanıma gelin hele... Sizinle de konuşalım biraz...”

Tayfalar sağa sola bakındılar önce. Gözetlenip gözetlenmediklerini anlamak istiyorlardı. Yaklaştılar sonra, elleriyle selam verdiler.

“Kardeş, anlamaya çalış hele... Sözlerimizi anlamıyorsan da bak suratımıza. Bak, Bolşevik'im ben (Gleb kasketini göğsüne bastırdı), şu gördüğünüz şehir Bolşevik (kasketiyle şehri işaret etti). Sizin Bolşevikleriniz nerede?”

Başlarını sallıyordu tayfalar:

“Bolşevik... İşçiler...”

“Gördün mü! Dünyanın her yeri işçi dolu. Tamam mı İngiliz arkadaş! Hangi söz içinize işler sizin, bütün sözlerden en önemlisi hangisidir? En büyük söz hangisidir sizde? Büyük şeyler, sözler... İşte meseleyi böyle koymak gerekir yoldaşlar!..”

Tayfalardan biri arkadaşlarından ayrıldı, gelip Gleb'in yanında durdu. Kırmızı yüzlü, kızıl saçlı bir adamdı. Piposunu kavrayıp havaya kaldırdı, ciddi bir sesle, türkü söylüyormuş gibi bağırdı:

“Ko-min-tern!..”

Öbür tayfalar da katıldı ona:

“*All right!*.. Komintern!..”

Bayağı keyiflenmişti Gleb. Yere vurdu ayağını:

“Vay hergeleler!.. Nasıl da anlıyorlar istediğimizi! Biz de kolayca anlayıveriyoruz onların derdini... Bakın yoldaşlar, tek söz çıkardı ağzından, zevkten dört köşe oldum yahu!.. Ne matrak adamlar.”

Tayfalardan birini kolundan yakaladı Gleb. Gülererek sallamaya başladı adamın kolunu.

Kırmızı bayraklı Kazak askeri bir adım öne çıktı o sırada:

“Yoldaşlar, benim de iki çift sözüm var şu İngilizlere! Bak, İngiliz, sen de katıl aramıza... Sen de bizimle yürü! Başındakileri defet önce! Biz nasıl başardıysak öyle... Gemiyle beraber Sovyet emekçilerinin safına gelin hepiniz...”

Tayfalar güldü onun sözlerine, kendi aralarında İngilizce mırıldandılar.

Belki de vurmak gerekiyordu onlara, canlarını yakmak gerekiyordu. Bunca yıl çekilmiş o cehennem acısının ne olduğunu biraz olsun öğretmek gerekiyordu.

Gleb iki tayfanın omuzlarına bastırdı ellerini. Gözlerinin içine dik dik bakarak alabildiğine katı ve ciddi bir sesle konuştu:

“İngilizler, budalalar, yoldaşlar! Neden böyle mankafasınız? Bakın hele şu fabrikaya, şu güçlü fabrikaya bir bakın! Fabrika çalıştığı zaman dağ taş inlerdi. Şimdi, bacalarından azıcık duman tüten bir taş yığınınan farksız ve bu bizi kahrediyor yoldaşlar!.. Kömür gerek, makineler, taşıt araçları gerek, kurmak ve yaratmak gerek... Yardıma gelmiyorsunuz ama budalalar! Bir şey istedik mi karılar gibi kırıtip ‘Ne yapalım, yapamıyoruz, burjuvazi izin vermiyor’ diye basıyorsunuz yaygarayı. Peki, Komintern neci oluyor öyleyse? Baldırıçıplak sürüsüyüz biz, kabul. Fakat Lenin’imiz var... Lenin... Söyle bakalım şimdi, İngilizlerin oğlu... Sizin Lenin nerde?”

Tayfalar yerlerinde duramaz olmuşlardı. Pipolarını ağızlarından çıkarmış ve başlamışlardı hep bir ağızdan konuşmaya. “Lenin” sözünü duyunca el çırparak alkış tuttular.

“All right... Lenin... Lenin...”

Gleb gülmüyordu. Fakat orada biriken kalabalık basıyordu kahkahayı onların bu hâline.

“İngiliz!.. Hangi insan ‘esir’ olduğumuzu söyleyebilir? Bak, bütün dünyaya sesleniyoruz kaç zamandır, komintern diyoruz sürekli! Yalnız, İngiliz arkadaş, Sovyet ülkesi işçi-köylü ülkesidir, unutmayacaksın bunu...”

Yitki geldi, kalabalığı yarıp dikildi İngilizlerin karşısına. Tayfalarla İngilizce konuşmaya başladı. Birdenbire daha dikkatli, ciddi bir merakla dinlemeye başladılar onu.

Gleb, Polya’ya baktıkça gözlerine inanamıyordu. Çok değişmişti Polya, Gleb’in şimdiye kadar hiç görmediği bambaşka bir insan olmuştu. Ateşli, heyecan dolu, korkusuz ve atak bir Polya vardı Gleb’in karşısında şimdi. Kirpiklerinin gerisinde ıslıl ıslıl yanan göz bebekleri görünüyordu.

“All right!.. Peki yoldaşlar. Öbür arkadaşlarınızın yanına götürün bizi. Onlarla da konuşmak istiyorum... Biliyorum, bizi görüp de zehirlenmeyin diye kalafat yerine tıktılar hepinizi, Bolşeviklik tayfalara da bulaşır diye korktular... Götürün bizi onların yanına... Israr et Yitki, bastır iyice... Bastır ki akıllarını başlarına toplasınlar...”

Tayfalar dişlerini gıcırdatıyor, açlık dolu bakışlarla tepeden tırnağa süzüyorlardı Polya’yı. İçlerinde en uzun boylusu, bir hayli avanak görünüşlü olanı elini yapmacık bir kibarlıkla Polya’nın yüzüne uzattı. Yüz hatları daha da gerilmişti heyecandan. Polya ona şöyle göz ucuyla baktı önce, kaşlarını çatarak söylendi:

“Dangalak!”

Etrafındaki kalabalık kocaman ve gürültülü bir kahkaha koy-verdi. Adamakıllı keyiflenmişlerdi. İki asker kendilerini tutamayıp yere yuvarlanmış, garip seslerle, âdeta tepinerek gülüyorlardı.

“Dur yahu!.. Dayanamıyorum... çatlayacağım gülmekten!..”

Uzun boylu İngiliz’in koluna girdi Polya, öbür eliyle de Yitki’yi sürükledi yanında, iki adamı peşine takarak uzaklaştı. Oradaki-ler gülerек baktılar arkaları sıra.

Geminin güvertesinde genç bir kız vardı. Bakışlarını sahile çevirmiş şehri seyrediyordu. Arkadan ilk bakışta henüz serpilmemiş bir kız çocuğunu andırıyordu. Parlak siyah saçları hemen dikkati çekiyordu.

Sergey gemiye ilk çıktıkları sırada onu gördüğünü, daha doğrusu bu kızla göz göze geldiğini hatırlıyordu. Kızın gözlerine tekrar baktığında yanıldığını anladı. Kızın gözlerinde garip bir doluluk, ağlamaklı bir anlam vardı o zaman. Sonra Sergey kaybetmişti onu. Kalabalığın içinde kaybolup gitmişti kız. Kendi bikkınlığını, kendi sıkıntılarını bir anda unutup uzun süre kızı aramıştı.

Onu tekrar, güvertede korkuluğa yaslandığı yerde görünce sessizce yaklaştı yanına. Dalgın dalgın şehre baktığını fark etti. Hiç ses etmedi. O da şehre çevirdi bakışlarını. Bazı anlar vardır ki o anlarda insanlar hiç konuşmasalar bile başkalarının dünyasını paylaşabilirler.

Rıhtım boyunu bir haşhaş tarlasını hatırlatacak ölçüde dolduran insan kalabalığı yavaş yavaş dağılıyordu. Haşhaş rüzgârla baş edemez pek. Ne zaman rüzgâr vursa sanki bir el tutup onu silkeleyormuş gibi tohumlarını döker. Büyük bir kolaylıkla, acısız ve zahmetsiz dağılır bu tohumlar rüzgârda. Savrulur giderler. Rıhtımdaki kalabalık da böyle dağılıvermişti işte. Birdenbire. Dağın eteklerine yayılan şehir kendi sıcaklığını denize doğru gönderiyordu rüzgârla. Uzaktan, yeşilliklerin ortasında kül mavisi lekelerle benziyordu şehir sokakları. Fabrikanın bacaları ise havaya şahlanan yükseklikler hâlinde görünüyordu.

Denizin kalbinde ileri-geri çırpınışlarla hareketlenen dalgalar, hayvansı bir hayatın hücrelerini hatırlatıyor. Koyu bulutlar sınırlıyor gökyüzünü ufukta. Çok uzaktaki dağların kıvrımları birdenbire bir uçuruma yuvarlanıyormuş gibi görünüyor insana. Dağlar, deniz ve şehir güneşin yakıcı ışıkları altında dumanlı bir felaketi yansıtıyorlar titreyerek.

Güvertedeki bu genç kız Sergey'in bu manzarada bulduğu şeyin, bu sızılı titreyişin farkında mı?

Sergey farkında. Genç kıza çevirdiği bakışlarında bu soru yarıp sönüyor. Sonra bir başka soru kafasının içinde. Daha önce bir yerde görmüş müydü genç kızı? Rastlamış mıydı ona? Hiçbir yerde görmediğini düşünüyor. Ya da rüyasında gördüğünü!

Kaçamak bir bakışla süzdü genç kız onu. Bakışlarında tedirgin, kararsızlık dolu bir merak seziliyor. O mu, değil mi? Sergey bakıyor ona ve genç kızın gülümsediğini fark ediyor.

Hiç bakmadan, kendi kendine söylenirmiş gibi konuştu kız:

"Gördüm işte... Bekliyordum zaten... Herkes gibi ben de gördüm... Yol boyunca, böyle olacağını bile bile, yine de merak ederek bekliyordum... Bütün hepsini bir anda yaşayıverdim işte... Nasıl da biliyorsunuz eziyet etmeyi, insanlara cehennem azabı çektirmeyi nasıl da biliyorsunuz!.. Hem eziyet etmeyi hem insanın yüreğini büyük, müthiş bir neşeyle doldurup sevindirmeyi... İkisini de aynı anda yapıyorsunuz, tek bir hareketle, bir defada başarıyorsunuz... Siz komünistler, müthişsiniz, korkudan öldürüyorsunuz insanı... Kendi kendime soruyorum hep: Bir kâbusun çocukları mısınız, ben mi bir rüyada yaşıyorum?"

Sergey yaklaştı ona. Küpeşteye uzattı elini.

"Neden kâbus olsun? Gerçek daha basit, daha köklü bir şeydir. İnsafsız bir hareketin, bir aksiyonun çocuklarıyız biz. Düşüncelerimiz ve duygularımız aslında gereklilik denen şeyi, inkâr edilemeyecek tarih gerçeğini yansıtıyor... Çok basit, çok samimi insanlarız işin doğrusu. Bu yüzden nefret ediyorsunuz ya bizden!"

Genç kız korkulu gözlerle baktı ona. Kocaman, cevapsız kalmış, kuşkulu sorular dalgalanıyordu bakışlarında.

"Hayır!.. Ben sizde vahşi, alabildiğine yırtıcı bir hayvanın varlığına inanıyorum. Ama bunun yanı sıra birlikte kurulan, el ele gerçekleştirilen, yaratılan büyük, sonsuz bir düzenin varlığını da fark ediyorum... Neden böyle bu? Aranızda sayısız kahraman ve sayısız kötü adam var, sayısız kan emici var..."

“Olabilir. Fakat biz gelecek yüzyıllara doğru koşuyoruz. Aramızdaki kötöleri unutacak bütün insanlık, sadece yaratıcıları ve kahramanları hatırlayacak. Akıtılan kanların, çekilen acıların karşılığıdır ölümsüzlük.”

Sustular. Genç kız denizi, dalgaları seyretti. Sonra usulca yumuşak bir sesle tekrar konuştu:

“Çok acı çektim ben. Biliyor musunuz... Bağışlamayı, hatta bana ve başkalarına yapılanları haklı görmeyi bile öğrendim...”

“Biz de bağışlıyoruz. Gördünüz demin... Nasıl insafsızca dövüşüyorsak aynı şekilde bağışlamayı da biliyoruz.”

Kızın bakışlarında bazen bir alev gibi parlayan bir korku, bazen kararsızlık ve bazen bir hayranlık belirliyordu. Sergey’e uzattı elini. Bu ufacık el titriyordu.

“Sizi anlayabilmem, sevebilmem için izin vermelisiniz bana. Vakit bırakmalısınız. Sizinle mektuplaşmak istesem beni terslemezsiniz değil mi? Reddetmezsiniz?”

Sergey uzaklaştı ondan. Yeniden soğuk bir tavır almış, araya yeniden mesafe koyulmuştu:

“Hiçbir şekilde yardımcı olamam size. Bunu sadece inançla ve sıkı çalışarak kendi kendinize yaratabilirsiniz. İnsan, kendi içinde, kendi benliğinde gizli taze güçleri değerlendirebilmeli. Her gün değişen, kendini tazeleyen, yaratan tabiata yeni gözlerle bakabilmeli. Gemiden ineceksiniz birazdan. Orada, şehirde yepyeni bir hayata başlayacaksınız...”

Sergey’in sözlerinin verdiği ürkeklikle korkuluğa yaslandı genç kız.

“Bilmiyorsunuz, yeniden doğmak var ya... Ölümünden bile betterdir!”

Sergey hiç cevap vermedi. Döndü. İlerideki kalabalığa doğru yürüdü.

En önde yürüyordu Polya. Geminin bütün tayfaları onu izliyordu. Kazaklar ve askerler de onların peşindeydi. Sayısız adımlarının gürültüsüyle, gittikçe yükselen neşe dolu sesleriyle yeri göğü inletiyorlardı. Hava sıcaktı ve ter içindeydi hepsi. Boğucu bir sıcak. Güverte tutuşmuş gibi yanıyor, sıcaktan insanın ayaklarını da yakıyor. Bakınca yangın yerinde olduğunu düşünüyor insan.

Güneş birden patlayacak, parçalanıp alevlerle ve kapkara bir dumanla çökecek sanki! Yeryüzünde tam bir ayaklanma havası esiyor. Oradakiler, Yitki'yi ve Gleb'i büyük bir keyifle altı okka yapıp havaya atıyorlar. Onlar havalanınca kalabalıktan tek bir ses hâlinde yükselen bir çığlık var. Kalafat yeri ana-baba gününü andırıyor.

“Hurrrrraaaa!..”

Geminin kaptanı olan üniformalı İngiliz Çibis'in yakınındaydı. Bar bar bağııyordu tayfalarına. Bakır rengi meşin elbisesi içinde bir madenî gövde gibi duruyordu Çibis ve maske hareketsizliğindeki yüzünü İngiliz'den yana çevirmiş, onu seyrediyordu. Sonra meşin kasketini çıkardı başından. Adamın gözü önünde havaya kaldırdı kasketini. Hareketsiz duruyordu ama dudakları belli belirsiz kımıldıyordu. Kaptanın bütün vücudunu saran bir sancılı titreme ve sonra ölgün yüzünde ceset hareketsizliği.

Kraliçenin gemisine el konmuştu. Kaptanın yapacak hiçbir şeyi yoktu. Bu üstü başı dökülen, azgın serseri kalabalığına karşılarsa dünyanın başına geçeceğini, bu kalabalığın gemiyi bir anda rahatlıkla dinamitleyip havaya uçuracağını düşünüyordu. O sadece bir mahpustu şimdi. Bu yakıcı ve çılgın kasırğa önünde basit ve zavallı bir toz parçasıydı artık.

Bir sıçrayışta oradaki bir kasanın üstüne fırladı Polya. Söküp çıkardı başındaki kırmızı eşarby. Derbeder bukleli saçları alnına döküldü. Kollarını ileri uzattı. Kanatlanmıştı sanki. Tutkulu ve çılgın hatlarla gerilmişti yüzü.

“Yaşasın dünya işçi hareketi!.. Burjuva İngilteresi kahrolsun!..”

“Huuuurrrrraaaa!..”

Ufak tefek genç bir subay bağıırıyordu. Ciğerleri çatlayıp ortadan ikiye ayrılacaktı neredeyse. El çırparak alkış tutuyordu. Geminin kaptanı piposundan şaşkın ve kuşkulu nefesler çekiyordu.

Çibis kasketini sallayarak küpeştenin bulunduğu tarafa ilerledi.

Kalabalık birden sustu, silindi, kendi kabuğuna döndü... Heyecanlı bir bekleyiş içinde sessiz ve hareketsiz kaldı. Ama Kazak askerlerinin kanıyla sulanan gömlek parçası bir bayrak gibi elden ele dolaştı. Genç kız, yaşlı gözlerle gülümseyerek Sergey’e bakıyordu. Gleb kalabalığa doğru sallıyordu kasketini, Poly’a’nın elindeki kırmızı eşarp rüzgârda dalgalanıyordu.

Geminin ambarlarından yukarı, güverteye yükselen boğuk, madenî gürültüler duyuluyordu. Güverte alev alev yanıyordu, tutuşmuştu sanki.

TORTU

1. GÜNLÜK HAYAT

Koskoca yaz mevsimi boyunca bir kerecik bile yağmur yağmamıştı. Körfezin üzerinde kızıl renkli ve koyu lekeler hâlinde bulutlar geziniyordu. Dalgakıranın öbür tarafından deniz, gümüş pırıltılı yansımalarla havalanıyordu. Yelkenliler, filikalar, uzakta-ki kumlu sahiller bu gümüşlü yansımaların içinde eriyordu. Sahil boyunca uzanan deniz yeşil ve berraktı. Zaman zaman gök mavisi lekelerle donanıyordu. Kıyıya yakın yerler petrol tabakalarıyla, kanlı yosunlarla ve suyun üstünde salına salına gezinen deniz analarıyla kaplıydı. Hafif rüzgâr denizin kükürtlü kokusunu şehre taşıyordu. Ufuk çizgisi kaybolmuştu artık. Gök ve deniz birbiriyle kaynaşmıştı. Sıcak bir hava dağlardan yukarıya, gökyüzüne yükseliyor, semiz ağaçlarla dolu ormanların üstünde dolaşıyordu. Sahil boyunca uzanıp giden tepelerin renkli yansımaları artık kaybolmuştu. Kıyılarda, günler boyunca, körfezi şenlendiren insan kalabalıkları görülüyordu. Kayalıkların arasında dolaşıyor, keyifli gözlerle seyrediyorlardı denizi.

Şehirde taş ve demir olan ne varsa, ziftli ve toz toprak içinde ne kadar yol varsa hepsi alev alev yanıyordu. Boğucu bir güneş günün her saatinde insanların tepesindeydi.

Kaldırımlarda, duvarlarda, havada bile insanı âdeta körleştiren bir beyazlık yansıyor. Caddelerde, gölgeli kısımlarda, kötü ve sıcak bir rüzgâr boğazını yakıyordu insanın. Akasya yaprakla-

rından çürük kokuları yayılıyordu etrafa. Sokaklar ıssızdı. Sanki bütün insanlar bu cehennem kuyusundan kurtulmak için pırlıyı pırtıyı toplayıp başka diyarlara göç etmişti. Arada bir, kâğıt dolu evrak çantalarını büyük bir bıkkınlık içinde taşıyarak oraya buraya yürüyenlerden başka kimsecikler görünmüyordu caddelerde.

Mağazaların şık eşyalarla doldurulmuş ve özenle düzenlenmiş vitrinleri oyalayıcıydı. Kahvelerin açık kapılarından çok sesli mırıltılar, gittikçe genişleyen sesler yayılıyordu sokaklara. Bunlara çoğu zaman zar oynayan kumarbazların sesi, kemik zarının tı-kırtısı, gizli inleyişlerle titreşen kemanların ve piyanoların sesi de katılıyordu.

Sovyetler Evi'ndeki lokanta, uzun bir zamandan sonra ilk defa borç çorbasının kokusuyla şenlenmişti. İçinde taze et ve taze sebze bulunan borç çorbası. Ama, aylarca süren bir alışkanlıkla lokantanın mutfağına, yemek salonunun duvarlarına, sıralarına yerleşen fasulye kokusu henüz kaybolmamıştı. Bu koku et kokusunu, soğanlı patates kızartmasının kokusunu bile bastırıyordu.

Şehrin yönetiminde söz sahibi olan bütün yetkililer, bütün görevliler öğle vakti Sovyetler Evi'ndeki lokantada toplanıyordu. Çift çift ya da gruplar hâlinde yemeğe oturuyorlardı. Her öğle vakti yüz kişi karnını doyuruyordu burada. Yemeklerin buharı oradakilerin sesiyle şenleniyor, çatal kaşık sesleriyle birleşerek telaşlı bir gürültü koparıyordu salonda. Açık pencerelerden içeriye dalan güneş aydınlatıyordu salonu. Sigara dumanının, insan nefeslerinin zehirlediği kirli hava pencerelerden dışarıya gidiyordu.

Badin ne zaman yemeğe otursa yerini hiç değiştirmez, hep Şıram'la ve Sağlık Merkezi'nin başkanı olan şişko doktor Suksin'le birlikte otururdu. Çevrede doktor Suksin için, kelime oyunu yaparak "köpek yavrusu" hakaretini fısıldarlardı. Hep sessiz, sıkıntılı ve çekingen, hep terleyen, dalgın ve biraz ağır işiten bir adamdı. Adamakıllı şişman, her zaman sakallı, tepesi açık bu adam Badin'in gözlerinin içine içine bakar, Şûra başkanının ne söylediğini aslında hiç anlamadığı halde çalımli "evet"lerle her söylediğini onaylardı. Hem de içten bir hevesle yapardı bu işi.

Konuşmakta güçlük çekiyordu. Çünkü görülmemiş büyüklükte bir dili vardı. Dilini ağzının içinde zapt edemezdi bir türlü. O kocaman et parçası, Suksin ne zaman konuşmaya yeltense ona ihanet eder, bir sümüklüböcek gibi olanca kayganlığıyla ağzından fırlar ve doktorun konuşmasını zorlaştırırdı. O zaman Suksin sözüne hâkim olamaz, başlardı kelimeleri ağzının içinde yuvarlamaya. Sonunda bu zorlanma onu hiç konuşamaz hâle sokardı. Konuşsa bile ne söylediği anlaşılmazdı.

Gıda Komitesi'nin başındaki komiser Kapko ufak tefek bir adamdı. Zengin bir köylüye benzerdi. Dikkatli bakışları vardı. Bir serçe kadar çevik ve hareketliydi. Sık sık Badin'in masasına gelir, öğle yemeklerini onlarla birlikte yerdı. Vakti bol olduğu için onun yemek yemesi herkesinkinden daha uzun sürerdi. Kapko her şeye dikkat kesilir, gözlerini bir o yana bir öbür yana çevirerek çevrede olup biteni kontrol eder, kuşkulu bakışlarla servisin iyi yapılıp yapılmadığına, herkese aynı miktarda yemek verilip verilmediğine bakardı. Bazen bir sıçrayışta oturduğu masadan kalkar, koşar adımlarla mutfağa baskın yapar, bulaşıkhaneye girer ya da salon-da yemek yedikleri masayı temizlemeyen, kirli bırakan olursa onların başına dikilirdi. Bazen de öfkeyle servis yapan genç kızların sevgililerine fazla ekmek vermelerinden kuşkulandır, onların ense-sinde boza pişirmeye kalkardı.

Cızırtılı sesi bileyci taşındaki çeliğin gıcırtısını andırırdı.

Ne zaman mutfağa baskın yapsa hemen başlardı:

“Söleyin, şef kim burada?.. Nerede buranın sorumlusu?.. Neden bu kadar küçük bu porsiyonlar?.. Çalışıyorsunuz da ondan pis herifler!.. Yaşamayı öğreteceğim ama size... İşçi müfettişlerini yarın musallat edeceğim başınıza... Göreceksiniz...”

Ya da salonda kafasının almadığı bir uygunsuzluk görüp de tepesi atınca hemen dırdıra başlardı:

“Ne oluyor yoldaşlar?.. Böyle masanın üstünde artık bırakırsanız, oraya buraya kırıntı dökerseniz Gıda Komitesi ne işe yarar? Dikkat edin, yaşamayı öğretirim size yoksa! Çalgılı kahve değil burası küçük hanımlar, sevişme yeri de değil... Şu sırnaşmak için

heriflerin önüne koyduğunuz fazla ekmekleri toplayın bakalım... Ne? Ne?.. Hangi bürodan?.. Peki, teşekkür ettireceğim size... Bu entelektüel numaralarını hele bir kaldırın piyasadan yoldaşlar, sakın görmeyeyim bir daha! İşçi hâkimiyetindeyiz, başınıza bela gelir sonra..."

O ne zaman salonda boy gösterse mutlaka gürültü çıkar, gelişinden biraz sonra tartışmalar başlardı.

Badin'in masasındakiler akşam yemeğine inmezdi. Yukarıda, Şıram'ın odasında toplanırlardı. Güzel halılarla, değerli hayvan derileriyle, meşin kaplamalı mobilyalarla süslüydü onun odası. Orada sık sık sabahı ederlerdi. Kimse de orada öyle sabaha kadar ne yaptıklarını bilmezdi. Bilemezdi ama Sovyetler Evi'ni temizlemekle görevli kadınlar ertesi gün bir yığın boşalmış içki şişesiyle, boş konserve kutusuyla karşılaşırlardı Şıram'ın odasında. Alkol ve nikotin kokusu boğazlarını yakardı.

Şıram'ın kapısında nöbete duran iri yapılı, kocaman burunlu, kanlanmış gözlerinin akı dikkati çeken tam Asyalı tipiyle insanı meraklandıran bir adam vardı. İsmi Tsikeladze'ydi.

Korkusuz bir mukavemetçiydi bu adam. İki yıl boyunca mukavemetçilerin safında kahramanca çarpışmıştı. Şimdi ise Gıda Komitesi'nin personeli arasında, kaybolmuş, silik bir görevli durumuna düşmüştü. Çıplak ayakla, gerillaların giydiği cinsten bir meşin ceketini sırtından hiç çıkarmaz, sessiz, büyük bir sabırla kapının önünde nöbet tutardı. Saatler boyu kanlı gözlerini kapıya dikerek içeride konuşulanlara kulak verirdi. Duvarın öbür tarafında yaklaşan ayak seslerini duyunca kapıdan hafifçe uzaklaşır, içeriyi dinlediğini belli etmek istemezdi. Odadaki dört kişiden biri tuvalete gitmek için çıkacak olsa, Tsikeladze fırsattan yararlanıp açık kapıdan içeriyi gözlerdi. Her şeye açlık ve hasret çeken bakışları Şıram'ın kimsede olmayan zenginlikteki odasını didik didik ederdi. Kimse Tsikeladze'nin farkında değildi. Bu kambur Gürcü'nün, her akşam hangi sebeple bu kapının önünde nöbete durduğunu kimse merak etmezdi. Sovyetler Evi'nin koridorları

telaşlı insanlarla dolup taşıdığı için Tsikeladze bir ayrıcalık taşı-
mazdı gelip geçenlerin gözünde.

Onu, kapının önünde, içeriyi dinlerken ilk yakalayan Gıda
Komitesi Başkanı Kapko oldu.

Kapko bir serçe gibi öylesine sessizce gelivermişti ki Tsikelad-
ze kapıdan çekilip saklanacak vakit bulamamıştı. Ve birdenbire
Kapko ile burun buruna gelmişti. Kapko, merak yüklü bir üslupla
her karşılaştığı insana ilk sorduğu şeyi ona da sormuştu:

“Mayna?..”

Kapko tepeden tırnağa tehdit dolu bakışlarla süzdü Gürcü’yü.

“Şeytanın oğlu, ne yapıyorsun burada sen?.. Casusluk mu yapı-
yorsun? Parti kartını ver bana... Mayna?”

Kıpkırmızı kesildi Tsikeladze. Gözleri yuvalarından fırlayacak
gibi olmuştu. Kötü bakıyordu Kapko’ya. Daha da kamburlaşmıştı,
garip bir tikle ağzını açtığı için beyaz dişleri görünüyordu.

“Ne... Mayna? Ne istiyorsun benden? Sen ne yapıyorsun yani?..
Siyaset mi yapıyorsun?.. Konuş da anlayalım...”

Kapko öfkeli bir horoz gibi yakasından kavradı onu. Elleriyle
sımsıkı sarılmıştı Tsikeladze’ye. O, bol kemerli pantolonunun
yere düşmesinden korktuğu için karşı koymuyor, olduğu yerde
duruyordu. Sonra birdenbire silkelendi, geriye savurdu kendini.
O hızla duvara çarptı başını.

“Çar boyunduruğu altında değiliz be deyyus!.. Çarlık numa-
raları bitti beyim! Böyle pis numaralar yaptığın için yarın Parti-
den attıracağım seni, köpeoğlusu!.. İşçi hâkimiyetindeyiz, karşı
devrim kışkırtmaları yaptırtmayacağını sana... Mayna!..”

Tsikeladze duvara sırtını yaslamıştı. Öfkeliydi. Ne yapacağını,
ne edeceğini bilmeyecek kadar şaşkındı. Soluk soluğa bekliyor,
kanlı gözlerini Kapko’ya çevirmiş kötü kötü bakıyordu. Gözleri
hava kabarcıkları gibi yusuvarlak olmuş, kıpır kıpır oynuyordu.

Badin odadan çıktı. Elleri cebindeydi. Ağır adımlarla yaklaştı
onlara.

“Ne oluyor?”

“Casus bu köpoğlusulu!.. Vira!.. Menşevik Gürcistanı değil burası arkadaş... Hemen şimdi tutuklamalı bunu, Çeka'ya teslim edivermeli. Sovyet iktidarını yetkili şeflerimizi ispiyonlaman için kurmadık... Görmüyor musun, geceleri bile uyumuyor adamlar... Başkanım, al şu herifin elinden Partinin verdiği kartı, vur gözünün üstüne bir yumruk, akli başına gelsin köpoğlusunun! Vira!”

Badin bakışlarını Tsikeladze'ye çevirdi:

“Tsikeladze iyi tanıyorum seni. Kapko yalan söylüyor, biliyorum. Kafayı çekmiş de ondan. Ne söylediğini bilmiyor.”

Kapko paniğe kapıldı. İncecik bir ses, bir kuş sesi koyverdi ağzından, eliyle çaresizlik içinde başını dövmeye başladı.

“Mayna!.. Başkanım!..”

“Konuş Tsikeladze. Aslında biliyorum ne söyleyeceğini. Konuş, açıkça anlat... Hiç çekinmeden...”

Tsikeladze'nin dudakları titriyordu. Terli yüzünden sinirli bir gerginlik içinde olduğu anlaşıyordu. Gürcü lehçesiyle büyük bir heyecanla konuştu:

“Evet, gözlüyordum sizi... Ne konuştuğunuzu dinliyorum. Bakıyordum, işçi politikası adına ne dalavereler çevirdiğinizi anlamak için... Sen ne yapıyorsun, bu kepaze heriflerin arasında ne işin var?.. İşçinin hâlini biliyor musun? Kan nedir, biliyor musun? Sefaletten haberin var mı? Utanmıyor musun yoldaş Badin? Utanmıyor musun?..”

Dikkatle dinliyordu Badin. Ciddi bir ifade vardı yüzünde. Tsikeladze'nin önünde hareketsiz bir ilah katılığı içindeydi. Kapko içtiği içkilerin verdiği sarhoşlukla kıkır kıkır gülüyordu. Badin Tsikeladze'nin omzuna koydu elini. Derinden gelen sesiyle konuştu:

“Evine dön Tsikeladze yoldaş... Yarın bir Dinlenme Evine gönderileceksin. Kendine gelmelisin biraz. Görüyorsun, saklı hiçbir şeyim yok, buradaki yoldaşları gözlemek de şart değil. Bu konuda çok iyi iş gören bir teşkilatımız var, bu davranışın yanlış. Hadi, git şimdi!”

Döndü, Şıram'ın odasına girdi tekrar. Kapko bakışlarını yeniden Gürcü'ye çevirdi. Aşağılayıcı bir tavırla tepeden tırnağa

süzdü onu. Sonra, Badin'i taklit ederek ellerini ceketinin cebine soktu. Bu haliyle daha da ufalmış görünüyordu. Yusuvarlak oluvermişti şimdi.

"Vira!.. Boş ver, arkadaş, bir dahaki sefere nasıl olsa yakalarım seni... Mayna!.."

Ezikti Tsikeladze. Çökmüştü iyice. Sendeleyerek koridorda ilerledi.

Yitki'nin oda kapısı önünde durdu. Bu kapıyı kendisi mi açtı yoksa geldiğinde zaten açık mı duruyordu, farkında bile değildi. Sadece bir elin uzanıp kendisini kolundan yakaladığını ve içeriye çektiğini fark etti, o kadar. Eşikte durdu. İçeride, masanın üzerinde duran lambanın birdenbire söndüğünü ve odanın zifirî karanlığa gömüldüğünü gördü. Yitki'nin kocaman gölgesi büyüdü. Sonra lamba tekrar yandı. Rutubetli duvarlarıyla bembeyaz bir yalnızlığın içine gömülmüş olan bu çıplak otel odasında buldu kendini.

"Gel hele!.. Otur biraz şöyle... Anlat hele şu başına gelenleri! Böyle gece yarılarında hangi uğursuz rüzgâr gönderdi seni buraya?"

Yitki tekrar koluna girdi onun. Masaya doğru sürükledi âdeta. Oradaki bir tabureye oturttu Tsikeladze'yi. Ayakta kaldı kendisi. Meraklı gözlerle, belli etmemeye çalıştığı alaycı bir ifadeyle baktı ona. Tsikeladze dua eder gibi derin bir göğüs geçirdi önce. Ağlamaklıydı. Lambanın zayıf ve ölgün ışığında yanakları iyice çökmüş gibi duruyordu. Bu haliyle bir kafatasını andırıyordu çehresi, öfkeyle kendi dizine bir yumruk patlattı, yaşlı gözlerle Yitki'ye baktı dik dik. Doğrulup ayağa kalktı. Sonra tekrar olduğu yere, tabureye çöktü. Acılı bir çaresizlik içinde kıvrandığı belli oluyordu.

"Yitki yoldaş... kurşuna dizmeli... Yitki yoldaş... Beni, seni... kurşuna dizmeli. Söyler misin bana, neden yaşanmaz hâle giriyor hayatımız?.. Söyler misin, neler yapmalıyız işçinin iyiliği için? Kan döktüm, yaralandım ben... On yara aldım bu yolda... Akıttığım kanın sonucu nerede?.. Açlık nerede? Sefalet nerede? Ya Parti? Parti nerede, Yitki yoldaş? Bu adamlar ne halt ediyor, Yitki yol-

daş? Ne yapıyorlar? Utanç verici şeyler yapıyor bu adamlar Yitki yoldaş... Deyyuslar... Çek silahını, beni vur burada Yitki yoldaş... Bu kadar pisliğin içinde yaşanmaz! Yaşayamam ben, katlanamam bu kadarına!..”

Onu dinlerken allak bullak olmuştu Yitki. Kafasının içindeki düşünce yorgun düşürmüştü onu. Bu yorgunluk gözlerine inmişti. Sessizce geçti Tsikeladze’nin önünden. Sinirli hareketlerle bir iki defa ensesini kaşdı. Sonra yanına geldi Tsikeladze’nin, elini omzuna koydu. Hiç konuşmadan yatıştırmayı çok isterdi ama bunu nasıl yapacağını bulup çıkaramadı bir türlü. Hiç alışmadığı bir duygunun bütün benliğini sardığını hissetti. Şefkatti bu duygunun adı. Belirsiz bir gülümseme peydahlandı dudaklarında.

“Ne tuhaf adamsın Tsikeladze!.. Böyle enayice şeyler için ağlıyorsun! Bırak, şeytan götürsün onları! Sen kendi işini yap, Cumhuriyet topraklarında sen onların hepsinden daha değerlisin. Tükür suratlarına, kendin yakalayıp ezemezsen başlarını, Partiye söyle derdini. Hiç çekinmeden yürü üzerlerine...”

Tsikeladze çaresizce baktı yeniden ona. Belli belirsiz bir işaret yapmaya çalıştı. Sonra kolu yana düştü.

Yitki Gürcü’ye hiç bakmadan gezinmeye başladı odada. Tırnaklarını kemirerek düşünüyordu bir yandan. Sık sık el değiştiriyordu.

“Senin düşündüğün değil önemli olan Tsikeladze. Önemli olan başka şey... Senin kafandan geçen şey biraz kişisel aslında. Büyük ve müthiş bir fırtınanın içinde savruluyoruz şimdi! İç savaştan beter felaketlerin koynuna gidiyoruz hızla. Açlık, iktisadi abluka... Karşımızda öyle bir düşman var ki, önümüze geçip de ateş etmiyor, silah çekmiyor bize. Getirip kapitalist rejimin en çekici, en göz boyayıcı ürünlerini koyuyor önümüze. Bütün sisteme hâkimiz ama. Gel gör ki burjuva uyumuyor, ilk fırsatta saklandığı delikten çıkıyor dışarı. Her an yeni köprü başları tutmanın yolunu arıyor, devrimci sözleri paravan yapıyor kendine, pazar yerleri, kahveler, vitrinler, konfor ve alkol her yeri, her şeyi garip bir hızla boyunduruğuna alıyor... Savaş bitti ya, insanlar koyver-

di kendini... Asıl kötü olan bu zaten... Panikler, bıkkınlıklar, baş kaldırmalar... Hayır, yorgunluk değil bu, çok gelişmiş bir sınıf bilincinin itişiyile başkaldıran bir devrimci rüzgâr bu, savaşçı bir romantizmin sonucu. Fakat eski savaş ve direnme metotları geçerli değil artık... Karşımızdaki düşman kurnaz, alabildiğine kötü niyetli, ele geçirilmesi zor, kendini iyi gizleyen bir düşman! Yeni bir strateji için yeni silahlar yaratmak zorundayız. Başkaldırıp diklenmek işe yaramıyor artık. Bugün bunlar histerik gerici tepkiler durumuna düşmüştür. Olayların derinine kendimizi yeniden yerleştirmek, yeni bir anlayışla yola çıkmak zorundayız. Hem bunu uzun bir sıkıyönetim devresi için, uzun ve meşakkatli bir devre için göze almalıyız. Fırtınalı savaş siperlerinin romantizmi öldü artık! Şimdi romantizm işe filan yaramıyor, şimdi bize sakın, soğukkanlı, becerikli, inatçı ve çalışkan ve işbilir adamlar gerekli, sinirleri sağlam adamlar gerekli. Tsikeladze, tepeden tırnağa Bolşevik olmak zorunluğu içindeyiz. Toparla kendini yoldaş, artık el ele verip akıllıca hesaplar yapmanın vaktidir...”

Tsikeladze kocaman kocaman açtığı kanlı gözleriyle bakıyordu ona. Yitki'nin sözlerini iyice kavramak, benliğinde, kanında eritmek istiyordu sanki. Gergin ve dikkatli gözlerle seyrediyordu onu.

Birden, büyük bir çaresizlik içinde başını ellerinin arasına aldı.

“Hiçbir şey anlamıyorum... Neyi anlatıyorsun bana? Basit bir adamım ben... Basit sözler ederim... Söylesene, neden karıştırıyorsun aklımı? Sorularıma ne biçim cevap veriyorsun? Acı çekmedim mi ben? Çektim. Mukavemetçi değil miydim? Mukavemetçi idim. Beyazlarla dövüşmedim mi? Dövüştüm. Kanımı akıttım mı? Akıttım. İşçiye hainlik mi ettim? Etmedim. Peki, neden boşa aktı kanım... Söylesene... Neden köpeklerin eline verdiniz beni?.. Adamlar hep sahtekâr ve namussuz oldu buralarda... Anlıyor musun?.. Tadı tuzu kalmadı artık... Bok oldu her şey!..”

Kalktı ayağa. Çabuk adımlarla çıktı odadan. Yitki, onun göz yaşlarını tutamadığını fark etti.

Uzun bir süre Tsikeladze'nin uzaklaşan ayak seslerine kulak verdi. Sonra tekrar odanın içinde gezinmeye başladı, yine sıkıntıdan tırnaklarını kemirmeye başlamıştı...

Kafasının içinde bütün olup bitenleri toparlayamıyor, açık seçik göremiyor, gerektiği gibi kavrayamıyordu. Son olaylar da daha önce yaşadığı olaylardan farklı değildi aslında. Eskiden Bölge Merkez Komitesi'nde yetkili yoldaşlar habersiz gelir ve baskın yaparlardı. Oturur, Parti Komitesi'nin çalışmasını acı ve sert bir dille eleştirirlerdi. Bu, hem olağan hem de gerekliydi. Sorumlular Bölge Komitesi'nin soğuk görünüşlü yetkilisini sessiz ve saygılı bir tavırla dinlerlerdi. Her zamanki gibi oturum şu ruhsuz sözlerle açılırdı:

“Sevgili yoldaşlar!..”

Fakat son toplantıda geçenler Yitki için her zamankinden daha üzücü, daha acılı şeylerdi.

O ünlü “zorla, el konan mallar” olayından sonra yapılmıştı bu toplantı... Ama bu olaydan hiç söz edilmemişti... Bölge Merkez Komitesi'nden ne zaman sarışın bir yetkili entelektüel gelse Badin, Yitki ve Lukava arasında sonu gelmeyen tartışmalar kopardı. Entelektüel yetkili başlardı söze, Parti Komitesi'ni alabildiğine sert, ağır bir dille suçlardı... Son toplantıda Kontrol Komisyonu'ndan söz açmış, bazı sorumluların yozlaştıklarını söylemişti...

Bütün bu anlaşmazlıkların derininde ya tek tek insanların birbirlerinden hoşnut olmayışı söz konusuydu, ya farklı güçlerin çatışması. Merkez Komitesi yetkilisi de herkes gibi kişisel çatışmaları diline dolamıştı. Çok basitti bu. Üstelik bu çatışmanın, bu sürekli didişmenin sonucunu merakla bekleyenler çoktu. Söylen-tiler kulaktan kulağa yayılıyordu. Çeşitli kademelerdeki sorumlular bile birbirine karşı, düşman kamplara, gruplara ayrılmışlardı.

Bu çatışmadan haklı olduğunu bile bile yenik çıkmak ona büyük bir acı vermişti. İçi kaldırmıyordu böyle bir şeyi. Çünkü sonunda başka pislik çıkacağını gayet iyi seziyordu. Baş eğen ezilecekti, bunu biliyordu. Şimdi hiç bıkmadan, küskünlük duymadan mücadele etmek, bütün imkânları kullanmak, karşı tarafın bütün

zayıflıklarını ve hatta bütün kozlarını kendi yararına kullanmak gerekiyordu. Badin iyi koruyordu kendini: Bürokrasiyi ustalıkla kalkan yapıyordu kendine, yönetici mekanizmayı kullanmaktaki ustalığını zekâsının emrine vermişti! Badin'i başka bir taraftan kısırtmak gerekiyordu. Kitlelere dayansa bile insan her zaman güçlü olamıyor. Kitleler iki tarafı keskin bir bıçağa benzer, insan onların başına geçip şef de olabilir, bu kitlelerin kurbanı da olabilir. Hatta esiri ve demagogu bile. Mesela o, Yitki kitlelerle beraberdi, onların safındaydı. Badin ise kitlelerden kopmuştu, onların üstünde görüyordu kendini. Fakat Bölge Merkez Komitesi'nin yetkilisi Yitki'ye Badin'i örnek almasını salık veriyordu. Onun söylediklerini ömrü boyunca unutmayacak Yitki:

“Siz Partinin genç üyelerinden sayılırsınız. Gerekli açıklık duygusu henüz belirmemiş kafanızda, olaylara en ölçülü, en vurucu açılardan bakmayı henüz bilmiyorsunuz. Bu yüzden de gereksiz katılıklar gösteriyorsunuz, abartılı bir telaşa kapılıyorsunuz. Yoldaş Badin Parti ve Sovyet teşkilatlanmasında engin tecrübesi olan bir arkadaşımızdır. Çok şeyler öğrenebilirsiniz ondan. Davranışlarınıza düzen vermeyi öğrenemediniz bir türlü, olayları objektif bir gözle yorumlayamıyorsunuz. Neden başka yönlere yürüyecek olayları, başka biçimlere girecek evrimi kendi istediğiniz yola zorluyorsunuz? Bunları söylüyorum çünkü Parti Merkez Komitesi sizi yetenekli ve Partiye bağlı bir unsur kabul ediyor...”

“Bununla birlikte”. Bu sarışın entelektüel Parti adına konuştuğu halde gereksiz bir işgüzarlıkla akıl hocalığına yelteniyordu... Yitki anladı ki, taşra teşkilatının gözlerinde büyüttüğü bu tip insanlar aslında sanıldığından daha çapsiz, yeteneksiz ve kolay kandırılacak kişilerdir.

Fakat artık açıkça kabul etmesi gereken bir gerçek vardı karşısında: Romantizm ölmüştü... Romantizm çehre değiştirmişti. Geride kalmıştı. Büyük bir zaferin yaratıcısı devrimci eylem tarihin malı olmuştu artık, geride kalmıştı. Kahramanca atılganlıkların, gösterilerin vakti geçmişti. Eylem çizgisinde yürümek gereki-

yordu. Bundan böyle yeni bir enerjiyle çalışmak, en ufak olayları günlük savaşın birer önemli silahı olarak kullanmak gerekiyordu.

Yitki, Şıram'ın odasında neler olup bittiğini biliyordu. Bu odanın neden halılarla, meşin koltuklarla süslü olduğunu biliyordu. Şıram'ın Orman Servisi'ndeki üç kâğıtçılığa göz yumduğunun farkındaydı. Biliyordu ama Parti çalışmasını aksatmamak için sesini çıkarmıyor, etkili bir darbe vurarak bu işi kökünden haldebilmek için dört başı mamur bir fırsat kolluyordu. Artık romantizm yoktu. Romantizm geride kalmıştı. Şimdi yapılacak tek şey hesaplı ve kurnaz davranmaktı. Aslında bugün bile Şıram'ın odasında döndürülen sahtekârlıkların üzerindeki örtüyü bir anda sıyrıp alabilir, oradaki üç kâğıtçıların, soytarıların suratına bir şamar gibi çarpabilirdi bunu. Sağlık Merkezi'ne kontrol için gönderilen konserveleri, jambonları, içkileri kimin nasıl kullandığını açıklayabilirdi. Yine tırnağını kemirerek koridora çıktı. Çibis'in açık duran oda kapısından dışarıya, duvara vuran ıslıklı tarafa doğru yürüdü.

2. ZOR BİR AŞAMA

Gleb iktisadi konuların tartışılacağı bir toplantının gündemine fabrikanın işletmeye açılması, hiç olmazsa kısmen çalıştırılması meselesini koydurttu. Depolar henüz boştu. Yüz bin fıçıya yetecek sayıda perçin çivisi vardı ellerinde. Toprak kalıpları yeniden öğretmek ve fırınlardan birinde çimentoyu yeniden fırınlamak mümkündü. Taş ocaklarında milyonlarca metre küp taş hazır bekliyordu. Fakat bunu fabrikaya taşımak için yeni bir havai hattı onarmak ve çalıştırmak gerekiyordu... Böylece öbür havai hat dağda kesilen odunun aşağıya indirilmesinde kullanılacaktı.

Gleb hazırladığı raporu toplantıda kendisi okudu. Raporun hazırlanmasında mühendis Kleist uzman olarak yardım etmişti ona. Şıram, açık seçik olmayan itirazlar öne sürdü. Kesinlikle uygulanması gereken yeni bir üretim planından dem vurdu, sözü

dolaştırıp Endüstri Bürosu'na, Çimento Merkezi'ne getirdi. Badin, her zamanki gibi siyah meşinden bir elbise geçirmişti sırtına. Masaya yaslanmış, Şıram ve Gleb'e, Kleist'e yan yan bakıyor ve susuyordu. Hâlimden bu konudaki tutumunun ne olduğunu anlamak imkânsızdı. Yitki ve Lukava kesinlikle Gleb'in istediği tedbirlerin uygulanmasından yana çıktılar. Bunu da alabildiğine katı ve soğuk bir teklif olarak şöyle belirttiler:

“Konu üzerinde tartışma bile açmadan derhal hazırlıklara geçilmesi, fabrikada üretimi yeniden başlatacak bütün tedbirlerin alınması...”

Badin koltuğuna yaslandı. İlk defa dostça baktı Gleb'e:

“Başka teklif yok zaten. Yoldaş Lukava'nın teklifini oyunuzda sunmak bile gereksiz. Sanırım, kimsenin itirazı yok buna?”

Şıram atıldı öne. Bütün vücudunu saran insan üstü gerginlik ve öfke ile mumdan bir heykele benziyordu. Karnından gelen boğuk bir sesle konuştu:

“Kesinlikle karşıyım buna ben... Sonuna kadar da itiraz edeceğim.”

“Teklif kabul edilmiştir. Aslında yoldaş Şıram'ın da itirazı yok bu teklife.”

“Hayır, var!”

Badin, Şıram'a bakmadı bile. Gleb'e çevirdiği bakışlarında hiç kaybolmayan bir gülümseme belirmişti:

“Şıram yoldaş itiraz etmiyor artık. Yeni iktisadi politikanın ışığı altında Cumhuriyet'in üretim güçleri yeniden doğmak, ülkeye yaratıcı katkıda bulunmak üzere harekete geçtiler. Fabrikanın işletmeye açılması artık en önde gelen meselemizdir. Elimizdeki bütün güçleri seferber etmemiz gereken bir işe başlıyoruz. Fabrikanın sağlayacağı çimento, çalışma veriminin düşük olacağını düşünsek bile büyük şehirlerin ve endüstri merkezlerinin ihtiyacını geniş ölçüde karşılayacaktır. Bu konuda karar verilmiştir. Sadece dikkatli bir inceleme, araştırma gerekiyor. Çibis yoldaşın söyleyecek sözü var galiba!”

Gözleri yarı kapalı gibi duran Çibis, oturduğu köşeden Şıram'a bakıyordu. Sıkılmış görünüyordu üstelik:

“Evet. Diyorum ki Şıram artık itiraz etmiyor. Şıram itiraz edemez. Öyle görünse bile duyduklarınıza inanmayın hiçbiriniz. Şıram yaşamıyor artık. Çünkü Şıram tarihin akışıyla çelişme halindedir.”

Çibis sustu. Tekrar o eski sıkıntılı ve yorgun kalıbına girmişti.

Gleb, Şıram'ın kadınsı suratının birdenbire titremeye başladığını, sonra bir anda çöküp ihtiyarladığını, göz bebeklerinin büyük bir korkuyla allak bullak olduğunu fark etti.

Gıda Merkezi'nin başında bulunan Kapko, onlara sert bir bakışla döndü. Avcunun içiyle masaya vurdu.

“Vira!.. Sıkı dur Gıda Merkezi! Elinde ne var ne yoksa alacaklar hepsini. Bir aya kalmaz, elimizde sopayla köyleri basacağız yine... ‘Vergi yerine elinizdekini verin’ diye bağıracağız. 1918’de değiliz artık. Mayna!”

Kimse dinlemiyordu onu. Bu saçma sapan konuşmalarını herkes öyle kanıksamıştı ki, hiçbiri ne söylediğine kulak bile vermiyordu. Kendi söylüyor, kendi dinliyordu.

Lukava sinirli hareketlerle kalktı yerinden. Masanın önüne geldi. Öfkeden titreyen sesiyle konuştu:

“Çumalov yoldaşı Endüstri Bürosu'na temsilci olarak gönderin şimdi. Burada aldığımız kararların kesinlikle onaylanması ve en kısa zamanda uygulanabilmesi için gereklidir bu. Fabrikanın malzeme ve hammaddeye ihtiyacı var.”

Yine aynı sinirli adımlarla dönüp yerine oturdu. Çenesini ellerinin arasına aldı yine. Gülüyordu.

Gleb mühendis Kleist'e yaklaştı, koluna girdi. Gülüyordu:

“İşte gidiyorum, iki kere iki dört eder... Benim yolculuk da böyle işte. Göstereceğim Endüstri Bürosu'ndakilere... Hadi çıkalım teknisyen yoldaş... Arkadaşlar, biliyorsunuz, teknisyenimiz çok değerlidir, Sovyet ülkesinin en değerli uzmanlarından biridir. Değerini bilmeliyiz onun!”

Gleb bir hafta içinde geri döneceğini söyleyerek ertesi gün yola koyuldu.

Fabrikada binaların temizliğine ve onarımına geçilmişti. Makineler ve çeşitli kısımlardaki malzeme elden geçiriliyor, hazırlık yapılıyordu. Raylar bile onarılıyordu. Sabahın erken saatlerinden akşamın dördüne kadar, olanca sıcaklığıyla bastıran güneşe rağmen, fabrikanın her kısmında büyük bir kaynaşma sürüp gidiyor, ortalık vagonetlerin gıcirtısıyla, ayak sesleriyle, demir ve çelik malzemelerin gürültüsüyle çın çın ötüyordu.

Odun taşımak üzere harekete geçirilen havai hat hiç durmuyor, aralıksız çalışıyordu. Her gün kesilmeyen sesler vagonetlerin durmadan gelip gittiğini, makaralara sarılıp açılan çelik tellerin ışıltısıyla müjdeliyordu. Rıhtımda, istasyona giden demiryolunda yük vagonlarının sonu gelmek bilmiyordu. Körfezi süsleyen gümüşlü sularda kimsesiz ve küskün gemiler sessizce iş görecekləri günü bekliyordu.

• • •

Kadın Kolu toplantılarına pek katılamıyordu Daşa. Çoğunlukla görevli olarak başka yerlere gidiyordu. Lizaveta, haftanın belli bir gününde kadınları İşçi Kulübü'nün eğlence salonunda topluyordu. O zaman, açık pencerelerden dışarı taşan bağırmalar, gürültüler gecenin çok geç saatlerine kadar sürüp gidiyor, dağların sessizliği içinde dağılarak eriyordu.

Karanlıkta, gecenin ilerlemiş saatlerinde evlerine dönerken bile bağıra çağıra tartışmaya devam ediyordu kadınlar. Eskiden tavuklar için ya da yumurta paylaşmak için kopardıkları kavgalardan çok farklı şeyler için didişiyorlardı artık. Ama ilk bakışta ağız kavgası gibi görünen bu gürültülü tartışmaların aslında İşçi Kulübü'nde başlayan heyecanlı konuşmaların devamı olduğu biraz sonra anlaşıyordu.

“Lizaveta haksız... Haksız diyorum sana...”

“Malaşka dalga geçmeyi bırak şimdi, Lizaveta haklı... Bal gibi haklı... Biz kadınlar çok mankafayız çok...”

“Bütün kadınlar mankafa olabilir, ben öyle olmak istemiyorum ama... Kadınların uzun saçы boynuna takılmış tasmadır... Erkeğin keyfine göre bir şeydir, kadının felaketidir.”

“Hiç öyle değil işte... Kadına kul olacağıma şeytan götürsün beni daha iyi... İkonayı çıkarmayacağım boynumdan, kiliseye de gideceğim. Lizaveta çatlasın isterse... O başkasının yatağında sanki kendi evindeymiş gibi rahat... komünist teşkilatına girerken başka yere değil de kiliseye giriyor sanki mübarek...”

“Doğru! Baksanıza genç kızlar, delikanlılar nereye üye oluyorlar? Komsomol’a... Eskiden günah korkuturdu insanları, bugün Komsomol ne der diyorlar!”

“Budalalıktan... Üst üste iki defa aynı enayiliği yapmaz insan! Kocanı, çocuklarını, evini umursamayıp bir kenara bırakırsan hata edersin...”

“Doğru! Neden biliyor musun? Çünkü işçiyi filan düşünen yok artık. Her taraf kahveyle, mağazayla doldu. Rüzgâr nereye sürüklerse kadınlar oraya gidiyor şimdi. Ne istersen yap, sonunda boka saplanıyorsun!”

Her toplantıda aynı şeyler konuşuluyor, aynı konular üzerinde kıyamet koparılıyordu. Lizaveta da yönetse toplantıyı, Lomaka da yönetse aynı şey oluyor, durum hiç değişmiyordu. Daşa’nın onlara yardıma geldiği toplantılarda bile farklı değildi.

İşçi Kulübü’nün ve Hücre Teşkilatı’nın desteğiyle iki ayrı grup kurulmuştu. Amaç okuma yazma öğretmekti işçilere. Kurs ilk açıldığı zaman kadınlardan başka kimse gelmemişti derse. Erkekler gelmemişti. O zaman Daşa’nın yaptığı konuşma çok etkilemişti oradaki kadınları:

“Kadınlar, bilin ki bugün daha değerli olduğunuzu gösterdiniz erkeklere... Büyük bir işçi şuuruna sahip olduğunuzu ispatladınız onlara...”

O zaman büyük bir içtenlikle alkışlamışlardı Daşa’nın sözlerini. Bu keyifle bayram yapan kuşlardan farksızdılar.

• • •

Her gün, sabah erkenden işe giderken, bir de akşam dönüşte çocuk bakımevine uğruyordu Daşa. Niyurka'sını görmeye, azıcık da olsa sevip okşamaya gidiyordu. Çocuğun her geçen gün biraz daha eridiğini, yanıp tükenen bir mum gibi eridiğini fark ediyordu. Yüzü sapsarı olmuştu küçük kızın, bir deri bir kemik kalmış, ihtiyar kadınlara dönmüştü yavrucak. Ufacık, simsiyah ve kederli gözleriyle bakıyordu annesine. Daşa, bu küçücük gözlerin, güneşten ve temiz havadan daha önemli bir şeyden yoksun kaldığı için böyle eriyip tükendiğini seziyordu. Artık Daşa'nın yanındayken bile susuyordu Niyurka. Dalgın bakışlarını boşluğa diyor, annesi giderken bu gidişin, bu ayrılığın farkına bile varmıyordu.

Daşa yıllardan beri ilk defa bu yıl, bu sefer müthiş bir acı çekiyor, bu acıyı dışarıya vuramıyor, kendi içinde biriktiriyordu. Ondaki bu değişikliği Miyekova'dan başka kimse anlayamamıştı. Bir gün Miyekova ona dönmüş, tedirgin gözlerini Daşa'nın gözlerine dikerek sormuştu:

“Neyin var Daşa? Bir şeye üzülüyorsun, biliyorum...”

“Bak hele... Nereden çıkarıyorsun bu saçmalıkları Miyekova yoldaş?”

Polya hemen cevap vermemişti ona. Önce susmuş, uzun kirpiklerinin yorgun aralığından dikkatle bakmıştı. Ondaki bu tedirginlik Daşa'ya Niyurka'sının kederli bakışlarını hatırlatmıştı.

“Daşa, senin numara yapabileceğini, yalan söyleyebileceğini aklıma getirmezdin.”

“Evet Miyekova. Doğru, beni yiyip bitiren bir şey var. Ama neden merak ediyorsun? Kimseyi ilgilendirmez ki...”

“Tam tersine Daşa! Günlük hayatı, çalışarak geçirdiğimiz hayatı çok düzenli yaşıyoruz hepimiz. Birbirimize sımsıkı sarılarak yaşıyoruz. Fakat aslında birbirimize müthiş yabancıyız. Nasıl yaşadığımızdan, nasıl soluk alıp verdiğimizden haberli bile değiliz. Kötü olan da bu zaten. Ama mademki istemiyorsun, mademki hoşuna gitmiyor, konuşma, anlatma derdini bana...”

Sustu ikisi de. Yabancı ve kendi içlerine dönüktüler yine.

Fakat Niyurka bir mum misali erimeye devam ediyordu. Niyurka, en çok sevdiği yaratık. Kimse onun neden böyle eriyip tükendiğini söyleyemiyordu. Kesin ve açık bir yargıya varamıyorlarsa, çocuğu kemiren bu illeti bulup çıkaramıyorlarsa hangi işe yarıyor doktorlar? Oysa bu minicik yavruya birazcık yardım edebilseler kurtulacaktı. Aslında Niyurka'yı iyileştirmenin doktorların elinde olmadığını sezinliyordu Daşa. Çünkü Daşa, yavrusunun neden böyle her geçen gün biraz daha kötülediğini onlardan iyi biliyordu. Sadece anne sütüyle yaşayamaz çocuk: Annesinin soluğu ısıtmazsa, anne koynunun sıcaklığını duymazsa, anne kokusuyla beslenmezse solar çocuk, her gün erir ve kurur. Çocuk bir bahar çiçeği gibidir. Niyurka dalından koparılmış ve sonra da yola atılmış bir çiçektir.

Tek suçlu kendisiydi, bu suçluluk duygusunun onu ömrü boyunca ezeceğini, bu günahı hiçbir şeyle ödeyemeyeceğini de biliyordu. Bilerek işlediği bir suç değildi ama bu. Ona yabancı şeylerden, dışarıda yaşanan hayat düzeninden, kendisinin de bir parçası olduğu yönetici mekanizmasından doğuyordu. Dışarıdan bakılınca devrim, mücadele, iş, parti gibi sözler boş ve kuru, hiçbir anlam taşımayan sözler gibi görünüyordu. Bu sözlere anlam veren de insanların inancı değil midir? İşte Daşa bu sözlerin kuru şeyler olmadığını, benliğinde yaşayıp filizlendiğini biliyordu. Bu sonsuz zengin, alabildiğine geniş dünya içinde ölüme bile yer olmadığını, ölümün bile anlamsız kaldığını biliyordu; küçücük bir toz zerresiyle ölüm.

Fakat Niyurka sönen bir kıvılcım gibi eriyordu. Niyurka şimdi vardı, yaşıyordu ama kısa bir süre sonra olmayacak, yaşamayacaktı. Küçücük ayakları annesinin kollarında kanat çırpıyordu vaktiyle. Ana bağrında sıcaklığı yaşamışlardı. Sonra ayaklarını yere basmıştı küçük yumurcak. Söze benzeyen ilk seslerle beraber yürümeyi de öğrenmişti. Sonra yürüdü, koştu, oynadı. Büyüdü ve serpildi. Daşa ölümle burun buruna geldiğinde bile unutmamıştı çocuğunu. Sonra kayboldu Niyurka, geçmişteki günlerini nasıl damarlarında öğütüp kanına karıştırdıysa Daşa, Niyurka'yı

da öyle eritti içinde. Bir gün, darağacındaki ilmiğe doğru sürüklediler Daşa'yı. O yürüyüşte Niyurka'yı düşünmedi. Niyurka artık çok uzaktaki bir hayaldi gözünde.

Oysa Daşa şimdi Niyurka'yı görüyordu karşısında; buruşuk bir ihtiyar yüzünün solgunluğu vardı yavrusunun yüzünde, yaklaşan ölümün sonsuz kederlerle donuklaştırdığı gözleri vardı. Daşa ona, eski Niyurka'sı, o hep bildiği taze Niyurka'sıymış gibi bakıyor, karşısında böyle küçücük canlı bir ceset olarak görmeye katlanamıyordu yavrusunu. Kendi gerçeğini görüyordu aslında: Niyurka kendi hayatından kopardığı, harcadığı en önemli, en sevgili şeydi. Ama bunun katlanamayacağı kadar acılı bir şey olduğunu biliyordu.

Bir sabah erken saatte onu görmeye gittiğinde Niyurka ile şöyle bir konuşma geçti aralarında:

"Niyuroçka, yavrucuğum, neden iyi değilsin güzelim?"

"Hayır" anlamında başını salladı küçük kız.

"Söyle bana, ne istiyorsun yavrum?"

"Bir şey istemiyorum."

"Babanı mı özledin yoksa?"

"Üzüm istiyorum anneciğim."

"Henüz üzüm vakti değil kelebeğim, üzümler olmadı daha."

"Hep yanında kalmak istiyorum, gitmemen için... Hep yanımda olman için... üzüm istiyorum... yanında olmak... üzüm..."

Daşa'nın kucağına tırmanmıştı yumurcak. Ufacık gövdesi ılıktı. Vücudunun sıcaklığı ana kucağının sıcaklığında eriyip gitmişti çoktan.

Daşa onu yatağına yatırdığı zaman, derinlerinde yorgun hasretler taşıyan gözlerini annesine çevirdi. Sessizce bekleyen ve ağlamamak için kendisini tutan Daşa'ya şunları söyledi sadece:

"Anneciğim!.. Küçük anneciğim!.."

"Söyle kelebeğim..."

"Hiiç... küçük anneciğim... hiiç..."

Daşa Çocuk Bakımevi'nden çıkınca her zaman yaptığı gibi şose yolu tutmadı. Tam tersine çalılıkların arasına daldı. Uzun

bir süre kimselerin göremeyeceği kuytu bir köşe aradı. Sonra güneşin ışıklandırdığı bu kuytu yerde diz çöküp yere kapandı. Uzun zaman hıçkıra hıçkıra ağladı. Tırnaklarını hınçla toprağa batırıyordu.

Gleb'in yokluğundaki gecelerden birinde Badin otomobille kapısının önüne kadar geldi. Otomobilin içeri dolan sesi Daşa'yı odasından çıkarmıştı. Merdiven başında burun buruna geldiler Badin'le. Badin sarılmak istedi ona. Fakat Daşa sert bir şekilde itti onu:

“O iş bir daha tekrarlanmayacak yoldaş Badin.”

Badin birdenbire çöktü, kolları yanına düştü:

“Seninle birlikte olmak istiyordum Daşa... Beni iyi karşılayacağınızı umut ediyordum!”

“Hemen bas git buradan yoldaş Badin. Saçma sapan konuşma hem...”

Dönüp girdi odasına. Hızla çarptı kapıyı. Ve sürgüledi.

3. KÂBUS

Polya her sabah Kadın Kolu'ndaki görevinin başına giderken ve bir de akşam üstleri Sovyetler Evi'ndeki odasına dönerken çabuk çabuk, aceleci adımlarla yürürdü. Sokakları, rıhtımı, şose yolu hep böyle aynı telaş içinde geçerdi. Çevresine, sağında solunda yürüyen insanların yüzüne bakmazdı.

Oysa hem sabah hem de akşamüstü, geçtiği yollar kalabalıklaşır, insanla dolardı. Polya önünde arkasında yürüyen, karşısına çıkan bu insanların yüzüne bakmazdı. Başı önde, daima yere bakarak yürür, bu yüzden de en çok insanların ayaklarını görürdü. Çizmeliler, çıplak ayaklılar, çoraplı kadınlar, pantolonlar, kadınların etekleri, aceleyle yürüyen tozlu ve yorgun ayaklar görürdü. Başını kaldırıp da şöyle rahatça sağına soluna bakmaya, vitrinlere göz atmaya cesareti yoktu. Çevresine doğru dürüst bakmadığı

halde çok şeyin değiştiğini, devrimin ilk günlerinden farklı olduğunu hissediyordu. Kadınlar, bu ilkbahar havasında çok değişik ve başkaydılar: Entarileri bir başkalaşmış, çoğu başına çiçekli şapkalar giymiş, Fransız modası yüksek topuklu ayakkabılar geçirmişlerdi ayaklarına. Erkeklerin de kılığı değişikti şimdi: Onlar da manşetli gömlekler giyiyor, kravat takıyor, fiyakalı pabuçlarla dolaşıyorlardı. Nereye baksa burnuna lavanta kokuları geliyor, kahkahalar duyuyordu. Kahvehanelerin açık duran kapılarından içeri göz atınca, tütün dumanları arasında kümelenmiş insanlar görülüyor, tabak sesleri duyuluyor, masalarda, kumar oynayanların elinde yuvarlanan kemik zarların sesi yükseliyordu. Bütün bunlara düzensiz akorlarla yükselip inen çalgı sesleri de karışıyordu.

Bütün bunlar nereden çıkmıştı? Böylesine küstah bir açıklıkla nasıl olup da boy göstermişlerdi? Polya bunların baskısı altında sızılı bir eziklik duygusuna kaptırmıştı kendini. Kafası karışmış, bütün düşünceleri allak bullak olmuştu.

Sanki yabancı bir ülkede, çok önemli, vazgeçemeyeceği bir şeyi, onsuz yapamayacağı bir şeyi kaybetmiş gibiydi Polya. Müt-hiş bir utanma duygusu kaplamıştı benliğini. Şerefine leke sürülmüş kadar eziklik içindeydi, sebebini çözemediği bir ürkeklik gelip oturmuştu böğrüne. Herhangi bir işçi ya da açlıktan kırılan sayısız insandan biri ansızın karşısına dikilecek ve şöyle bağır-cak diye ödü patlıyordu:

“İşte! Demek sizin de marifetiniz buydu! İsteddiğiniz buydu demek! Gebertmeli sizi, sahtekârlar, talancılar!”

Ve içindeki bu ürkekliği bir türlü atamıyordu Polya. Kâbuslar görüyordu.

Ağustos ayının başlarındaydı. Bir gün, istasyon taraflarında, rayların üzerinde, yük depolarının yanında, üstü başı perişan bir insan kalabalığı gördü. Bu kalabalığın kıllı ve çarpık yüzlü erkek-leri sanki bir mağaradan çıkıp gelmişti. Birbirlerinin sırtına yas-lanıyor, yerlere uzanıyorlardı. Kadınlı, erkekli, çocuklu bir kala-balıktı bu. Üst üste yığılmışlardı orada. Bulundukları yerden yeni

doğmuş bebeklerin feryadı yükseliyordu. Öksürükler, bağırışmalar... Kadınlar birbirlerinin saçlarında bit ayıklıyor, erkekler gömleklerini sık sık yokluyor, sık sık kaşınıyorlardı. Bütün bu insanların çehresi renk değiştirmiş, pis bir sarılık yüzlerine yerleşmişti.

Gelip geçenler manzarayı fark edince duruyor, merakla bakıyor, öfkeli bir şaşkınlıkla birbirlerine soruyorlardı:

“Kim bunlar? Aç sürüleri mi?”

Orada toprağa yayılmış, boylu boyunca uzanmış insan yığınınından, bu kokan, toz toprak içindeki bakımsız ve perişan kalabalıktan homurtulu yakarmalar yükseliyordu.

“Bi-ada!* Tanrı gönderdi bizi buralara, beraber acı çekelim diye. Belki de kurtuluruz... Volga tarafından geliyoruz... Orada herkes aç... Bi-ada!..”

Polya Parti Komitesi'nde bile bu inleyen, yakaran titrek sesleri, bu kokan insan etinin alabildiğine büyük bir çaresizlik içinde koyverdiği iniltiyi duydu. Yeni doğmuş çocukların feryadı büyüklerin yakarışına karışıyor, bu yüzden ses büyüyor, dayanılmaz bir acı veriyordu insana.

“Bi-ada!”

Sonra bu yeni gelenlere her gün ya tek tek, ya da gruplar hâlinde, açlıktan sapsarı kesilmiş hatta morarmış çehreleriyle çocuklarının elinden tutarak şehrin sokaklarında dolaşırken, iniltili seslerle önlerine her çıkana yakarırken, içlerini dökerken rastlamak mümkündü.

“Açlık çekenlere acıyın kardeşler... Bi-ada!..”

Polya geceleri kâbuslar görüyor, uykusuzluk çekiyor, sıkıntıyla kıvranıyordu. Her gecesini zehir etmeye başlayan kâbuslar, günlük hayatında onu acıyla kıvrandıran resimler ve manzaralardı: Keman seslerini, kumarcıların elinde fır dönen kemik zarların tıktırtısını ve aç insanların yakarışını, kahvehane pencereleri önünde titrek seslerle inleyişini duyuyordu:

“Acıyın kardeşler... bi-ada!..”

* Bi-ada, Rusçada bir yakarış ifadesidir. -çev.

O zaman yatağından fırlıyor, çıplak ayakla soğuk taş zemine basarak penceresine gidiyor, kalbi heyecanla çarparak, kafasının içindeki müthiş ağrıya aldırmaksızın penceresinin dışındaki geceyi seyrediyordu. Sessizlik, boş karanlıklar... Sonra tekrar yatağına dönüyor, ancak halsiz düşüp kendini kaybedince uyuyabiliyordu. Sonra yeni kâbuslarla tekrar uyanıyordu. Tekrar uzak keman seslerini, kemik zarların tıkırtısını, gülüşmeleri ve tekrar yeni doğmuş bebeklerin feryadı ile birleşen yakarmaları işitiyordu.

İşte bu uykusuz ve sıcak gecelerin birinde oldu ne olduysa... O kaç zamandır olmamasına dua ederek, baş edemediği bir ürkeklikle beklediği şey oldu.

Uzakta, koridora bakan kapılardan birinin açıldığını, gürültülü seslerin, gülüşmelerin ortalığa yayıldığını, gecenin sessizliğini bir an için bile olsa bozduğunu hissetti. Sonra sesler yavaş yavaş kayboldu.

Uzaktaki kapı tekrar açıldı. Sesler, ayak sesleri bir kere daha uzaklaştı ve sustu. Gecenin koynunda bir yerde tıp tıp damlayan su damlacıkları ve sonra karanlıkta cızırtılı sesleriyle hayalet kemanlar. Polya bunun dışarıdaki telefon tellerinden yayılan titreşimler olduğunu neden sonra anladı.

“...Kardeşler... acıyın bize... Bi-ada!..”

Uyumak imkânsızdı.

... İşçi kitlelerinin türküsü, bu kitlelerin rüzgârda yankılanan gür sesi, heyecandan alev alev yanan çehreler, kırmızı bayraklar, kızıl muhafızlar... Kızıl Meydan’da Lenin... Onun pırıl pırıl parlayan dişleri, ileri atılırcasına uzayan çenesi, parmaklarını açarak herkesi yanına çağıran eli, kürkünün yakaları arasına gömülen çehresi. Polya’nın aklında sadece onun bu ileri doğru uzanan eli, beyaz dişlerinin parlaklığı, konuşurken kırış kırış olan alnı kalmış. Çok zaman geçti aradan. Bir rüya belki de. Çocukluk günlerinden kalan, aklında tutabildiği resimler gibi. Kuzeybatı rüzgârı sokakları silip süpürüyor, toz kümelerini havalandırıyor durmadan. Neden bu kadar tozlu değildi ortalık ve neden şimdi, bu ağır, sıcak ve bunaltıcı gecelerde böylesine tozlu her taraf?

Aynı ağır sessizlik Sergey'in odasında da vardı. Sadece kâğıt hışırtısı bozuyordu bu sessizliği. Sergey de uyuyamıyordu. Onun uykusuzluğu okunmuş kitap sayfalarında uzayıp gidiyordu.

Polya'nın oda kapısı usulca vuruldu o sırada. Önce kendi kapısının çalındığını bile anlamamıştı Polya.

"Kim var orada?"

Badin'in sesini duydu Polya. Keyifli bir sestir bu:

"Küçük Polya uyuyor musun? Giyin hemen, gel biraz yanıma. İşimiz var."

"Şimdi olmaz! Yarın konuşuruz Badin."

"Şimdi olmalı Polya. Kalk, gel buraya!"

Adamın sesinde belli belirsiz bir öfke, bir kızgınlık ifadesi belirmişti. Sonra oda kapısının tokmağı zorlandı. Ve kapı açıldı ansızın. Koridorun loş aydınlığı yayıldı odanın içine. Nasıl? Bu gece kapısını arkadan sürgülemeyi nasıl unutmuştu Polya? Kısa bir an için Badin'i loş aydınlıkta gördü önce. Sonra odaya, karanlığa girdi Badin.

"Böylesi daha iyi. Hiç umut vermiyorsun insana!"

Kapıyı kapatıp arkadan usulca sürgüledi Badin. Odanın duvarları karanlığa gömüldü tekrar. Ona başından beri ürpertiler veren bu adam karanlıkta yürüdü üzerine. Ağır, kocaman ve insafsız gövdesiyle yaklaştı.

Korkudan gerilmiş ellerini, onu durdurmak istercesine uzatarak sordu Polya:

"Ne istiyorsun Badin?"

Ellerini bile indirecek vakit bulamadı Polya. Adam olanca ağırlığıyla abanmış ve onu yatağın içine bastırmıştı.

"Sus küçük Polya!.. Sus!.. Sus!.."

Bu terli et yığını altında, alkol kokan adamın altında ezilmişti sanki. Karşı koymadı, koyamadı. Neden karşı koyacaktı ki? Bu öylesine bir şey ki karşı koymak imkânsızdı.

Badin'in ne zaman çekip gittiğini bile hatırlamadı sonradan. Onu çepeçevre saran zindan karanlığında fır dönüyordu başı. Gözlerinde şimşekler çakıyordu. Gök gürültüleri arasında, çok

uzaktan gelen uğultular işitiyordu. Kuzeybatı rüzgârı kasıp kavuruyordu ortalığı. Yağmur değildi bu. Gök gürültüsü de değildi. Rüzgârın uğultusuydu. Gökte parlak ve berrak bir duruluk, kuru ve bulutsuz bir netlik vardı. Pırıldayan yıldızlar.

Badin'in odasına gelip gelmediğini hatırlamaya çalışıyordu. Belki de bu, her gece yatağına sokulup uykularını berbat eden kâbusun bir devamıydı. Kâbus bile yaşanan gerçek ölçüsünde alalak bullak edebilir insanın içini. Bu kadar korkması, her kâbus görüşünde böyle dehşete kapılması bundan değil miydi?

Yatağına kapanmıştı, ezik ve bitkindi. Terden sıırıslıkla gömleği buruş buruş olmuştu. O ana kadar genç kadının tanımadığı, bilmediği başka bir koku, içini ürpertiyle dolduran bir koku bulaşmıştı gömleğine ve yatağına. Uzun bir süre âdeta kendi vücudunun varlığından bile habersiz kaldı. Baş gövdesiz kalmış, sonsuz bir boşluk içinde yuvarlanmaya başlamıştı. Kapkara bir uçurum. Ucu bucağı olmayan bir kör kuyuda yuvarlanan baş. Karanlıkların ötesinde o müthiş uğultu. Öyle sakın, öyle iyi ki bu...

Yandaki kapının önünde Sergey'in adımlarından çıkan hışırtıyı duydu. Acaba neden yaklaştı Sergey, neden kapıya yanaştı böyle? Onun tekrar yürüdüğünü işitti Polya, ürperdi. Etinin birdenbire yeniden canlandığını, damarlarında kanın yeniden dolaşmaya başladığını hissetti.

Bacaklarının arasında, karın boşluğunda bir yerde müthiş bir sızı. Badin... Evet, onun odasına komşuydu adam. Gelmiş ve sonra geldiği gibi gitmişti. Artık dehşete kapılmadı Polya. Fakat ruhunda, yüreğinin yakınında bir yerde sıcak bir keder, titreyen bir hüznün, şırıl şırıl akan bir dere gibi ılık ılık akıyor, gelip boğazında düğümleniyordu.

“Ay!.. Ay!..”

Kıvrandı yatağın üzerinde. Yere düştü sonra. Sonra ansızın dehşete kapıldı. Kaskatı kesildi düştüğü yerde. Karanlıkların tekrar üzerine çöktüğünü hissetti. Sanki tırnaklarını etine geçiriyor, parçalamak istiyorlardı onu...

Kendini kaybetmişti Polya. Fırladı. Çıplak ayaklarıyla soğuk betona basarak öylece koridora koştu. Büyük bir telaş içinde Sergey'in kapısını zorladı, açamayınca da abandı kapıya. Gözlerini kendi odasının şimdi açık duran kapısından ayıramıyordu...

"Sergey!.. Sergey!.. Yalvarırım, çabuk!.."

Kapıyı tırmalıyor, bütün ağırlığını vererek abanıyor, korkulu bir rüyada gibi kapının kendi ağırlığı karşısında çatırdayıp gerilediğini ama bir türlü açılmadığını fark ediyordu.

Ve kapı birden açılınca Polya Sergey'in boynuna sarılarak ağlamaya başladı. Küçücük, aciz bir kız olup çıkıvermişti.

Allak bullak olmuştu Sergey. Yüreği sızlıyordu. Kendi yatağına götürdü gençkadını, yatırdı oraya. Üstünü örttü. Bir bardak su verdi sonra. Polya dişlerini bardağa vurarak içti suyu. Çenesinden aşağıya incecik bir hat hâlinde akıyordu su.

"İğrenç bir şey, Sergey... Dehşet veriyor bana... Ne olduğunu doğru dürüst bilemiyorum, ama tamir edemeyeceğimiz bir şey..."

Onun yanına, başucuna, oradaki bir sandalyeye çöktü Sergey. Yumuşak bir hareketle yastığı düzeltti, saçlarını, yanaklarını okşadı genç kadının.

"Hadi, sakın ol Polya... Biliyorum... Bağırabilseydin o zaman kırırdım kapıyı, onu boğazlardım, hemen oracıkta temizlerdim..."

"Bilmiyorsun ki Sergey... Bilmiyorsun... Onunla mücadele edilmiyor, ondan kaçamıyor insan..."

"Konuşmayalım, Polya. Biraz su iç önce. Ve uyu. Ben beklerim burada. Uyu sen. Kuzeybatı rüzgârı bu inleyen... Çoktandır görünmüyordu ortalıkta. Yarın hava serin olacak."

"Sergey ne kadar iyisin, ne kadar yakınsın bana... Bu pisliğin başıma geleceğini biliyordum... ama bir şey yapamazdım ki! Şimdi ne olacak bilmiyorum Sergey..."

Onun başucuna oturmuştu Sergey. Titriyordu. Karmakarışık hisler içindeydi. Bu yürek çarpıntısı çok önce Badin'in sesini duyduğunda başlamıştı onda. Sanki toprak ayağının altından kaymış, etrafındaki her şey dışarıdaki rüzgârın anaforuna uygun bir hızla dönmeye başlamıştı.

“Biliyordum Sergey... Bütün suçları ödeyeceğimi biliyordum... Gördün mü o Volga boylarından gelen insanları? Duydun mu yakarışlarını? ‘Bize acıyın kardeşler... bi-ada!..’ diye yalvarıyorlardı. Ya o kahvehaneler, keman sesleri, kumar!.. Pazar yeri haysiyetsizliğine düşürülen devrim... Ve bu şimdi olanlar... Hepsi bağlanıyor birbirine Sergey...”

“Evet Polya. Hepsi bağlanıyor birbirine... Ama bu korkulu devreyi, bu engeli aşmalıyız... Yaşamalıyız... Ne pahasına olursa olsun ayakta kalmalıyız.”

Eli Sergey’in avucunun içinde uyudu Polya. Sergey onun başucunda, hareketsiz, gözlerini genç kadının uykulu yüzüne çevirerek, yüreği kederle ve sevgiyle dopdolu sabaha kadar bekledi.

4. SABOTAJ

Gleb’in yola çıkışıyla birlikte fabrikada bir canlılık, bir telaş başladı. Onarım telaşıydı bu. Henüz kırık camların yerine yenileri konmamış, beton duvarlarda açılan kocaman delikler kapatılmamış, küf tutmuş demirler temizlenmemişti ama çekiç sesleri duyuluyordu artık. Yarı aydınlık atölyelerde, küçük elektrik ampullerinin aydınlığında onarıma girişilmişti.

Bütün el emeği işe koşulmuştu onarım için. Aşağı yukarı iki yüz işçi durup dinlenmeden çalışıyordu. Döner fırınların onarımı için özel bir dikkat göstermek gerekiyordu. Dışarıdaki çelik kaplamayı değiştirip yenilemek, yüksek derecedeki hararete dayanıklı hâle getirmek şarttı. Döner fırınların iç kaplamaları için de gerekliydi bu. Ayrıca küçük madenî parçaları eritmek ve hayli girift mekanizmanın içindeki yerlerine yeniden oturtmak gerekiyordu. Alçı kalıplar hasara uğramıştı, onları kaldırmak, yeni döner kalıplar koymak gerekiyordu. Boru sistemini yenileyip değiştirmek, silindirleri onarmak, küçük çelik parçaların yanı sıra tahtadan parçaları da elden geçirmek ilk ağızda yapılacak işlerdi.

Elektromekanik merkezi ve motor kısmı en az onarıma ihtiyaç gösteren yerlerdi. Motor kısmında Brinza vardı. Yıllardır makine-lerle koyun koyuna yaşayan Brinza.

Tozun toprağın yüzlerini mavimsi ölgün bir renge boğduğu telaşlı görevliler oradan oraya gidip geliyordu. Döner fırınlara tırmanıyor, merdivenlerde koşar adım ilerliyor, her oyukta, her kuytu köşede örümceklenen pisliği küfü temizliyorlardı. Demir ve bakırı özel testerelerle kesiyor, küfür ediyor, dişlerini gıcırda-tıyor, tükürüyor, sıcaktan ve toz topraktan tıkanan boğazlarını ovuşturuyorlardı.

İkinci havai hattın onarıldığı kesimde daha sakin, daha telaş-sız bir çalışma vardı. Orada raylar değiştiriliyor, makaslar düzel-tiliyor, taşların ve rayların çevresini bürüyen yaban otları ayıkla-nıyordu.

Fabrika henüz tam anlamıyla çehre değiştirmemiş, o yıllar boyu süren çileli, terk edilmiş görüntüden sıyrılamamıştı henüz. Fakat gittikçe daha iyi belirlenen bir değişim, bir yenileşme için-deydi. Yavaş yavaş eski günlerdeki gibi soluk almaya, makinelerin tıkırtısıyla şenlenecek yakın günleri beklemeye başlamıştı. Dizel motorları geceli gündüzlü dönüyor, makine bölümünü gürültülü bir dünyaya hazırlıyordu.

Mühendis Kleist yine her zamanki gibi ciddi ve ketum, ça-lışmaların başında bekliyor, kontrol ediyordu. Beyazlar giymiş-ti. Dudaklarında beliren bir gülümseme ilk defa fark ediliyordu. Eskiden olduğu gibi yine yaşlı teknisyenler ve ustabaşılar çevre-sindeydi, eskiden olduğu gibi Kleist onlara yine sık sık emirler ve-riyor, işlerin yürütülmesi için görev dağıtıyordu. İşçilere eskiden olduğu gibi kuru, sessiz ve yabancı gözlerle bakıyordu. Onların farkında değildi sanki.

Gleb bir haftalığına yola çıkmıştı ama ancak bir ay sonra dö-nebildi. Onun yokluğunun ikinci haftasında çalışmalar sık sık sekteye uğramaya başladı ve dördüncü hafta çalışma tamamen durdu. Fabrika yönetimi daha önce onaylanan planlar gereğince hareket etmemeye ve gerekli malzemeyi vermemeye başlamıştı.

İktisadi Planlama'ya defalarca başvurulduğu halde cevap bile alınamamıştı. Orada sadece Endüstri Bürosu, Çimento Merkezi, Devlet Planlama Teşkilatı gibi sloganların borusu ötüyordu.

Fabrika yönetimini ellerinde tutan temizlik budalası uzmanlar, kafalarındakini mühendis Kleist'e açıkça söylemekten çekinmemişlerdi:

"Bunlar boş şeyler Herman Hermanoviç! Fabrikanın çalışmasına imkân olmayacağını herkesten iyi biliyorsunuz. Hem bu fabrikanın ne gereği var zaten! Gülünç, Herman Hermanoviç... Fabrika tam randımanla çalıştı, üretim yaptı, depolar çimentoyla doldu diyelim. Sonra? Ya bunun satışı? Pazar yok ki elimizde! Yaratıcı güç yoksa elimizde, sermaye yoksa neyi kuracağız? İyi çalıştılar bugüne kadar. Ama her şeyi yeniden kurmak için ne sermaye var ellerinde, ne o güç, ne de o tecrübe ve imkân var! Özel sermaye, özel teşebbüs olmadıkça ne yapabilirler ki? Bu devletleştirme işinde pek ileri gidemeyecekler. İsteseler de istemeseler de eninde sonunda yine yabancı uzmanları, yabancı sermayeyi çağıracaklar imdada..."

Mühendis Kleist her zamanki soğukkanlı tavrıyla uzmanların söylediklerini dinledi. Sigarasını içiyor, hiç ses çıkarmıyordu. Tartışmaya girmeden kesin ve kararlı bir sesle konuştu:

"Ben buraya iktisadi konuları, Sovyet ülkesinin iktisadi hayatını eleştirmeye gelmedim. Benim görevim basit: Fabrika yönetiminden, kabul edilmiş üretim planı uyarınca gerekli malzemeyi sağlamasını istiyorum. Çalışma durduysa sorumluluk sizdedir."

Uzmanlar belli etmemeye çalışarak bıyık altından gülüyor, parmaklarıyla oynuyor, saygılı bir dille cevap veriyorlardı ona:

"Yönetimin elinde yetki yok ki Herman Hermanoviç. Bütün emirleri İktisadi Planlama'dan alıyoruz biz. Onlara başvurmalı-sınız."

Bu yeni gelenler, İktisadi Planlama'nın gönderdiği bu adamlar şimdiki dokunulmazlıklarını paravan yaparak geçmişteki günleri tekrar geri getirmek istiyorlardı. Kleist de geçmişi taşıyordu sırtında. Fakat bu artık ölü bir geçmişti, uzaktaydı artık kendi-

sinden. Bugünün ateşiyile yakılmış, kül olup dökülmüştü. Artık kendisiyle bu adamlar arasında hiçbir benzerlik, hiçbir ortak yön olmadığını biliyordu. Onun sözleri karşısında dudaklarında şekillenen gülümseme, içlerini kaplayan korkunun, aşağılayıcı düşüncelerin, inançsızlığın maskesiydi aslında. “Bu ihtiyar amma da kurnaz ya da Bolşeviklerin korkusu onu bu hale getirmiş” diye düşünüyorlardı herhalde. Kleist İktisadi Planlama’ya gidiyordu. Orada da kendisini saygıyla karşılıyor, dostlar arasında olduğunu hissettirmek için elden gelen yakınlığı gösteriyorlar ama aynı alaycı gülümseme, aynı aşağılayan tavır dikkatini çekiyordu. Sırtarak bembeyaz dişlerini gösteriyor, bakışlarına gizli anlamlar vererek sırnaşıyorlardı.

Kleist soğuk ve ketum ifadesiyle en kısa yoldan niçin geldiğini anlatıyor, gizli bir alayla vurgulanan resmî cevapları dinliyordu sonra.

“Evet. Veremiyoruz istediğiniz malzemeyi. Para da veremiyoruz. Her şey yeniden gözden geçirilecek. Biliyorsunuz, Endüstri Bürosu’nun ve Çimento Merkezi’nin direktifleri dışına çıkamayız. Fabrikayı işletmeye açmak için gerekli imkânlara sahip değiliz henüz... Değerli bir uzman olan Planlama başkanı da bizim düşüncemizi destekliyor... Gereksiz yere hızlandırıldı bu iş... Çimento Merkezi ne diyecek bakalım? Bu işin bir fantazi olduğu da hatırlanırsa, Endüstri Bürosu’ndaki ve Çimento Merkezi’ndeki yetkililer tarafından iyi karşılanmayacağı muhakkak... Bizden daha yetkili organların karar vermesini bekliyoruz...”

Sonraki günlerde, teknisyen ve ustabaşlarının yalnız bıraktığı mühendis Kleist uzun ve düşünceli yürüyüşlere çıktı. Fabrika binaları arasında, rayların üzerinde, ıssız yollarda, henüz onarılmamış yıkıntıların içinde geziniyordu. Suratı asıktı. Düşünceliydi. Orada tekrar hareketsizliğe ve bakımsızlığa terk edilmiş malzemeye bastonuyla vurarak, toprağı, taş yığınlarını eşeleyerek dolaşıyordu. Bu gezintilerinde yüzünü gördüğü tek insan yaşlı fabrika bekçisi Klepka oldu.

Gleb döndü. Üstü başı kirliydi. Fakat gözleri pırıl pırıldı. Âdeta yıkanmış gibi net ve parlak görünüyorlardı. Evine gitmedi. Doğruca fabrikanın yolunu tuttu. Kısa süre içinde öfkeden ve hırstan rengi uçmuş, sararmıştı. Ağzına geleni söylüyordu. Çabuk adımlarla havai hattın bulunduğu yere yürüdü. Ama her gittiği kısımda terk edilmiş, ıssız, cansız binayla ve malzeme yığınlarıyla karşılaştı. Şehre döndüğü ilk günler geldi aklına.

Hırsla fabrika yöneticilerinin yanına gitti.

Smokinli ve kravatlı ürkek uzmanlar onun gür sesiyle, küfür ederken öfkeden gerilen yüzüyle burun buruna gelince âdeta taş kesilmişlerdi. Şaşkınlıktan ne yapacaklarını, ne söyleyeceklerini bilemiyorlardı. Bir tanesi yürüyordu o içeriye girdiği sırada. Olduğu yere mihlandı kaldı. İskemlesinde oturan bir başkası şaşkınlıktan ayağa fırladı. Yazı yazan bir üçüncüsü daha başını kaldırmaya bile vakit bulamadan yedi küfürü!

Gleb kapının eşiğinde durmuş, gür sesinin olanca gücüyle bağıırıyordu hepsine:

“Bu hayvanlığı hangi eşşoğlusunu tertiplemiş söyleyin çabuk!.. En aşağılık şekilde ihanet ettiniz davaya, suratınızı dağıtacağım hepinizin!.. Müdür olacak deyyus nerede? Buradaki bütün hayvanları Çeka'ya vereceğim şimdi; sabotaj yaptıklarını, devrime ihanet ettiklerini söyleyeceğim. Burada yokum diye eski numaralarınız geçer sandınız öyle mi?.. Ulan hepinizin suratını kırmızıya boyayacağım!..”

O hırsla çabuk çabuk odaları dolaşıyor, yeniden küfür edecek birini arıyor ama kimseyi bulamıyordu. Önüne çıkan iskemleleri deviriyor, masaların üzerinde duran dosyaları savuruyordu. Yoluna çıkan her şeyi ezip geçiyordu. Bebek yüzlü sekreter kızlar korkuyla öne eğiliyor, yazı makinelerinin üzerine kapanarak fırtınanın geçmesini bekliyorlardı.

Oradakilerin hepsi dehşet içinde ve şaşkıındı. Gleb rüzgâr hızıyla yanlarından geçip gittikten sonra bile konuşmaya, ses çı-

karmaya cesaret edemiyor, dehşet dolu bakışlarla birbirlerinden medet umuyorlardı.

Öfkesi biraz olsun yatışmıştı. Girip çıktığı odalardan birinde paltosunu ve çantasını bıraktı. Müdürün odasına yürüdü, içeride müdür yardımcısı Muller vardı. Kır saçlı, kır bıyıklı, altın çerçeve gözlükleriyle tipik bir adamdı. Şaşkınlık içinde karşıladı onu. İstifini bozmamış görünmeye çok dikkat ediyordu aslında. Gleb'i görünce kalktı ayağa. Altın dişleri görünüyordu sırtırken. Elini uzattı Gleb'e:

"Çumalov yoldaş, nedir bu öfkenizin sebebi? Küfürleriniz yüzünden camlar kırılacak nerdeyse..."

Gleb oturmadi. Adamın ona uzattığı eli bile görmedi. Gelip adamın tam karşısında durdu. Yüzünün heyecandan titreyen hınç dolu ifadesiyle sordu:

"Fabrikadaki çalışmaların durmasını kim emretti?"

Tekrar sırttı Muller, dişleri yeniden ortaya çıktı. "Benim bir ilgim yok" anlamında iki yana açtı kollarını.

"Bırakın şimdi aptal numarası oynamayı, çalışmalarını durdurun eşşoğlusunu kim, onu söyleyin!"

Muller birdenbire çöken yüz hatlarının son direnişiyle dikildi.

"Önce seçtiğiniz kelimelerde daha dikkatli olmanızı rica edeceğim Çumalov yoldaş. Müdürlüğün hiçbir suçu yok bu işte. Planlama, çalışmayı devam ettirecek imkânlardan yoksun olduğu için durdurdu. Üstelik daha yetkili organların onayı da alınmamış."

"Planlama'nın yazılı emrini gösterin. Numarayı bırakın budalalar. İş sabotaj etmek için Planlama'dakilerle tertip kurdunuz tabii. Böylelikle bana kazık atmış olacaktınız. Endüstri Bürosu'nda beni hizaya getireceklerini düşünüyordunuz, o zaman meydan size kalacaktı, öyle mi? Göreceksiniz, yaşamayı öğreteceğim hepinize, hizaya geleceksiniz!"

"Fakat Çumalov yoldaş, hangi sebeple bu kadar ağır şekilde suçluyorsunuz bizi? Açıkça protesto ederim bu tutumunuzu. Düşünmeden hakaret dolu sözler söylüyorsunuz hakkımızda. Çocuk değiliz, yetkili üst kademelerin emirleri dışında iş yapamayız. Bu

konuda bütün yetkileri aldılar elimizden, her şey Planlama'nın sorumluluğuna geçti. Bütün depolar Planlama tarafından mühürlendi. Bütün yazışmalar Planlama temsilcisi tarafından teslim alındı. Lütfen, bu konuda söyleyeceklerinizi Planlama'ya bildirin. Üstelik, skandal da çıkarabilirsiniz orada, isterseniz tabii."

Gleb adamın oturduğu masaya yaklaştı. Yumruğunu hırsla indirdi masaya:

"Ben de bu masalları anlatmaktan vazgeçmenizi istiyorum sizden. Bütün numaralarınızı ezbere biliyorum artık. Güzel gözlerinizin hatırı için fabrikayı ortada bırakacak değildim ya!.. Unuttunuz beyler, Orman Servisi'nde dönen dolapları unuttunuz. Hırsızları, devrim düşmanlarını duvara nasıl mıhlıyoruz göreceksiniz yakında. Budalanın biri sandınız beni. Endüstri Bürosu'nu maske yaptınız kendinize! Suratınızı dağıtacağım, kışınıza da bir tekme yiyeceksiniz fazladan. Şimdi söylüyorum, bilesiniz diye... Yarın sabah işbaşı yapacak herkes. Fabrikanın onarımı en geç iki ayda bitirilmeli. Sonbaharda fabrika tam randımanla çalışmalı. Anlaşıldı mı?"

Muller omuz silkti önce. Yüzüne şaşkın bir gülümseme yerleşmişti. Bir şey söylemek istedi. Ama yapamadı. Dili kurumuştı. Söylenecek hiçbir şeyi yoktu artık. Bir canlı cenazeydi o.

İşçiler küçük gruplar hâlinde Fabrika Komitesi'nin önünde toplanıyordu. Başiboş ve sıkıntılıydılar. Bazıları dolaşüyor, bazıları da binanın gölgesine sığınıp duvara sırt verip oturuyorlardı. İçeri girenler, dışarı çıkanlar görülüyordu. Çoğu sigara içiyordu buradakilerin. Yüksek konuşmalar, bağırışmalar sık sık kahkahalarla kesiliyordu. Gromada, merdiven başında, ayakta duruyordu. Kapının aralığında bekliyordu. Bar bar bağırıyordu aşağıdakilere:

"Arkadaşlar, belli bir süre için bile olsa, işçi sınıfı olarak şuurlu olduğumuzu ispatlamak zorundayız. Hücre Teşkilatı ve Genel Kurul oy birliğiyle bir karar almalı ve Sendikalar Birliği de, Fabrikanın Sendikası da bizim öz organlarımız olduğuna göre haklarımızı savunmakta zaaf göstermemeliyiz. Her cinsten sabotajcıyı, devrime ihanet eden köpoğlularını en kısa yoldan Devrim Mahkemesi'ne sevk etmeliyiz..."

Gromada'yı dinleyen kalabalıktan sözlerini destekleyen çığlıklar, gülüşmeler ve alkışlar yükseldi.

Sadece Savçuk, yine her zamanki gibi üstü başı yırtık Savçuk bir yandan kollarıyla kalabalığı iterek kendine yol açıyor, bir yandan da bağıırıyordu:

“Bu heriflerin ağzının ortasına indirmeli darbeyi!.. Canınız cehenneme budalalar!.. Uyuşuk uyuşuk ne bekliyorsunuz daha? Bana göre değil, katlanamam bu uyuşukluğunuza!”

Geniş beton merdivenden onların yanına koşarak indi Gleb. Terden sıırıslık insanların, yüzü toz toprak içindeki insanların arasına yıldırım hızıyla girdi:

“İşte geldi!.. Geldi köpoğlusı!.. Benzetecek şimdi hepsini, asker usulü benzetecek hem de!.. Duvara mıhlıyacak hepsini! Şu sıkışık anımızda şeytan gönderdi seni...”

Bu keyifli bağrıışmaların yanı sıra meraklı, tedirgin sorular da vardı Gleb'e yöneltilen.

“N'oluyor Çumalov yoldaş? Nedir bu hâlimiz?.. Böyle it gibi çalışıp netice alamayacaksak kığımızın üstüne otursak daha iyi! Hiç hoş değil bu... Bütün dümenler kimin başının altından çıkıyor biliyoruz. Bu avantacıların hepsi eski rejimi geri getirmek için çalışıyor... Eski sahiplerini bekliyorlar yine, uğursuz deyyuslar! Hizaya getirmek şart bunları... Artık beklemekte fayda yok...”

Tütün ve ter kokuyordu hepsi de. Birbirine yapışmış gibi du-ran vücutları ve solukları boğucu bir hava yaratıyordu. Gleb etrafındakileri dirsek darbeleriyle dağıtarak kendine yer açtı:

“Yoldaşlar, çalışma sahiden başlıyor bu sefer. Yarın fabrikanın düdüğünü işitir işitmez herkes işbaşı yapacak. Bütün çevirdikleri dolapları ters yüz edip geçireceğim başlarına, hele bazıları var ki onlarla bilhassa uğraşacağım. Planlama'ya gidiyorum şimdi. Yoldaşlar, devrim bozguncularının en ağır cezayı görmesini şart koşuyoruz. Endüstri Bürosu'ndan gerekli bütün malzemeyi aldım. Yakıt geliyor fabrikaya. Adam gönderip perçin çivisi getirteceğiz. Önce taş kırma makinesini, ardından da taş öğütme makinelerini çalıştıracağız.”

Gleb kalabalığı yarıp çıkmak istedi. Beceremedi ama. Çepe- çevre sardılar onu. Herkes bağıırıyordu. O aralarından sıyrıldık- tan sonra bile bağıırarak peşinden geliyorlardı.

“Huuurrraaa, Çumalov!..”

Savçuk yumruklarını sıkmış, dolu gözlerle yanında yürüyor, Gleb’i bırakmıyordu bir türlü.

“Benim eski hergele arkadaşım Çumalov!.. Bırak da şu gariban fıçı başı tepelesin onları... yerimde duramıyorum yahu! Ben ka- zıyacağım o pis heriflerin kökünü!..”

Çevresindeki kalabalığın arasında kasketini sallayarak bağırdı Gleb:

“Gromada, Gromada nerede? Getirin onu buraya arkadaşlar... Hani? Geldin mi?.. İyi, yürü Gromada!”

Fakat Planlama’ya gitmedi Gleb. Şûra binasının önünde indi arabadan.

İkinci katın merdivenlerinde soluğu kesilen Gromada’nın ko- luna girdi. Gromada’nın göğsü derin hışırtılarla geniş geniş kal- kıp iniyordu.

“Yürü! Islanmış tavuktan betersin yahu! Sahiden dayanamı- yorsun yürümeye, altı delik pabuçtan farkın yok hani. İçerde çın- gar kopacak, toparla kendini biraz...”

“Bilirsin Çumalov sık sık nefesim kesilir, ama kim kızdırırsa kafamı, bilirim hizaya getirmesini...”

“Dağları oynatacağız yerinden, göreceksin!.. Ufak tefeksin ama mitralyöz gibisin, biliyorum...”

Badin’in odacısı Gleb’i görür görmez kapıyı ardına kadar açıp saygıyla geri çekildi. İçeride yalnız değildi Badin; Şıram, Çibis ve Daşa da oradaydı. Oturuyorlardı.

Daşa gözlerinin derininde belli belirsiz yanıp sönen şaşkın ve titrek bir ifadeyle baktı Gleb’e. Bu gözlerde hem neşe hem de tedirgin pırıltılar görülüyordu. Fakat Gleb onun bakışlarındaki keyifli pırıltıyı fark etmedi. Sadece, o ana kadar görmediği şeyi, kederli bir iç sıkıntısına benzeyen şeyi gördü. Bu yüzden hemen o anda yüreğinde bir yanma, bir sızı hissetti.

Kaçamak bakışlarla süzdü Badin onu. Sonra tekrar kıllı parmaklarının arasında tuttuğu kâğıtları karıştırmaya koyuldu. Şıram'ı dinliyordu.

Çibis yine her zamanki gibi, artık o herkesin alıştığı, bakıldığında ona uyukluyormuş ya da kendi âlemine dalmış havası veren görünüşü içindeydi. Aklından geçenler herkese yüksek sesle anlatılamayacak cinsten şeylerdi herhalde.

Burada, Badin'in odasında ne arıyordu Daşa? Stanitza'da, o Kazak kasabasında, aynı yatakta geçirdikleri gece üzerine Daşa'nın yarı şaka yarı ciddi anlattığı şeyler doğru muydu yoksa? Bakışları neden kapkara Daşa'nın? Ve neden bu kapkara bakışlarda Gleb'in hiç bilmediği yepyeni, ürkütücü pırıltılar var? Daşa'nın gözleri kuru ve yusyuvarlak. Kanlı, hasta görünüyorlar. İşte yeniden kopmuştu Gleb'ten, ruhu tekrar derin bir kuyu gibi anlaşılmaz, uzak ve esrarlı hâline bürünmüştü. Gleb birdenbire Motya'nın o çoktan unuttuğu sözlerini hatırladı Daşa'ya bakınca: 'Artık hayatınız beraber geçmeyecek, ruhunuz beraber olmayacak, beraber baş koyaçağınız ılık bir yatağa hasret kalacaksınız' demişti Motya.

Gleb yaklaşmadı ona. Daşa da uzak kaldı kocasından. Bir yabancı gibi uzağında durdu onun ve hiç bakmadı Gleb'in yüzüne.

Şıram, Badin'in tam önüne oturmuştu, alabildiğine sakın görünüyordu. Boğuk bir gramofon sesine benziyordu sesi.

"... ve üstelik Orman Servisi'ndeki yolsuzluklardan sorumlu değilim ben. Yönetici organların direktiflerine tamamen uygun hareket ettim. Neden şimdi her taşın altında çapanoğlu arayan ve bulan İşçi-Köylü Müfettişliği o zaman bu işlerin olağan yürüttüğünü kabul etti, neden o zaman bu yolsuzlukları fark etmedi? Başında durduğum teşkilatın, Planlama'nın servisleri örnek derecede iyi kurulmuştur ve mükemmel çalışır. Ama ne oluyor, birdenbire bu servislerin hiçbir işe yaramadığı keşfediliyor, hatta yapılan işlerin devrim aleyhine işler olduğu söyleniyor. Hem de başından sonuna kadar. Böylesini almıyor benim kafam, çok dikkatli bir soruşturmayı şart koşuyorum."

Badin sert yapılı alnını çevreleyen gözlerinin olanca ağırlığı ile dik dik baktı ona:

“Anlamıyorsun, kafan almıyor... Neden anlamadığın ortada. Belli. Planlama’nın servisleri örnek derecede iyi, bu yüzden devrim ehanet edenlere en uygun paravan oldu. Teşkilatındaki bütün işi, bize yabancı olan, düşman olan unsurların eline bıraktın da ondan. Senin o harika servislerin Orman Servisi’ndeki soygun-culuğu fark edemediler bir türlü. Oradaki işçilerin aç kaldığını, üstlerine giyecek bulamadığını, odun kesecek malzemeden yok-sun olduğunu göremiyordun. Oradaki personelin devlet malını çalıp sattığını, karaborsaya çıkardığını da fark etmedin. Hırsızlar burnunun dibinde, milletin malını aşırıyor, gasp edip aralarında bölüşüyor farkına bile varmıyorsun! Mesela şu geçenlerde devlet tekeliinden alınıp eski sahibine geri verilen sepici atölyesine ne di-yeceksin? Ya emrindeki servislerden birinde çimento fabrikasını devletten kurtarıp eski hissedarlara devretmek için hazırlanan komplo neyin nesi? Söyleyecek sözün yok. Farkında bile değilsin çünkü. Ben böylesine, en ağır şekilde cezalandırmamız gereken bir isim koyarım arkadaş! Ben buna devrim düşmanlığı derim.”

Şıram hiç bozmamıştı istifini. Sadece gözleri dolmuş, yorgun-luktan sesi eski rahat akışını kaybetmişti.

“Şu son sözünü ettiğin meselede işinin ehli uzmanların eline baktım ben. Oturup hesap ettiler, fabrikanın önümüzdeki ilk on yıl içinde yeniden çalıştırılmasının imkânsız olduğunu belirtti-ler. Bu işin dosyasını da Çimento Merkezi’ne gönderdim. İktisadi Konsey’i bu konuda söz sahibi kabul edemezdim. Sepici atölyesi işinde Şûra taviz verilmesi gerektiğini kabul etti.”

Badin dişlerini ortaya çıkaran yaygın bir gülümsemeyle baktı Çibis’e:

“Bu tavizin verilmesine Şûra göz yumdu, biliyorum. Fakat bu konuda getirdiğin rapor baştan sona yanlış rakamlar ve aslında doğru olmayan hesaplar üzerine kurulmuştu. Ve biz haberli de-ğildik bundan. Şimdi tekrar ele alacağız bu işi, Şûra toplantısında tekrar konuşacağız.”

Masadan bir kâğıt aldı eline. Çabucak okudu kâğıdı.

“Çumalova yoldaş, al, belediyeye git hemen: Derhal bu üç evin boşaltılmasını sağlasın bize. Doğum evi ve çocuk yuvası olarak hazırlansın bu evler.”

Masanın yanına geldi Daşa. Fakat Gleb’e ve Badin’e bakmadı. Ama Gleb, Badin’in gözlerinde yanan sarhoş ışığı, pırıltıyı fark etti. Dişlerini sıktı. Kulakları uğulduyordu.

“Badin yoldaş?..”

“Gelebildin demek!.. Şeytan götürsün seni, nerede sürttün bunca zaman? Hadi, hemen bilgi ver bize... Nedir o suratının asıklığı yahu! Yoksa dize mi getirdiler seni?..”

Badin dostça gülüyordu ona.

Gleb tam karşısına geldi Badin’in. Gromada da yanındaydı. Katı ve soğuk bir sesle raporunu bildirdi. Sanki konuşmuyor, kâğıt üzerine döktüğü yazılı bir metni okuyordu:

“Badin yoldaş, Fabrika Komitesi adına Gromada ve ben çalışmaları hangi hayvanın durdurduğunu ve hangi sebeple durdurduğunu derhal öğrenmek için geldik. Fabrika tekrar bakımsızlığa terk edilmiş durumda. Böyle saçmalıklara göz yumulamaz! Hangi mikrobun bu kadar rahatça sabotaja yeltendiğini, bu kadar açık devrim düşmanlığı yaptığını öğrenmek istiyorum. İşçiler ayakta! Bu, bile bile yapılmış bir iş ve eşkıya saldırısından daha zararlı. Şıram yoldaş burada. Şimdi soruyorum: Planlama böyle bir cinayete nasıl göz yumdu? Cevap versin!”

Tekrar güldü Badin. Yine bütün dişlerini ortaya koyan dost bir ifadeyle güldü:

“Haberim var. Planlama, Çimento Merkezi’nden emir aldı. Merkezdekiler fabrikanın işletmeye açılması konusunda kesin bir karar alınıncaya kadar çalışmaların durdurulmasını istedi.”

“Badin yoldaş, bu işi kimin yaptığını biliyorum. Sizin bilmediğiniz bir şey var: Endüstri Bürosu, Planlama’nın başkanına fabrikanın en kısa zamanda işletmeye açılabilmesi için bütün hazırlıkların derhal tamamlanmasını emreden bir telgraf gönderdi.

Konu Endüstri Bürosu'nda görüşülmüş, bu karara varılmıştır. Size bunu belgelerle ispatlayabilirim.”

Boğuk sesiyle kekeledi Şıram:

“Endüstri Bürosu ile bitmiyor ki iş, Çimento Merkezi de var.”

Kendini kaybetmişti Gleb. Hızlı adımlarla masanın ucuna kadar yanaştı. Yanağında sinirli bir tik peydahlanmıştı.

“Başkan yoldaş, bir kere daha ve çok açık olarak soruyorum. Şıram yoldaş komünist veya şeytanın kuyruğu olabilir, vız gelir bana! Fakat şu tartıştığımız meseleler yüzünden artık silkelenmesi gerekiyor. Gülünecek şey değil yoldaşlar! Şıram yoldaş işçilerin çıkarına uygun davranmıyor, bu besbelli. Parti Komitesi'ne derhal bildireceğiz... Yoldaşlar, iktisadi hayatımızın ve politikamızın bütünü tehlikededir. Demin iyi söyledi yoldaş Badin: İktisadi alanda, karşı devrim denemesine girişiyorlar... gerçek bu! Silkelenmeliyiz yoldaşlar. Bir son vermeliyiz bu işe. Orman Servisi'ndeki yolsuzluklar önemsiz kalıyor bunun yanında. Silkelenmeliyiz, kimsenin gözünün yaşına bakmadan zararlı unsurları bir bir ayıklamalıyız aramızdan, temizlemeliyiz; hepsini. Bütün yönetici kadrolarda ayıklama yapmalıyız. Bu aşağılık beyaz sürüsüne gösterilen hoşgörü bitsin artık! Yumruğumuzu tepelerine indirmenin vaktidir. Badin yoldaş, bütün isteklerimizin kabul edildiğini söylüyorum size. İstedığımız bütün malzemeyi alacağız. Yarın sabah işçiler işbaşı yapıyor. Fabrika Komitesi depolara vurulan mühürü söküp atacak yarın ve derhal malzeme sayımı yapacağız. Size son bir şey daha söyleyeyim Badin yoldaş: Fabrika yönetiminde görevli olanların değiştirilmesini istiyoruz. Mutlak istiyoruz. Gerekirse meseleyi Moskova'ya götürürüz.”

Sert hareketlerle açtı meşin ceketini. İç cebinden kalın bir kâğıt tomarı çıkardı. Tomarı masanın üstüne fırlattı:

“İşte belgeler... Her seferinde bir kâbus gibi Endüstri Bürosu'nu çıkarıyorlardı karşımıza... İşte paravan yaptıkları Endüstri Bürosu. Alın ve okuyun.”

Şıram bir ölü kadar sararmıştı. Gözlerinde bir cesedin donuk ifadesi vardı.

Çibis doğruldu yerinden, hızlı adımlarla çıktı dışarı.

Badin şöyle bir baktı Şıram'a. Güldü tekrar. Garip bir keyif okunuyordu göz bebeklerinden.

"Şıram, senin Planlama da Orman Servisi gibi suçlu iskemlesine oturacak, öyle anlaşıyor. Manzara gittikçe ilgi çekici olmaya başladı..."

Koridorda Daşa ile burun buruna geldi Gleb. Daşa beklemişti onu. Derin, ısıll ısıll yanan gözlerle tekrar baktı Gleb'e. Acılı bir çığlık koparıyormuş gibi kederli ve şişti bu gözler. Bu gözler ağlamaktan kızarmış, âdeta kan çanağına dönmüştü. Daşa, her zamanki telaşsız ve güvenli hâliyle bir süre önünde durdu Gleb'in. Sonra, yumuşak ve dalgın bir sesle şunları söyledi:

"Gleb, Niyuroçka öldü... Çoktan gömdüler onu. Geciktin, vaktinde yetişemedin... Niyuroçka yok artık, Gleb... Niyuroçka söndü gitti... Sen burada değildin."

Gleb yüreğinde olanca şiddetiyle inen bir balyoz darbesinin ağrısını hissetti. Sonra sessizlik. Ve arkasından durmadan şişen, ha babam şişen yüreği. Sonra bir bulantı içinde. Göğüs kafesini sıkıştıran bir bulantı. Bacaklarını hissetmedi. Sanki çok yüksekten düşüyordu. Boşluktaydı. Soluğu kesilmişti. Gözlerini hiç ayırmıyordu Daşa'dan. Büyük bir açlıkla bakıyordu.

"Nasıl?.. Nasıl?.. Fakat imkânsız!.. Nasıl?.. Niyuroçka!.. İmkânsız!.."

Daşa duvara yaslamıştı sırtını. Gleb, karşısında eziyet çeken titrek gözler gördü. Kanayan yaşlı gözler.

Gromada boğazında gelip düğümlenen sıcaklığı susturmak, boğmak için sıkıyordu kendini.

AYIKLAMA

I. "TAŞ GİBİ KATI OLSUN YÜREĞİMİZ!"

Fabrika Hücre Teşkilatı'ndaki ayıklama için 16 Ekim günü kararlaştırılmıştı. Daha bir hafta vardı bu toplantıya. Sergey, dudaklarında dalgın bir gülümseme, korkusuz ve heyecansız bekliyordu o günü. Her gece yatakta kafasını karıştıran düşüncelerden arınmıştı şimdi. Bu yüzden kendi hâline, nasıl olup da sakın kalabildiğine şaşıyordu. 16 Ekim tarihini hiç çıkarmıyordu aklından, rüyalarında bile unutmuyordu. O günün hayatında önemli ve belki de korkulu bir dönüm noktası olacağını biliyordu. O gün yaşayacağı şeyler kendisini aşacaktı, bunu biliyordu. Ama aldırımıyordu işte! Partiden kovulacak mıydı? Kim bilir, belki de atmayacaklardı onu. Bilinçaltından kopan bir dalga gibi üstüne geliyordu bu düşünce, bilincini karıştırıyor, yoruyor, onu her gün uğraştırıyordu. O kocaman dalga beyninin hücrelerini yıkayıp geçiyor ve Sergey gündüz gördüklerini, yaşadıklarını gece kâbuslu rüyalarında yeniden görüyor, yeniden yaşıyordu. Belirsiz ve ışıklı anlardı bunlar: Güneşli bir yeşillik, güneşli çocuklar, güneşli bir dağ ve deniz, çocukların türküleri, çanların inleyen sesleri...

Parti Komitesi'ne ya da bir mitinge giderken başının çıplak tepesinde, saçlarında yakıcı güneşi hissediyordu. Çantası her zamanki gibi evrak doluydu. Kendi içine kapalı ve dalgın bir adam beceriksizliği görülüyordu yürüyüşünde. Günlük görevlerini yapıyor ama 16 Ekim gününü aklından silip atamıyordu bir türlü.

Siyasal eğitim çalışmaları konusunda Parti Komitesi'ne hazırladığı raporu okurken, Yitki sevgi dolu ama alaycı bakışlarını Sergey'e çevirdi. Sonra parmaklarına dokundu Sergey'in.

"Korkuyor musun Sergey? Sıkı dur, senin kafanı da ütülecekler çünkü."

"Nedenmiş o? Neden ama? Korku filan yok içimde; sanki benim dışımda ve beni ilgilendirmeyen bir şeymiş gibi..."

"Aldırma, bak işine. Seni savunuruz biz. Görüldüğü kadar hain değildir şeytan."

Eski bir alışkanlıkla yine iskemleye dizini koymuştu Lukava. Gözleri yine ateşliydi:

"Doğru konuşmuyorsun Yitki. Şu temizlik seni de korkutuyor beni de. Aslında korktuğum filan yok, yine de ürküyorum. Atacaklar Partiden Sergey'i. Önlemeye gücüm yetecek mi? Eski Menşevik o... ve Lenin eski Menşeviklerin Partiden atılmasını istedi..."

Yitki bir yumruk indirdi masaya. Burun delikleri öfkeyle açılıp kapanıyordu.

"Hayır, kovulmayacak Sergey. Sen ve ben kovulmuyorsak, o neden kovulsun? Hangi ölçülere göre suçlayacaklar onu? Eski Menşevik olduğu için mi? Entelektüel olduğu için mi? Budalalık hepsi... Bunlar sebep olamaz Partiden adam atmak için... Böyle olaksa karşı çıkmaya hakkımız var bizim. Ayıklama Komitesi'nin yaptığı skandal değil mi? Ya hayali sebeplerle ya da doğruluğu şüpheli şeylerle adam atıyorlar Partiden. Bu hafta so-
rumlu üyelerin yüzde kırkını çıkardılar. Bir o kadar da üye attılar Partiden. Mesela, Yuk'u da attılar, işçi olduğu halde. Sebep: Kavgacıymış, verimsizmiş..."

"Yuk atıldı mı Partiden?..."

Yitki'ye doğru eğildi Sergey. Şaşkındı. Kendi sesi bile yabancı bir sesteki kulaklarında. Önemsiz buluyordu ağzından dökülen sözleri.

Alabildiğine sakın ve katı bir tavırla söze karıştı Lukava. Sesinde resmiyet dolu, umursamaz bir hava vardı:

“Komisyon sana her şeyi açıklamak zorunda değildir. Sen de Komisyonun işlerine karışamazsın, çalışma tarzını da eleştiremezsin. Partiden kovulanların yapacakları tek şey bunu kabullenmektir.”

“Olsun. Fakat susup oturmayacağım ben, harekete geçeceğim. Merkez Komitesi’ne kadar götüreceğim işi. Ayıklamayı yapanlar hiçbir şey bilmiyor. Teşkilatı bozuyorlar sadece. Karşı koymak için sebeplerimiz var... Bırakmayacağım bu işin peşini...”

Yitki yeniden bir yumruk indirdi masaya, küfür ediyordu bu sefer.

Lukava başını ondan yana çevirdi ve güldü:

“Semerli eşek!.. Böyle devam edersen kovduracaksın kendini... Bu yüzden düşeceksin!”

“Umurumda değil. Korkmuyorum...”

Sergey, Yitki ve Lukava’nın ürkek bakışlarla birbirlerini süzdüğünü, ikisinin de paniğe kapılmaya hazır bir dengesizlik içinde olduğunu fark etti.

Polya zayıflamış ve biraz çökmüştü. Kadın Kolu Teşkilatı’nda sıkıntıyla bakıyordu çevresine. Elleri titriyordu. Daşa bir kenarda oturmuş, yarım yamalak bildiği okuma yazmasından gelen bir acemilikle eli titreyerek bir şeyler yazıyordu önündeki kâğıda. Sergey’in gelişini görmedi. Miyekova’ya bile bakmıyordu. Onların sıkıntılarını, konuşmalarını umursamıyordu üstelik.

Polya işaret etti Sergey’e, yanındaki iskemleye çağırdı onu. Bir süre Sergey’e baktı, sonra Daşa’yı süzdü. Pencereden dışarı baktı, ellerindeki ve yüzündeki sinirli tiklere engel olamıyordu.

“Bütün bu olup bitenleri anlamama yardım edecek misin Sergey? Aklım başımda değil çünkü. Daşa anlamıyor beni. Kaba bir insan oldu şimdi, eskiden konuşurdu, derdimi paylaşırdı. Oysa şimdi bana aldırıyor bile.”

Daşa susuyordu. Sanki Polya’nın sözlerini işitmemişti.

Sergey cevap veremedi. Ne söyleyeceğini bilemiyordu. Aslında şefkat dolu ve okşayıcı sözler bulup söylemek istiyordu Polya’ya,

onu yatıştırmak istiyor fakat, gerekli sözleri bir araya getirip söyleyemiyordu. Kendisi hakkında çok önemli, çok basit bir iki şey söylemek istedi. Yine gerekli sözleri toparlayamadı.

“Gördüklerimi, aklımdan geçenleri bir bir anlatacağım onlara. Ve atacaklar beni... bütün bu olup bitenler... beni bir çeşit çarmıha geren olaylar... Devrimi çarmıha geren olaylar...”

Daşa yazmaya devam ediyordu. Uyuşan kolunun yerini değiştirdi. Başını kaldırıp baktı. Kırmızı eşarbyıla sarılı geniş kemerli alınının altında kaşları dikilmişti yukarıya.

“N’oluyor yine Miyekova yoldaş? Belki hiçbir şeyin farkında varmayacak kadar kalın kafalıyım ben... Kadın Kolu’nun çalışması günden güne genişliyor, daha olumlu bir yola giriyor. Biz kadınlar konuşmasını da öğrendik, erkekler kadar direnmesini de. Yanlış ve üzücü olan nedir şimdi söylesene Miyekova yoldaş?”

Daşa’nın sorusu Polya’nın ayağa fırlamasına yetti de arttı bile.

“Hangi cesaretle bunu soruyorsun bana? Başımıza gelenleri görmüyor musun? İşçilerin ve askerlerin akan kanları... oluk oluk akan kan... duyuyor musun Daşa? Kan, oluk oluk... Bunca kan, yeniden sazlı sözlü kahveler açılsın, pazarlar kurulsun diye mi akıtıldı? Her yaratılan güzel şey bir yığın pisliğe bulaştırılsın diye mi? Bilmiyorsun, öyle mi?”

Sergey, hiç bu kadar allak bullak ve perişan halde görmemişti Polya’yı. Gözleri kan çanağına dönmüş, alnında terler birikmişti. Üst dudağı kurumuştı. Gözlerinde donuk bir ifade vardı.

Daşa tekrar eğildi yazısına. Dudaklarında anlayış dolu bir gülümseme belirmişti.

“Ben de bambaşka bir şey söyleyeceğini sanıyordum! Miyekova yoldaş sadece sen mi varsın, senden başka herkes budala, senin dışındaki herkes gevezelikle vakit öldürüyor, öyle mi?”

“Evet, öyle... budalalar!.. Hainler!.. Alçaklar!..”

Ve birden sakinleşen Polya dönüp gülümsemek istedi Sergey’e. Yarım yamalak bir gülümseme. Sonra ansızın elleriyle kapattı yüzünü, hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladı:

“Neden ölmedim sanki?... Moskova sokaklarında ölüp gitseydim keşke! Cephede ölseydim... Bu şerefsiz ve acılı günleri yaşayacağıma ölseydim... Ah!.. Yoldaşlar!..”

Dayanılmaz bir gülme isteği duydu Sergey, tuttu kendini. Dudakları titriyordu. Polya, pencere, duvarlar, her şey gidip geliyordu gözlerinin önünde. Yorgundu gözleri. Başka bir insanın ağlamasına katlanamayacak kadar yorgundu. Geçen gece odasına koşup da boynuna sarıldığında ondaki bütün enerjiyi alıp götürmüştü Polya. Şûra başkanının altında pestili çıkan vücudunun acısını Sergey’e de bulaştırmıştı o gece.

Daşa ayaktaydı şimdi. Miyekova’nın omzunu kuvvetle sıkıyordu. Gözleri dumanlıydı:

“Utanmalısın Miyekova yoldaş. Bu akan yaşlar, bu krizler senin kuvvetini mi gösteriyor yani? Küçük bir kız değilsin sen, komünistsin! Taş gibi katı olsun yüreğimiz Miyekova... Çatlasın, yarılsın isterse, yaş akmasın gözlerimizden... Yufka yürekliilere ihtiyacımız yok bizim. Bitkinsin Miyekova, git odana ve sakın olmaya çalış, toparla kendini... Güvenebilirsin bana, daha uzun zaman ayakta kalacak güçteyim ben.”

Tekrar yerine oturdu Daşa. Sert hareketlerle kalemi aldı eline. Yamru yumru yazısıyla tekrar başladı yazmaya.

Polya, şaşkındı, uzun bir süre Daşa’yı seyretti. Sonra Sergey’e çevirdi bakışlarını, oturdu oracığa. Soğuk ve sakın bir sesle konuştu; alnında, kaşlarının hemen üzerinde endişeli çizgiler belirdi:

“Hiçbir yere gitmeyeceğim. Çalışmak için geldim buraya, çalışacağım. Sonuna kadar hem de.”

“İstediğin gibi hareket et Miyekova yoldaş... Çok iyi tanıyorum seni, kaç zamandır beraber çalışıyoruz.”

Daşa, başını kaldırıp bakmadı bile ona. Yazısına devam etti. Gülüyordu.

Polya da Sergey gibi fabrikadaki Hücre Teşkilatı'nın toplantısında komisyon huzuruna çıkacaktı: Sergey hücreye bağlı olduğu, Polya ise kendi hücreesindeki toplantıya hastalığından ötürü gidemediği için.

Fabrikanın eğlence salonunda açıldı toplantı, içerisi çok kalabalıktı. Çoğunluğu Parti üyesi olmayanlar teşkil ediyordu. Komünistler ön sıralara oturmuşlardı. Parti üyesi olmayanlar onların arkasındaydı. Salonda yüz elli işçi bulunduğu halde pencere camlarına vuran resimleri güneşin türlü ışık oyunları ile çoğaltıyor, salonda sanki binlerce işçi varmış gibi yansıyarak artıyordu.

Gleb ayıklama komisyonunun üçüncü üyesi olarak kürsüdeydi. Tavanda elli ampullü bir avizeden yayılan ışıkla aydınlanıyordu salon.

Komisyonun öbür iki üyesi şehrin yabancısıydı. Dışarıdan gelmişlerdi. Sırtlarında asker kaputu vardı. Başlarına asker kasketi geçirmişlerdi. Bir tanesi iri yapılı, esmer tenli, burnu, alnı, çenesi mavi lekelerle örülmüş bir adamdı. Duruşundan homurdanıyor mu gülüyor mu pek anlaşılmıyordu. Diğer kemikli solgun yüzlü, uzun ve seyrek sakalını parmaklarının arasında durmadan büken bir adamdı. Büzülmüş bir halde oturuyordu. Gözleri kalın kaşlarının altında sanki kaybolmuştu; çağrılan üyeyi sorguya çekerken hiç bakmıyordu önündeki adama. Sanki başka biriyle konuşuyordu. Parmaklarının arasında evirip çevirdiği Parti kartlarına göz atıyordu.

Sergey, geride, tam arkasında fısıltılar duydu:

“Numaracı sen de... Ne bela çıkaracak bakalım başımıza?.. Öbürü nasıl?.. Uyukluyor yahu baksana!..”

İri kemikli adam Gromada'yı yanına çağırdığında arkasında fısıldaşanların hangisini kastettiğini anlayamamıştı Sergey. Sonra yine arkadan yeni bir mırıltı geldi kulağına:

“Bu da karnından konuşuyor be!.. Herif diri diri gömecek hepimizi!.. Alışkındır böyle işlere!..”

Bu fısıldaşmaları arka sıralardan yayılan gülüşmeler izledi.

Gromada, komik bir sıçrayışla sıraların arasından fırladı, kürsünün önünde belirdi. Bir kuş gagasını andıran burnunu âdeta adamın yüzüne dayadı.

Sergey, geride yeni gülüşmeler duydu. Kendini tutamayan biri içtenlik dolu bir sesle bağırdı Gromada'ya:

“Gromada, sümkür hele arkadaşım... sümkür ki için rahatlasın... fırsat bu fırsattır...”

Gromada'nın sümkürmeye gerçekten ihtiyacı var mıydı, yoksa bu sözün etkisiyle mi bilinmez, geriye, işçilere doğru dönüp gü-rültülü bir şekilde sümkürdü.

Onun bu hâli yeni gülüşmelere sebep oldu. Sergey arkasında oturanların kahkahasını duydu yeniden.

Gleb gülmemek için zor tutuyordu kendini. Yanakları güçlük-le zapt ettiği bir gülme isteğiyle gerilmişti. Komisyonun öbür iki üyesinden biri de onun gibi gülmemeye, makaraları koyverme-meye çalışıyordu. Gleb oradakileri susturmak için çingırağı salladı, elini havaya kaldırarak susmalarını işaret etti sonra:

“Susun yoldaşlar! Hepimiz dikkatle izlemeliyiz, çok ciddi bir iş için toplandık buraya!”

Komisyonun iri kemikli olan diğer üyesi hareketsiz ve kaskatı bir tavırla gülüşmelerin durmasını bekliyor, durmadan sakalını sıvazlıyordu:

“Yoldaş Gromada, hayat hikâyenizi kısaca özetleyin bize...”

“Anlatayım: İşçiyim, çocukluğumdan beri sefil ve perişan yaşadım. Sebebi de kapitalistlerin bizi ustaca sömürmeleri, gerçek bu. Gördüğünüz gibi hastalık kemiriyor beni...”

Yeni sesler duyuldu arkadan:

“Amma da sert konuşuyor be!.. Sizi kazıklıyor bu kerata!..”

“Partiye ne zaman girdiniz?”

“Yeni Sovyet rejimi kurulunca... Bir yıl oluyor.”

“Neden daha önce yazılmadınız Partiye?”

“Vakti saati gelmeden ustabaşı olunur mu? Siz hiç fabrikada çıraklık etmediniz mi yoldaş? Çırak dediğin yavaş yavaş, kademe kademe yükselir, yetişir...”

“Partiye neden geç üye olduğunuzu soruyorum!”

“Söylüyorum ya işte! İç savaş kepezeliği içinde süründük durduk bir zaman... Dağa çıktık, oradaki yoldaşlara elimizden geldiğince destek olduk... Daşa ile beraber çalışıyorduk, aynı gruptandık...”

“Mukavemetçilerle, Kızıllarla birlik olmayıp evde oturdunuz, havanın iyileşmesini beklediniz, öyle mi?”

Gromada bu iri kemikli adamın son sözlerinde kendisi için bir tehlike sezdi. Bir tuzak kuruluyor, bir ağ örülüyordu çevresinde. Adam, ustaca sorularla hazırlıyordu bu tuzağı. Her sorduğu soru Gromada’yı bir yılan ısırıyormuş gibi yerinden hoplatıyordu. Görünmez bir yara. Çok acı veriyordu ama. Gromada’nın yüzü sarkmıştı. Gözlerinin derininde, bakışlarında kendisini sorguya çeken adama beslediği öfke hemen belli oluyordu. Belki adam da farkına vardı bu öfkenin. Belki de bıkmıştı Gromada’nın öyle karşısında durup dırdır etmesinden. Önündeki kâğıda bir şeyler karaladı.

“Gidebilirsiniz. Yoldaş Gromada hakkında söyleyecek sözü olan var mı aranızda?”

“Gromada mı? O bir tanedir... Çok adamı benzetir o...”

“Sıra yoldaş Savçuk’ta... Savçuk!”

Kalabalık bir anda mırıltılar ve gülüşmelerle dalgalandı. Savçuk’un sırtında upuzun gömleği, ayağında yırtık pantolonu vardı. Çıplak ayaklarını döşemenin üzerinde sürüyerek yürüyor, kollarıyla çevresindekileri, yoluna çıkanları iterek ilerliyordu. Herkes dikkatle onu seyrediyor, bazıları da gömleğinin orasını burasını tutup çekiyordu:

“Pantolonlu fiçi!.. Sıkı dur bakalım!.. Şeytan var karşında!..”

Savçuk asık suratıyla Komisyonun yerleştiği kürsünün önüne gelip durdu. Kolları iki yanına sarkmıştı. Durmadan başını sallıyordu.

“Temizlikçi yoldaş, hayatımı filan sorma bana, boş yere zahmet etme...”

“Nedenmiş o? Hayatını bilmemiz şart. Aslında bütün ayıklama işlemi yaşadığınız olaylara göre şekil alıyor, kararlar bu ölçüye göre veriliyor.”

“Sen elleme benim hayatımı. İlgilendirmez seni. Ben şeytanın kıcına sokmuşum o köpoğlusunu hayatı... Yeter bu... Fıçıyı, fıçı yaparım ben... Şimdi çalışmıyorum, iş göremiyorum, fabrika işe yaramıyor çünkü... Fakat şu herif, şu Gleb, önüne gelene bağırırken fabrikayı bir çalıştırsın, fıçılar yaparım yine.”

“Buraya, ‘bazı adamların suratını dağıttım, bazılarının da dağıtmak istiyorum’ diye yazmışsın. Kimlerin suratını dağıttın? Ve kimlerin suratını dağıtacaksın? Söyle şimdi.”

Savçuk’un suratı şişmişti âdeta. Boyun damarları bir anda gerilmişti. Kolları iki yana sarkmış, yumruklarını sıkıyordu. Bakışlarında hınç ve sevinç yan yanaydı. Çıt yoktu salonda. Herkes onun ne söyleyeceğini merakla bekliyordu. Savçuk’un bu sefer de ulu orta bağırıp çağıracağını, böylece biraz iyi vakit geçireceklerini umuyorlardı. Savçuk bazen önüne gelene veryansın eder, içten gelen bir coşkuyla, sözlerinin neye sebep olacağını bile ölçmeden tepinir dururdu. Oradakiler onun bu davranışlarına alıştıkları için yine aynı şekilde davranacağını umuyorlardı. Savçuk gülmek istedi önce:

“Bu salakların çoğunu patakladım ben... Yine pataklayacağım... Hem bu sefer yeni ve cins burjuvaları, başımıza efendilik taslayanları pataklayacağım... Şu çilingirlerin arasında var... Onları da patakladım... Bunlar çakmak fabrikatörleri, iyi tanır beni... Şeytan bir iki değil ki, çok... Hepsini marizleyeceksin... Eski rejim zamanında hususi arabalarına binip bize nasıl kazık atacaklarını hesaplıyorlardı efendiler... Onlar gitti şimdi, yeni efendiler türedi başımıza... Bunların da derdi imanını bizi kazıklamak!”

“Kim kazıklıyor sizi? Partideki yoldaşlar mı, Sovyetler’de görevli yoldaşlar mı kazıklıyor? Daha açık konuşun!”

Salonun arkalarından keyifli bir hıçkırık duyuldu önce. Bunu neşyle bağırarak bir ses izledi:

“Savçuk!.. Açık söyle Savçuk!.. Şu sülüklerin, şu fiyaka düşkünü heriflerin vur yüzüne kim olduklarını, söyle başıbozuk sürüsüne...”

Büyük bir uğultu koptu salonda. Sonra birden koyu bir sessizlik çöktü ortalığa. Gergin ve her an patlaması beklenen bir sessizlik.

Yine arka sıralardan öksüren bir ses daha duyuldu:

“Atın şu hayvanı dışarı!.. Deminden beri kafamızı ütüleyip duruyor!”

Yeni bir uğultu tekrar dalgalandırdı salonu.

“Açık konuşun Savçuk yoldaş. Dağıtılacak surat var, dağıtılmayacak surat var. Mesela, bizimkileri nasıl buluyorsun, dağıtmak gerekiyor mu bizim suratlarımızı?”

“Nereden bileyim şimdi? Kafanızın içindekileri görmüyorum ya! Topladınız buraya milleti, herkese pislik atıyorsunuz... İhtiyaç yok ki size... Efendi çok bizde, kumandan görüyorsun nereye baksan...”

İri kemikli adam duymamıştı sanki. Savçuk’a şöyle başını kaldırıp da bir kere olsun bakmamıştı. Gleb doğruldu yerinden, suratı asıktı:

“Yeter Savçuk! Serseriliği bırak şimdi. Kuralları biliyorsun.”

Savçuk masaya yasladı koca gövdesini. Boyun damarları yine gerilmişti. Gömleğinin altında kıvrır kıvrır oynayan kasları belli oluyordu.

“Asıl sen kapat çenenini!.. Tek serseri ben değilim köpoğlusu... Ne dırdır edip duruyorsun başımda?”

Onun bu diklenişini destekleyen sesler yükseldi salondan:

“Susturma onu Çumalov!.. Haklı!.. Doğruyu söylüyor!”

Sıraların arasındaki boşlukta gezinip duran bir kadın olanca gücüyle bağırdı:

“Votkayı içip karısını döverken böyle konuşmuyordu ama! O kadar eziyet etti ki karısına, elime geçirsem ben paralarım onu!”

“Erkeklerin hepsi böyle... hep kaba kuvvet. Oraya kadınlar, buraya kadınlar... Mutfağa kadınlar, yiyecek bulmaya kadınlar,

yatağa kadınlar, sussun kadınlar, evdeki çoluk çocuğa kadınlar, erkekler de caka satsın... Hangisi farklı ki?”

Bu sefer kadınlar başlamıştı hep bir ağızdan.

Savçuk öfkeyle döndü kalabalığa. Hepsini parçalamaya hazırlanan bir kurt gibi bakıyordu onlara:

“Salaklar! Dırdırınızla tepemi attırıyorsunuz, kuyruklular...”

Gülüşmeler oldu. Duvarlar titredi sanki, tavandaki avizenin saçakları çın çın ötüyordu. Motya belirdi sıraların arasında. Kalabalığa doğru atıldı:

“Yalan, yalan, yalan... Savçuk beni dövüyordu... Ben de onu dövüyordum ama... (Kahkahalar) Tekiniz pabucu olamazsınız Savçuk’un... Dövmek şart bizi, başka türlü yaramayız işe, adam olamayız. Çocuklarımızı kaybettik, evimiz barkımız yıkıldı, pis tavuklar. Hepiniz yollara döküldünüz, aşıfteliğe çıktınız... Şu hâlinizle topunuz bir araya gelseniz pabucu olamazsınız Savçuk’un!”

Şimdi susuyordu hepsi. Şaşkındılar. Ne yapacaklarını bilemiyorlardı... Motya’nın sözlerinin etkisiyle, içlerinde bir burukluk, kocaman kocaman açılmış gözlerini ona çevirmiş sessizce bakıyorlardı.

“Söylesene Motya... Nerde pabucu Savçuk’un? Yalınayak dolaşıyor baksana...”

Hırslıydı Motya, öfkeliydi. Bağırıyordu durmadan:

“Hele bir dokunun Savçuk’a, cesaretiniz varsa dokunun... Heriflerin en iyisidir o... Sakın paçayı kaptırma bunlara Savçuk... Savçuk en iyileridir, en kuvvetli odur..”

Polya heyecanlıydı. Ürperiyor, büzüldükçe büzülüyordu oturduğu yerde. Sergey’in yanındaydı. Gözlerini Komisyonun bulunduğu kürsüden ayıramıyor, iri kemikli adamı hayranlıkla seyrediyordu. Dudaklarında ancak çok dikkatle bakıldığı zaman fark edilebilen bir gülümseme vardı. Bir heykel kadar hareketsizdi. Çehresinde bir hastanın yüzünü hatırlatan koyu lekeler belirmişti.

Sergey, sebebini anlayamadığı bir keyifle dolduğunu hissediyordu. Bu neşe, çocuksu kahkahalarla benliğinin en ufak zer-

resine kadar işliyor, yayılıyordu. Arka sıralardan kulağına gelen gülüşmeler, terli adamların yüzleri ve tavanda bir üzüm salkımını andırarak sallanıp duran avizenin pulları, her şey yeni bir anlam kazanmıştı kafasında. Her şey fazlalıklarından arınmış, basit bir refleksin sınırları içinde şekillenmişti. En ilkel haliyle beliriyordu. Gülüşmeler, fısıltılar, bu tuzaklar kurmaya çabalayan garip mahkeme, hepsi insanca bir basitliği yansıtıyor, hiç karışık olmayan basit bir olaylar zinciri gibi görünüyordu. Birbirinden ayrı kopuk sesler, hareketler, kocaman bir soluk duyuyordu. Bütün bunlar net bir şekilde çözdüğü, onu öylesine eğlendiren şeylerdi ki, hayvanca bir oyunla noktalanan, yırtılan anlardı. Bu mekanizma neden insanlığın kaderiydi ve neden insanlığın kaderi katlanılmaz acılarda düğümleniyordu? Babası başka türlü konuşuyordu. Anlar vardır, bu anlar koskoca bir tarih sayfasını kapsayabilir. Ve belki önemli olan zaman değil, zaman bütünüünün küçük parçalarıdır ve belki önemli olan bütün bir insanlık değil, insanların tek tek kendi öz varlıklarıdır!

Neden başında bir fazlalık gibi duruyor Polya'nın kulakları? Çiçek açmış ağaçlardaki yapraklara benziyor. Titriyor ve genç kadının her soluk alıp verişinde kırmızı renkleri soluyor. Genç kadının damarlarında dolaşan kan sanki bütün bedenine büyük acılar taşıyordu. Ve her şey, bütün bilmece, insan hayatının anlamı, bütün basitliği ve mutluluğu bu işarette düğümleniyor.

"Sergey İvangin yoldaş."

Kalktı Sergey. Bir, iki, üç, dört... Durdu. Ne kadar basitti her şey, ne kadar anlamsız ve gereksizdi...

Hiç zorluk çekmeden konuştu. Kendi sesini duyuyor, burnunu bir gaga gibi görüyordu. Bir et parçası değildi bu, ter tanecikleriyle örtülü bir alçı parçasıydı sanki.

"Şu geçenlerde kurşuna dizilen albay kardeşinizmiş. Sık sık görüşüyor muydunuz onunla?"

"İki defa karşılaştık: ilk defa annemin ölümünde, ikincisinde yoldaş Çumalov'la birlikte nöbetteydik, dağda sinyal verirken yakaladık onu, o zaman gördüm."

“Neden ilk karşılaşmanızdan sonra tutuklanmasını sağlamadınız?”

“Böyle bir şeye neden olacak bir şey göremedim”

“1918’de Kızıl Ordu’yla birlikte şehri terk etmediniz! Neden Beyazların yanında kalmayı tercih ettiniz? Onların sizi kurşuna dizeyeceklerinden emin miydiniz?”

“Hayır. Olamazdım da zaten. Ama kaçmak için sebep görmüyordum. İnsan şehirde de çalışır, yararlı olur.”

“O devirde komünist olmamıştınız henüz, öyle değil mi? Evet, anlıyorum sizi.”

“Ne söylemek istiyorsunuz? ‘Sizi anlıyorum’ sözünü neyi kastediyorsunuz?”

“Yoldaş, sorularınıza cevap verecek değilim. Tartışmaya gelmedik buraya. Gidebilirsiniz.”

Gidip yerine oturmadı Sergey. İşçilerin sıraları arasından salonun dibine doğru ilerledi. Sağında solunda gözleri kanlı işçiler görüyordu. Döşemenin üzerinde yürüdüğünü bir an bile aklına getirmiyordu; incecik bir kalasın üstünde titreyerek hep aşağıya doğru indiğini, alçaldığını düşünüyordu. Sanki ayaklarına hâkim olamıyor, sürekli aşağıya doğru kayıyordu. Dumanlı bir sis kümesinin içinde saç sakalı uzamış bitik çehreler belirliyordu dört bir yanında; boğucu, birbirini iteleyen, ezip geçen bir kalabalık.

Sonra birdenbire bir kötü hayalin dağılması gibi hepsi kayboldu. Ortalık aydınlandı. Çıkış kapısının önünde her şey net çizgilerle belirdi gözünde. Mermer merdiven iri korkuluklarıyla karşısına çıktı. Meşe ağacından yapılmış iki fener soğuk ve sessiz koridoru aydınlatıyordu. Ölü bir aydınlık. Uzakta, kapalı kapıların ardında genç insan seslerinin yankısı duyuluyordu. Genç komünistler.

Ayıklama Komisyonu... İri kemikli, sfenks çehreli adam, bu ne düşündüğü kestirilemeyen yaratık, bu acı çekmemiş, katı ve hiç gülmeyen yüzü ile bu yaratık (alnında kırışık bile yok), Gromada ve Savçuk’un kaderini elinde tutuyor. Yarın Polya’nın, Gleb ve Daşa’nın da kaderini elinde tutacak... Hepsi bu adama müthiş bir

korkuyla bakıyor, ama bu ezikliği ona ve birbirlerine hissettirmemeye çalışıyorlar. Hepsi de yüreklerinin ta derininde, içlerini bir kurt gibi kemiren o bulantılı kederi duyuyorlar.

Sorular sorarak bir insanın ruhunun derinliklerinde yaşayan şeyi bulup çıkarmak mümkün müdür? Bu soruların cevabı hiç sahici ve inandırıcı olabilir mi? Doğru olabilen soru yoktur, gerçek cevap da yoktur bu yüzden. İnsanın benliğinde sahici olan şey bu soruların daracık sınırları içinde kalamaz, cevaplar hep soruların dışına taşan başka gerçekleri de resimler.

Kapalı kapılar ardında insan sesleri ve Sergey'in beyninde müthiş bir zonklama.

Kapıyı açtı Sergey. İçerideki kıpkırmızı bayraklardan gözü kamaştı: Duvarlarda kanatlı beyaz kuşlar gibi uçuşan dövizler gördü. Her yerde, pencerelerde ve odanın her köşesinde dağ çiçeklerinin güzel manzarası ve kokusu.

İçeride çiçeklerden daha kalabalık genç insanlar vardı. Delikanlılar ve genç kızlar. Kızların göğüsleri inip kalkıyor, başlarında kırmızı eşarplar bayrak gibi dalgalanıyordu. Ritmik hareketlerle jimnastik yapıyorlardı...

“Bir, iki, üç, dört...”

Sesin çağrısına uyarak zor hareketlerle eğilip bükülüyordu bu vücutlar...

“Bir, iki, üç, dört...” Ahenkli bir bütün içinde oluşan bu hareketleri seyrediyordu Sergey. Kanı hızlanıyordu damarlarında:

“Bir, iki, üç, dört...”

Oradakilerin yüzleri birbirine yapıştı. Ve sonra onlardan koparak etrafa dağılan kocaman bir kahkaha ve çığlıklar...

• • •

Kapının eşiğinde durdu Sergey. Daha ileriye gidemedi: İçeride, baktığı yerden ufacık görünen sayısız insan başının bittiği noktada kürsü niyetine kullanılan küçük masayı gördü tekrar. Masanın çevresindeki üç insan da ufacık görünüyordu. Camlarda defalarca çoğalarak resimlenen bu kalabalık başını döndürüyordu.

Polya kürsünün önünde, ayaktaydı. Alnına bağladığı kırmızı eşarby ve kıvrır kıvrır sarı saçlarıyla küçük bir kız çocuğunu hatırlatıyordu. Sesi acılı yükselişlerle titriyordu.

“... Kabullenemiyorum bu durumu, anlayamıyorum çünkü, hiçbir doğrulanan yanını göremiyorum... Yaktık, yıktık, acı çektik... Oluk oluk kan aktı. Açlık çektik. Ve şimdi o ezilmesi için bunca acıya katlandığımız günler tekrar karşımızda... Hangisi kâbüstu bilemiyorum: Akıtılan kanlarımız mı, acı dolu mücadelelerimiz mi, yoksa bu sarhoş kahveleri mi, bu tıka basa doldurulmuş mağaza vitrinleri mi?.. Neden leş kargalarını tekrar topladık başımıza? Bunca mücadele, işçi kulübelerinde sefalet ve açlık eskisinden daha ezici bir ağırlıkla tekrar üzerimize çöksün diye miydi? İçimizde yaşayan, kanımızı kurutan zehirli yılanlar, hırsızlar ve sömürücüler yeniden eski rahat hayatlarına kavuşsun diye miydi bizim mücadelemiz? Hayır, ben kabullenemem bunu, kafamın içi bu kuşkuyla doluyken yaşayamam... Bunca mücadele, çekilen bunca acı, gözümüzü bile kırpmadan gidişimiz sonradan kendi kendimizi çarmıha germek için miydi? Neden?”

“Yoldaş, bu şairane sözleriniz aslında Lenin yoldaş tarafından lanetlenen bir hastalığın, komünizmin çocukluk devresine özgü bir hastalığın işaretidir, biliyor musunuz?”

Adamın sesi gergin, sakın, katı ve vurgusuzdu. Miyekova'nın konuşması ve sesindeki titremeyle adamın sesi arasındaki karşıtlık Miyekova'nın feryadını daha da ağlamaklı gösteriyordu. Sallonda, birbiri üzerine yığılmış halde bekleyen bu endişeli insan yığını mırıltılarla dalgalanıyordu.

“Yoldaş, Kadın Kolu'nu yönetiyorsunuz siz. Ama burada kalıyor, işçilerin ve yönettiğiniz teşkilata bağlı kadınların önünde böyle hiç düşünmeden, sorumsuzca konuşuyorsunuz. Büyük bir hata bu!”

Uzaktan Miyekova'nın dudaklarının titrediği, gözlerinden yaşlar boşaldığı belli oluyordu.

Dönüp de sıraların arasında sarhoş bir titremeyle yürüyünce oradakilerin hepsi bakışlarını Miyekova'ya çevirmişti.

“Doğru söyledin yoldaş... Önemli olan... Hiçbir şey... İşçi... Evet, işçi boğazlanıyor... Şu kürsüdeki hayvanı pataklamalı... Dövmeli...”

“Miyekova yoldaş hakkında söyleyecek sözü olan var mı?”

Kalabalıktan öfkeli sesler yükseldi. Yumrukların kürsüye doğru sıkıldığı görüldü.

“Ne var yani!.. Doğru konuştu!”

“Komisyondaki yoldaşlar, bu cins yoldaşları kapı dışarı atmalısınız... Yeni iktisadi politika yüzünden... Fakat işçilere de eşit muamele yapmalısınız... Mutlak yapın bunu.”

“Yavaş olun biraz. Ahırda değiliz!”

“Yoldaşlar! Doğru söyledi Miyekova! Gerçeği konuştu bu rada!”

“Komisyondaki yoldaşlar, bilmeniz gereken şeyler var: Demin konuşan o zıpır kadın vaktinden önce gelmiş dünyaya... Henüz komünizmi anlayacak çapta değiliz biz... Bu kadınları atmalı buradan, salak kızları da atmalı.”

Gürültüler yatıştığı zaman Sergey kürsüde Gleb'i gördü. Gleb, yanındaki iri kemikli adama kocaman gözlerini dikmiş, adama iyice yaklaşmış, dudaklarını kımıldatıyor, bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. Fakat adamın bir ceset hareketsizliğindeki çehresi değişmiyordu. Başını kaldırıp bakmadı bile Gleb'e.

Daşa kürsünün önündeydi şimdi. Acıyan gözlerle Miyekova'yı izliyordu.

Polya'nın peşinden tekrar koridora çıktı Sergey. Miyekova çabuk adımlarla binanın çıkış kapısına doğru yürüyordu. Başını garip ve tedirgin hareketlerle sallayıp duruyordu. Sergey usulca seslendi ona. Issız ve karanlık koridorda yankılandı boğuk sesi. Dönüp bakmadı Miyekova. Kapıda kayboldu.

Sergey tekrar salona döndü. Bu sefer de girmede içeriye, kapının eşiğinde durdu. Ve ilk defa o iri kemikli, sfenks görünüşlü adamın gür sesini, salonu cınlatan sesini duydu:

“Evet, anlıyorum!.. İşte gerçek bir Parti üyesi karşımda!.. Gerçek bir militan, gerçek bir savaşçı... Partimiz böyle değerli üyelere

sahip olduğu için onur duyuyor. Güle güle Çumalov yoldaş... şansınız açık olsun.”

Ve Sergey, iri kemikli adamın ayağa kalkıp Daşa'nın elini içtenlikle sıkıldığını gördü.

3. BİR BÜYÜK BÜTÜNÜN UFACIK PARÇASI

Sergey Sovyetler Evi'ndeki küçük odasında, lambanın soluk ışığında şafak sökünceye kadar Lenin'in kitabını, *Materyalizm ve Ampiryokritisizm*'ini okudu. Kalemikle kocaman paragrafların altını çiziyor, kenar boşluklarına okunaksız yazısıyla notlar alıyordu. Bazen kalkıyor, odanın içinde, masa ile lavabonun bulunduğu köşe arasında geziniyordu. Bazen elini çıplak başına götürüyordu. Düşüncesini hiçbir kesinliğe ve açıklığa kavuşturamadığı halde düşünmeden edemiyordu. Ona çok acı veren bir kederle burkuluyor, ağlama ihtiyacı duyuyordu. Gecenin sessizliğinde aynı sözler dön babam dönüyordu kafasının içinde.

“Enerjetik prensipleri tarihî maddecilik dediğimiz şeyi kınamazlar. Madde ve enerji aynı kozmik oluşun farklı şekilleridir... Her şey metoda bağlıdır. Kuru sözlere değil. Diyalektik, enerjetik... Evrenin kapsadığı bütün unsurlar arasında sonsuz ilişkiler vardır ve bu ilişkileri düzenleyen tabii kanunlar mevcuttur. Bu statik bileşim diyalektik bir yorum gerektirir... Bununla birlikte meseleyi düşünmek ve anlamak zorundayız.”

Sergey tekrar alıyordu kitabı eline, tekrar okuyor, yine sözlerin altını çiziyor, kenarlara yine notlar alıyordu.

Yan odada, Polya'nın odasında çıt çıkmıyordu. Polya içerideydi. Sergey, Polya'nın odasında olduğunu, koridora bakan kapının buzlu camında belli belirsiz şekillenen gölgesinden anlamıştı, içeriye girmek istemiş, kapının tokmağını zorlamıştı. Fakat o sırada Polya'nın gölgesi kaybolmuştu. O zaman Sergey ısrar etmemiş ve girmekten vazgeçmişti. ‘Polya'nın bana ihtiyacı olsa kapıyı vurur, seslenir’ diye düşünmüştü.

Kitabı elinde, kendi odasını Polya'ninkine bağlayan ara kapıya usulca yaklaşıyor, kulak verip öbür tarafta neler olup bittiğini anlamak istiyordu. Gürültü duymuyordu. Şimdi yatağına uzanmış olmalı Polya. Sergey onun gözlerinde gündüz fark ettiği bezgin ifadenin henüz kaybolmadığını düşünüyordu. Belki de uyuyordu Polya. Hem de mışıl mışıl. Son günlerdeki aşırı heyecanların verdiği yorgunlukla bitmişti zaten. Uyuyorsa iyi. Ertesi güne dinç, sinirleri düzelmiş olarak uyanabilirdi. O üzerindeki yorgunluğu, bıkkınlığı bir atsa rahatlayacaktı. Dinlenmeye ihtiyacı vardı sadece. Savaş içinde mutlu günler yaşamıştı Polya. Şöyle doya doya gülmeye orada, cephede alışmıştı. Fakat bu yeni dönemde, devrimin bu yeni safhasında, bu geçici gerileme sendeletmişti onu, dengesi bozulmuştu Polya'nın. Biraz dinlense toparlayacaktı kendini. Sergey kendisinin uyumaması gerektiğini düşündü. Uyumalıydı. Polya çağırabilirdi onu ya da çıkar gelirdi yanına.

Temizlik... Komisyonun asık suratlı üyesi ve onun iri kemikli yüzünü, monoton bir gramofonu andıran durgun sesini çoktan unutmuştu Sergey. Önemsiz bir şeydi bu. Bu ölçüde önemsiz bir şey geleceğe dönük bir oluş içinde ne anlam taşıyabilirdi tek başına? Üstelik sadece o değildi bu kadar önemsiz olan. Herkes, hepsi önemsizdi. O büyük bütünün birer zerresiydiler sadece.

Altın ve gümüş pırıltılı kelekler açık pencereden içeri giriyor, lambanın etrafında dolanıyor, oradan odanın öbür köşesine uçuyor ve ufacık kanatlarının hışırtısıyla odaya alabildiğine geniş ve büyük bir salon havası veriyorlardı. Onların varlığı Sergey'in ruhunda karışık hisler uyandırıyor, içine keder veriyordu. Gelecekteki değişimin bir habercisi gibi görüyordu kelekleri. O zaman biraz açılmak için pencereye geliyordu Sergey. Ve pencereden dışarı bakıyordu: Karanlıklara. Aylardan ekim olmasına rağmen hava çok sıcaktı. Dışarıda, bu simsiyah ve sıcak sonbahar gecesi türlü güzel kokularla donanıyordu. Henüz sokaklarda lamba yanmadığı için şehir karanlık ve sessizdi. Sadece istasyonda manevra yapan lokomotiflerin düdükleri ve vagonların raylardaki tıkırtısı geliyordu kulağına. Körfezin öbür başında, dağların hemen

eteğinde elektrik ışığının yıldızlar gibi cümbüşünü görüyordu. Fabrikaydı orası. Fabrika yaşıyordu. Hayata yeniden doğuyordu. Limanda, rıhtım boyunda tek tük ışıklar vardı. Bu ışıklı yıldızcıkların loşluğunda körfezin sularına katılan küçük derecikler yansıyordu.

Bir zaman uyukladı Sergey. Uykusunda babası çıktı karşısına. Üzerinde o her zamanki yırtık pantolonu vardı yine. Kısacık adımlarla yürüyordu. Ayakları yine çıplaktı. Yüzünde o Sergey'in iyi bildiği neşeli gülümseme.

Babası karşındaydı. Elleriyle bir iskemleyi yakalamış, sımsıkı tutuyordu. Ezik, telaşlı bir sesle anlaşılmasız sözler mırıldanıyordu. Babasının bu gevezeliği hiç umulmadık bir dehşet saldı Sergey'in yüreğine. Oturduğu yerde hareketsiz kaldı bir süre. Kalkmak istediği halde kalkamadı. Vurmak istedi babasına. Beceremedi. Vuramadı. Babası bir yandan sakalını sıvazlıyor, bir yandan gülererek parmağını sallıyordu ona. Tehdit dolu bir ifadeyle sallıyordu.

Sadece bir rüya. Ama adamın yüreği hızla inip kalkıyor. Kalbinin atışı öylesine gürültülü ki insan uyanabilir. Kapının ardında, yani Polya'nın odasında, Şûra başkanının mırıltılarla yükselip alçalan sesi. Demir karyola gıcırıyor. Polya yanık, gizli yakarışlarla inliyor. Kuş cıvıldamasını andırıyor sesi. Belki de gülüyor Polya, kıkırdıyor.

Tekrar sessizlik.

Adamın yüreğinde gümbürtülü inip kalkmalar. Alev alev tuşan kanı. Beyni ve şakakları zonklamaktan şişmiş. Kapıya yürüyor. Dinliyor etrafı. Yumruğunu sıkıyor, havaya kaldırıp vurmak üzere bekliyor. Yüzünü allak bullak eden bir ürperti. Havada bekleyen yumruğu çözülüyor, o yumruğu hazırlayan kolu yana düşüyor. Hareketsiz kalıyor. Bu, gözü kararmış ve ürpertilerle sarsılan adam, bu bitkin ve yenilmiş adam yılğın adımlarla kendi yatağına yöneliyor. Yatağın başında bir an bekliyor. Yeniden kulak veriyor etrafa. Sonra yatağına giriyor. Sonra son bir kere daha doğruluyor yatağında ve tekrar dinliyor ortalığı. Ve ağır ağır soyunuyor, lambayı söndürüp üstünü örtüyor ve susuyor.

4. BÜYÜK BÜTÜNDEN KOPARILAN PARÇALAR...

Sergey o sabah her zamanki gibi erken uyandı. Doğruca lava-bonun başına gitti. Avuç avuç su dökerek yıkadı yüzünü. Yüzünü kurulayarak pencereye geldi (Bütün gece açık kalmıştı pencere). Oda soğuktu, etinde taze bir ürperti geziniyordu. Sabah serinliğinin verdiği ürperti.

Gökyüzünün mavisini yaz mevsimindeki kadar koyu ve lekesiz bir maviydi. Hava berraktı. Uzaklarda, altın rengi yansımalarla süslüydü tabiat. Aşağıdaki evlerin camları güneşte alev alev yanıyordu. Damlarda gök mavisine karışan belli belirsiz bir kızılık fark ediliyordu. Fabrikanın bulunduğu kesimde, daha yukarıda, dağın tepesindeki büyük kayalar güneşin altında sapsarı. Dağın yanındaki geçitte yukarı doğru tırmanan bir marşandiz vardı. Tren dağın eteklerine kadar uzanan yemyeşil ormanın yanı sıra ilerliyordu. Vagonlar birer dörtgen hâlinde görünüyor, kapıların çizgisi açık seçik belli oluyordu. Vagonların tekerlekleri bile fark ediliyordu. Lokomotifin bacasından kara dumanlar yükseliyor ve yükseldikçe dağılıyordu. Sonbaharın kuru ve kokulu havası pencereden Sergey'in dünyasına doluyordu. Hava hafif, berrak, serin ve güneşliydi.

Temizlik... Salondaki kalabalığı gittikçe çoğaltarak yansıtan camlar... Sergey'in karmakarışık ve çocuksu cevapları... Hepsi ne kadar uzaktaydı ondan! Şimdi her şey ne kadar önemsizdi! Adamın kan dolu, her hücrelerinden sıhhat fışkıran gövdesi, kasları ağır bir bedensel çalışmanın özlemi içindeydi. Uyuşukluktan sıyrılmak, gerilmek, açılıp rahatlamak istiyorlardı. Kollarını sağa sola oynatarak bir-iki hareket yaptı Sergey: Bir, iki, üç, dört...

Polya... Belirsiz bir acı düğümlendi içinde, bir gölge gibi geçip gitti sonra. Dün gece odasına gelmemişti Polya, onun dostluğuna ihtiyaç duymuyordu demek! Dün gece, kafasının içinden geçenleri ona anlatmak gereğini duymamış, sadece kendine saklamıştı. Duygularını kendine saklıyordu Sergey. Ama Polya'nın acı çektiğini bilmek onu iyice yaklaşıtıyordu genç kadına. Her şeye rağmen...

men Polya'yı karşısına alıp kendi sıkıntılarından söz etmeyecekti. Polya hiçbir şey bilmeyecekti. Güçlüydü Polya, gülmeyi seviyor ve biliyordu. Sergey ona hislerini anlatmaya kalksa Polya'nın dostça gülümseyeceğine, onu kahkahalarla karşılayacağına emindi. Polya, tatlı Polya!

Çantasını aldı Sergey. Koridora çıktı sonra. Polya'nın kapısı kapalıydı. Ses gelmiyordu içeriden. Polya uyuyor olmalıydı. Uyumalı elbette, dinlenmeye ihtiyacı var onun. Sonra nasıl gülecek kahkahalarla!

Parti Komitesi binasında Sergey, Ayıklama Komisyonu'na ayrılan çalışma odasına girdi.

Vakit henüz çok erken olmasına rağmen penceresi parmaklıklılar ve loş oda tütün ve küf kokuyordu. Orada, masanın önünde bekleyen ağır ve yıkıcı bir hastalıktan yeni kalkmış kadar bitkin görünümlü pek çok insan vardı. İki Eğitim Merkezi görevlisi Sergey'i iteleyerek geçip gittiler yanından. Sergey'i görmemişlerdi bile; yenik ve utangaç bir gülümseme vardı dudaklarında. Sergey girer girmez Yuk'un odayı çın çın öttüren sesiyle karşılaştı:

"Bunları hizaya getirmeliyiz arkadaşlar... Hem de silah zoruyla. Bu kadarla da yetinmemeliyiz, Partiden bile atmalıyız hepsini... General eskilerini! Ne anlarsınız siz işçinin derdinden? Kendi dümeninize bakıyor, boş veriyorsunuz işçi sınıfına... Suratımdan hoşlanmadın diye nasıl atarsın beni Partiden, pis herif! Aynı mededen mi süt emzirdiler yani ikimize! Madem sen de eskiden benim gibiydin, madem sen de dökülüyordun, şimdi önümde ne poz atıyorsun!"

Komisyonun o iri kemikli, suratı asık üyesi masaya oturmuştu. Önündeki kocaman dosyanın yapraklarını sessiz, katı bir dikkatle inceliyordu. Başını kaldırıp Yuk'a baktı. Yuk da ona dikti gözlerini. Anlamsız, donuk bir ifade vardı bakışlarında.

"Kendinizi komünist sanıyorsunuz yoldaş ama daha edepli konuşmayı bile beceremiyorsunuz! Size kaç defa söyledim..."

Yuk'un yüzü öfkeyle buruş buruş olmuştu. İleriye atıldı. Bir yumruk indirdi masaya:

“Şeytanın belası, karşıma geçip durmadan sorun çıkarırsan kalkıp teşekkür edecek değilim elbette! Bunu mu istiyorsun? Hepinizi tanıyorum ben; avantacı takımısınız, avantacı takımısınız siz. Maskenizi düşüreceğim... Göstereceğim gününüzü!”

Adam, karşısında tepinen Yuk’a umursamaz bir katılıkla bakıyordu. Duvarın dibindeki bir başka görevliye seslendi:

“Naçkassov yoldaş, Yuk’un dosyasını al, bir kenara ayır. Komisyonun bugünkü toplantısında tekrar görüşeceğiz durumunu.”

Soğuk bakışlarını tekrar Yuk’a çevirdi. Yabancı bir sesle âdeta kamçılardı Yuk’u:

“Yuk yoldaş, Partiye yeniden alınmak için elinizdeki son şansı da kaybettiniz şimdi. Zararlı bir unsur, yozlaşmış bir unsur olduğunuzu ispatladınız bize. Partiye bir daha dönmemek kaydıyla atılmanızı isteyeceğim. Bağırmaya devam ederseniz, burada görevli nöbetçiyi çağırıp zorla kapı dışarı atacağım sizi. Çıkın şimdi!”

Sonra hiçbir şey olmamış gibi, aynı kayıtsızlıkla önündeki dosyaya eğildi.

Yuk şaşkındı. Suratı mosmor kesilmişti. Hınçla dişlerini gıcırdatıyordu. Orada Sergey’i gördü. Allak bullak çehresiyle ondan yardım umarak yaklaştı Sergey’e:

“Sergey, arkadaşım, görüyorsun olup biteni!.. Bekleyelim, seyredeyim, öğrenelim...”

Müthiş bir cesaretsizlik gelip oturmuştu yüreğine. Eliyle ezik ve yılgın bir işaret yaptı. Uzaklaştı.

Tsikeladze duvarın dibinde, ayakta bekliyordu. Masanın yanındaydı, iri göz bebekleri kan çanağına dönmüştü. Bakışlarını masadaki kâğıtlara dikmiş, olanca dikkatiyle seyrediyordu. Dişlerini sıkıyordu. Sımsıkı kapalı duran dudaklarının kenarında beyaz salyalar toplanmıştı. Sergey onu sessiz görmeye alışıkta. İsteyken, Tsikeladze çalışırken kimse onun farkına varmazdı. Böyle sessiz görünmesine rağmen iç savaş sırasında dağa çıkmış bir adamdı o. İki yıl boyunca mukavemetçiler safında çarpışmış, koca bir birliğe kumanda etmişti. Şehre ilk giren öncülerden biriydi.

Tsikeladze sert ve sivri bir cisme çarpmış gibi irkilerek gözlerini belertti, iri kemikli komisyon üyesine yaklaştı.

“Yoldaş... neden dalga geçiyorsun benimle? Göster bana, kendi gözlerimle göreyim... Laf ebeliği yapma bana, ver dosyayı bakayım...”

Karşısındaki adamın gözlerinde bir hayret ifadesi belirdi.

“Yoldaş, söyledim ya, Partiden kovuldunuz... Kışkırtıcılık ve bozgunculuk yaptığınız için. Üstelik dalga geçecek vaktim yok. Yeniden başvurun Partiye.”

Olduğu yerde kaskatı kesildi Tsikeladze.

“Bak, gör işte... Nasıl iş yapıyorlar, bak Sergey!.. Gör, anla...”

Sergey masaya yaklaştı ve komisyonun kendisi hakkında verdiği kararı öğrendi. Daha dün, salondan çıkar çıkamaz Partiden atıldığını hissetmişti. Neden kovulduğunu bilemiyordu, neden böyle düşündüğünü de kesinlikle çözemiyordu. Sorsalar cevap veremezdi. Ama Partiden kovulduğuna emindi.

“Evet, siz de çıkarıldınız Partiden.”

“Hangi sebepten?”

“Şu anda gerekçeyi okutamam size. Gerekli görüldüğü takdirde sizinle ilgili bölümü ister, okursunuz sonra. Memnun değilseniz, yeniden alınmanız için başvurun.”

Adam Sergey’e bakmamıştı bile.

Bu sözleri duymak bir anda çok sıcak şeyleri taşırdı Sergey’in içinde. Bir patlamaya benziyordu bu. Boğazında düğümlenen bir kusma ihtiyacı, bulantılı bir sancı göğsüne, oradan da midesine sıçradı. İçinden yükselen bir başka ses, boğuk bir ses atıldı:

“Politika hayatımın sonudur bu. Bunun ne demek olduğunun farkında mısınız yoldaş?”

“Farkındayım. Politik ölümdür.”

“Neden ama?”

“Önemli sebepler vardı.”

Sergey gitmek, uzaklaşmak istiyordu artık. Ama yapamıyordu. Mıhlanıp kalmıştı oraya. Ayakları birdenbire ağırlaşmış, ar-

tık ona, iradesine baş eğmez olmuşlardı. Pencerede güneş yoktu sanki. Kocaman bir yangın alevinin kızıllığı gelip yerleşmişti. En sıcak günlerde bile güneşin şimdiki gibi bir yangın alevi doğurmadığını düşündü Sergey. Gökyüzünün mavisini gördü yukarıda. Ve sonra uzaktaki istasyon binasının depoları ilişti gözüne. Masanın yanından nasıl uzaklaştığını fark etmedi. Odanın hangi köşesinde durduğunu bile kesinlikle bilmiyordu.

Yuk elini sıkıyordu onun. Dudaklarında belli belirsiz bir gülümseme. Ürpertili kıvrımlar ağzının kenarında.

“İşte Sergey... Şûra başkanı atılmıyor, Şıram ve Kapko atılmıyor, ayyaş takımı Partide kalıyor... Bürokrasinin zaferi!.. Sizin hücrede Savçuk kapı dışarı, Miyekova ve sen kapı dışarı... Şimdi baş başa kaldılar artık... Bu iş boka sardı... Ama ben göstereceğim onlara, balıkçı dediğin nasıl yakalar balığı, göstereceğim... Armut ağacını sallar gibi silkeleyeceğim hepsini...”

Tsikeladze tekrar yaklaştı masaya. Titriyordu. Yelpaze misali açtı parmaklarını:

“Yoldaş, neden dalga geçiyorsun benimle?.. Neden böyle havaya konuşuyorsun, söyle!.. Bırak, göreyim şu hakkımda yazdıklarını...”

İri kemikli adamın yüzünde o deminki hayret ifadesi tekrar belirdi. Önündeki kâğıtlara eğilirken tekrar seslendi:

“Naçkassov yoldaş. Tsikeladze’ye kendisiyle ilgili kararı göster.”

Tsikeladze ayağındaki ağır çizmeleri sürüyerek öbür masaya, o tostoparlak suratlı komisyon üyesinin çalıştığı masaya yanaştı. Adam baştan sona yazı dolu bir kâğıt uzattı ona.

“Al, oku. Biliyor musun Rusça?”

Adam sayfanın ortasını işaret ediyordu parmağıyla. Tsikeladze ansızın bağırmaya başladı:

“Defol, gelme üstüme, köpoğlusu!”

Naçkassov’a çılgın, alabildiğine büyümüş gözlerle bakıyor ve çenesi zangır zangır titriyordu.

Adamın uzattığı kâğıda bakmadı bile. Elini havada savurarak kendi kulak hizasına müthiş bir yumruk patlattı. Acı ve dehşet dolu bir sesle tekrar haykırdı:

“Beni kovdun Partiden... Beni kovdunuz... Ben de temizliyorum sizi, bakın görün!..”

Tek bir silah patlaması çınlattı ortalığı. Dumana boğuldu odanın içi.

Tsikeladze yerde debeleniyordu. Dağılan beyninden etrafa kanlı parçalar yayılmıştı.

İri kemikli adam masasında oturuyordu. Yüzü bir toz bulutunun gerisinde kalmıştı. Gözleri büyümüşü, anlamsız bakıyordu.

Sergey odadan nasıl çıktığını bilemedi. Kendine geldiği vakit Yitki su içirmeye çalışıyordu ona. Burun delikleri hışımla açılıp kapanıyor, Yitki bağıırıyordu:

“İç şu suyu be!.. Kadın gibi ağlama hem... Anlamaya çalış. Hiç bir şeye karar verilmez burada. Üstümüzde yetkililer var. Parti Komitesi göz yummaz bunların yaptığı zırvalığa... Beni de atsınlar canları isterse... Ama bu eşekliklerini yanlarına koymayacağım onların...”

Hüngür hüngür ağlıyordu Sergey.

GELECEĞE DOĞRU, HIZLA

1. "DEVAM EDECEĞİZ..."

Ekim Devrimi'nin yıldönümünde fabrikanın tekrar işletmeye açılması kararlaştırılmıştı. Şehir Sovyet Meclisi, İşçi Kulübü'nde toplanarak üretim alanındaki bu ilk büyük başarıyı, ülkenin bu en büyük dönüm noktasının yıldönümüyle birlikte kutlama kararını almıştı.

Partideki temizlik bitmişti ama Çalışma Merkezi'nin koridorları terden sıırıslıklam, telaşlı ve ürkek insanlarla doluydu. İnsanlar gruplar hâlinde toplanıp konuşuyorlardı. Çoğu tepeden tırnağa ter içinde kalmıştı ve hemen hepsi bu halleriyle hastalara benziyordu.

Planlama'da ve fabrika müdüriyetinde İşçi Müfettişliği sıkı ve amansız bir kontrole girmişti. Bütün planlar, belgeler bir bir elden geçiriliyordu.

Şıram yine yerinde kalmıştı. Eskiden olduğu gibi şimdi de çalışma odasında, kapalı kapılar arkasında iş görüyordu. Her gün saat on birden on dörde kadar çeşitli görevlileri, işçileri kabul ediyordu. Planlama servislerinde yine eskisi kadar çok adam çalışıyordu. Makine yine eskisi kadar ağır dönüyordu burada. Sadece, o eski günlerin şık, temizlik düşkünü, beyzade teknisyenlerinin rengi biraz solmuş, hepsinin içine kurt düşmüştü. Endişeliydiler. Dosyaları, kitapları karıştıran, evrak işleyen memur kalabalığı eskisi gibi sakin, endişesiz çalışmıyordu. İşçi müfettişliğinin kontrolünde olmak onları sindirmişti.

Gleb bütün vaktini fabrikada atölyelerle müdüriyet arasında tüketiyordu. Binadan binaya, bir atölyeden öbürüne koşuyor, toz toprak içinde malzeme yığınlarının arasında geziniyor ve hızla ilerleyen çalışmaları gördükçe keyifleniyor, aşka gelip eline kazmayı küreği alıp kendisi de çalışmak istiyordu. Bir gün, çilingir atölyesinde bu yüzden işçi Savelyev ile hırlaştı. Savelyev hayli yaşlı, kendi içine dönük, aksi tabiatlı, işçilikte yıllarını tüketmiş bir adamdı. Müthiş bir öksürüğe yakalanmıştı, öksürdükçe öksürüyor, durmadan balgam çıkartıyor, bir türlü doğru dürüst çalışmaya fırsat bulamıyor, sık sık durmak zorunda kalıyordu.

Gleb o gün Savelyev'i öksürürken yakalamıştı. Onu kenara itmiş, tezgâhın başına kendi geçmişti.

“Ne işin var burada köpoğlusu? Böcek gibi girdin buraya! Kimin hesabına çalışıyorsun?” diye bağırıyordu Savelyev.

Öksürmekten başını alamıyordu. Kan çanağına dönen gözlerini öfkeyle çevirmişti Gleb'e.

“Tükürmemen şart, balgam çıkarmaman şart, sümükürmemen şart... Her dakikanın önemi var bizim için...”

Savelyev bağırıp çağırıyor, tezgâhındaki aletlerine sarılıyor, tam işe koyulacağı sırada yeni bir öksürük nöbeti geliyor, onu tekrar şaşkına çeviriyordu. Sonunda Gleb'in yerini almasına kızarak hışımla kenara itti onu, kendi ellerine tükürdükten sonra ovuşturdu:

“Çekil, anlamazsın benim işimden! Kaç yıldır burada çalışıyorum biliyor musun? Fıçı ustası, çilingir ustası, dahası var... Çekil yanımdan pire! Ben burada yonga taşıırken anandan süt bile emmiyordun sen, şimdi de gelip başımıza kumandan kesildin! Ortalıkta dolaş dur... Karıştır her yeri...”

“Senin tecrüben vız gelir bana! Senin gibi eski işçi olduğunu söyleyip zarar vermek isteyen çok adam gördük biz... Ne anlarsın üretimden, işçi sınıfından!”

Yumruklarını sıkarak bar bar bağırıyordu Savelyev. Kirli yüzü, dökülen kıyafetiyle zincire vurulmuş bir çoban köpeğini hatırlatıyordu.

“Hadi oradan, enayi...”

Oradaki işçiler bir yandan çalışıyor bir yandan da ikisini kızıştırıyorlardı.

“Vur Çumalov, vur gözüne!..”

“Vur Çumalov, hizaya getir ihtiyar!”

Toparlandı Gleb. Aletleri bıraktı tezgâhın üstüne. Kocaman, keyifli bir kahkaha koyuverdi:

“Enayi ve gevezeyim ben! Şeytan götürsün beni!.. Kızma baba... Ellerim hareketsizlikten uyuştu, onun için azgınım böyle...”

Başka bir atölyeye doğru hızlı adımlarla uzaklaştı.

Döner fırının onarımı bitmek üzereydi. Havai hat çoktan onarılmış, işlemeye başlamıştı bile. Ama iskeledeki yük depolarına giden hat henüz hareketsizdi. Oradaki vagonetler, çelik tellerin üstünde asılı bekliyordu. Korunma ağı bırakıldığı gibi bakımsız kalmış, küf bağlamıştı. Büyük kuledeki kocaman beyaz kadranlı saati de onarmışlardı. Üç yıl boyunca çalışmayan bu saat artık işliyordu. Geceleri spot lambalarla aydınlatıyorlardı saati. Böylece bir kilometre uzaktan bile saatin kaç olduğunu görmek mümkün oluyordu.

Fıçı atölyesi de onarılıyor, çalışmaya hazır hâle getiriliyordu. Tezgâhlar düzeltiliyor, eski kalıntılar, pislikler temizleniyor, vagonetler depolardan atölyeye perçin çivisi taşıyordu. Savçuk, toz toprak içinde ve terden sıırılsıklamdı. Bağırıyor, küfürler savuruyor, atölyedeki öbür işçilerle omuz omuza çaba gösteriyordu.

Gleb her gün mutlaka makine bölümüne uğruyor, bir göz atıyordu. Ona en çok keyif veren yer bu atölyeydi. Yukarıdaki camlardan içeriye süzülen gün ışığını, camların temizliğini, madenlerin parlaklığını, dizel motorların gümüşlü ışıltılarını, levyelerin tıkırtısını, küçük çekiçlerin görünüşünü seviyordu... Madenin bu genç ve katı sesli türküsü, bu içine huzur veren aydınlık, yağ ve petrolün sıcak kokusu keyiflendiriyordu onu. Hepsinin sesini kendi yüreğinde duyuyor, yankılarını her gittiği yerde arıyordu âdeta. Makine bölümünün dışındaki, bu dört duvarın dışındaki her şey önemsizdi onun gözünde. O, dışarıda kalan şeylere çabucak yok edilen pislik yığınlarına bakar gibi bakıyordu bu yüzden.

Durup büyük bir hafiflikle uçuşan kayışları, döner kalıpları, dişli-leri uzun uzun seyrediyor, onların tıkırtısıyla kendinden geçiyor-du. Orada, zamanın dışında, düşüncenin dışında, destek almak ihtiyacını duymadan geziniyordu.

Böyle dalgın anlarında onu hep Brinza'nın sesi uyandırır-dı. Brinza koluna girer, sessizce atölyenin dibine, cam kenarına sürüklerdi onu. Oradan dışarıya bakınca, masmavi gökyüzü ve uzaktaki dağların dumanlı tepeleri görünürdü.

Brinza da değişmişti. İlkbaharda, cepheden dönüşünde gör-düğü Brinza değildi artık. Başındaki kasket, yine o burnuna ka-dar indirdiği aynı yağlı kasket, burun aynı burun, çene aynı sivri çene, bıyık aynı bıyık ama Brinza aynı Brinza değildi. Gözleri de-ğişmişti. Brinza'nın gözleri şimdi daha soğuk, daha bir güvenli, daha bir ısıtılıydı. Artık bağırıp çağırmıyordu Brinza. Sessizce, bütün dikkatini vererek dinliyordu insanları ve makinelerin tıkırtısını.

Her seferinde, ne zaman karşı karşıya gelseler şöyle başlardı konuşma:

“Evet, anlat kumandan!”

“Evet, anlat arkadaşım!”

“Sonra?”

“Devam edeceğiz Brinza.”

“Kafamızı gözümüzü yarmayacağız, değil mi?”

“Ne? Deli misin be! Benim budala dostum, Partiye girmelisin sen. Aklın açılacak o zaman.”

“Kumandan, al şu Partini, git yanımdan. Benim gözüm ma-kineden başka şey görmezken Partiyi ne yapayım? Parti ayrı, makineler ayrı. Parti nedir bilmem ben, makineleri bilirim ama. Makine dediğin işlemeli. Ben gevezeliği sevmem kumandan, var git yoluna!”

Her seferinde Brinza konuşmayı tam bu noktada keser, çevik adımlarla uzaklaşırdı. Hafif kambur yürürdü. Dizel motorların arasında kaybolur, bir daha da görünmezdi.

Gleb çimento tozuna bulanmış binaların arasında, onarım için koşuşan işçilerin yanında dolaşırken mühendis Kleist'e rastladı. Kleist'in sık sık gözünün içine bakması kaç zamandır şaşırtıyordu Gleb'i. Mühendis'in bakışlarında sorularla yüklü bir heyecan okunuyordu. Kleist usulca koluna girdi Gleb'in. Kemerlerin üstündeki yola çıktılar birlikte. Eskiden bir gece, çok başka şartlar altında karşı karşıya geldikleri köprüye ulaştılar.

Aşağıdan dizel motorlarının homurtulu sesi geliyordu kulaklarına. Toprağın altındaki yuvalarında dinamolar yankılanan titreşimlerle inliyordu. Aşağıya bakınca minicik birer siluet gibi görünen işçilerin oradan oraya telaşlı adımlarla gidip geldikleri fark ediliyordu. Sac levhaların gıcirtısı kuşların sesini andırıyor, çekiç sesleri davul gürültüsünü hatırlatıyordu. Binaların pencere-lerinde o eskiden göze çarpan kırılmış camların kapkara bıraktığı boşluklar yoktu artık. Şimdi bütün camlar takılmıştı. Güneş kızıl bir alevi andıran yansımalar yapıyordu camlarda.

Aydınlık, berrak ve güneşli bir sonbahar havası vardı. Tabiat yemyeşildi dört bir yanlarında. Beyaz martılar körfezde uçup duruyorlardı. Her yerde, ayaklarının altından gelen bir inilti hâlinde yayılan bir ürperti içindeydi toprak. Bu, makinelerde ve havai hattı bağlayan çelik tellerdeki titremeydi aslında.

Fabrikanın bacaları gökyüzüne, aynı atılışla seksen metre yükseğe şahlanmışlardı yine. Kocaman, masmavi silindirler. Açık bekleyen soğuk ağızları toprağın altında kaynayan, alevlenmeye hazırlanan ateşi haber veriyordu.

Gleb içten gelen bir yakınlıkla Kleist'in omzuna vurdu. Gülüyordu:

"Evet teknisyen yoldaş, hangi budala derse ki 'Ben kuvvetim', artık biliyoruz, bu adam tam budala değildir, yarı yarıya kurtulmuş adamdır. Akıllı budala yani. Biz komünistler, belki bu budalalar gibi hayal düşkünüz, ama böylesi de hiç olmamaktan iyidir... Siz ve biz, hepimiz, şu güzel ve büyük makineyi çalıştıracğız, Ekim Devrimi'nin yıldönümünde üstelik."

Kleist gergin yüzünde beliren gülümsemeye rağmen Gleb'in alıştığı ciddi havasından bir şey kaybetmeden baktı ona. Sonra elini uzattı Gleb'e. Kuvvetle sıktı onun elini.

"Çumalov, daha önce size ve diğer işçi arkadaşlarıma karşı işlediğim ağır suçu bağışlayın... İnsanları fütursuzca işkenceye ve ölüme gönderdiğimi hatırladıkça bunalıyorum, huzursuzum..."

Kleist'in Gleb'e bakışında bağışlanmasını isteyen umutlu bir bekleyiş ifadesi, ama bunun yanı sıra da gözle görülür bir tedirginlik vardı. Elleri titriyor, sürekli kafasını sallıyordu.

Gleb, bir an, iğneli anlamlar yüklü gözlerle baktı ona. İnatçı bir kasılmayla şekillenen yüzü kısa bir an, bir ceset hareketsizliği içinde kaldı. Ama çok kısa sürdü bu. Sonra güldü Gleb. Dişleri parlıyordu:

"Teknisyen yoldaş, unutalım geçmiş. O devirde insanlar birbirini boğazlıyordu. Artık başka şeyleri hatırlayın, daha iyi; eğer karımı ölümden kurtarmamış olsaydınız kemikleriniz çoktan çürümüştü. Bizden birisiniz şimdi. Değerli bir kafanız, altın değerinde hünerli elleriniz var. Siz yardıma gelmeseydiniz hiçbir şey yapamazdık burada... Sizin yönetiminizde ne güzel ve büyük bir iş yarattık, görüyorsunuz!..."

"Çumalov, dostum, bütün bildiklerimi, bütün tecrübemi, hayatımı bile seve seve veririm yurdumuz için. Sizinle birlikte yaşadığım hayatın dışında başka bir hayatım yok, birlikte yeni bir uygarlık, yeni bir kültür için giriştiğimiz mücadeleden başka iş kabul etmiyorum ben."

Ve Gleb, ilk defa Kleist'in gözlerinin dolduğunu, bu gözlerin derininde şimdiye dek hiç rastlamadığı yeni anlamların dalgalandığını gördü. Bu dalgalar gözlerin sahibini de aşıyordu, öylesine büyüktüler...

Gleb gülerek elini sıktı mühendisin.

"Herman Hermanoviç, dost olalım sizinle..."

"Evet, dost olalım Çumalov..."

Kleist, bastonuna yaslanarak, titrek ama güvenli adımlarla uzaklaştı oradan.

Temizlikten sonraki günlerde de evde yatmamaya başladı. Daşa, Miyekova'nın yanında kalıyordu. Miyekova'dan bir mektup almıştı:

“Konuşuyorum, dolaşıyorum ama, inan ki Daşa, çok hasta hissediyorum kendimi. Görünüşte bir şeyim yok. Yok ama ne dünyayı göreceksin, ne etrafa kulak verecek hâlim var. Gün boyunca kovalanan bir av hayvanı gibiyim. Geceleri kâbus görüyorum. Daha üç gün böyle giderse yıkılıp gideceğim, fark ediyorum bunu. Mutlak hastalıktan. Ancak sen destek olabilirsin bana, sen bana kuvvet verebilirsin. Arkadaşlığını esirgeme benden. Gel bir süre, hani ben şöyle düzelinceye kadar yanımda kal. Şimdi vakit gece yarısını geçiyor. Sergey'in odasındayım. O da bitkin, yılgın. Fakat her zamanki gibi korkusuz, direniyor. Bir çocuğa bakar gibi bakıyor bana. Bıraksam sabahlara kadar uyumadan bekleyecek başımda. Odasından gitmek istesem koridora bırakmıyor beni. Ara kapıdan götürüyor odama. Böyle günlerce uykusuz kaldığını gördükçe içim titriyor, hastalanmasından korkuyorum. Gittikçe değiştiğimi fark ediyorum, bilemiyorum nedir? Fakat sen yanıma gelirsen, birkaç gün yanımda kalırsan düzeleceğim. Her şey düzelecek.”

Mektubu aldığı günün akşamı Daşa eşyasını koltuğunun altına sıkıştırıp çabuk adımlarla şehre yürüdü. Eve birkaç parça çamaşır ve öteberi almak için uğramıştı zaten. Oturup bir akşam çayı bile içmedi Gleb'le.

“Artık biraz kendine bak Gleb. Tek başına kalıyorsun. Şimdi eşyalarımı almaya geldim, taşınıyorum.”

Gleb şaşkın gözlerle baktı ona. Önündeki hesabı yarım bırakarak:

“Yirmi beş daha... Dur hele. Bir şey söylemedin bana: Nereye götürüyorsun eşyani? Nereye taşınıyorsun?”

“Boş vaktinde çık gel Miyekova'nın odasına. Birlikte kalacağız onunla. Bitkin halde Miyekova. Düzelmesine yardım etmeliyim.”

“Kaç gün ayıracaksın bu işe?”

“Bilmiyorum. Partiden ayrılmaması için ne gerekliyse yapmalıyım.”

“Doğru. Şu temizlik hikâyesinde bir sürü budalalık ettik.”

“İşte gidiyorum şimdi. Çabuk döneceğimi de sanma. Ne olup bitecek, kestiremiyorum.”

El sıkıştılar. Sustular sonra. Şaşkıncı ikisi de. Gülüşlerinde bile birbirlerine anlatamadıkları sözler gizliydi, bakışlarında cevabı verilmemiş soruların yansıması vardı. Öylece, el ele ve gülerrek, hiç konuşmaksızın baktılar birbirlerine. Aslında söylemeye cesaret edemedikleri şeyleri bakışlarında yaşıyorlardı.

“İşte gidiyorum şimdi.”

“Git öyleyse... Mutlak gerekiyorsa bu, git tabii...”

Bahçedeki tahta çitin kapısına kadar götürdü onu Gleb. Orada tekrar elini tuttu Daşa'nın. İkisi de hiç konuşmadan gülümsüyordu. Gleb, Daşa'nın her günkü gibi gitmediğini biliyordu. Bu defa birlikte yaşadıkları yılları da alıp götürüyordu Daşa. Belki de hiç dönmeyecekti. Belki şimdiki bakışlarında, birlikte yaşanmış eski güzel günlere acılı bir özlem, ilerideki yaşanacak yeni günlere sevinçli bir atılış vardı. Gleb artık ona baskı yapamayacağını iyi biliyordu. Mesela, hiçbir zaman şunu söyleyemezdi: ‘Daşa, izin vermiyorum gitmene. Miyekova’dan daha çok ihtiyacım var sana. Sensiz olunca, evsiz barksız hissediyorum kendimi. Sensiz yatağım soğuk, günlerimin tadı tuzu olmuyor.’

Böyle sözler edemeyeceğini biliyordu. Daşa onun üstünlüğünü çekip almıştı elinden. Şimdi, karşısında sadece bir kadın değildi Daşa. Ona eş güçte bir insandı. Yılların eziyetini, acısını sırtında korkmadan, ezilmeden taşımış bir insandı. Daşa karısı değildi sadece. Evinden, yuvasından kopmuş, artık kocasına eski bağlarla bağlı olmayan güçlü bir kadındı. Biraz sonra kopup gidecekti yanından, bir daha dönmeyecek ve ona başka kadınlar kadar yabancı ve uzak olacaktı. Şimdiye kadar aynı odada yaşamışlardı Daşa'yla, önce ayrı köşelerde, daha sonra aynı yatakta koyun koyuna uyumuşlardı. Ama Gleb en önemli şeyi hiç çıkarmamıştı

aklından: eski Daşa'nın artık yaşamadığını unutmamıştı. Ve şimdi, bu karşısında duran başka kadın bile ondan kopacak, gidecek ve geri gelmeyecekti.

Aralarındaki son bağ Niyurka'ydı. Niyurka'nın ölümü bunu da koparmıştı. Çocukları öldüğü zaman ikisi de çaresizce birbirlerine sığınmışlardı. O günler, aşklarının ilk günleri gibi dolu ve severek yaşanmıştı. Sonra Partideki ayıklama devresi, endişeli günlerle geçen uzun bir devre çıkmıştı karşılarına. Gleb fabrikaya, Daşa da Kadın Kolu'na sımsıkı sarılmışlardı. Gece karanlığında eve dönüp de baş başa kalınca ikisi de Niyurka'nın ölümüyle ortak hayatlarının temelinden sarsıldığını hissediyordu. Artık kaderlerini başka türlü kurlmaları gerekiyordu. Kendi mutlulukları için vakit kalmamıştı ellerinde. Böyle bir hayal, peşinde koştukları büyük amacın özüne ihanet sayılacaktı. Ayıklama işleminden sonraki günlerde Miyekova hastalanıp yatağa düşünce geçici olarak Kadın Kolu'nun başına getirilmişti Daşa. Parti Komitesi'nde herkes şöyle yoruyordu onun durumunu:

“İşte, sonunda hak ettiği yere gelip oturdu Daşa... Aslında orayı çekip çeviren Daşa'ydı zaten...”

Daşa da ötekiler gibi kısa bir süre sonra geçici başkanlıktan Kadın Kolu'nun gerçek başkanlığına atanacağını biliyordu.

Ve Gleb şimdi ona, bu ayrılış anında, içinden geldiği gibi kocaman sözler söylemek istedi. Ne söylemeli? Hemen söylemek zorundaydı. Bu anda söyleyemezse bir daha hiç söyleyemezdi. Ama konuşmak korkutuyordu Gleb'i. Daşa onu dikkatle, Gleb'e rahatsızlık veren bir uyanıklıkla dinlemeyi bilirdi. Fakat iş cevap vermeye gelince hep kendi diliyle cevap verirdi Daşa. Bu cevap Gleb'i doyurmaz, hatta acı verirdi.

“Git öyleyse, küçük Daşa... İkimizin hayatından bir şey anlamadım ben... Şeytan bile şaşırır aklını... Sanki her şeye yeniden başlamak gerekiyor...”

Daşa onun avucundan çekti elini. Alnı kırışmıştı, bakışlarında soran bir ifade belirmişti:

“Neden anlamıyorsun Gleb? Eski Daşa olamam ki artık ben! Yatakta sana tavuk gibi sokulan bir kadın olamam artık. İstersen kendine göre bir kadın bulursun... Şu dünyada budala kadından bol ne var...”

“Böyle hakaret yağdırma bana!.. ‘Artık sevmiyorum seni’ de, bitsin bu iş, daha iyi...”

Daşa’nın alnında kırıışıklar çoğalmıştı. Tedirginlik çökmüştü bakışlarına.

“Doğru olduğunu söylersem Gleb?.. Seni sevmediğimi söylersem?..”

Gleb çaresiz bir ifadeyle gülmeye çalıştı. Dili, dudakları kurumuştı.

“Bitti diyeceğim o zaman ve bir nokta koyacağım yanına. Yapacak başka şey yok çünkü. Kaba kuvvet de bir şey yapamaz buna, sevgi de. Acı da çeksem, tek başıma olurum... Fakat ‘seni sevmiyorum’ sözü yalan...”

“Bilmiyorum ki Gleb. Belki hiçbir erkeği sevmiyorum... Seviyorum belki... Yok yok, seviyorum seni, doğru... Ama başkalarını da seviyorum... Bilmiyorum Gleb... Her şey o kadar karışık ki! Bundan böyle başka gözlerle bakmalıyız aşka, başka türlü anlamaya çalışmalıyız... ama nasıl? İşte gidiyorum Gleb...”

Gleb dudaklarının kuruduğunu, yüreğinin büyük bir kederle dolduğunu hissetti. Onlardan geriye kala kala boş, örümcek bağlamış bir kederli odacık kalmıştı. Daşa’nın uzaklaşacağı yoldan başka bir şey görmüyordu Gleb.

“Hadi, git küçük Daşa!.. Yoksa rezalet çıkaracağım burada...”

Henüz birkaç adım uzaklaşmıştı Daşa, karşı sıradaki kulübesinden Motya çıktı. Kocaman bir ördeği andıran yürüyüşüyle, yeni bir bebeğe şiş karnıyla, mermer katılığı içindeki yüzüyle, altları çökmüş ve morlaşmış gözleriyle bakıyordu onlara. Eliyle işaret etti uzaktan:

“İşte gidiyor... sürtmeye gidiyor... bekâr oldu... Kocaların en iyisi elinin altında, sen bir işe yaramıyorsun ama... Elime düşseydin gösterirdim sana!.. Kadın dediğin çocuk doğurur, bu dolaşı-

yor ortalıkta, şeytan mıdır nedir? Koltuğunun altına almış bohçayı, kocasını bırakıp gidiyor... Bütün karıları kocalarının dizi dibine yatağa bağladım ben, emrederdim hepsine: 'Çocuk doğurun bakalım' derdim!.. Başka şey neyine gerek senin, gir kocanın koynuna, doğur sonra çocuğunu... iyi ana ol... İşte benim karnım, her yıl şişirteceğim bunu böyle, görürsünüz... Kadınım ben, siz de köşenizde kuruyup gideceksiniz..."

Daşa yanına gitti Motya'nın. Serbest kalan kolunu dayadı onun boynuna, katıla katıla gülüyordu:

"Amma geveze ördeksin ha! Bakınca insan gıpta ediyor sana. Kadın değilsin sen, habire şişiyorsun..."

Motya'nın karnını okşadı.

"Dinle, şu hiç sevmediğin Kadın Kolu'na gideceğim şimdi, cırılçıplak soyunacağım ve başlayacağım bağırmaya: 'Kızlar, iyi seyredin beni, Tanrı'nın anasıyım ben!' diyeceğim."

İkisi de gülüyordu. Gleb bile gülüyordu onları seyrederken.

Daşa koltuğunun altında bohçası, kenarında yeşilliklerin bitişiği dar yolda, duvar boyunca yürüyordu. Gleb onun bir an dönüp kendisine el sallayacağını umdu. Dönmedi Daşa. Başındaki kırmızı eşarp yeşilliklerin arasında bir-iki defa görüldü, beton duvarın gerisinde kayboldu sonra. Her gün böyle uzaklaşırdı Daşa. Geceleri de çok geç saatlerde dönerdi. Çoğu zaman şehir dışında görev verirlerdi ona. Günler ve geceler boyunca dönmediği olurdu. Kazak kasabaları henüz tekin değildi. Dağda eşkıyalar hâlâ kol geziyordu. Daşa'nın her şehir dışına çıkışında Gleb yüreğinin kalktığını hissedirdi. Şimdi, birdenbire her şey şekilsizleşiyor, rengini kaybediyor, bulanık ve kederli bir kılığa bürünüyor: Odaları, bu çitle çevrili daracık yol, bu arkasında Daşa'nın kaybolduğu beton duvar, hepsi sıkıcı bir şey olup çıkıveriyordu. Çevresindeki her şey bir hapishanenin dört duvarı gibi üstüne çöküyordu. İçerideki boş oda neye yarayacaktı şimdi? Bu bahçeyi çevreleyen tahta çit neye yarayacaktı? Bohçası koltuğunun altında, çekip gitmişti Daşa. Geriye dönüp bakmamıştı bile. Bir yabancıyla konuşur gibi konuşmuştu Gleb'le. Geri gelmemek üze-

re gitmişti, Gleb bunu biliyordu. Daşa'nın artık olmadığını, tek başına kaldığını biliyordu. Niyurka ölmüştü ve Daşa yoktu artık. Tek başınaydı şimdi. Ne biçim hayat bu! Bir değirmendi hayat, her şeyi; insanları, kaderlerini, alışkanlıklarını, aşkları, her şeyi öğütüyor, dağıtıyordu.

Yan yan bakıyordu ona Motya. Gebeliğin şişirdiği gözlerinde sevinçten mi, kederden mi belli olmayan yaşlar vardı. Küçük kıvılcımlar gibi titreşerek yanaklarından süzülen yaşlar:

“Ah Gleb!.. Siz ikiniz, nasıl acı veriyorsunuz bana bir bilsen! Bu kadar bedbaht mısınız? Daşa çekip gitti yuvasından... Küçük Niyurka öldü... Ve sen hurdasın Gleb... Miyavlayan bir kediden farkın yok. Ailesiz kaldın, bir başınasın şimdi. Sakın şikâyetçi olma Gleb. Ateşle oynarsan sonu böyle olur! İkinizin arasındaki ateş yaktı Niyurka'yı. Çok acı veriyorsunuz bana Gleb!..”

Piposunu ateşledi Gleb:

“Önemli değil Motya... Ateş iyidir; insan nereye gittiğini iyi bilirse, gözünden, ayağından kuşkusu yoksa, yanmaktan korkmaz. Mücadele ediyoruz, yeni bir dünya kuruyoruz kendimize, işler yolunda Motya. Ağlama. Her şeyi yeniden ve o kadar güzel kuracağız ki, sonunda biz bile bunca mücadeleden nasıl olup da yenik çıkmadığımıza şaşacağız...”

“Gleb! Kendi ellerinle yıktın yuvanı sen...”

“Ne yapalım, yenisini kuracağız Motya... Eskisi yıkıldıysa sağlam değildi demektir... Nasılsın sen? Ne zaman doğuruyorsun bakalım?”

Motya'nın gözlerinin içi gülüyordu şimdi, yüzünde mutlu ürpertiler geziniyordu.

“Bir aya kalmaz Gleb... İsim babası olacaksın çocuğumun, bilmiş ol.”

“Harika!.. Tam bana göre bir iş bu. Şartım var ama! Papazı görürsem, yakalar vagonetlerden birine tıkarım, havai hattan odun deposuna kadar gezdiririm onu. Çocuğun doğsun hele, bak nasıl keyifli bir şenlik düzenliyorum, göreceksin... Dünyamıza gelen küçük misafiri işçilerin maskotu yaparız...”

Mutluydu Motya. Gülüyordu. Gleb kendi odacığına dönmedi. Fabrikaya doğru uzanan dar yoldan aşağıya indi.

3. KUZEYBATI RÜZGÂRLARI

Ekimin son günlerinde hiç beklenmedik olaylar yaşandı.

Şıram'ı 28 Ekim gecesi tutuklayıp içeri tıktılar. Aynı gece Planlama'da ve fabrika müdüriyetinde görevli bir kısım teknisyen de tutuklandı. 30 Ekim'de Partinin militan üyelerini şaşkına çeviren gelişmeler ve değişiklikler oldu. Yitki, Bölge Merkez Komitesi emrine alındı. Badin, Bölge Planlama Merkezi'nin başına getirildi. Çeka başkanı Çibis ise çok uzağa, Sibiry'a da bir yere gönderildi.

Aslında bunlar uzun süreden beri beklenen olaylardı. Halk ve Parti üyeleri arasında bu konuda fısıltılar, söylentiler dolaşıyordu, belirli bir tedirginlik vardı. Olayların böyle gelişeceği biliniyordu. Şaşkınlık, olayların üst üste patlak vermesinden değil, taşıdıkları gerçeklik yüzünden doğdu.

Sergey her sabah erken kalkıp Parti Komitesi'ndeki görevinin başına gidiyordu. Koluna o eski, yıpranmış evrak çantasını alıyor, dalgın, derinlerinde gizli sorular yanıp sönen gözlerini etrafta gezdirerek yürüyordu. Partinin kendisine verdiği görevleri dikkatle ve eksiksiz olarak yerine getiriyordu. Propaganda Servisi'ndeki günlük çalışmasını hiç aksatmıyordu. Hazır bulunması şart olmayan toplantılara bile katılıyor, çalışmaları izliyordu. Hiç kimseye kendi durumunu açıp şikâyetçi olmamış, Partiden atıldığı için kimseye gidip yardım dilememişti. Bütün bunları önemsiz şeyler olarak kabul ediyor, çalışma programına uygun günlük işlerin en önde düşünülmesi gerektiğine inanıyordu. Ayıklama Komisyonu'na adını atmamıştı bir daha. Hiçbir sorumlu militandan kendisini desteklemesini istememişti. Dengesini kaybetmemiş, şikâyet etmemişti. Fakat tepesi çıplak başı daha da ağırlaşmıştı şimdi, gözlerine artık hiç sönmeyen acılı bir derinlik gelip yerleşmişti.

Ayıklama Komisyonu'nun kendisini Partiden çıkarırken gösterdiği gerekçeyi vermişlerdi ona. Dikkatle okudu bu kâğıdı.

KONU:

İVAGİN, Sergey İvanoviç, Parti üyesi. Girişi 1920. Eski Menşevik, entelektüel.

KARAR

Tipik bir entelektüel ve Menşeviktir, Parti Teşkilatı üzerinde moral bozucu etkisi yüzünden çıkarıldı.

Daşa getirmişti bu gerekçeyi ona. O sırada Propaganda Servisi'ndeki masasının başındaydı Sergey. İşçi kooperatifleri konusunda açılacak seminerde okuyacağı tezleri yazıyordu. Daşa dikkatle bakmıştı Sergey'e. Gittikçe büyüyen bir merakla onun ne yapacağını bekliyordu. Sergey'i ilk defa bu kadar endişesiz ve sakin görünce şaşırmıştı. Onun neden sustuğunu, neden aldırmadığını bilmek istiyordu.

"İvagin yoldaş, derhal başvurmalsınız yeniden. Vurdumduymazlık iyi değil. Derhal müdahale etmeli ve karşı hücumla geçmelisiniz."

Dolu gözlerle gülümsedi ona Sergey. Ve çantasından bir tomar kâğıt çıkarıp gösterdi:

"Yeniden başvurdum Partiye Çumalova yoldaş. İşte gönderdiğim mektubun ikinci nüshası. Yitki'ye verdim mektubu. Parti Komitesi de kendi yönünden bildirecek durumu."

"Geniş bilgi verecek bir açıklama gerekiyorsa, ben hazırım. Şimdi yazarım. Sizin Partiden çıkarılmanızı havsalam almıyor, müthiş bir yanlışlık bu. Sizi ve Miyekova yoldaşı atamazlar Partiden. Hakları yok böyle bir densizlik etmeye."

"Çumalova yoldaş, böyle bir açıklamayı gerekli görüyorsan yaz, Yitki'ye ver."

Sergey ayağa kalktı. Sıkılğan bir tavırla gülümsüyordu. Elini uzattı Daşa'ya:

“Parti üyesi olduğumu, militan olduğumu aklımdan hiç çıkarmıyorum ki... görevimi eksiksiz yapmak zorunda olduğumu hiç unutmuyorum.”

“Doğru İvagin yoldaş. Ama canlı olmalısın biraz. İnsanları ayaklandırmalısın, uyuşuk bırakmamalısın. Oturup beklemekle olmaz.”

“Bunun yararlı olacağını sanmıyorum şimdi. Gerekirse elbette kalkacağım ayağa, sonuna kadar yürüyeceğim.”

Daşa tekrar baktı ona. Yüzündeki şaşkınlık ifadesi biraz daha büyümüştü şimdi. Gülümsedi Sergey’e. Sonra hızlı adımlarla çıktı odadan.

Polya sanatoryuma yatırılmıştı. Zaten Daşa onun yanına yerleştikten sonra Sergey görmeye gitmemişti Polya’yı. Polya eskisi gibi seslenmemişti ona, ara kapıyı açıp girmemişti odasına, arayıp sormamıştı Sergey’i ve onun yatağı başında uykusuz geçirdiği saatleri unutmuştu Polya. Sergey onun sık sık sesini duyuyor, genç kadının Daşa ile konuşmasına istemeyerek de olsa tanıklık ediyordu. O, kendi odasında sessizce geziniyordu. Kendi kederiyle baş başa kalmıştı. Ama Polya’nın kahkahalarını her duyduğunda içine bir mutluluk, bir hüznü keyif gelip yerleşiyordu.

Artık Sergey’in gözünde önemli olan tek şey vardı: Parti ve Partinin yükselmesi. Özel hayat bütün değerini yitirmişti. Karşılığını görmeyen bir aşkla çarpan yüreği, atan damarları önemli değildi artık. Düşündükleri de önemli değildi. Bütün bunlar, uğursuz bir geçmişin kalıntılarıydı beyninde. Bunlar ona babasından, çocukluğundan, entelektüel romantizminden miras kalan şeylerdi. Bu geçmişi kökünden kazımak, benliğinden söküp atmak istiyordu. Beyninin bütün hasta hücrelerini öldürmek, yok etmek istiyordu. Sadece Parti yaşamalı, bütün enerji Parti uğrunda harcanmalı; Parti yaşatılmalıydı. Yeniden Partiye alınsa da alınmasa da değişmeyecekti Sergey’in inançları. Sergey İvagin tek olarak yaşamıyordu. Sadece Partiydi yaşayan ve Sergey o büyük bütünün bir zerresiydi.

O gün eski acılı günlerinden birini tekrar yaşadı Sergey.

Yitki'nin odasında müthiş ve boğucu bir sessizlik vardı. Oysa kalabalıktı içerisi. Badin, Gleb, Daşa, Lukava ve Çibis orada toplanmışlardı. Sıkışık bir şekilde, âdeta omuz omuza oturmuşlardı. Sergey havanın iyice gerildiğini, büyük bir patlamaya gebe olduğunu seziyordu. Hepsi düşünceli, soğuk, ciddi görünüyorlardı. Bütün meseleler hiç tartışmaya girilmeden konuşuluyor, çabuk kararlar veriliyordu. Yitki'nin donuk sesi duyuluyordu sadece:

“Bu tasarıya itiraz eden var mı? Yok. Kabul edildi. Demek ki yıldönümü şenliklerini kutlamak için hazırlanan plan şu: Kutlayıcılar gruplar hâlinde mahallelerde toplanıp...”

Sert bir şekilde elini havaya kaldırdı Lukava. Yitki'nin sözünü kesti:

“Yeter. Ezbere biliyoruz bunları. Sonra ne var?”

Gleb de kalkmıştı ayağa. O da elini Yitki'ye doğru uzatmıştı.

“Bırak Çumalov, mesele halledildi. Artık konuşmak gereksiz. Bu kadar.”

“Ne demek ‘bu kadar’? Üretim kahramanlarına ön planda yer verilmesine itiraz ediyorum. Bu kaldırılmalı. Üretim kahramanları nerde? Yok böyle şey! Kahraman olmak için hangi büyük işi gerçekleştirdiler? Yoldaşlar, gereksiz bir şey bu... Kendim için konuşmuyorum sadece... İtirazlarımın zabıtlara geçirilmesinde ısrar ediyorum ayrıca!”

“İtirazların yersiz Çumalov... Saçmalıyorsun, bizim de canımızı sıkıyorsun.”

Çibis yine sessiz, uyukluyor mu düşünüyor mu belli olmayan o alışılmış haliyle dinliyordu konuşulanları.

Badin masaya yaslanmış, sessiz, âdeta sağır bir görünüş içindeydi. O kadar ki, en şiddetli sarsıntıda bile sarsılmayacakmış, hiçbir şey hissetmeyecekmiş gibi duruyordu. Daşa gülüyordu. Al al olmuştu yanakları, bu bekleyiş onu ürpertiyor olmalıydı. Yüzünde bağırmak isteyen bir insanın gergin ifadesi okunuyordu.

Badin dumanlı gözlerini Gleb'e çevirdi. Oturduğu iskemleye yaslandı ve elini Gleb'in sol böğrüne bastırdı:

“Bu ne peki?”

Badin'in parmakları onun göğsündeki kırmızı bayrakla oynuyordu.

"Bu..."

"Alçakgönüllülük taslamamalısın sen. Mesela Sergey İvagin olsaydın, yani utangaç bir entelektüel olsaydın bu tavrını olağan sayabilirdik, gerçeğe uygun düşerdi. Sana yakışmıyor ama."

Kan beynine çıkmıştı Gleb'in. Gözleri dolmuştu. Bir adım geriye çekti kendini.

"Başkan yoldaş, şu akıl hocalığından vazgeçmelisiniz. Önemli bir noktayı belirtmek zorundayım: Sizin göreviniz madalya ve rütbe düşkünlerini hizaya getirmektir. Eğer her şeyi anlamsız sözlerin, türlü çeşitli soytarlıkların üstüne kurmaya kalkarsak işimiz var demektir. Badin ve Lukava yoldaşların teklifine karşıyım ben, sonuna kadar da karşı duracağım. Badin yoldaşın 'kahramanlık' titrine ihtiyacı varsa Parti kartına yazıverin gitsin o zaman, başka yerde daha yetkili görevlerde çalışsın."

Yitki elindeki kalemi sinirli hareketlerle masaya vuruyordu. Burun delikleri alabildiğine genişlemişti.

"Toplantı bitmiştir yoldaşlar... Toplantı bitmiştir. Gereksiz yere vakit kaybetmeyelim."

Lukava bir Gleb'e bir Badin'e bakıyordu. Dudaklarında çocuksu bir gülümseme vardı.

Gleb ilk defa Badin'in kendisine bulanık gözlerle, müthiş bir kinle alevlenen gözlerle baktığını fark etti. Bahar aylarında da zaman zaman aynı gözle bakmıştı Gleb'e. Ama bu ustalıkla gizlediği ve daha çok aralarına yeni gelen adamı küçümseyen bir duyguydu. Bu bakışta ise, anlaşılması güç bir merak, Badin'in kanına çöreklenmiş insanca olmayan bir garip tavır gizliydi. Şimdi Gleb, Badin'in karşısında, ilk karşılaşmalarında olduğu gibi bunaldığını hissediyordu.

"Kendine gel Gleb!.. Böyle koyverme kendini, toparlan biraz!"

Daşa alabildiğine sert bakışlarla dikleniyordu Gleb'e. Onu böyle sapsarı bir yüzle, öfkeyle kendisine bakarken görmek çileden çıkardı Gleb'i, içinde küllendiğini sandığı eski bir acıyı yeni-

den alevlendirdi. Daşa... Badin. Karısıydı Daşa... Demek adamla yatmıştı Kazak kasabasında... Geçitteki eşkıya çetesi... Aynı yatakta geçirdikleri gece... Demek yalan değildi Daşa'nın söyledikleri... Daşa ve Badin... Ve o bütün gücüne rağmen aciz kalıyordu karşılarında.

Yitki tekrar vurdu kalemini masaya:

“Bırakın yahu!.. Sakin ol Çumalov... Mesele kapanmıştır.”

Çibis yarı kapalı duran kirpiklerinin aralığından gözlerini kırıştırarak bakıyordu Gleb'e. Ölgün bir gülümseme vardı dudaklarında.

“Otur Çumalov. Ciddi bir militansın sen. Mesele çıkarma şimdi.”

Badin olduğu yerde hareketsiz bekliyor, bakışlarını Gleb'e dikmiş onu seyrediyordu.

“Derdin nedir Çumalov yoldaş, söylesene?”

Gleb soluyarak ellerini cebine soktu. İçindeki öfkeye hâkim olamıyordu. Yüreğinde müthiş bir eziklik, müthiş bir sızı. Kolları ve bacakları titriyordu. Pencereden güneşli bir deniz, harelerle süslü mavi bir gökyüzü ve bembeyaz bulutlar görünüyordu. Daha fazla tutamadı Gleb kendini. Yumruğunu sıkarak bağırdı Badin'e:

“Pis zampara... Keçi, köpoğlusu!”

Daşa omzunu sıkıyordu Gleb'in, yeşil gözlerinde derecesiz bir tedirginlik ve ürkeklik vardı.

“Gleb, hastasın sen, delisin! Ne ayıp, Gleb!”

Oradakilerin hepsi ufalmış, ezilip büzülmüşlerdi. Hepsi afalamıştı. Sadece Çibis, hareketsiz, bıkkın ve kalın kaşlarının altında gizlediği alaycı bir gülümsemeyle uçsuz bucaksız bir kayıtsızlıkla seyrediyordu onları.

Badin tembel bir kaykılmayla yeniden yaslandı iskemlesine. Sakin, soğuk bir sesle cevap verdi:

“Bak hele! Hepsi bu mu? Tsikeladze gibi neden peşime adam takmadın? Neden yaptıklarımı ispiyonlayacak bir adam bulmadın? Yapsaydın şimdi daha çok şey öğrenirdin hakkımda. Bak, Sergey İvagin senin bilmediklerini de biliyor mesela. Bak, burada

Sergey İvagin, çok ilgi çekici şeyler anlatabilir sana... Ama, hep sıkılıgandır o, anlatmaya dili varmıyor bir türlü. Görüyorsun, kıskançlık daima miyoptur.”

Daşa eli ayağı titreyerek ikisinin arasına, Badin’le Gleb’in arasına girmişti. Fakat gözlerinde o deminki ürkeklik yoktu artık:

“Kendine hâkim ol Gleb. Badin yoldaş gibisini kolay bulamayız. Müthiş çalışkan bir yoldaşımızdır o. Gleb çok yorgun bugünlerde, gece gündüz çalışmak hayli yıpratmış onu. Fabrikayı üretime hazırlamak, o koskoca mekanizmayı harekete geçirmek kolay iş değildir. Yorar, şaşırtır insanı... Siz erkekler, saçma sapan şeyler için hırlaşmaya bayılıyorsunuz anlaşılan! Sıra işe gelince kılınız kıpırdamaz.”

Yitki kalktı ayağa, donuk bakışlarıyla oradakileri süzdü. Onu gözleriyle izleyen Sergey de kalktı peşinden, yanına gitti Yitki’nin. Bir şeyler söylemek istedi ama beceremedi. İçini kemiren şeyi Yitki’ye anlatıp boşalamadı, belirsiz bir işaret yaptı ve çıktı dışarı.

Hava soğuktu dışarıda. Kuzeybatı rüzgârları dağdan kopup şehre doğru esiyor, güneşli dağlarla denizin mavisini arasındaki berrak havayı silip süpürüyordu. Körfezin üstünde kocaman yumaklar hâlinde yüzen bulutlar yavaş yavaş dağılıyor ve dağların tepesinde tel tel olup kopuyorlardı birbirlerinden. Uzakta, şehri aşınca, koyu renkli bulut kümeleri görülüyordu. Dağların tepelerini bu kümeler örtüyordu.

Sergey her zaman yaptığı gibi rıhtım boyunca yürüyordu. Rüzgâr havalandırıyordu saçlarını, içinde bir hafiflik, bir rahatlık duyuyordu.

Deniz kenarındaki iskelelere bağlı filikalar dalgaların akışına uyarak dans ediyordu suyun üstünde. Büyük balıkçı motorları heybetli görünüşlerine rağmen suyun çalkantısında gidip geliyorlardı.

Yitki onun konuşmasını merakla beklemişti. Hiçbir şey söylememişti Sergey. Neden Eğitim Merkezi’nin görevlisi olarak Kitaplıklar Komisyonu’nun toplantısına gitmesi gerekirken Parti Komitesi’ne gitmişti? Evet, hatırlıyordu şimdi... Babası çoktan

ayrılmıştı kitaplıktan. Son defa Veročka gelip aramıştı onu. Kocaman ve nemli gözlerini Sergey'e dikerek anlatmıştı ona:

"Sergey İvanoviç, çok iyi hissediyor kendini babanız... İvan Arsenyeviç çok şaşırtıcı bir adam doğrusu... Söyledi bana... Şimdi hastadır Sergey İvanoviç, kendisini aramanızı söyledi..."

Çocuksu bakışlarını Sergey'den ayırmıyordu Veročka. Sergey onun ağladığını ya da güldüğünü bir türlü anlayamıyordu.

"Sergey İvanoviç!.. Bilseniz, ölecek... ölecek Sergey İvanoviç."

Sonra boşanmış, hüngür hüngür ağladığı hâlde gülümsemeye çalışarak bakmıştı Sergey'in yüzüne ve koşarak uzaklaşmıştı yanından. Sergey arkasından seslenmişti. Veročka dönüp bakmamıştı ama.

Babasının kaderi önemli değildi gözünde. Hayat, karşı koyulması imkânsız bir şekilde ayıklar canlıları. Tarihî gelişmenin bu devasa dalgalanmaları arasında Sergey'in yeri neresiydi? Sergey de ezilecekti belki! Kim bilir belki sonunda Sergey'in yüreği de Badin'inki gibi taşlaşacak, kaskatı kesilecekti.

Partiye yeniden alınacak mıydı Sergey? Yoksa? Her iki halde de bu, onun kaderini etkilemeyecek kadar önemsiz bir şeydi. O çalışmalı, çalışmalıydı. Bir ceset gibi fırlatılıp kenara atıldıysa, bu gelecek günler adına gerekli olmalıydı, tarih buna mahkûm etmişti Sergey'i. İnsanlığın, evrenin akışına koparılmaz bağlarla bağlı değil miydi?

O, geminin güvertesinde gördüğü genç kız delip geçmişti yüreğini. İçinde ağır, vazgeçilmez bir iz bırakıp kaybolmuştu. Şimdi nerededir kim bilir? Aslında fark etmezdi bilse de. Çünkü beyninin hücrelerinde yaşıyordu bu kız, ağır ve anlamlı gözlerle onu seyrediyor, hiç ölmüyor, hiç umulmadık anlarda beyninin hücrelerinden taşarak karşısına dikiliyordu. Bir de Polya vardı. Kahkahalarıyla, yürekliliğiyle, hastalıklı ve uykusuz gecelerle bir acı, bir mutluluk, sönmeyen bir alev olarak oturmuştu yüreğine. Ne yapabilir! Artık gelecekteki günlerde kendi yanında ne Yitki'yi, ne Çibis'i, ne Badin'i görebilecek. Lukava'yı, Daşa'yı da göremeyecek. Gleb, taş bir heykel gibi Cumhuriyet'in her köşesine çalışkanlığı

taşıyacak, yaratıcı kuvvetin yükünü sırtlayacak. Ve o, tarihin bir kurbanı olarak kendi kaderini taşıyacak omuzlarında.

4. DALGALAR

Yitki, Badin ve Fabrika Komitesi'nin üyeleri de Gleb'le beraber tepede tören için hazırlanan yerdeydiler. Fakat aslında tek başınaydı Gleb. Çünkü aşağıdaki insanlar, aşağıdaki kalabalık heyecanla titrerken, bağırırken ve gittikçe çoğalırken tek başına seyrediyordu onları Gleb. Kalabalık orada, Gleb burada soluk alıyorlardı, karşı karşıya.

Tepede nereye baksa rüzgârda dalgalanan sıra sıra bayrakları görüyordu Gleb. Bulunduğu yer bile demir parmaklıklara iliştirilmiş kırmızı çiçeklerle süslüydü. Gleb'in çok yakınına koskocaman bir kırmızı bayrak asmışlardı. Aşağıda toplanan kalabalığın içinde irili ufaklı bayraklar dalgalanıyordu. Biraz ileride, Yitki ile Badin'in hemen yanı başında Fabrika Sendikası'nın getirdiği bayrak vardı. Üzerine bembeyaz harflerle şunlar yazılmıştı:

İç savaşı kazandık.

İktisadi savaşı da kazanacağız.

Gleb önündeki parmaklığın demirlerine sarılmıştı bütün gücüyle. Bacakları titriyordu heyecandan. Yüreği her geçen dakika biraz daha kabarıyordu. Nereden geliyor bu insanlar? Bulundukları yerde daha şimdiden yirmi bin kişi toplanmıştı. Ve arkası kesilmeden geliyorlardı. Çoğalıyordu kalabalık. Karşı tepelerin tozlu yollarında kilometrelerce uzunlukta görünen kuyruklar halinde tırmanıyorlardı tören yerine. Bu insan seli koskoca dağı eteklerden tepeye kadar istila eder, doldurabilirdi.

Biraz sağda, tepenin arka tarafında bir Kızıl Ordu birliği istirahat vermişti. Gleb bir zamanlar onlar gibi basit bir asker olduğunu düşündü. Bir zamanlar... Şimdi buradaydı: Tekrar fabrika işçiliğine dönmüştü. Partinin bölgedeki en önde gelen sorumlularından biri olmuştu üstelik. Fabrika! Nasıl emek vermişlerdi fabrikaya, nasıl kıyasıya mücadele etmişlerdi fabrika için! Fabrika

alabilirdiğine güzel ve güçlüydü şimdi. Bir zamanlar harabeden, bir fare deliğinden farkı yoktu. Ama şimdi dizel motorları gümbürdetiyordu ortalığı, havai hattaki tellerin vınlaması, vagonetlerin gıcirtısı güzel bir türkü gibi ulaşıyordu kulaklarına... Ve fabrika yarın homurdanarak, önce döner fırınlardan başlayan bir gümbürtüyle çalışmaya başlayacak ve bacalarından ilk kara dumanları savuracaktı havaya.

Bu eser insan kalabalıklarının burada ortaklaşa kazanılmış büyük bir zaferi kutlayışını doğrulamıyor mu? Ya Gleb neci bu insan selinin ortasında? Sel mi? Hayır, yaşayan bir dağı andırıyor bu kalabalık. Her taşı yeniden dirilmiş bir dağ... Ne müthiş bir güç bu! Şimdi burada toplanan bu insanlar, bir zamanlar ellerinde kazmalar, kürekler ve çekiçlerle dağın altını üstüne getirmiş, havai hattı yaratmışlardı. Bugünkü gibi günlük güneşlik bir ilk bahar günüydü. O gün düşmana karşı çarpışmış, kan akıtmış ve ölü vermişlerdi aralarından. Şimdi şehirde bütün kış mevsimi boyunca yakılacak kadar odun var. Ve fabrikanın işletmeye açılması için her şey hazır bekliyor. Tersaneler ve çelik dökümhaneleri de açılacak yakında.

Gleb'in cephede, siperlerde yaşadığı ölümlü geceler geride kalmıştı artık. O günlerde ara sıra kendi hayatı için korktuğu olmuştu. Hep Daşa'yı düşünüyordu. Şimdi o günler ve Daşa ne kadar uzakta ondan! Daşa... Yoktu şimdi. Kalabalığa girmiş, kaybolmuştu. Ve artık onu tekrar bulmak mümkün değildi. Önemli değil. Bir zamanlar vardı Daşa, şimdi yok. Uzak ve değerini kaybetmiş anılar hepsi. Gleb bile yok! Sadece her an çatlayacakmış gibi büyük bir heyecanla çarpan insan yüreği var. İşçi sınıfı, Cumhuriyet, yeniden yaratılan hayatın büyüklüğü! Acı çekmeyi, acılara katlanmayı biliyordu bu insanlar, ama güçlü olmanın sevincini duymayı, mutluluğunu yaşamayı da biliyorlardı.

“Çumalov!..”

Mühendis Kleist gelmişti yanına. Sapsarıydı yüzü ve ciddiydi.

“Çumalov, ömrüm boyunca böyle müthiş bir şey yaşamadım ben. Bunu görüp de heyecanlanmamak imkânsız.”

Kleist'in koluna girdi Gleb. İkisi de titriyordu.

"Yenilmez gücümüz var Herman Hermanoviç... Görüyorsunuz, unutulmaz bu... Sizin kişiliğinizde çalışkanlığın sembolünü, bir kahramanı kutlayacağız bugün."

Kleist döndü, öbür tarafa doğru uzaklaştı. Başındaki şapkası dans ediyordu âdeta.

Aşağıda kalabalıklar toplanıyor, vakit geçtikçe büyüyor, büyüyordu. Bayraklar uçuşuyordu rüzgârda. Kocaman kahkahalar kopuyordu kalabalıktan.

Loçak ve Gromada tepedeydiler. Yan yana oturmuşlardı. Loçak, üzerinde siyah meşin elbiseleri, kapkara yüzü, yılların kattığı şapkası, kan çanağına dönmüş şiş gözleriyle Gleb'in onu Fabrika Komitesi'nde ilk gördüğü hâlimden farksızdı. Gromada ise olduğu yerde büzülmüştü sanki. Kas spazmına yakalanmışçasına titriyordu. Baş omuzlarının arasına gömülmüştü, öksürüyordu. Gleb'in kendini rüzgârda savrulan ufacık bir toz zerresi gibi hissettiği bu anda nasıl oluyor da Loçak dimdik ayakta kalabiliyor, hiçbir eziklik ve ürperti duymuyordu içinde? Loçak'la şeytan gel-se baş edemezdi zaten.

"Ee, arkadaşlar... Şenliğimiz başlıyor ha!..."

Loçak şiş gözlerini çevirdi Gleb'e:

"Elbette... Papaza kıزدık, havayı değiştirdik..."

Gromada atıldı söze. Geniş hareketlerle anlatıyordu:

"Tartışmak bile gereksiz arkadaşlar... Çok güzel ve önemli bir iş başardık. İşçiler sınıf şuuruna böyle sahip çıkınca önlerinde dağ olsa vız gelir..."

Gleb yerinde duramıyordu, öylesine heyecanlıydı. Kendini aşağıdaki kalabalığın içine atmak ya da soluksuz kalıncaya kadar bağırarak, bağırarak geliyordu içinden... Böyle olağanüstü dakikaları bir daha nasıl yaşayabilir insan? Bu şimdi karşısında gördüğü insan gerçeğine ulaşmak ve bu anları yaşayabilmek için aylarca didinmemiş miydi?

Badin ve Yitki'nin yanına gitti Gleb. Badin belli bir soğuklukla süzdü onu. Ama kısa sürdü bu gerginlik.

“Törene başlasak iyi olur Çumalov yoldaş. On beş dakika kadar bugünkü durumu anlatırım ben, sonra sen konuşursun. Sözün bitince de işaret verirsin bize. Fabrika düdüklerini çaldıktan sonra okuyacağız mesajları.”

Yitki omuzlarından kavradı Gleb’i:

“Çumalov, dostum!.. Senden ayrılmak hüznü veriyor bana.”

Badin, deminki soğuk tavrıyla uzaklaştı onların yanından. Onun bu kapalı, içe dönük tavrında, bakışlarının soğukluğunda, kinli ürpertilerle buğulanan gözlerinde kendisine olan düşmanlığını tekrar fark etti Gleb. Yüreğinde yine bir sızı, bir eziklik.

Uzaklaştı Badin’den. Aşağıda, şose yolda bayraklı işçi grupları yaklaşıyordu tören yerine. Çalgılar çalınıyor, türküler söyleniyor, adım sesleri yeri göğü inletiyordu.

Yeryüzünde tek adam vardı ki onun yanında bir eziklik kaplıyordu Gleb’in içini, dengesini kaybediyordu Gleb: Badin. Badin, parmaklığa yaslanmıştı, omuzları boynuna yükseliyordu. O da aşağıdaki kalabalığa, insan selinin ayakları altında inleyen, yepyeni bir hayata doğan toprağa bakıyordu. Sıhhatli gövdesinde kaslarından taşan rahatlık, başının dikliği onun kendi gücünün şuurunda olduğunu gösteriyordu. Badin’de bir liderin gururu vardı.

“Arivist!..”*

Gleb dişlerini sıktı, adaleleri bile gerilmişti şimdi.

Sovyetler Evi’nde karşılaştığı manzara iyice hırpalamıştı onu.

Daşa’nın evden ayrılışından sonra gitmişti Sovyetler Evi’ne. Onun Polya’yla ne yaptığını merak ediyordu. Koridor ıssızdı. Merdiven başındaki saat gecenin on birini gösteriyordu o sırada. Odalardan boğuk ve fısıltılı sesler taşıyordu koridora. Uzaklarda bir yerde çay bardaklarının tıkırtısı ve bir ocağın cızırtısı duyuluyordu. Koridor duvarına açık bir kapıdan aydınlık bir gölge vuruyordu: Çibis’in odası.

Polya’nın odası sessizdi. Gleb kapıyı tıklatmaya bile vakit bulamadı. Kapıya yaklaşan ürkek adım sesleri duydu. Polya’nın ayakları çıplak olmalıydı. Yılgın ve ürpertili bir ses duydu Gleb.

* Amacına ulaşmak için her yolu mubah gören kişiler için söylenir. –çev.

“Kimsiniz?”

Ve ansızın açıldı kapı. Gleb’in omzuna çarptı.

“Ne yapıyorsun yahu!.. Her seferinde kapıyı böyle açarsan günün birinde mutlaka sakatlırsın birini... Bu kadınlar kadar...”

Miyekova’nın rengi sararmıştı. Gözleri korkuluydu. Ağzı açık, çığlık atmaya hazır bekliyordu. Kapının önünde durmuş Gleb’in yolunu kesmişti.

“Gleb!”

“Evet güzelim? Bak hele bir bana, eşkıya suratı var mı bende?.. Ne vesveseli kadın olmuşsun... Söyle bana, nasılsın? Kaç zamandır görmüyorum seni... Daşa nerde?”

Ona bir adım yaklaştı Gleb. Usulca kapının eşiğinden çıktı Polya’yı. Yorgun bir gülümsemeyle pervaza yaslandı Polya.

“Öyle korktum ki Gleb!.. Birazdan gelir Daşa... Başımдан geçenler çılgına çevirdi beni... Keşke gelmeseydin... Neden daha önce yakın durmadın bana, destek olmadın?.. Hastayım Gleb... Beni görmeye gelme artık, acı veriyorsun bana...”

Gleb şaşkındı. Ona bakıyor ama ne söyleyeceğini bilemiyordu. Eskiden Polya’ya duyduğu yakınlık ve şefkat yoktu artık içinde. Polya gereğinden çok şikâyet ediyordu ve çok acizdi. O yaşamayı seven genç kadın değildi şimdi. Polya, Gleb’in yüreğine kocaman bir dalganın içinde gelip girmişti. Aynı dalga geri dönerken Polya’yı da söküp almıştı yüreğinden.

“Gitmeliyim Gleb... Toparlamalıyım kendimi, yeniden güçlenmeliyim. Erkeklerde korkunç bir şey var Gleb. Bütün erkeklerde birer Badin var yaşayan... Öyle bakma bana: Badin’in gözlerini görüyorum sanki... Git, Gleb, yalvarırım... Daha sonra... Değişik şartlarda. Neden o zaman vermedin bana istediğimi?.. Bunların hiçbiri gelmeyecekti başımıza...”

Bir kahkaha koyverdi Polya, neşeli görünmeye çalıştığı bir kahkaha. Göz yaşlarını güçlkle tutuyordu aslında.

“İşte, Daşa geliyor!.. Geldi işte... Daşa, götür onu, yalvarırım. Ve söyle, gelmesin bir daha.”

Daşa omuzlarından tuttu Gleb'i, kapıdan uzaklaştırdı. Polya'nın üstüne kapatmıştı kapıyı.

"Hadi bakalım... sola dön, evine git... Yapacak işin yok burada!"

Gleb onun kendisiyle dalga geçtiğini hissetti. Daşa'nın davranışında hiçbir şefkat belirtisi yoktu. İçinde ağır, derin bir yara açıldığını fark etti. Uçsuz bucaksız bir boşluk ve sınırsız toz yığınları dolmuştu benliğine."

"İkinizle de alışverişim kalmadığını görüyorum... Ne olacak-sın sen, temelli mi yerleşiyorsun buraya? Benim işlerim ne olacak? İyi düzenledin bunu küçük Daşa... Ne zaman döneceksin söyle-sene?"

Ürperdi Daşa. Belli etmemeye çalıştı ama Gleb anladı. Hemen cevap vermedi Gleb'e ve Gleb bu kısa kararsızlık anında birbirleriyle çatışan iki ayrı kuvvetin varlığını gördü onda.

Daşa başını kaldırıp ona baktı, bembeyaz olmuştu yüzü. Konuşmasa bile onun neye karar verdiğini anlayacaktı Gleb.

"Yerleştim buraya... Gerekliydi... İkimiz için de böylesi daha iyi... Artık beraber yaşamamalıyız Gleb... Artık ayrı ayrı çizmeliyiz yollarımızı."

Damarlarındaki kan isyan etti o anda, öfkeden soluğu kesildi Gleb'in. Daşa'nın sözünü kesti:

"İyi, anladım... Hissediyordum böyle olacağını, iki budala gibi kaç zamandır numara yapıyorduk birbirimize. Badin hayvanın, eşkıyanın biri. Vakti gelince hesabını göreceğim onun... İkinizin de kanını kuruttu. Polya'yı da mahvetti, seni de... Artık onunla kalamayız, ya o ya ben... Açık."

"Gleb, budalasın ve öfkелisin. Ne söylediğini bilmiyorsun. Eve git, kendini topla biraz. Kafanla düşünmeye çalış, gövdenle değil... Ama bir şeyi bilmelisin: İkiniz de zerre kadar önemli değilsiniz bu meselede... Ne sen, ne o... Anlaşıldı mı!"

Hışım la döndü Gleb, koridora yöneldi. Birkaç adım yürüdü. Sonra birden asıl söylemesi gereken şeyi söylemediğini hatırladı.

“Sen de bunu anlamaya çalış: Başiboş bir köpekten farksızım artık. Her şeyimi fabrikaya adadım. Sen ve fabrika kanımı kuruttunuz... Birer canlıyız hepimiz ama sadece birbirimizin yarısı ederiz... Tekrar orduya döneceğim.”

Daşa endişelenmişti. Okşayan bir gülümseme vardı yüzünde. Koşup yetişti arkasından. Gözleri doluydu. Elini usulca Gleb’in omzuna koydu, içini çekti:

“Bizim suçumuz değil bu Gleb... Geçmişti öldürdük, öldü... Yeni hayatı kuralım şimdi. Bir gün gelir, başka yuvalar kurarız ikimiz de... Her şey yanacak, geçecek ve belki o zaman birbirimize yeni bağlarla yaklaşmayı öğreneceğiz...”

Tekrar hışımla döndü Gleb, göğsünde ağır, öldürücü bir sızı, kıpkırmızı gözlerle yürüdü koridorda. Fakat birden mıhlandı olduğu yere. Badin karşısındaydı. Badin, oda kapısının eşiğinde duruyordu. Elleri cebindeydi ve pis pis gülüyordu.

“Gelsene, gir içeriye... Hiç gelmedin odama sen. Açık konuşacağım.”

Gleb öylece kalmıştı orada. Bu düşman çehreden ayırmıyordu gözlerini. Buz gibi bir soğuk göğüs kafesinin içinde tel tel olup dağılarak bütün vücuduna yayılıyordu. Parmakları farkında olmadan beli hizasında, kemerine takılı duran tabanca muhafazasını yokluyordu.

“Beceriksizsin,” dedi Badin. “Tabanca yerinde duruyor, endişelenme, kılıfı sımsıkı kapalı.”

Karşısındaki adamın buğulu gözlerinde müthiş, amansız bir kinin yanıp söndüğünü gördü Gleb. Badin döndü, ona dehşet veren bir kayıtsızlıkla odasına girdi. Daşa usulca koluna girdi Gleb’in, uzaklaştırdı oradan.

“Hadi, git... Görmeye geleceğim seni, mutlak geleceğim. Git, öfkeni yatıştır! Mesele burada bitti mi sanıyorsun? Hayır!.. Gleb yine görüşeceğiz seninle... Başka bağlarla beraber olacağız bu sefer.”

İtti onu Gleb, hızlı adımlarla merdivene yürüdü.

... Yitki belirdi Gleb'in önünde. Çok istediği halde kendini tutuyor, gülmemeye çalışıyordu.

"Sağır mısın sen yahu?"

İlerideki korkuluk duvarına doğru götürdü Gleb'i.

Toplanan insan kümelerinin hizaya girmesi, susması için epey zaman beklediler. Sonra bu kitleler uzaktaki tepelerden, başları önde, dalgalanan bayraklarıyla indiler.

Uzun bir süre konuştu Badin. Yüreğinin bütün heyecanı ve gücüyle konuştu...

Bu bayram gününde söylenmesi gereken sözleri söylüyordu. Sovyet iktidarını, yeni iktisadi politikayı, Lenin'i, Partiyi ve işçi sınıfını anlatıyordu... Asıl konuya girdi sonra. O zaman Badin'in orada söyledikleri şöyle kalmıştır Gleb'in aklında:

... İktisadi alandaki en önemli başarılarımızdan biri, büyük ve insanüstü bir çalışmanın zaferidir. Bu, fabrikanın, Cumhuriyet topraklarındaki en büyük fabrikalardan biri olan fabrikamızın tekrar işler hâle getirilmesidir. Yoldaşlar, bu alandaki çabamız nasıl başladı biliyorsunuz. İlkbaharda, işçi ekiplerimiz kazmalar çekiçlerle tabiata ve toprak anaya karşı ilk hücumu kalktılar. İlk anda havai hattı kurduk ve yakacak odun indirdik şehre. Fabrika'nın işçileri aletlerini bırakmadı ellerinden, makineleri onardılar ve o muhteşem mekanizmayı çalışır hâle koydular. Fabrika hazır şimdi. Fabrika çalışıyor, yüksek verimli üretime hazır bekliyor. Bugün Ekim Devrimi'nin, işçi devriminin en büyük zaferi olan günün dördüncü yılını kutluyoruz. İşçi sınıfı mücadelesinde teşkilatçılar ve kahramanlar yetiştiriyor. İşçilerimiz, büyük savaşçı ve asker olan, bütün hayatını devrimin yücelmesi için harcayan yoldaş Çumalov'un ismini hiçbir zaman unutmayacak... Cephe olduğu gibi çalışma alanında da bütün gücüyle savaşan bir kahramanı alkışlıyoruz onun kişiliğinde.

Başka bir şey duyamadı Gleb. Koskoca dağ sanki ters yüz olmuş ve üzerine devrilmişti, öylesine müthiş bir gürültü koparmıştı işçiler; bağrıışmalar, alkışlar, ısıklar dağı taşı inletiyordu.

Gleb allak bullak olmuş, sapsarı kesilmişti. Mırıldandığı sözleri kendisi de anlayamıyordu. Boğulacak gibi oluyor, yüzü durmadan kırışıyor, şekilden şekile giriyordu.

“Sıra senin, konuş... Hadi, konuşsana!”

Her şey konuşmayı gereksiz kılacak kadar açık seçikse neden konuşmalı... Hiçbir şey istemiyordu. Bu uçsuz bucaksız insan okyanusunda onun hayatı neydi ki!.. Sesi ve sözü hiçbir şeyi anlatmaya yetmeyecekse, anlamsız ve boşuna olaksa neden konuşmalı? Onun bu alkışlayan, bağırان coşkun insanlardan ayrı bir hayatı, onlarınkinden ayrı bir sözü yoktu ki!..

Çenesi titriyor, dişleri birbirine vuruyor. Gözü bu coşkun insan selinden başka şey görmüyor, fark etmiyor...

“Hadi, konuşsana!.. Konuş, sıra senin!”

O gün orada söylediklerini sonradan hatırlamayacaktı. Sesi nin çıkmadığını, birbirine bağlanmayan, kopuk kopuk şeyler söylediğini sanıyordu konuşurken. Oysa ağzından çıkan her söz tek tek karşıdaki tepelere kadar ulaşıyordu:

“... Büyük sözler değildir bize gerekli olan yoldaşlar... Geveze-lik değildir istediğimiz... Kafamızı sağlam ve uyanık tutmak, işe sınıksık sarılmaktır bizim meselemiz... İşte böyle koymalıyız meseleyi... Üretimin artması için şuurlu çalışmak görevdir, en tabii şeydir yoldaşlar... Birimiz değil, hepimiz böyle çalıştık... El ele!.. Ben kahramansam eğer, hepimiz kahramanız... Ve eğer bütün gücümüzü kahramanlık derecesinde feda edemiyorsak işe yaramaz herifleriz demektir, o zaman şeytan tepsin hepimizi! Fakat, size şunu söyleyeceğim yoldaşlar: Her şeyi kuracağız, yaratacağız biz!.. Eğer mühendisimiz Kleist çapında daha çok teknisyenimiz olursa ve gerekli bazı şeyleri de tamamlarsak, Avrupa’daki üstünlüğe yetişeceğiz... Başaracağız yoldaşlar! Başarmalıyız! Kanımızla ayaklandırdık şu ihtiyar dünyayı... Ateş olduk hepimiz, şimdi en önemli hedef çalışma alanında ilerlemektir, üretimi havsalanın alamayacağı ölçüde yükseltmek ve zenginleştirmektir... Beynimiz ve kaslarımız titriyor... Yorgunluktan gelmiyor bu... Yeni işler

bekliyorlar bizden, istiyorlar... Sosyalizmi ve işçi kültürünü kuruyoruz şimdi... Zafere doğru yürüyoruz yoldaşlar!..”

Dağ yerinden oynadı tekrar. Kalabalığın kalbinden kopan bir fırtınaydı bu.

Gleb, sonra eline bir kıızıl bayrak aldığını ve bu bayrağı üst üste üç defa işçilere doğru salladığını hatırladı. Yer gök tekrar ve bu sefer inanılmaz bir gümbürtüyle inledi. Fabrikanın düdüğü üst üste üç defa ve her seferinde uzun uzun öttü. Bu insan okyanusunun dudaklarında şahlanan haykırmalar, kulakları sağır edecek kadar büyük bir yumak halinde dağılıyordu dağlara. İşçiler fabrikanın düdük sesleriyle birlikte bağırıyordu. İşçiler dans ediyordu. Çalgılar çalınıyor ve bayraklar ölümsüz bir alev gibi dalgalanıyordu rüzgârda.

SON

Çimentoyu iyi verirsen tutar. Çimento, biziz. Çimento işçi sınıfıdır.

Fyodor Gladkov'un, 1917 Bolşevik İhtilali sonrasında ve iç savaş koşullarında bir taşra kentinde yaşanan kavgaları ve dönüşümleri anlattığı efsanevi romanı *Çimento*, çağdaş Rus edebiyatının ve toplumcu gerçekçi akımın en çok okunup tartışılan eserlerinden biri olageldi.

Bir yanda toplumun çıkarı için varınıyoğunu ortaya koyanlar; diğer yanda avantacıları, numaracıları, hırsızları ve bürokratlarıyla kendi çıkarının peşinde koşanlar...

Bir yanda "yeni toplum"un habercileri, neferleri, önderleri; diğer yanda "eski toplum"un posaları, artıkları, lekeleri...

Gladkov'un bu bir solukta okunan romanında, iç savaşın getirdiği yıkımın orta yerinde, kentler, binalar ve fabrikalarla birlikte, insanlar da âdeta "yeniden inşa" ediliyor.

Ana kahramanı, askerliğini bitirip kasabasına dönen bir erkek işçi olsa da, kadınların mücadeledeki yeri, yükselişi ve önderliği, diğer toplumsal sorunların yanı sıra erkeklerin egemenliğini ve hoyratlığını da yenebilmesi, merkezî bir yer tutuyor *Çimento*'da.

NEP olarak da bilinen "Yeni Ekonomi Politikası"nın yol açtığı sorunlar ve "kapitalizme çark etme" tartışmaları; iç savaş sonrası fabrikası keçilere teslim edilmiş bir kasabada üretimi diriltmenin olanakları; "ayıklama komisyonları" ve partiden ihraç kararları; işçiler ile parti yöneticileri ve bürokratlar arasındaki gelgitli ilişkiler; entelektüellerin mücadeleye katkıları ve açmazları; kadın-erkek birlikteliğinde özgürlüğün imkânları; özetle bir yeniden inşa sürecinin çok yönlü sancıları, şimdi *Çimento*'nun sayfaları arasında bir kez daha buluşuyor okurlarla...

